

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

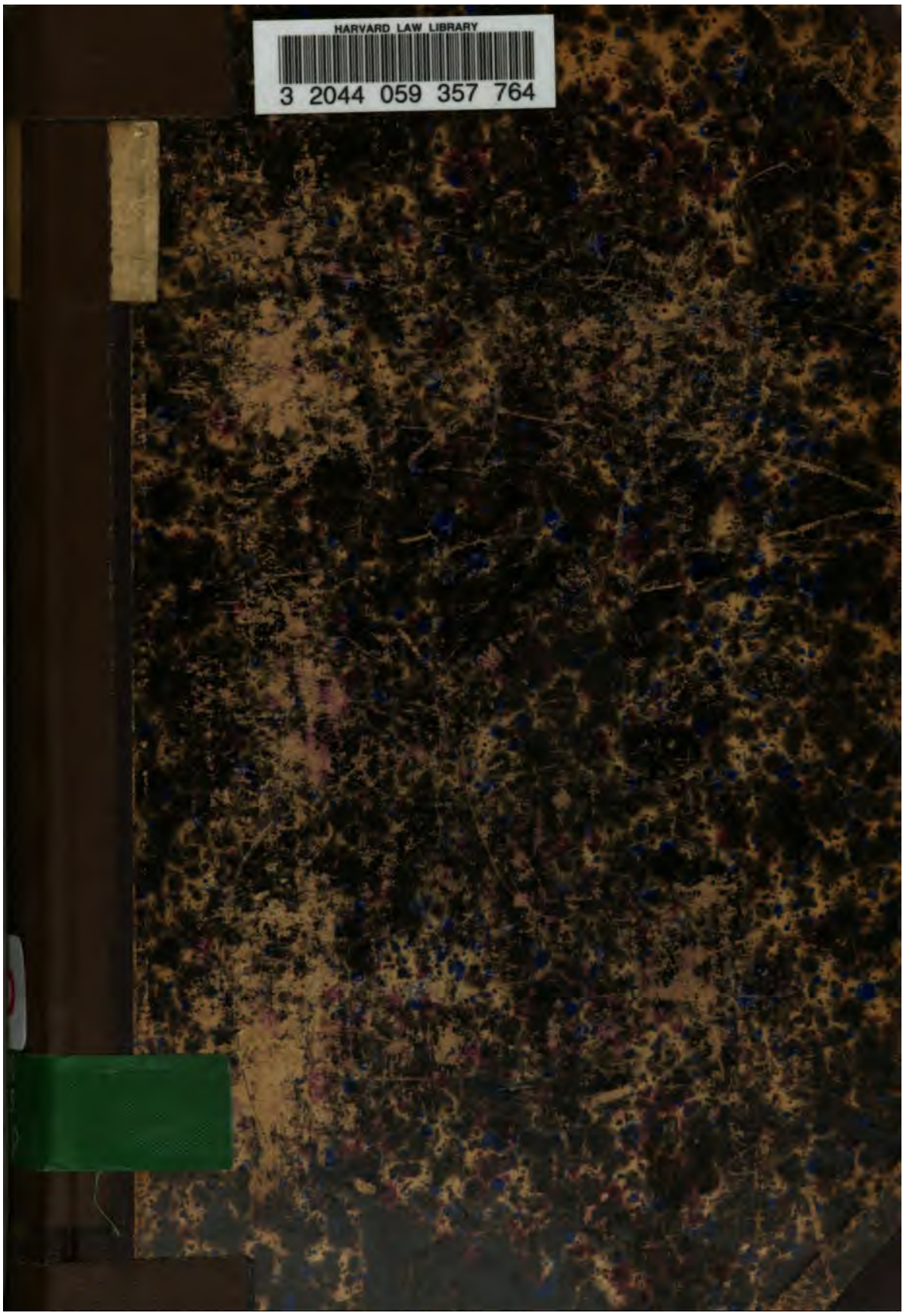
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

HARVARD LAW LIBRARY
3 2044 059 357 764

HARVARD LAW SCHOOL
LIBRARY

166a

PRINTED IN HUNGARY

HUN
965
PAP

Hungary

A MAGYAR

NEMZETGYÜLÉS

Pesten 1848-ban.

KÖZLI

PAP DÉNES.

II. KÖTET.

PRINTED IN HUNGARY

PEST, 1866.
RÁTH MÓR.

HUN
965
PAP

FORTY

APR 17 1933

Veszprém, 1866. kiadja és nyomtatja Ramasetter Károly.

TARTALOM.

Lap.

XXXV. *ülés az alsóházban aug. 21-én.* A nádor válasza; felszólalás a szent-tamási támadás eredménytelensége miatt; Perczelnek hadvezetésre vonatkozó vádja; a katonai törvényjavaslat . . 1.

XXXVI. *ülés az alsóházban aug. 22-én.* Esztergomváros kérvénye; igazolás; ujonczállitási törvényjavaslat . . . . . 33.

XXXVII. *ülés az alsóházban aug. 23-án.* Katonai törvényjavaslat; a ház költségei . . . . . 39.

XXXVIII. *ülés az alsóházban aug. 24-én.* Pénzügyministeri jelentés az érczpénzkivitel tilalmáról; törvényjavaslat az ország 1849. évi közszükségeinek fedezése végetti hitelnyitásról . . . 40.

XII. *ülés a felsőházban aug. 25-én.* Wesselényi inditványa a különböző nemzetiségek megnyugtatása ügyében . . . . . 53.

XXXIX. *ülés az alsóházban aug. 26-án.* Interpellatiók; a kamatlan pénzjegyek- és a magyar hadseregről törvényjavaslatok . 57.

XL. *ülés az alsóházban aug. 28-án.* Interpellatió; pénzügy feletti általános tanácskozás . . . . . 65.

XIII. *ülés az felsőházban aug. 28-án.* Katonaállitási és bankjegykibocsátási törvényjavaslat . . . . . 118.

XLI. *ülés az alsóházban aug. 29-én.* Inditványok; a pénzügyi munkálat részletes tárgyalása . . . . . 118.

XIV. *ülés a felsőházban aug. 29-én.* Katonaállitási és bankjegykibocsátási törvényjavaslat . . . . . 130.

XLII. *ülés az alsóházban aug. 30-án.* Pénzügyi törvényjavaslat . . 130.

XLIII. *ülés az alsóházban aug. 31-én.* Pénzügyi törvényjavaslat . . 142.

XLIV. *ülés az alsóházban sept. 1-én.* Pénzügyi törvényjavaslat . . 145.

XLV. *ülés az alsóházban sept. 2-án.* Kossuth előterjesztése az alvidéki s horvát bonyodalmak iránt . . . . . 148.

XLVI. *ülés az alsóházban sept. 4-én.* Kossuth rendkivüli javaslatai a haza megmentése iránt . . . . . 155.

XV. *ülés a felsőházban sept 4 én.* Határozat a Bécsbe menendő küldöttség s az aldunai táborzást illetőleg . . . . . 163.

XLVII. *ülés az alsóházban sept. 5-én.* A horvát ügy, s a manifestumok tárgyábani küldöttségek . . . . . 163.

XLVIII. *ülés az alsóházban sept. 11-én.* A bécsi küldöttség jelentése; a nádor levele a ministerek lemondásáról stb.; Kossuth rendkivüli inditványai . . . . . 163.

XLIX. *ülés az alsóházban sept. 12-én.* Határozatok a pénzügy és az ország védelme iránt; a nádor válasza a ház bizalmi szavazatára; Csányi értesitése Jellachich beütéséről; interpellatiók . . . . . 183.

L. *ülés az alsóházban sept. 13-án.* Ministerelnök jelentése a honvédelem iránt; különfélék; az unio tárgyában kelt törvényjavaslatok . . . . . 200.

Lap.

LI. *ülés az alsóházban sept. 14-én.* Interpellatiók; az erdélyi ügy . 218.

LII. *ülés az alsóházban sept. 15-én.* Kossuth törvényjavaslata az urbéri kármentesitésről; Kossuth inditványa az osztrák országgyüléshez járulandó országos küldöttségről; ministerelnöki jelentések a honvédelem körüli intézkedésekről és Jellachich előnyomulásáról stb. . . . . 227.

LIII. *ülés az alsóházban sept. 16-án.* Honvédelem; urbériségi kármentesitésről törvényjavaslat; kir. leirat nádor ő fenségéhez . 244.

XVI. *ülés a felsőházban sept. 16-án.* Az ausztriai nemzetgyüléshez küldendő követség . . . . . 258.

LIV. *ülés az alsóházban sept. 17-én.* Komárom vára iránti fölterjesztés; Batthyány értesitése a ministerjelöltek iránt; kármentesitési törvényjavaslat . . . . . 258.

LV. *ülés az alsóházban sept. 18-án.* A nemzet- s Európához nyilatkozványok sürgetése; törvényjavaslat az urbériségi kármentesitésről . . . . . 262.

LVI. *ülés az alsóházban sept. 19-én.* Hat szász követ lemondása; a nádor levele Teleki elleni vád iránt; az urbéri viszonyok . 265.

LVII. *ülés az alsóházban sept. 20-án.* Urbéri kármentesités . . . 279.

LVIII. *ülés az alsóházban sept. 21-én.* Komárom iránti intézkedések; urbéri kármentesités . . . . . 280.

LIX. *ülés az alsóházban sept.* 22-*én.* Interpellatio a ministerelnökhez; a Bécsben járt küldöttség jelentése; szavazás az urbériségi kármentesitésről törvényjavaslat felett . . . . . 281.

XVII. *ülés a felsőházban sept. 22-én.* A volt Erdélyre vonatkozó törvényjavaslatok . . . . . 290.

LX. *ülés az alsóházban sept. 23-án.* Ő felsége levele a nádorhoz a bécsi ministerium emlékirata iránt . . . . . 290.

LXI. *ülés az alsóházban sept. 24-én.* A bécsi ministerium emlékirata . 291.

LXII. *ülés az alsóházban sept. 25-én.* Elnöki jelentések . . . . . 295.

XVIII. *ülés a felsőházban sept. 25-én.* Erdély iránti törvényjavaslatok; az urbéri kármentesitésről törvényjavaslat; a bécsi küldöttség jelentése; interpellatió . . . . . 297.

LXIII. *ülés az alsóházban sept. 26-án.* Interpellatió a horváttábori levelek s Pest védelme iránt; a kérvényi bizottmány véleménye erdélyi románok és a debelliácsiak kérvénye iránt . 298.

LXIV. *ülés az alsóházban sept. 27-én.* A horváttábori elfogott levelek; Kossuth határozati javaslata a sept. 25-iki legf. nyilatkozványok iránt . . . . . 301.

LXV. *ülés az alsóházban sept. 28-án.* A honvédelmi bizottmánynak a ministerelnök távollétében végrehajtó hatalommali ideiglenes felruházása . . . . . 310.

XIX. *ülés a felsőházban sept. 28-án.* Az alsóház sept. 27-ki határozata 311.

LXVI. *ülés az alsóházban sept. 29-én.* Kossuth inditványa gr. Lamberg F. meggyilkoltatása feletti vizsgálat iránt . . . . 311.

XX. *ülés a felsőházban sept. 29-én.* Az alsóház határozata gr. Lamberg Ferencz meggyilkoltatása tárgyában . . . . . 313.

LXVII. *ülés az alsóházban sept. 30-án.* Jelentés a sept. 29-ki csatáról stb. 313.

Lap.

LXVIII, *ülés az alsóházban oct. 1-én.* Móga altábornagy jelentése a sept. 29-ki csatáról; Mészáros hadügyminister előterjesztése az aldunai táborról . . . . . 319.

XXI. *ülés a felsőházban oct. 1-én.* A sept. 29-ki győzelem iránti határozat . . . . . 331.

LXIX. *ülés az alsóházban oct. 2-án.* Elnöki jelentések a tábort illetőleg; inditvány a pénzes pesti polgárok eltávozásának megátlása tárgyában; statárium iránti határozat stb. . . . . 332.

LXX. *ülés az alsóházban oct. 3-án.* Elnöki jelentés a csatatéri eseményekről s a honvédelmi bizottmány működéséről . . . . 337.

XXII. *ülés a felsőházban oct. 3-án.* Elnöki jelentés a tábori küldöttség eljárásáról . . . . . 341.

LXXI. *ülés az alsóházban oct. 4-én.* Elnöki jelentés Jellachich vonulása iránt; a honvédelmi bizottmány tagjainak szaporitása; a 25 horvát menekült segélyérti folyamodványa . . . . . 342.

LXXII. *ülés az alsóházban oct. 5-én.* Elnöki jelentés a csatatérről, s Jellachich táborából elfogott levelekről; interpellatiók . . 348.

LXXIII. *ülés az alsóházban oct. 6-án.* Jelentés az ellenséges táborokról stb.; Perczel ezredes jelentése . . . . . 354.

LXXIV. *ülés az alsóházban oct. 7-én.* Az oct. 3-ki kir. leiratok az országgyülés eloszlatása Jellachichnak teljhatalmu biztossá s hadi főparancsnokká, Récsey Ádámnak ministerelnökké nevezése iránt; a ház határozata . . . . . 363.

XXXV-ik ülés az alsóházban.

aug. 19-én.

A ház elnöke jelenti, miként azon tisztelgő küldöttség, mely ő fönsége a nádor s királyi helytartóhoz rendeltetett ki a ház által, küldetésében eljárt, s hogy ő fönsége adott válaszában kijelenté, mikép egész életét ezentúl is a hazának fogja szentelni (éljen.)

Napirend előtt Zákó emelt szót a szent-tamási támadás eredménytelensége miatt.

Perczel M. Tisztelt ház! Mit több hetek előtt már e szószéken megmondék, s megmondék alapos okokra basirozott események után, az teljesedésbe ment. Ha egy angol, vagy franczia káplárt hoznának ide, és azzal itéltetnék meg azokat, a mik lent történtek több hetek előtt, és történtek ujabban a támadásra nézve, ki fogná mutatni, hogy a lehető legnagyobb árulás követtetett el. (Zaj.) Tessék meghallgatni (Szentkirályi Móricz a terembe lép, s kitörő lelkesedéssel fogadtatik.) Uraim! többször mondottam, hogy veszélyben van a haza, de nem a külellenség sokasága, hanem magunk ügyetlensége és gyávasága miatt. Ezen mondásom igazolva van, s minden kétségen tuláll mindenki előtt, hogy a szerbek és horvátok támadása azon részről gyarapittatik, és ápoltatik, mely rész iránt e nemzet hónapokon által a legnagyobb bizalmat jelentette ki, sőt tettekben is tanusitotta. Mindig tisztán állott szemeim előtt, hogy az azok által megbizott és azoknak föltétlen hűséget esküdött egyének, ha a legnagyobb erőt fogjuk is kezeikbe szolgáltatni, nem fognak azok ellenében oly elhatározott támadást tenni, kik azon hatalomnak eszközei. Tisztelt ház! azt mondotta az előttem szóló, és helyesen mondotta, hogy habár ügyetlen és avatlan lenne, mégis belátja, hogy a hadi terve-

zet, mely a tegnapelőtti támadásra nézve felállittatott, — helytelen és rosz volt. És bizonyára, mikor több hónapokig tesz valaki készületet egy sáncznak megtámadására, midőn 20—24 ezer főből álló rendes katonasága van, midőn 48 jól felszerelt álgyuja van, 3—4 ezer jó lovassága van, s ezen csapatokról büszkén tétetnek tudósitások; midőn az ellenfélnek jól felszerelt álgyuja nincs; mert szekereken viszi azokat, s lovassága sincsen, akkor egy sáncznak be nem vétele maga már olyan dolog, mely azt mutatja, hogy nem a közkatona, vagy a magyar tisztek, kikre nézve adatokat tudnék előmutatni, hogy a legnagyobb hazafiusággal viseltetnek irántunk, hanem a közlelkület, mely azokat vezeti, nem tett ugy, mint cselekedni kellett volna az ország érdekében. Tehát nem elégszem meg azzal, mit az előttem szóló követ előadott, nem elégszem meg azzal, hogy vizsgálók küldessenek ki. Azt mondom, a haza veszélyben van; mert Jallachichnak táborozása az osztrákok részéről nyilt segedelemmel láttatik el, Laibachból 3 bataillon pattantyusság küldetik Jellachichnak, pedig kettőt már kapott segitségül; de tudomásunkra van az is, hogy némelyek itt a táborból megjelentek, azoktól a ház nyomban tudomást szerezhet magának, s nem szükség, hogy investigatiókra halogassuk a teendőket, hanem rendelkezéseink nyomban megtörténhetnek. Vagy várni akarunk — mint elég ügyetlenül és botorul vártunk heteken által — mig Jellachich betör; a nép ugyis elégületlen és bizalmatlan irányunkban, hogy 6 héten által semmit sem tettünk a hazának megmentésére; azt akarjuk, hogy a nép, mint már arra nézve hivatalos jelentések vannak, zugolódásokkal lépjen föl, s a felső vidékek nyilt támadásban legyenek, s közbeszoritva minden oldalról oda jöjjenek a dolgok, hogy gyáván átszolgáltassuk az ausztriaiaknak azt, mit ők tőlünk kivánnak? Nekünk kell, rögtön kell intézkedni, és pedig még ma, s hogy mit tegyünk, kimondom véleményemet. Kivánom, hogy a ministerium a lépéseket tegye meg. Tisztelem a

hadügyminister urat, de bocsásson meg az előttem szóló, nem bizodalmatlanságból mondom, erről most nem akarok szólni: de azt tartom, hogy nekünk, ha valaha, most kell a parlamentaris formákhoz ragaszkodnunk. Ha valaki nem volt képes kivinni azt, mit nekünk hónapokon által igért, hogy t. i. halogatás által csak azért kiván elegendő erőt összegyüjteni, hogy sikertelen támadás ne történjék: akkor, bár a legnagyobb bizodalommal viseltetem is azon egyén iránt, kötelességemnek tartom, mint nemzeti képviselő, kimondani, hogy most az egyszer nem kivánom kezére bizni a had vezetését. (A közép- és jobboldal nevet.) A pénzügyminister azt mondotta, ha a sereg veszteni fog is, köszönetet fog annak inditványozni. (Kossuth közbeszól: azt nem mondtam.) Ha a hadsereg vesztesége nyilt ütközetben történik, s a sereg ugy használtatik és összpontosittatik, vagy a támadás ugy történik, mint kellett volna, habár ezerek vesztek volna is el, köszönetet szavaztam volna magam is: de miután ez nem történt, az igéret nem lett beváltva, s a katonatisztek nem tették meg kötelességöket, akkor nekünk kötelességünk nyomban gondoskodni arról, hogy a nemzetnek ott lent összegyüjtött hadereje, azon vitéz és derék magyar katonák haszontalanul ne emésztessenek föl elleneink által, kik alkotmányos állásunkkal megbarátkozni nem tudnak. Inditványom tehát a ministeriumhoz és a házhoz ez: kivánom, hogy a kir. biztos, ki, mint remélem és tudom, hatalommal volt ellátva, tehát a dolgok iránt kellő tudomással bir, e ház előtt terjeszsze elő a dolgokat, ugy, mint vannak, s mint neki azokról tudomása van; hogy ha nem áll az, a mit mondék, szivesen magamra mondom a kárhozatot; mert az árulás sokkal veszélyesebb, mint az ügyetlenség: de ha jelentéséből a legkisebb adat, vagy a legkissebb gyanu az árulásra nézve kitetszenék, akkor ezen háznak más politicát kell követni, akkor azon lépésekhez kell folyamodni a háznak, melyekhez egy nemzet, mely kétségbe van esve, — köteles folya-

modni. Tehát azon kettőt inditványozom: 1-ör hogy a kir. biztos ur a ház előtt a történtekre nézve tüstént hallgatassék ki, hogy adja elő hű képét a történteknek; 2-or pedig, hogy az ő előadása következtében az alvidékre a ház teljes hatalmu biztosokat küldjön, a kik a hazát megmentsék (zaj).

Szentkirályi M. Minél komolyabb és átalában minél sulyosabb a hazának állapota, annyival kevésbbé lennék barátja annak, hogy a ház legkevésbbé is rögtönözzön; azért azon véleményben semmiesetre nem lehetek, hogy ma mindjárt rögtön intézkedés történjék azok iránt, mik az alsó vidékeken történtek. Egyébiránt én ezt a szót árulás, a hirlapokban is igen gyakran olvastam, s ez volt azon szó, mit e házban először hallottam, midőn beléptem. Én igen csinnyán szeretnék bánni e szóval, mert ezen vád: árulás, igen sulyos, s a ki azt vigyáztalanul, meg nem fontolva, bárki ellen támasztani meri, az iránt hasonlókép szintoly kevés bizodalommal lehet viseltetni (igaz) — mint az iránt, ki ellen alapos vádat lehet támasztani. Egyébiránt méltóztassanak megengedni, hogy azon tapasztalásból meritve, melyet odalent szereztem, kimondjam azt, miszerint a haza védelmének ereje nem a lelkesedésben, hanem a disciplinában áll; a lelkesedés eltarthat egy pár óráig, egy pár hétig, de nem tarthat örökké. A lelkesedés jó, ha van, de a ki számitását a lelkesedésre épiti, az, meggyőződésem szerint, bizonyosan veszt, ha nem ma, ha nem holnap, vagy holnapután, bizonyosan egy hónap vagy egy év mulva. Azért kiváltképp azokat, kik odalent hasznos szolgálatokat tesznek a hazának, a sorkatonaság segitségével, árulási váddal legkevésbbé bántsuk, mert először adatunk nincs rá, és másodszor, ha adatunk volna is, az árulás következményeit nem a vitatkozások és nem a fenhangon elmondott beszédek, hanem a ministeriumnak erélyes tevékenysége tudja megakadályoztatni, és ártatlanná tenni. Egyébiránt, mi azt illeti, hogy előadjam, miket odalent tapasztaltam, — bocsássanak meg: engem a ministerium küldött ki, nekem mindenek előtt a

ministeriumnak kell referálni. Eddig kevés alkalmam volt miniszterelnök urral is találkozni, s neki a dolgok állását előterjeszteni. Itt most csak annyit mondhatok, hogy egy vár megtámdatatott, s azt a megtámadás alkalmával nem vettük be.

A dologban annyi van, hogy a megtámadás nem sikerült, de sikerülhet a másik megtámadás. Abban nincs semmi baj, hogy odalent tenni kell valamit, az bizonyos, — ugy nem maradhatnak a dolgok, a mint vannak. Nem értem ezt ugy, mintha én árulást keresnék a személyekben és viszonyokban; de tenni kell valamit, mert már heteken által halasztatik oly háboru, melyet kezdetben rövid idő alatt el lehetett volna fojtani. Hanem méltóztassanak megengedni, én azt gondolom, mindenek előtt tenni kell a ministerium részéről; ha a ministerium megállapodást nyert, akkor méltóztassanak az interpellátiót megtenni, de midőn alig érkezik a hir tegnap, s a ház 24 óráig sem akar várakozni, mielőtt a ministerium megállapodásban lenne: ez nézetem szerint megrohanás. Várjuk meg tehát mig a ministerium a dolgot megfontolta. Most a ház kivánságára annyit mondhatok, hogy én árulást odalent nemcsak nem tapasztaltam, hanem a legjobb akaratot mind a vezérek, mind a többi katonaság között, kik közt egyszersmind a lelkesedést, hazafiuságot és az önfeláldozást a legnagyobb mértékben láttam (éljen). A rögtön intézkedésnek oly nagy sürgőségét nem látom, hogy legalább 24 óráig várakozni ne lehetne. Ismétlem tehát, először: hogy árulást nem tapasztaltam; másodszor: hogy megtámadtatott a vár, de be nem vétetett; harmadszor: hogy ezen megtámadást lehet ismételni annyiszor, a mennyiszer szükséges lesz; ezt mondhatom egész tisztasággal. Felszólitom tehát a képviselő urakat az interpellátiónak 24 órai elhalasztására, hogy a ministeriumnak megállapodni lehessen.

Mészáros L. Tisztelt képviselők! A mult napokban mondtam már, miként a vezér igen szeretné, ha veszteség

helyett győzelmet jelenthetne; de most győzelmet nem jelenthetett, mert a had sorsa ugy hozza magával, hogy a sereg egyszer nyer, másszor veszt. Azonban ha egyszer veszt, s azért mindjárt elveszti türelmét s bátorságát, s azt gondolja, hogy végveszélyben van, midőn ezt valaki hinni meri, az által ő saját magában nem talál bizalmat, és ha győzni képes lenne is, bizonyosan nem fog győzni többé. (Igaz.) A megtámadás megtörtént, a mint az igen tisztelt előttem szólott ur előadá, kiről már a multkor tisztelettel emlékeztem, hogy a táborban igen sokat tett a lelkesedés fentartására; e részben most is kifejezem köszönetemet. A tisztelt biztos ur egy részben elmondá nézetemet, de engedelmet kérek, ha ezen oldalra fordulok (baloldalra), s azt mondom, hogy a ki ezen szót: árulás, kimondja, az sokat mondott, és a ki be nem birja bizonyitani, melyik részen van a hiba, annak megitélését a ház bölcs belátására bizom. Ha valaki valamely seregről, vagy több egyének vezérletéről azt mondja, hogy árulás van benne: ebben az is foglaltatik, hogy a ki őket vezeti, az is áruló. Én azt tudtam, s elkészültem rá, mielőtt Magyarországba visszajöttem, hogy itt ötven évi becsületesség füstbe mehet; arra is elkészültem, hogy hazaárulónak mondanak, de azt nem hihettem, hogy e házban árulással vádolják azt, a mit én vezérlek. Itt már most mincs más mód, mint vagy rám mondják ki önök a ver-dictet, vagy roszalják azt, ki az árulás szót mondotta. Mikor én tárczámat átvettem, nem igényeltem magamnak oly nagy super-Klugheit-ot, mely a füvet is nőni tudja hallani, de a mi körülötte van, nem látja; valamint azon classicus ember, ki a mennyországba néz, s a verembe esik. S mivel már a görögökről megemlékeztem, megjegyzem, miként ugy látom, azt kivánnák, hogy utánozzuk a kar[illegible]-góiakat, kik csak addig szerették katonáikat, mig győztek, és mikor vesztettek, tettöket azonnal roszalták, s őket megbüntették, s végre magok is elvesztek. Miért nem utánozzuk hát a rómaiakat, kik még a dictatoroknak s consuloknak

hálát szavaztak, mert a legnagyobb veszélyben sem estek kétségbe hazájuk felől. Egyik követ ur azt mondá: hogy a leghelytelenebbül és a legügyetlenebbül vezették odalent az ügyet; a másik követtárs azt mondá, hogy egy káplár is jobban tudta volna a dolgot vezérelni, még pedig angol káplár. Ha azon káplárt gondolja, kit Wellingtonnak hivnak, az bizonyosan némely hibákat meglátott volna; sőt az is lehet, hogy egy káplár, ki a mostani időben nagyon ujoncz, birhat a dolgok állásáról helyes itéletet hozni; mert mostani társas szerkezetünkben az az egyik főhiba, hogy nem birjuk a genieket kitalálni, és használni, és gyakran, mivel nem vagyunk rendszeresitve, a geniek több bajt okoztak, mint hasznot. — A veszteség tehát megtörtént; azonban én azon seregnek, a mint ismerem, akármit tett, s akármit nem tett, részemről, ha a ház roszalná is, nyilvános köszönetet fogok mondani, nem azért, mivel vesztett, hanem mivel ezen veszteséget helyre tudja ütni. A ki életét feláldozza, akár jól, akár roszul sül el küzdése, roszalás helyett mindenesetre köszönetet érdemel. (Madarász L. Nem a közlegényekről van szó.) A vezéreknek is köszönetet fogok mondani, mert tapasztalásból tudom, miként kevés vezér van a világon, ki mindegyre győzött volna, hanem ha vesztett is, soha el nem csüggedett, és uj küzdelemre mindig készen volt, azért az ily vezérnek is köszönetet fogok szavazni. — Mondatott az is, hogy oly roppant sereg, u. m. 24 ezer sorkatonaság — azonkivül 48 álgyu és 3 ezer lovasság nem birta a sánczot bevenni. Már azt tudom, hogy a 7-ik huszárezred a verónai csatát 1799-ben megnyerte — de miért? azért mert a sánczoknak hátulsó részei nyitva voltak, hol berohanhatott, sok ember elvérzett, de mégis nyert. Ámde, hogy lehetett volna a lovassággal ott működni, midőn nemcsak a canálist, hanem egyebet is kellett volna átusztatni; és hol vette volna magát a 24 ezerből álló sorkatonaság, midőn egész Magyarországban sincs talán ennyi? azt nem tudom. Az is mondatott, miként a tisztek sem tettek

éleget kötelességöknek. Mennyiben tették meg azok kötelességeiket? nem tudom, de a hol kettőt agyon lőnek, s 9-et megsebesitnek, ott valami kis kötelesség mégis volt teljesitve. Szentkirályi Móricz ur, ki ott a dolgok szemtanuja volt, elmondá, miként a tisztek is teljesitek kötelességüket; meglehet, hogy néhol hibáztak; de emberek vagyunk, hibázhatunk, remélem, minden hibánkat megjobbitjuk; hogy részemről a hibát, a hol előfordul, meg nem hagyom, annyi bizonyos. Visszamenve az előbbiekre, mondatott, hogy sok ideig vesztegeltünk, és talán eleinte könnyen legyőzhettük volna az ellenséget. Lehet, hogy megtörténhetett volna; azonban katonai dolgokban az eseményeknek vagy a vaksorsnak legkevesbbé lehet helyet engedni. Ki ezen dolgokhoz ért, oly eszközökről gondoskodik, melyeknél fogva gondoskodásának sikerét a sors kezébe ne adja. Mi, midőn az idő elkövetkezett, elkezdtük a csatát, s hogy nem voltunk elég szerencsések, az nem a mi hibánk, hanem történtek dolgok, melyeket megváltoztatni lehetetlen volt. Végre is akármit cselekszünk, a dolgot semmi esetre el ne hamarkodjuk, rögtönözni akkor sem kell, ha — mit meg nem engedek — hibásak mi lettünk volna: mert az elkövetett hibák helyrehozhatók, és mert szivesebben viszik bőrüket a véres mezőre hazámfiai, s a hazát inkább meg fogják menteni. A mi illeti csekély személyemnek a szin helyére való küldetését, én arra, ha kell, szivesen ráállok; hanem ha jobban fogom-e én ott a dolgot vezérleni, azt nem tudom, a mit tehetek, azt megteszem; de kimondom, hogy én az odalent levő vezért jobbnak tartom magamnál. Ott létemnek talán azon előnye volna, hogy a seregben őket személyesen buzdithatnám; azonban a szükséges gyakorlati tapasztalása azon vezérnek is megvan, s azért én ő benne tökéletesen megbizom. Ha a most tárgyalás alatt levő, már 5 napig tartó ujonczállitási tárgyat bevégezzük, akkor ismét egy körutat tenni szándékozom a táborok minden részébe — s ezt a tiszt. háznak előre is bejelentem; ha a ház szükségesnek látja, hogy

most elmenjek, akarata szerint cselekszem, s valamint most, ugy mindig készen vagyok, minden erőm- s tehetségemet felhasználva magamat feláldozni (éljen).

Kossuth L.: Uraim! e napokban azt mondtam a háznak, hogy ha a tudomásunkra jött csata győzelemmel végződik, remélem, hogy e ház közakarattal be fogja tudni bizonyitani azon hálát, melylyel tartozik azon honfiaknak, kik a legtöbbet, mit adni lehet, éltüket adják a hazáért, s kik ezen eljárásban, midőn átalános szavakkal történik a gyanusitás, talán még az életnél is többet, becsületöket is koczkáztatják. Mondtam, ha a sors forgó kereke szerint veszteség találna lenni, de azon veszteség mellett megtette kiki kötelességét, én akkor is hálát s méltánylást szavaznék. Nekünk egy kimondhatlan nagy bajunk van, kimondom őszintén, a mult századok kormányainak bünei éretlenné tették ezen nemzetet annyira, hogy hallgatni nem tud, midőn hallgatással megmenthené a hazát (igaz) — beszél, midőn tenni kellene, s ha beszél, nem válogatja meg jól a szavakat. Engedjenek meg uraim, nem egy éretlen gyermek-nemzet-e az, melynek minden hirlapjaiban kikürtölik az ütközet óráját, ugy, hogy az ellenség 2 héttel előbb tudja, — és e napokban e háznak csaknem minden tagja nem érzett nagyobb foglalatosságot, mint kérdezni, mikor lesz az ütközet, s azt tovább mondani. Ugyan nyert-e valaha ütközetet azon nemzet, melynek tribunejeiről szám szerint mondják el, mennyi ember áll a táborban, miszerint az ellenség magát commót orientálhassa mind azon erőre nézve, melyet ellen kell vetni, mind azon perczre, melyben megtámadtatik. Ha a hajdani Hofkriegsrath alatt, mely Magyarországban a török háborut a bécsi divánokról vezette, csak akkor nyert ütközetet a vezér, ha ellenkezőt cselekedett, mint Bécsből parancsoltak, ugy mondhatom, ha a strategicus terveket e házból dictáljuk, a vezér csak akkor fog nyerni, ha ellenkezőt cselekszik. Az e napokbani eseményekről csak annyit tudok, hogy megtámadtatott egy sáncz, mely várnak is

mondható, mint azon igen tisztelt barátom, ki most e háznak tagjai közt a legérdemesebb ember (hosszas éljenzés) — mert ő megérezte azt, hogy itt van a tettnek percze, s azon helyet, hol szónoklatával kétségkivül az első sorban állana nem foglalta el, hanem ott foglalt helyet, hol vérükkel, áldoznak az emberek — maga is várnak nevezte. Én, a mint a világ történeteit ismerem, kevés esetet tudok, hogy várat egyszeri rohanással bevettek volna. Ennélfogva nem csüggedek, mert, ha jól vagyok értesitve, 49 halottunk s 69 sebesültünk van. Én hazafi bánattal kisérem, a mint e ház is kiséri az eleseteket, de azt mondom, az jóformán nem is volt csata. Nem tartozom azok közé, kik a vétket palástolni, a bünt büntetlen hagyni akarnák; de figyelmeztetek mindenkit, mérje meg a haza erejét, mely készültségen és disciplinán alapul, s ha vádol, személyre intézze vádját és bizonyitson. De ne éljen oly kifejezéssel, mely kedvetlenséget gerjeszt oly férfiakban, kik iránt, ha e ház értesülve lesz a körülményekről, köszönetet fog szavazni, mint p. o. a fővezér iránt, ki órákig állt a legveszélyesebb helyen. Nem tudom, közülünk hány ember cselekedte volna ezt, s Bakonyi (éljen) ki ugy viselte magát, hogy ha győzelem koszoruzta volna is ezen lépést, nagyobb elismerést nem kivánhatott volna, mint igy. S mi történik ezen házban? Az mondatik, árulás van a vezéreknél. Én hibát palástolni, bünt büntetlen hagyni nem akarok, de e ház compromissiójának, a haza ügye elárulásának tartom, ha hogy nem fognak lépések történni, melyek ezen itt kimondott szót vagy megczáfolják, vagy specialitásra vezessék, s ennek következtében elháritsák azon rosz hatást, mely a hazát veszélybe dönthetné (helyes), s azért, hogy a hiba, ha van, ismerve, a bün büntetve, de a rágalom is visszatorolva legyen, s meg legyen mentve azon erő, melyre a hazának szüksége van, inditványozom: nevezzen e ház egy bizottmányt, mely által szólittassék fel azon követ ur, ki itt árulást mondott ki a sz.-tamási táborban csatázó hadseregre nézve, hogy vádját speciali-

tásra reducálva, bizonyitsa be, mert annyi, azt gondolom, bizonyos és kétségtelen, hogy a hadseregre ezen szónak „árulás" kimondása (Perczel közbekiált: nem a hadseregre) (rendre) kérem, és szivesen ohajtom, hogy az érdemes követ ur ezen szenvedélyességével mentse meg a hazát — én nem fogom e térre követni. Ha kimondatik az ellenség előtt állókra ezen szó: árulás — s specificumra nem vonatik, az kétségtelenül oly embereket is sérthet, kiket talán a vádló sem akart sérteni; s rosz szellemet terjeszt ott, hol jó szellemet kellene terjeszteni. Ha tehát hiba van, hogy az ismerve legyen, ha árulás van, hogy az büntettessék, de hogy ily szónak káros következései veszélybe ne döntsék — én a követur hazafiságától s férfias kötelességétől megvárom, hogy azon bizottmány előtt a kellő felvilágositásokat megadja, a bizottmány referálja, s a ház a tapasztaltakhoz képest intézkedjék ugy, mint a haza megmentése kivánja. (Éljen.)

Madarász J. Szóló aggodalomra lát ugyan okot, de kétségbeesésre nem. Sem a mostani veszteséget nem tartja oly csüggesztőnek, s azt hiszi, a mely nemzet egyszerre elcsüggedne, nem bizna önerejében. De engedje meg a ház, hogy a pénzügyminister által kivánt bizottmányban meg nem egyezhet szóló. Nem akarja a házat a nyomozás terére vezetni (zaj). Én azt hiszem, — ugymond — hogy e háznak kötelessége kihallgatni azon képviselőt, ki valamit mondott (zaj: árulást). Én hallottam ugyan e szót: árulás, de hogy ez azon táborra mondatott volna, nem hallottam (zaj). Tehát azon képviselőt, ki e teremben olyakat mondott, min e ház némely tagjai megütköztek, (kiáltások: mindnyájan) ki kell itt hallgatni. Egyébiránt pártolja szóló Perczel inditványát a kir. biztos által mindjárt adandó felvilágositásra nézve, pártolja annyiban is, hogy a vezérlő politica e házban más térre vezettessék. Az országos hadi biztosokat, más országok példája szerint szinte pártolja, de conventet és inquistiót nem akar.

Kossuth megmagyarázza, hogy a háznak joga van

ott, hol ismeretlen tárgy forog fen, bizottmány előtt kérni felvilágositást. Mert különben hová vezetnek az ily dolgok? Vezetnek oly árulási modorra, mely az ártatlant is sujtja, s ezt jó lesz meggondolni azon embereknek, kik inditványomban minden ok nélkül spanyol inquisitiót látnak. Hol találunk vezért, ha ily compromissiónak lesz az kitéve? Szóló legalább nyilvánitja, hogy ha oly seregben volna, mely ellen átalánosságban efféle vád emeltetik, kész volna kardját eldobni. Szóló a büntetett golyóval kivánja büntettetni, de azt nem akarhatja, hogy átalános vádban törjön ki a legsulyosabb gyanusitás. Mit csináljon tehát a ház, ha ezt sem csinálja. Ha valaki előáll, s általánosan gyanusit; s midőn felszólitják; hogy specialisálja vádját, akkor azt mondja: én nem akarom, ez oly logica, melyet szóló — noha sokat meg tud türni — megtürni nem tud. Mi azon kivánatot illeti: hogy a kir. biztos adjon felvilágositást, — ha az érdemes követ ur, a helyett, hogy az árulás szót mindjárt kimondá, csak annyit mondott volna: uraim! nekem sok mondanivalóm van; de, hogy vádam csak a bünöst érje, az ártatlan pedig kiméltessék, midőn a kir. biztos meg fogta tenni jelentését: akkor elő fogom terjeszteni adataimat: — senkinek nem lett volna észrevétele. De az érdemes követ, mielőtt ily felszólitást előrebocsátott, árulást mondott ki. Szóló felteszi, hogy vannak tehát adatai, de ezen esetben a háznak azon adatokhoz joga van (helyeslés). Ha a kir. biztos a ministeriumnak jelentést teend, a háznak köteles joga lesz kivánni a ministeriumtól, hogy a nyert felvilágositást a ház elébe terjeszsze, s a ministerium vagy egészben elő fogja terjeszteni, vagy azt fogja mondani, hogy a körülmények miatt ez csak részben történhetik meg. Én egyébiránt azt hiszem, hogy egészben lehet. A kir. biztos, mint végrehajtó tisztviselő, közvetlen a ministeriumnak felelős, a ministerium pedig felelős a háznak. A kir. biztos tegnap éjféltájban érkezett, a ministerium már ma reggel összejött ugyan, de még nem lehetett kihallgatnia, — azonban már holnap, ha

kivánja a ház, nyilatkozni fog. Miután azonban a vád megtörtént, annak speciálitásokra reducáltatni kell (helyeslés).

Gr. Batthyány ministerelnök. Bár azt tartom, hogy a tán holnap adandó ministeri jelentés folytán, holnap elhatározhatta volna a ház, valjon akarja-e, hogy a hivatalos tudósitáson felül még Perczel Móricz is kihallgattassék, vagy pedig megelégszik a kir. biztos urtól nyert felvilágositással: de az inditványt nem akarom ellenezni, ha a ház, mielőtt a hivatalos jelentést hallotta, már ma kivánná a bizottmányi kihallgatást. Egyébiránt a bizottmányt nem arra tartom szükségesnek, hogy Perczel Móricz magát igazolja az árulás kifejezésért, hanem arra, hogy a ház bizonyos lépésekre fogja magát elhatározni, ha a vádak igazolva volnának. Azonban, miután tény az, hogy az árulás kifejezés e házban használtatott minden specificátió nélkül: tehát ezt mindenesetre megrovandónak tartom. És mivel hadügyminister ur fentebbi nyilatkozatában identificálván magát a hadsereggel, egyenesen arra szólitá fel a házat, hogy vagy ellene mondja ki a kárhoztatást, vagy rója meg az időelőtti kifejezést: tehát én is, mint a kormány élén álló hivatalnok, egyenesen a magam s a kormány ügyévé teszem e dolgot, s kivánom, hogy a ház vagy rójja meg azon kifejezéssel élőt, vagy mondja ki a ministerium ellen a bizamatlanságot (ingerültség).

Bónis S. nem helyesli, hogy előleges alap nélkül oly szó mondatott e házban, melynek káros következései lehetnek; mert ha ily szavak osztogattatnak, sok lélek kell hozzá, hogy valaki éltét adja a haza'ért, — mind a mellett, épen a haza jelen körülményei tekintetéből ohajtja, hogy ha valaki tán tulhévből oly szót mondott, magát igazolhassa.

Perczel M. Magam is kimodhatlan inconsequens és politicátlan embernek tartanám magamat, ha én azt mondtam volna, miért a pénzügyminister ur megtámadott. (Zaj.) Ha a tarpeji sziklán kényszerittetném is, egy betüt sem fognék visszahuzni abból, mit mondottam, de ünnepélyesen

tagadom, hogy azt mondtam volna, mintha a magyar hadsereg iránt bizalmatlansággal viseltetném. Én volnék-e ez, ki mint mondám, adatokkal tudom meg mutatni a magyar sereg magyar tiszteinek s katonáinak hűségét? Hanem igenis, a mit mondék, s mit szinte adatokkal tudok bebizonyitani, melyeknek egy része magoknak minister uraknak tárczájában van, (zaj) azt modám, hogy a had vezérletében nincs meg azon kellék, melyet Magyarország minden alkotmányos polgárának várni kell (zaj: nem azt mondta). Hogy igenis a hadügy vezérletében árulás van, én nem vonom vissza (zaj). És kérem, önöknek elég tapasztalása van, — ha másunnan nem, hirlapi vitatkozásokból tudhatják (zaj.) Én tudomásomat nem innen meritettem, mert azt, mit mondék, hivatalos adatokkal tudom bebizonyitani. Szóló előhordja Hrabovszky első álgyuzását, s azt, mit a drávai tábornál az őrnagy tett, s tudják — ugymond — mi történt Temesváron. S végre ahhoz ragaszkodik, mit Szentkirályi kir. biztos mondott, hogy t. i. az aldunai háborut kezdetben kis erővel lehetett volna elfojtani. Végre oda nyilatkozik szóló, hogy az inditványozott tribunál előtt mint tanu meg fog jelenni, de akkor a ministerek is kötelesek ezt tenni, mert tárczájukban vannak az adatok; de mint delinquens soha nem jelenend (zaj.) S mint eddig minden zsarnokságnak ellenszegültem — ugymond — önök zsarnokságának is ellene fogok szegülni. (Zaj és nevetés.)

Gr. Batthyány. Én ugy értettem, hogy midőn pénzügyminister ur bizottmány kinevezését inditványozta, nem azt kivánta, hogy Perczel Móricz urat, vagy bármelyik más követet a bizottmány investigálja vagy faggassa, s a ház azután hozzon itéletet; — mert ha igy értettem volna, nem is fogtam volna beleegyezni. Épen ezért mondtam, hogy a ház ezen bizottmány kiküldését attól függessze fel, valjon a holnapi hivatalos felvilágositások ki fogják-e elégiteni, s tanácsosnak fogja-e tartani, hogy Perczel ur azokat, miknek privát uton jutott tudomására, előterjeszsze. Azonban ha

á ház akarja, ám legyen ez előbb is, de hogy ez oly szellemben vétessék, mintha Perczel képviselő urat ennek folytán akár kárhoztatni, akár felmenteni lehessen, ezt kereken tagadom. Nem investigátió tehát a czél, hanem csak a tárgynak több oldalróli felvilágositása, melyeknek folytán a ház határoz, hogy szükségesnek tartja-e a hadvezérekre nézve, valamely lépéseket tenni. — A mire én a házat felszólitottam, az ettől független, t. i. roszalja-e a ház azon kifejezést, mely által mind a hadsereg, mind a hadminister, ki magát ez ügygyel identificálta, mind pedig én, megsértve vagyunk. S én most is felszólitom a házat, vagy rójja meg tüstént ezen időelőtti, nem specificált kifejezést, vagy szavazzon bizalmatlanságot azon ministerium ellen, mely a hadseregbe bizalmát helyezi. Ha a ház ily elégtételt nem ad, akkor a ministerium állását megneheziti, s az egy nap sem kormányozhat. (Helyeslés.)

Mészáros L. kijelenti, hogy ha a ház nem határozza el a roszalást, s azonnal tisztába nem jövünk: szóló e percztől fogva nem ismeri magát hadügyministernek. (Zaj.)

Madarász L. elmondván, mik eddig történtek, kitér arra, hogy a ministerelnök s a hadügyminister tárczájokat kötötték a megrováshoz. Ez szólót aggodalomba ejti, mert a nemzet bizalmát oly dolognak tartja, melylyel játszani egyének netaláni rakonczátlankodása miatt nem lehet. Az ily játék szóló előtt egyforma a tárczavadászattal, midőn a nemzetet mindig a veszély végvonalán tartják. Ha a hazánk állása minden oldalról consolidálva volna, akkor lehetne ily gyermekjátékot üzni. (Zaj.) Áttérve a tárgyra, Perczel Móriczot azzal menti szóló, hogy a mit mondott, Hrabovszkyra, Ottingerre és Jellachich hadseregére érté. (Zaj és nevetés.) A képviselőnek kötelessége szenvedély terére nem vinni a dolgot, — s a mondottakból kiaknázni azt, a mi jó. Ha tehát kimondja, hogy tisztán ezeket érti (de nem mondta), mert hiszen Jellachich serege is magyarországi, s én legalább Perczel beszédében legkevesebbet nem hallottam:

említtetni a magyar sereget: nem látom által, miként lett volna ez által a magyar hadsereg bármely része megbántva. De engedelmet kérek — ugymond — midőn a királyi biztos maga mondja, hogy ezelőtt nehány héttel könnyen lehetett volna boldogulni, (zaj) akkor nem lehet mást, mint azon vezérletet okolni, mely előbb nem tett lépést. — És szóló eddig egy valóságos lépést sem látott. Önöknek — ugymond — azon székről, mely a hazának bizodalmával kérkedik, csak ki kellett volna tüzni a zászlót, s azt mondani: jertek, én fogom vezérleni a zászlót, s azóta nem volna már semmi baj. De midőn az országlárok azt hiszik, hogy csupa okoskodással meg lehet menteni a hazát; midőn látjuk, hogy maga a katonaállitási törvény huzatik, halasztatik: akkor kimondom: e késedelem oka egyenesen önöket terheli. (Taps a baloldalon és karzaton.)

Gr. Széchenyi I. Ha valaha, épen ma van higadtságra szükségünk, mert jól mondá Szentkirályi bajtársunk, hogy csupán lelkesedéssel csatát nyerni nem lehet, — nem lehet kivált akkor, ha magunk közt egyenetlenség van. És engem nem az aggaszt, hogy aldunai elleneinknek erejök van, hogy puskákkal, álgyukkal, el vannak látva; hanem az aggaszt, hogy ő köztök nincsenek oly factorok, kik vezéreik minden lépteit lehetetlenné teszik. — Azt kérdik, miért nem tett a ministerium erélyes lépéseket,— miért nem teremtett katonát, pénzt? hiszen ezt tette; azonban, mi magyarok, professori bölcseséggel szólunk oly dolgokhoz is, melyeket nem értünk, s nem gondoljuk meg, hogy katonát és pénzt felfujni nem lehet. Azt kérdik: miért nem hítt fel a ministerium mindnyájunkat? Épen igy okoskodtak a mennyei birodalomban, midőn az angolok ellen peniczilusokkal megindultak, azonban következése csak az lett, hogy elvesztek, mint a birka. — Azt mondják, Magyarországnak temérdek kincse van, könnyü itt pénzt teremteni. Igaz, csakhogy ehhez is idő kell. Szólónak a ministeriumban bizonyosan legkevesebb dolga van; mégis a nap 24 órájában alig tud nevezni.

egy párt, melyben elfoglalva ne volna, s mi az oka, hogy annyit nem tehet, mennyit kötelességérzete sugal? Mert igen nagy azoknak száma, kik mindenütt sarkában vannak. Emliti az ujságokat (zaj, sokan az erkély felé tolulnak, szóló félbeszakaszja beszédet.)

Hangok: halljuk Széchenyit!

Szóló (szószékre lép, taps). Én igen tudom, hogy a nemzettest, midőn ingerült állapotban van, mint beteg, az oly gyógyszert nem szereti, mely neki bizonyos csipős érzést nem okoz. Tudom, hogy igen soknak inyére nincs, hogy nem hallhat minduntalan phrásisokat. Én tudom, hogy a lelkesedés isteni malaszt, mely nélkül az ember törpévé fajul, s előtte, ha tiszta szivből származik, tisztelettel leborulok. De azt mondom: a lelkesedés csak bázis lehet, a kivitel számitástól függ. — Somogy vagy Fejér követe szalmacséplésnek nevezte, midőn én azt mondám: adjatok szabad kezet, ha biztok bennünk; ha nem: válaszszatok mást. Az egek urát hivom bizonyságul, hogy szalma-cséplés volt-e ez. — Ő és társai igenis mindent elkövetnek, hogy ezen szerencsétlen ministeriumot zsibbaszszák, hitelét csökkentsék. Az igen tisztelt követ ezt tagadja; de van egy más magasabb biró, a világ és jövő, s ez bizonyosan nem fogja elhinni. Azt mondja azon tisztelt követ, ki épen most mosolyogva tekint rám, s a ki iránt, mióta Debreczenben szivünket egymásnak kitártuk, én sympathiával viseltetem, — hogy micsoda zsarnokság az, ily körülmények közt a ministerium állását kötni a kérdésekhez? Higyje el a tisztelt követ, hogy ha más körülmények közt volnánk, a ministerium már 100-szor letette volna tárczáját. Mert ha valaki meggyőződése szerint működik, s mégis az ellen késztetik: akkor természetes, hogy lelép. De azt gondolta a ministerium: aggodalmas idők vannak, — s habár néha méltatlanságot nyelni kell is, tán használhatunk a hazának. Azonban, mikor valaki olyat mond, mint ez a szó: árulás, mikor a becsület legkényesebb pontja támadtatik meg, akkor lehet valakiben lélekerő, resignátióval el-

temettetni magát a haza romjai közt, de transigálni, ezt senki sem kívánhatja. Ha másokban központosul a közbizodalom, ám lépjenek helyünkre, de az mindenesetre áll, hogy „sunt certi denique fines, quos ultra citraque nequit consistere rectum.“ (Zaj a baloldalon.) Igenis, minden erőnkből kivetkőztettek bennünket önök tisztelt honfiak! (Hangok: igaz.) Én Magyarország jövője iránt nem estem kétségbe, de azt mondom: a magyar magát meggyilkolhatja. És ez tisztelt hazafiak! a mi bününk, mert alig van köztünk ember, ki a másik megaláztatásán ne örülne. Ha nem okulunk tisztelt hazafiak, én mint veterán, ki életem szebb részét, habár mint szerény hangya, e hon megdicsőitésére szentelém, (taps) kénytelen vagyok azt mondani, mit már mondtam, hogy nem tudom, örüljek-e azon koczka szerencsés vetésének, mely ujabb időkben bennünket ért. A magyarnak nagy hibája, hogy nem tudja, mikor kell összehuzni a vitorlákat, hanem csupa lelkesedésből rohan, mint a vak légy. Ne agyarkodjunk hát egymás ellen, mint tehetetlen sajtférgek. Én tán ez országgyülésen többször fel nem szólalok, de a haza szent nevében kérem önöket: adjanak szabad kezet, meg fogjuk talán menteni e hazát. (Éljen.)

Záborszky A. Madarász Lászlónak igaza van, hogy a ministeri tárczákkal játszani, vagy is minden kissebbszerü ügyekhez a tárczákat kötni, nem hazafiuság; de más részről az is igaz, hogy a tárczákat minduntalan s minden kérdésben megtámadni szinte nem hazafiuság. Ezután a két Madarászt és Perczelt keményen megtámadva, bizottmányt kiván, hogy Perczelnek alkalma legyen vádja bebizonyitására. Szóló nem becsülné azon ministert, ki a becsület megsértésével tartaná meg tárczáját.

Nyáry. Perczelt az események folyama által mentegeti, a ministeriumot szinte az által menti és terheli egyszersmind, s a bajnak okát abban találja, hogy az 1848-diki események nagyobbak mint az emberek, és jelenleg nincs kormány Európában, mely elegendőképen meg tudna fe-

lelni feladatának, ennélfogva csak annyit tesz, a mennyit tehet. Hibának mondja, hogy a nélkül fogtak tanácskozáshoz hogy Szentkirályi kir. biztos ur az alvidéki dolgok állását a ministeriummal közlötte volna; hibáztatja, hogy a ministerium minden kérdésnél lemondással fenyegetőzik. Javasolja, hogy most semmiesetre ne határozzanak, mert az elkeseredés mindkét részről oly nagy, hogy a mit ma határoznának, alkalmasint megbánnák. A ministerium hallgassa ki a kir. biztost, ki még eddig nem tehetett jelentést, és az ülés tétessék át délutáni, 6 órára.

Batthyány L. Kénytelen kijelenteni, hogy, ha Nyáry követ ur inditványa elfogadtatik, holnap nem lesz ministerium, s ha a ház e felett nem határoz, még ma megy a nádorhoz, s leteszi hivatalát. Részéről nem érdemelné meg azon bizodalmat, miszerint Mészáros L. az ő felhivására fogadta el tárczáját, ha a ministerium ezen nélkülözhetlen tagjának becsületét magáévá nem tenné. Azért, ha a ház nincs arra eltökélve, hogy Perczel kifejezését most nyomban, a legünnepélyesebben roszalja, hivatalát azonnal leteszi. Azt mondják, nem hazafiuság minden kicsinység miatt tárcza letételével fenyegetőzni, s minden kicsinységből ministerialis kérdést csinálni; erre csak azt válaszolja: sajnálja azon szónokot, ki a becsület dolgát kicsinységnek mondja.

Kállay Ö. Látszik, hogy a kormány előtt minden egyéb kedvesb, mint azon egypár független ember, ki meggyőződését szabadon kimondja (zaj). Széchenyi minister ur szabad kezet kér, hát ki nem akarja ezt megadni. Hiszen ha nagyobb hatalomra volt szüksége a ministeriumnak, miért nem szavaztatatta meg, mert én részemről magam is inkább dictaturát akarok, mint e féle erőszakot. Szóló hivatkozik arra, hogy a baloldal kihallgatta Záborszkyt. Tárgyra nézve azon véleményben van, miként nem lehet Perczelt arra szoritani, hogy igazolja állitását, mert ott a „Közlöny", olvashatták, hogy Fehértemplomnál egy hadnagy megugrott, — hogy né-

hol visszatérőt fuvattak mikor támadni kellett volna stb. Egyébiránt ha a többségnek kedve van azt tenni, mit a mult században a franczia convent gyakorolt, ám tessék; de ha mindennap defiliroztatjuk is a nemzetőrséget magunk előtt, ha mindennap bizalmat szavaztatunk is: a jövő ítélni fog. Szóló egyébiránt épen e nyomon jogositva érzi magát, felszólitni a ministeriumot, hogy a Csányi kir. biztos és Ottingerrel folytatott levelezést a ház elébe terjeszsze; valamint azon lépéseket, melyek a fehértemplomi árulás megbüntetésére tétettek. Perczel Móricz kihallgatását mellőzni, de polgári biztosokat kiküldetni kér a házból, kik jelentést tegyenek arról, mi odalent történt.

Mészáros L. Mit a tisztelt követ ur kiván, az iránt már meg van téve a vizsgálat.

Kossuth L. Minden szóm annyiból áll, hogy igen nagyon megszorul az ember az argumentumban, mikor egy bizonyos dolgot, melyre 6-szor, 7-szer megmondatik, hogy nem ugy van, oda visz, miszerint azt mondják rettenetes pathoszszal, hogy Perczel Móricz ellen investigatiót rendeltünk; hisz megmondottuk, hogy ettől nincs mit tartani. Örökké türelmetlenségről panaszkodnak önök a baloldalon, és örökké máskép csavarják el a dolgokat. Itt nem a fehértemplomi árulásról volt az imént szó, hanem egészen másról. — A tény az, hogy tegnapelőtt verekedtek, és történetesen egy kis veszteséggel, mert nem valami nagy historia, ámbár fájdalmas dolog, ha nehány ember elesik. Ott, hol 40 ember esik el, a csatát még csak csatának sem lehet nevezni. Maga Napoleon sem vett be minden sánczot egyszerre, egy rohammal. Tehát eljőnek és azt mondják: ennyi ember van ott, s még sem vettük be a sánczot, árulás van. Attól tartottam, hogy a kifejezés, igy generalizálva, nem jó hatást fog szülni. Ha a támadás vissza veretik, ismételni kell azt holnap, ismételni holnapután, mindaddig, mig a sáncz be nem vétetik. Hogy épen a tegnapelőtti harcz következtében, azon tábornak ellenében, mely nem tudta be-

venni a sánczot, generálizált kifejezés, árulás mondatik a vezérletre nézve, ennek káros következései lehetnek. Azt mondom: uraim! — s ezt tessék feleletül venni Nyáry Pál is, — ha én ott volnék a seregnél, és ezen átalánosságban tett vád nem specializáltatnék, nem szolgálnám a hazát és eldobnám kardomat. Specializálni kell a vádat azért, hogy ártatlanok ne érezzék, kiknek hazafiuságára szükségünk van. Azért inditványoztam, hogy kerüljük az átalános kifejezést, s neveztessék bizottmány, mely előtt Perczel adatait előterjeszsze. Akkor neki mennek, conventet, spanyol inquisitiót emlegetnek s végre a dolgot detournirozzák olyan vádakra, mik nem ide tartoznak. De legyünk tisztában. Magam is azt mondom: volt, s talán most is van, a mi büntetést érdemel a polgári életben szinte ugy, mint a hadseregnél; de ha végig nézem az eseményeket, látom, hogy azt a históriát gombolitjuk, mit mások gombolitottak, más epochában 50 évek előtt. Ott is igy folytak a dolgok; csak attól őrizzen meg az isten, hogy carricaturái ne legyünk egy nagyszerüségnek, és legyen elég erőnk a drámát ugy eljátszani, mint másutt eljátszották. — Ott is ugy mentek a dolgok, s csodálkozom, midőn bizonyos urak, kik azt mondák, vizsgáljuk meg a tényeket, mindjárt conventet emlegetnek. — Olvassuk meg csak a históriát, midőn először jöttek a braunschweigi herczegnek vezérlete alatt a csapatok, s az első csatát nem nyerték meg a franczíák, neki rukkoltak mindjárt a tribunnek; ha ugy megy a gombolitás, majd akad egy Robespierre, a ki guillotint fog használni szinte ugy a katonai árulók, mint a polgári veszélyes emberek irányában. Én tárczám letételével még nem fenyegetődztem; egyszer provocáltam a házat arra, hogy mondja ki, viseltetik-e bizodalommal irántam? de megvallom, soha nem került oly nagy resignátiómba odadobni a tárczát, mert a világon nincs könnyebb dolog az oppositiónál. (Kaczaj.) Magam is próbáltam ezt, nem vagyok már gyermekember. Gyönyörüséges dictiókat mond az ember, kivált ha egyéb-

bel nem gondol, csakhogy elmondhasson bizonyos nagy szavakat; ráfog az előtte szólóra olyasmit, a melyről 6-an már elmondták előtte, hogy nem a kék szinről van szó, hanem a fehérről, de ő erővel csak kék szinről akar beszélni. (Kaczaj.) Próbáltam én ezt 25 éven keresztül; hogy most a ministeriumban vagyok, melynek eljárása nem lehet a körülmények kényszerüségénél fogva olyan egységes és energicus, mint én kivánnám, a ki nem félek előremenni, s mindenkor az első sorban fogok küzdeni, azért teszem, mert látom, hogy nagyobb bajt csinálnék vele, ha kilépnék. Egy részről mindig azt mondják, hogy ne fenyegessünk a tárcza letételével; de más részről igazsága van Széchenyinek, hogy ne csináljunk örökös bajt a ministeriumnak: ne álljunk fel tehát a tribunre, és ne mondjuk, hogy árulás van, mert hogy fog megütközni a sereg ilyesmiknek hallása után? Szedjük össze a resignátiónak egy kis hazafiuságát; ugy hiszem, a követ ur nem azért emelt szót, hogy felingereljen másokat, hanem bizonyos mal aisance kényteté arra, mert rosszul érzi magát az ember, hogy a szerbek még nincsenek megverve; de azzal, mi itt történt, nem fognak megveretni; idővel talán ez is meglehet, ha 200 ezer jól gyakorlott s disciplinált seregünk fog lenni; de most ne bántsuk még az embereket, mert ha egy embert el találunk veszteni, nem kapunk helyébe mást. Azért kell a vádnak specializáltatni, hogy olyanok, kiket nem érdekel, sértve ne érezzék magukat. Ne tessék tehát azt mondani, hogy Perczel ellen investigálunk, s hogy ezen gyülés convent lesz. Ha Perczel büntetésre méltót követne el: biró elébe menne a dolog; mert az ebbeli kötelességtől a törvény a követet szintugy nem dispensálja, mint más akárkit. A mint eddig tudomásra van, Bechtold táborvezér iránt a legnagyobb bizodalommal van okunk viseltetni; ha a követ ur ellenkezőt képes bebizonyitni, örömest hozzá járulok én is, hogy a vétkes irányában a legnagyobb szigorusággal járjunk el, mert jutalmat az erény iránt, szigoruságot és büntetést kivánok a rosz

iránt. Tehát ha a tárczák tekintetébeni fenyegetést nem tartják a követ urak olyannak, minek elő kellene fordulni, ne kényszeritsék a ministeriumot arra, hogy ezt kénytelen legyen tenni, miután magok is kinyilatkoztatták, hogy a hazának ellensége az, ki a ministerium változását ohajtja; más oldalról pedig mindent elkövetnek, hogy depopularizáltassék a ministerium; és akkor, mikor tudják a követ urak, hogy a ministerium tagjaiban a resignátió nagy mértékben van, mert nagyobb ezen resignátió, mint, ha valaki a méregpoharat megiszsza, mert ennek egy percz alatt vége van, s gyáva ember az, ki meghalni fél. Nem tehettünk annyit, a mennyit tenni ohajtottam volna; de nem lehetett, mert a körülmények zsibbasztólag hatottak minden oldalról; de tettünk annyit, a mennyit lehetett, nézzük csak a fegyvergyárt, meghajlok azon ember előtt, ki 8 hét alatt oly fegyvergyárt teremtett elő, melynél nagyobb alig van a continensen; s mégis neki állanak a ministeriumnak minden oldalról, s a sereget bántják. Ne tessék tehát deturnirozni a mondásokat; mi nem akarunk Perczel ellen investigálni, csak azt akarjuk, hogy az árulás legyen bebizonyitva, mert a hazát ily veszélyes pillanatok alatt megtartani kimondhatatlan nehéz. Nehéz a ministeriumnak állása is; tekintsük csak: neki áll a bécsi sajtó nagy része, s azt mondja, hogy ezen ministerium rabló, utonálló, hogy nem lehet vele megmaradni, s ezt az mondja, a kiről méltán felteszszük, hogy a reactiót akarja előidézni a magyar önállóság eltemetésére; itt pedig neki mennek a ministeriumnak s azt mondják, hogy már lelépéssel fenyeget azon esetre, ha meg nem rovatik azon kifejezés, mely generalizálva mondatott; mert a ministerelnök nem ugy értette a megrovatást, hogy az által el legyen mellőzve a bünnek megbüntetése, hanem ugy, hogy azon átalános kifejezés „árulás" ne alkalmaztassék átalánosságban a tegnapelőtti csatára. Ilyen pártok mellett, melyek akadályokat gördítenek a ministerium utjába, kormányozni igen nehéz. Már voltam oly

perczben, hogy azt gondoltam, nem megyek tovább ez ösvényen, de figyelmeztetések után mégis csak elhatároztam magamat a maradásra. Én a mai napot ugy képzeltem magamnak, hogy egy követ majd feláll a szószékre, interpellálni fogja a hadügyministert, kapott-e már jelentést a szenttamási csatáról? Erre a hadügyminister azt fogja mondani: „igenis kaptam; a jelentés annyiból áll, hogy a mieink megtámadták a sánczot, s egy része már a sánczokon is állott, de nem vehették be; 40 ember elesett, azok között két tiszt, kilencz tiszt pedig megsebesült; az őrmesteren alóli sebesültek száma pedig száz, egyébiránt a részletes jelentést még várom, s intézkedést tettem, hogy a csata folytattassék;" s azt hivém, a ház erre azt fogja mondani: „meg nem rettentünk;" hogy ezen esetet ösztönül fogjuk tekinteni arra, hogy a financz- és hadügyet minélelébb hajtsuk keresztül, concentráljunk nagyobb erőt, és szaporitsuk a honnak véderejét, mert nagy fellegek tornyosulnak felénk, melyeknek eloszlatása végett sokkal többre lesz szükség, mint hosszu dictiókra. Azt gondoltam, igy fog ez történni, s reménlettem a ház komolyságától, hogy nem fog kétségbeesést mutatni, hanem azt fogja mondani: videant ministri, ne quid detrimenti respublica capiat. E helyett azt tapasztaltam, hogy a tegnapelőtti csata miatt árulással vádoltatik a vezérlet. Erre nem lehet máskép felelni, mint, hogy tudjuk meg, hol van az árulás, és pedig a titok ne itt fedeztessék fel, hanem egy bizottmány előtt. Egyébiránt a dolgok tűi hegyére vannak állitva, s az ilyen discussiók most igen olcsók, midőn mások érettünk elvéreznek. A hazának ez mindennap sok ezer forintjába kerül, s nagy aggodalomban vagyok, mert boldognak tartom magamat mint financzminister, ha egy nap csak 100 ezer ftot kell kifizetnem, midőn még nálunk semmi financzforrások megnyitva nem voltak; lehet, hogy még két-három napot elvárok, s azután engedelmet fogok kérni a háztól 5 ftos bankjegyek kibocsáthatására. Ma elvégezhettük volna a hadi törvényt, de a helyett a törvényhozás-

nak megingattatott komolysága; pedig a hadügy befejezése sokkal jobban imponált volna, mint azt mondani: árulás van.

Lónyay G. némileg uj nézpontra állitá a kérdést. A pénzügyminister által inditványozott bizottmányt ugyanis nem pártolja in thesi, mert az forradalmi irányra vezethet, mit senki sem akar; s csak azon esetben fogadja el, ha Perczel Móricz maga fogja kivánni, s szóló hiszi, hogy ezt tenni fogja, mert mikor egy oly komoly szót kimond valaki, kivánnia is kell, hogy azt igazolhassa. Vagy itt kell tehát igazolnia Perczel urnak a mit mondott, vagy bizottmányt kérnie; vagy, ha nem akarna sem a ház, sem a bizottmány előtt nyilatkozni: akkor a háznak rögtön itélni kell, s mielőtt eloszolnék, roszalni az alaptalanul kiejtett rágalmat. És ezt nem felállás, vagy bizalmi irány utján kell tenni, hanem határozat által.

Sokan elállván a szótól, a ház elnöke feltevé a kérdést. Felhivatván — ugymond — a ház ministerelnök ur által, hogy vagy a kormány iránt nyilvánitson bizalmatlanságot, vagy Perczel képviselőnek kérdéses kifejezését roszalja; miután az elsőre a ház többsége felállás által már kijelenté akaratát, a bizalom kijelentettnek vétetik. Most tehát a fenforgó tárgyra térek. Első kérdés az lesz: kivánja-e a ház, hogy Budaváros követe azon kifejezéseért, miszerint a hadügy vezérletében árulást mondott létezni, a ház nevében az elnökség által megrovassék? (Zaj.) Én máskép nem tehetem fel a kérdést, mint azok nyomán, mik itt mondattak. Másik kérdés lesz azután, mi szinte a tanácskozások tárgyát tevé, — kiván-e a ház bizottmányt kinevezni, mely a mondott vádakat megvizsgálja?

Lónyai G. véleménye szerint a kérdést fentebbi módon feltenni nem lehet. Mert, ha Perczel képviselő bebizonyitni igéri vádját, akkor a háznak nincs joga roszalást mondani. A bizottmányt illető kérdés vagy felesleges, ha a ház már roszalását kijelenté, vagy pedig, ha Perczel

Móricz ezen bizottmány előtt nem akar megjelenni: akkor a ház olyasmit végzett, mit végrehajtani nem tud. A kérdés az: kívánja-e az illető, vádját specificálni, s ha nem, akkor nyilt tér egyenes roszalásra.

Kállay Ö. Nem látja alapját a roszalásnak; mert ha nem elitélésről van szó, mint a ház többsége mondja, akkor csak annyiban eshetik valamely kifejezés megrovás alá, mennyiben a ház illedékét sérti. Budai véleménye az, hogy Perczel nyilatkozzék a ministerium előtt. Tallián azt kívánja kimondatni, hogy mig az átalánosan tett vád be nem lesz bizonyitva, a ház rágalomnak tekinti.

Pap Zs. Az a kérdés: akarja-e Perczel képviselő vádját bebizonyitani, vagy nem? ha igen: akkor választania kell, a ház előtt kívánja-e azt tenni, vagy bizottmány előtt; ha nem akar bizonyitni: ki kell mondani a roszalást.

Némely közbeszólások után az elnök először azon kérdést teszi fel: kiván-e a ház az első kérdésre ugy, a mint fentebb fel volt téve, szavazni? — mit a többség igennel döntvén el: a kérdés ismét feltétetett, s eredménye lőn: hogy a ház többsége Perczel Móricz kérdéses kifejezését roszalta.

A másodikra, t. i. a bizottmány kérdésére két szerkezetet mutatott be az elnök. Egyik az, melyet fentebb megirtunk. Másik igy hangzik: kívánja-e a ház, hogy oly bizottmány kineveztessék, mely előtt Perczel Móricz az előtte tudvalevő adatok szerint az árulási vádat bebizonyithassa?

Iványka e kérdést szükségtelennek tartja, miután a roszalás kimondatott. Egy képviselő: csak akkor látja a kérdés szükségét, ha Perczel maga kivánná. Asztalos P. Nem mondhatja, hogy nem akarja, ha adatai vannak.

Perczel M. Minden politicai eljárásnak megvan a maga fonala. Elismerem, hogy a ház többsége a maga szempontjából helyesen cselekedett, midőn nem találván elég okot magáévá tenni nyilatkozatomat, — melyet én vissza nem vonok, s annak következtében kész vagyok a legszigo-

rubb lépéseket elfogadni, — azt helytelenitette. Mert a ház többsége kénytelen lett volna, vagy a legforradalmibb térre átlépni, nyilatkozatomat magáévá tevén; vagy ki kellett mondania, hogy azt helyteleniti. — Részemről örülni fogok rajta, ha a háznak ezen roszalása után a hadseregnek Magyarországhozi szitása erősebb fog lenni, s ez által a ház a hadsereg hűségét biztositandja. — Mi a másik kérdést illeti, t. i. hogy szükséges-e egy bizottmány, hogy a hadvezérlet iránt támasztott gyanuk s vádak próbáltassanak? én ismétlem, hogy egy betüt sem vonok vissza abból, a mit mondtam; én akár ezen tribune-ről, akár másutt, kész vagyok előadni mindazon adatokat, melyekkel birok, s melyek egy része a ministeri tárczákban van, mihelyt a dolog nem ugy állittatik fel, mintha a roszalás után még ez is személyem ellen volna intézve. De épen azért, mert nem kivánom, hogy e ház forradalmi térre lépjen, azt gondolom, hogy tanácsosabb lesz a ministeriummal tenni érintkezésbe magamat, hogy adataimat figyelembe vegye. Ha egyébiránt a ház bizottmányt tart szükségesnek, fentebbi értelemben véve, kifogásom nincs, csakhogy a roszalás után ne ellenem intézettnek látszassék. — Bónis S. a kormánynyali közlésben megnyugszik.

Kazinczy: Perczel Móriczra nézve el levén döntve a dolog a roszalás által, a második kérdést minden reá vonatkozás nélkül átalánosságban kivánja feltétetni igy: Találja-e a ház egy oly bizottmány kiküldésének szükségét, mely a hadügyben történteket megvizsgálja?

Gr. Batthyány. A bizalomkijelentés megtörténvén, most már Perczel véleményét pártolja, s czélszerünek látná, ha a ház kijelentett bizalmánál fogva, elfogadná azt, hogy a nevezett képviselő adatait a kormánynyal közölje.

Deák F. Midőn Perczel ur tudvalevő kifejezését a ház tárgyalás alá vette, három ut közt kelle választania, — vagy helyeselvén azt, magáévá tenni, vagy roszalni, vagy végre vizsgálatot rendelni. A ház többsége ezeknek egyikét vá-

lasztá, t. i. a tudvalevő kifejezést roszalta. Mikor még e kérdés eldöntve nem volt, a pénzügyminister inditványa akkor helyén volt, mert még akkor a kormány iránti bizalom is kérdésbe tétetett. Hanem a dolgok rendes állapotában a kormány kötelessége, ha valahol hiba, vagy árulás van, azt megbüntetni. — Ha valamely polgár, legyen bár képviselő, az administrátióban valahol hibát vesz észre, azon hatalommal kell azt közleni, mely a dolgok normális állapotában az ily hibák orvoslására hivatva van. Ha tehát Perczel urnak adatai vannak: előtte van az egyenes ut, s a kormány köteles őt ez iránt kihallgatni. Mikor lehet ezen uttól eltérni? Akkor, mikor a kormány nem teljesiti ebbeli kötelességét, következőleg benne nincs bizalom. Most tehát, a mint a dolog jelenleg áll, a között, hogy bizottmány hallgassa-e ki Perczel képviselő urat, vagy, mint maga mondá, a végrehajtó hatalom vegye figyelembe adatait, — különbség az: mely van a rendes kormány és azon állapot közt, midőn kormány vagy nincs, vagy a bizodalmat nem birja. Mikor a pénzügyminister a bizottmányt inditványozta: akkor nem volt a kormány mondhatni rendes állapotban, mert azon kifejezés, melybe a hadügyminister is bekerve látszott, még helytelenitve nem volt. Akkor tehát a kormány tagjai még mintegy felek voltak. Most már az a kérdés: kiván-e a ház jelenleg a rendes uton maradni, vagy pedig ezt exceptionális esetnek tekinteni? Az elnök kérdése tehát, hogy kiván-e a ház még most is bizottmányt, felfogásom szerint helyén van, s a háztól függ határozni.

Nyáry: Nem fogadja el azon elvet, hogy ha átalános a vád, a kormány vizsgálja meg. Az átalánosan tett vádaknál mindig kérdés, ha nincsen-e bennök ministeri mulasztás, itt annyival inkább feltehető, mert Perczel képviselő utalt részint a maga adataira, részint a belügyminister tárczájában levőkre, kivánja tehát szóló, hogy a ház nevezzen bizottmányt.

Ezekután az elnök kitüzvén a bizottmány iránti kér-

dést, a ház többsége ugy nyilatkozott, hogy annak kinevezetését most már nem kivánja.

Este folytattatván az ülés, a hadügyminister által is tanácskozási alapul elfogadott központi bizottmányi szerkezet, melyet már közöltünk, vétetett §-onkénti tárgyalás alá. Az 1. 2. 3. §., csekély módositással, maradt.

Mészáros L. hadügyminister a 4-dik szakaszra módositványt terjeszt elő, melynek értelme ide megy ki: „A kiállitandó ujonczokból ki fognak egészittetni a magyar gyalog-ezredeknek 3-ik zászlóaljai és 2 tartalék-század, — ugy szinte a magyar lovasezredek 4-ik osztálya, és egy tartalék-század. De azon osztályok is, melyek az országon kivül levő ezredek kiegészitésére vannak szánva, egyedül a 2-ik §. értelmében használtathatnak."

Nyáry. Mig Magyarországnak rendes nemzeti hadserege nem lesz, addig a szabadság s alkotmány biztositva nincs, mert ha a magyar katonaság idegen hatóság rendelkezése alá tartozik, az ország oly tétlenségbe jut, milyenben jelenleg van, s kénytelen lesz szolgaságot vállalni, hogy első szükségeit annyira mennyire fedezhesse. Hadügyminister ur módositása mellett Magyarországnak saját hadserege soha sem lesz. Ausztria 1848-ban kényszerülve volt az alkotmányos formák megadására, de ezzel még nincs biztositva a szabadság, és mindenki tudja, hogy Ausztria azt, a mit adott, azon remény fejében adta, hogy adandó alkalommal ismét visszavegye. Tudjuk, hogy Fiquelmont azt mondta: meg kell Magyarországnak adni a szabadságot, de aztán éleszteni kell az egyenetlenséget, s igy egy pár év mulva ujra meg lehet hóditani. — A kiállitandó sereg egy részének német lábra állitása rosz érzést, elégületlenséget támaszt az ifjuságban. Szóló 1830-ban és 1840-ben jelen volt a katonakiállitáson, és 1900 ujoncz közül csak 200 akart gyalog lenni, egy pedig mivel a huszárok közé nem sorozták, megölte magát, mert a nép csak a huszárt tartja magyar katonának. —

Szégyen, gyalázat, ha a hadsereget nem állitjuk, vagy nem merjük állitni magyar lábra; a szégyen itt azonban még nem főtényező, hanem a szabadság, nemzeti függetlenség is veszélyeztetve van, mert Ausztria nem a szabadság országa; Ausztriában a szabadság igen fiatal, a reactionáriusok igen vének; a szabadság ereje még Ausztriában ismeretlen, a reactiónak pedig már jelenségei mutatkoznak. Ott van Jellachich, ki Ausztria segitségével Magyarország ellen készül, ki kijelenté, hogy a nádor- és magyar ministeriumnak nem tartja magát alárendelve. Nyilvános titok, hogy Jellachichot és a ráczokat Ausztria pénzzel, lőszerrel, katonatisztekkel segiti; ministeriumunk kezében adatok vannak, melyekből kitetszik, hogy Ausztria, mihelyt bajai tágulnak, kész ellenünk nyilt háborut kezdeni. Mit javasol a józan ész ily körülmények közt? Azt, hogy 15 millió ember ne szégyenitse meg magát, hanem mondja ki, hogy önálló magyar hadsereget akar, s ezt ki is fogja vinni. Ezután módositását felolvasá, miszerint a 4. §. kimaradna, a hadsereg nyelvre, ruhára, zászlóra, jelekre nézve magyar lábra állittatnék; az átalakitás a fennálló magyar ezredekre is kiterjesztetnék, s azzal a ministerium bizatnék meg; az elbocsátott szolgálatra alkalmas katonák, ha 4 évre ujra beállnának, dijuk félannyival toldatnék; az uj ezredekbe lépendő hadi tisztek legalább egy fokkal magasb rangot nyernének; a katonaság kiállitása azonnal munkába vétetnék.

Kazinczy szavazást kiván. Mészáros előbbi nézeteit támogatja. Madarász J. szerint minden magyar csak akkor teljesiti hiven kötelességét, ha magyar hadsereget kiván. — Batthyány L. Ha hadminister úr módositásában egy magyar hadsereg alapját nem látná letéve, azt nem támogatná.

Zákó I. Magyarország nagy publicuma tisztában lesz magával, s csudálkozni fog, hogy némely emberek berzenkedései miatt a nagy többség semmit sem tehet, s igen fog csudálkozni, hogy vannak oly uri emberek, kik, bár ha-

zafiságból, a reactiónak és camarillának a legjobb szolgálatot teszik. (Nagy zaj.) Bizonyosan csudálkozni fog Magyarország nagy közönsége, hogy midőn e teremben egy sincs, ki magyar hadsereget nem akarna, midőn mindenki látja, hogy azon törvényjavaslatban a magyar hadsereg csirája le van téve, de azt egyszerre átváltoztatni nem lehet, mégis találkoznak emberek, kik hazafiuságból olyanokat állítnak, miért a reactió Londonban és Bécsben „te deum"ot fog tartani.

E beszéd után rendkivüli ingerültség keletkezett. Perczel M. Hogy merheti az előttem szóló ránk fogni, hogy mi a reactiónak kivánnánk szolgálni? (Zaj.) Neki s pártjának vetik szemére, hogy az időt töltetik, holott a dolgot inkább sürgölik; ha az időt haszontalan töltetnék, azon állást foglalnák el, melyet szóló ma nem az egész magyar hadseregre, hanem annak néhány vezérére mert kimondani. Szép dolog, hogy azon párt meri nekünk a reactiót emlegetni, melynek kebelében elegendő reactionárius elem van; azon párt merészel szemrehányást tenni, mely maga az oka, hogy 6 hét óta semmi sem történt e teremben. Szóló beszédét ingerülten tovább folytatván, ujra kijelenté, hogy némely vezérek iránti vádját soha sem fogja visszavonni. Erre az elnök figyelmezteti, hogy szóló azon előadását ne ismételje, mi ma jegyzőkönyvileg merovatott.

Kossuth L. Uraim! én a tárgy érdeméhez nem akarok szólni. Kimondottam vélekedésemet; önök, uraim, tisztelt képviselők! megvitatták ezen tárgyat elegendőkép, ugy, hogy vélekedésem az, mikép alkalmasint kinekkinek van már határozott meggyőződése e dologban. És gondolom, hogy a haza körülményei talán igényelhetik tőlünk azt, hogy végezzünk. (Igaz.) Azonban ez egy szerény alázatos figyelmeztetés, melyet én nem akarok ugy értetni, hogy ha azért valaki szólni akar, ne szóllhasson, mert bizony mégis leghamarabb fogunk czélt érni, ha meghallgatjuk; a ki nemhallgatás által pedig csak czélt vesztünk. Hanem egyet akarok

csak mondani, különbözhetnek közöttünk a vélemények az eszközökre nézve, melyek a haza megmentésére vezetnek, de azt jól esik lelkemnek hinni, hogy e teremben egy ember sincs, ki Magyarországnak visszaszerzett jogait és szabadságát önkényt s szándékosan compromittálni akarja. És mert jól esik lelkemnek ezen meggyőződés, a sok veszélyt szenvedett, szeretett haza nevében kérem a házat, mellőzzünk mindkét részről minden további ingerültséget, mert azt mondom, minden ok nélküli ingerültség nem szándékosan ugyan, de mégis kezére szolgálhat a reactiónak. Előttem szóló követ ur nem jól fogta fel Zákó István követ ur szavait. Ő azt mondotta, hogy a legtisztább hazafiuságból bár, szolgálhat az ember reactiónak. — Igen gyakran megtörténik, — hogy ha az ember kellőleg figyelembe nem veszi a körülményeket, épen az ellenkező czélnak szolgál kezére, és épen az ellenség nevet azon leginkább. Tudnék a bécsi ministerium köréből is mondani erre nézve valamit. Ott van egy pár érdemes ur, kiket mindennel inkább lehetne vádolni, mint reactióval, és mégis azon meggyőződéssel vagyok, hogy azon eszközök, melyeket czéljok kivitelére választottak, olyan természetüek, hogy épen a reactionalis emberek örülnek neki leginkább, mert zavarodik a dolog, s a zavarban a reactio fog halászni. És tehát méltóztassanak megengedni, ezt nem csak a baloldalra mondom, hanem mondom mindenik oldalra, sajnálom, hogy Zákó provocált olyan discussiót, melynek elhagyására ha a házat nem birhatom, az ingerültség tovább fog folytattatni. És ha folytattatni fog, akkor meggyőződésem is az, hogy a legjobb hazafiságból folytassuk bár az ingerültséget, kétségen kivül csak a reactio barátai fognak annak örülni.

Madarász L. Nem a tárgyhoz kiván szólni. Hogy egy rész mindjárt akar magyar hadsereget, másik rész a körülményektől függeszti fel — ez iránt tisztában van. Csak azt akarja kimondani, hogy nem csodálkozik azokon kik egyik oldal embereit megtámadják, mert sok renegátot is-

mer, szóló a közvéleményre hivatkozik, itéljen a multból, ki volt hű, és ki nem — elveihez.

Molnár Gy. Egyetértésre s a haza megmentésére hivja fel a házat.

Pálfy J. Nyáry módositványát azért nem pártolja, mert szólóé határozottabb. Módositványában kihagyatni kivánja a 4. §.-t, s az 5. helyén kimondatni, hogy a kiállitandó ujonczok mind magyar lábra állittassanak. — Szóló ma mondja először, hogy a haza veszélyben van. Kün nyilt lázadás, elégületlenség, — ben pártok. Ez a hazát el fogja sülyeszteni. Nézzük Ulászló és II-ik Lajos korát, s meglátandjuk, hogy pártos olygarchák viszálkodása, nem a külellenség dönté sirba a hazát. Hát mindig igy tart már ez? s azon perczben, melyben megnyertük a szabadságot, a helyett, hogy kezet fogva megmentenők, s kivivnók, mi még hátra van, párttusában akarjuk-e fölemészteni erőnket stb.

Az elnök végre felolvassa a módosiványokat, s első kérdéstül teszi fel, hogy a központi bizottmány szerkezetéből a 4. 5. és 6. §-ok elfogadtatnak-e? — A többség nem-mel felel.

Második kérdéstül felteszi az elnök a hadügyminister módositványát, s jelenti, hogy 26 tag nyilvános szavazást kiván. A tagok névszerint szóllittatnak, s 226 tag 117 ellenében a hadügyministeri módositvány elfogadására szavaz.

XXXVI-ik ülés az alsóházban

aug. 22-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése után több rendbeli kérvény az illető választmányokhoz utasittatott. Esztergom városa folyamodást nyujtott be, melyben Beszét vissza akarja hivni, mivel őrnagy a nemzetőrségnél, és mivel küldői kivánságát nem teljesiti. Az osztály e kérelmet megtagadtatni inditványozta, s a ház az osztály véleményét elfogadta. — Ma-

nics Péter választatása Bácsmegye egyik kerületéből, kiskorusága miatt érvénytelen.

A ház napirendre tér.

Teleki L. a 7. §-hoz azt kivánná tétetni: „a magyar szolgálatban levő tiszteken kivül a magyar hadseregben ezentul oly egyének többé tisztekül nem alkalmaztathatnak, kik a magyar nyelvet nem birják.“ Pap Zs. A 8. §. végéhez ezt: „Ugyszinte azon katonai egyének is, legyenek azok tisztek vagy közvitézek, kik hadi szolgálatuk ideje alatt testi csonkulás által további élelmök megszerzésére alkalmatlanokká lettek, nyugdijaztassanak.“

Ghiczy K. Teleki Lászlót pártolja, azon föltét alatt, hogy a törvénynek visszaható ereje ne legyen, mert rossz vért csinálna a hadseregnél, ha oly altisztek és közvitézek, kik magyar születésüek ugyan, de azért, hogy magyarul nem tudnak, az előléptetésből kirekesztetnének. Ne menjen törvénybe, de legyen határozat, s bizzuk hadminister ur hazafiságára.

Széchenyi szinte ily értelemben van. — Zsembery. Ha Ausztria követelte tiszteink irányában, hogy németül tudjanak, mi is megkivánjuk tiszteinktől, hogy magyarul tudjanak. — Bezerédy I. Egy előbbi §-ban ki van mondva, hogy a hadsereg magyar lábra állittassék; ne gyengitsük ezen átalános szabályt, ne bocsátkozzunk itt részletekbe. — Szél J. Teleki Lászlót pártolja. — Kovács L. határozatban kivánja kimondatni Teleki L. inditványát. — Palóczy L. Ki van mondva: hogy magyar hadsereg legyen, mit félünk kimondani, hogy a ki magyarul nem tud, magyar ezredbeli tiszt ne lehessen.

Szavazásra kerülvén a dolog, a 7. §-ra nézve a többség a szerkezetet megtartá, s Teleki L. pótlékát hozzá tevé. A 8. §-hoz Pap Zs. pótléka tétetett.

Kubinyi F. az ezredtulajdonosok jogait kivánná megszüntetni.

A 9. §. szerkezetét csekély módositással megtartá. a

többség; az ujonnan állitandó ezredeknél pedig tulajdonosok nem alkalmazhatók.

A 10. §-nál az esküformára több módositás nyujtatott be, közakarattal azonban Ágoston J. következő esküformája fogadtatott el:

„Esküszöm az élő istenre alkotmányos királyomnak V. Ferdinándnak hüséget; esküszöm, hogy hazám alkotmányát és a magyar nemzet függetlenségét éltemmel s véremmel megvédeni kész vagyok; esküszöm, hogy nemzeti zászlómat soha el nem hagyom, a magyar felelős ministeriumnak és általa kinevezett elöljáróimnak engedelmeskedni fogok, kötelességemet mindig hiven s pontosan teljesiteni fogom."

Ezután Batthyány L. egy kir. leiratot adott át felolvastatás végett az elnöknek, mit Kazinczy G. jegyző felolvas:

„Mi első Ferdinánd ausztriai császár stb. Hü Magyar s vele egyesült Erdélyországunk s az ahhoz kapcsolt országok zászlósainak egyházi és világi főméltóságainak, nagyainak és képviselőinek, kik az általunk Pestvárosunkba összehivott országgyülésen egybegyülve vannak, üdvet és kegyelmünket. Kedves hiveink! Miután egészségünk isten jó voltából helyreállván az országlást ismét átvettük, ennélfogva birodalmi fővárosunk, Bécsbe visszaérkezvén, megszüntek azon körülmények, melyek közt folyó évi junius 26-kán kibocsátott legkegyelmesebb leiratunk szerint, kedves öcsénk István főherczeg nádor és királyi helytartónknak, mint kir. felségünk teljhatalmu képviselőjének, azon jogoknak ideiglenes gyakorlatára való hatalmat átadtuk, melyek a fenálló törvények szerint legfelsőbb kir. felségünknek fen vannak tartva, ezen rendkivüli ideiglenes megbirájunk és megszünt, miről, valamint az országlásnak ismeti átvételéről hüségteket ezennel legkegyelmesebben értesitjük. Hozzátok egyébiránt cs. kir. kegyelmünkkel állandóan hajlandók maradunk. Kelt a mi őszintén kedvelt hivünk, méltóságos és nagyságos herczeg Esterházy Pál legmagasabb személyünk körüli ministerünk kezéből birodalmi fővárosunk Bécsben, augusztus 14-én az urnak 1848. esztendejében.

Ezzel az ülés eloszlott.

Az esti folytatólagos ülésben a megkezdetett napirend folytattatván 12—17 §§-ok elfogadtattak.

A 21. (most 23.) §-hoz Nyáry P. adott be egy módositványt, mely igy hangzik: „A hadügyminister ideiglenesen az ország önállásához alkalmazott törvényről gondoskodjék; azonban addig is mig a jövő törvényhozás elébe katonai törvényeket terjeszt elő, a testi büntetés az összes hadseregnél eltöröltetik." (Helyes.)

Mészáros L. A bot gyalázza az emberiséget, de

méltóztassanak meggondolni, hogy mielőtt valamit eltörlünk, helyébe mást kell tenni. Az eddigi rendszer mellett is már annyira haladtunk, hogy az egyének önkénye alól felmentettük a bünöst, és a törvénynek vetettük alája ugy, hogy most $^{10}/_{100}$ részszel kevesebb a büntetés, és csak a valóban roszakra szorittatik. A mostani zavaros időkben a börtönökben meglehet, hely sem lesz elég. Sok esetben pedig tessék meggondolni, hogy ha nem lehet máskép büntetni: agyon kell a bünöst lövetni.

Gr. Széchenyi I. Különösnek fog látszani sokak előtt, hogy én ily gyülöletes tárgyban tribune-re lépek, azonban a fenforgó tárgyra egész mértékben kérem a tisztelt ház figyelmét. Ha Magyarország jövőjét tekintem most, midőn egész világ, ugyszólván bomladozni kezd: egyedüli horgonynak látom fennmaradásunkra, hogy nemzeti disciplinált seregünk legyen. A mely hadseregnek disciplinája nincs, bárminő lelkesedéssel birjon, hivatásának megfelelni nem fog. Abony igen tisztelt képviselője is visszajövén a táborból, azt mondja, hogy lelkesedés van, de átlátja, hogy disciplina kell. De hát, azt kérdik, diciplina bot nélkül lehetetlen? Practice véve a dolgot, még a szabad Észak-Amerika is átlátta, hogy vannak állati emberek, kikre, máskép hatni nem lehet. Lehet ez ellen szép dictiót mondani, de gyakorlatban igy áll. Nem szabad tehát a dolgot elhamarkodnunk, mert oda vihetjük a dolgot, hogy midőn a roszaknak kedvezünk, a jókat sujtjuk. Szóló idézi egy britt hajóskapitány példáját, kinek legjobb hajóslegényei a botbüntetés eltörlése miatt épen erről panaszkodtak. Szóló kivatkozik Angliára, s azt mondja hogy oly dologban, melyben tapasztalásunk nincs, ne tegyünk experimentumot. Igaz, hogy a franczia hadseregnél nincs botbüntetés, de a franczia zivataros időkben nem is oly jó katona, mint azok, kiknek disciplinájok van. Egy Napoleonnal könnyü volt csatákat nyerni. Az olasz seregnél is a lelkesedést, egy disciplináris sereg megtörte. Tudja szóló, hogy Pest kép-

viselője könnyen fog ellene boldogulhatni, mert a sziv itt szép szavakat sugal. De kéri szóló a házat, ne tegyünk most próbákat, hanem hagyjuk a dolgot ott a hol a hadügyminister hagyta.

Teleki L. A most szóllott minister urtól igen sokszor hallottam, hogy midőn valami roszról van szó, mely nálunk létezik, teszem: a pesti por, a világban széttekint, és azzal vigasztalja magát, hogy pl. Berlinben is van por. Igy most is abban keresett vigasztalást, hogy p. Észak-Amerikában és Agliában is meg van a botbüntetés. De feledte, hogy az angol rendszer és a mienk közt már csak azért is nagy a különbség, mert Angliában fogadják a katonát, nálunk pedig általános katonaállitás van. A háznak nem szabad megfeledkezni, hogy mi most oly rendszert állitunk, melybe hazánknak egész ifjusága, a legmiveltebb rész is, beszámittatik. Minister ur azt mondá: ne csináljunk experimentumokat, én is azt mondom, ne kisértsük meg, minő hatást fog előidézni a bot azoknál, kik éltök 19-ik éveig szeliden neveltettek. Szóló a disciplinát nem a botban keresi, s feltalálja azt a porosz és franczia seregeknél is melyeknél e büntetés nem létez.

Nyáry P. Nem számitott arra, hogy valaki, annálinkább hogy minister tegyen észrevételt módositványa ellen. Ez furcsa átalakulás volna. Szóló mint gyakorlat embere utal Pestmegye jegyzőkönyveire, hol 500,000 ember közt nem az által tudott előmutatni eredményeket a közbátorság fentartásában, mintha botokat osztogatott volna, mert a kir. táblához fellebbezett perekben tettleg már rég el volt törölve. Mártius óta pedig szóló magára vállalta a felelősséget ezt ki is mondani, s becsületére legyen mondva a kir. táblának, itéleteiben többé botbüntetés nem fordul elő. Mi nemzeti, atkotmányos hadsereget akarunk felállitani, s még is arra akarnók kárhoztatni, hogy mig a honvédeknél botbüntetés nem létez, a másik résznél meghagyjuk. — A minister urak már régi katonák, még azon időből, midőn fog-

dosás volt, ezért szólnak mellette. Szóló szavazás által kívánja eldöntetni a kérdést.

Bernáth J. Biharban Beöthy alispánsága idejére hivatkozik, midőn egy botütés nélkül fen tudták a rendet tartani.

Mészáros L. Nem az a kérdés: megmaradjon-e a bot, mert én magam sem vagyok barátja, hanem, hogy a behozandó hadi törvényt ne praeoccupáljuk.

Irinyi J. Uraim! a botbüntetés eltörlése nem csekély dolog, mert azon egy egész rendszer fordul meg. Ezen rendszert gyökeresen kell átalakitani. Bizzuk meg tehát a hadügyministert. Szóló nem akarja, hogy a bot maradjon, hanem egyszerü napirendre kiván átmenni.

Patay: Martius 15-ke után különösnek tartja szóló kérdésbe hozni a botbüntetést. Micsoda egyenlőség az, hogy a polgári egyén fel legyen mentve a bottól, a katona pedig alatta legyen? Gróf Széchenyi azt mondja, mentsük meg a haza becsületét; ha ezt bottal akarja tenni, gyönyörü megmentés. Sajnálja, hogy gróf Széchenyi, ki a nemzetet felébresztette, s a reform zászlóját előlvitte, most hátramegy vele stb.

Gr. Széchenyi. Becsületem megmentése végett köteles vagyok nyilvánitni: hogy én, mint Patay mondá, a nemzet becsületét nem a veretésben keresem. Azt is mondta Patay, hogy én a zászlót egykor előrevittem, s most vele hátramegyek. Ez becsületes embernek fáj. Azt igenis mondtam, hogy a nemzet becsületének egy alkotmányos, jól disciplinált hadsereg utósó horgonya. Másképen áll a dolog a polgári életben, másként ismét az ellenség előtt levő katonaságnál, hol másképen büntetni nem lehet. S épen az egyenlőség kedveért szükség, hogy a roszak miatt a jók ne büntettessenek stb.

Bezerédy I. Pártolja a módositványt. (Helyeslés.)

A régóta sürgetett szavazás kérése ismét megujult. Az elnök jelenti, hogy többen egyéni szavazást kivánnak, — az

idő éjfél felé jár, — a padok üresek. Végre Teleki L. felszólitására az aláirók lemondanak a nyilvános szavazatkérésről. Ekkor Szalbek képviselő azon kérdést teszi: van-e a ház elegendő számmal? Az elnök jelenti, hogy a tegnapi szavazás nyomán 195-nek kell lenni, s számláltatni akar. A zaj növekszik, — ismét nyilvános szavazás sürgettetik stb.

Megszámláltatván a ház tagjai, kitünt, hogy 193-an vannak jelen, és igy két tag hiányzik, minek következtében az elnök másnapra halasztja a szavazást. (Kiáltások: kimentek sokan.)

Az ülés éjfélkor ingerülten oszlott szét.

XXXVII-ik ülés az alsóházban

aug. 23-án.

A jegyzőkönyv felolvasása s több kérvények bejelentése után a katonai törvényjavaslat 21. §-a jött szőnyegre, Nyáry P. által pótlékul inditványoztatván hozzátétetni, miként a veréssel járó testi büntetés eltöröltessék. Ezen pótlék, — ministerelnök is kijelentvén, miként felhatalmazva érzi magát ennek elfogadását az egész ministerium nevében nyilatkoztatni, — a ház által közös akarattal elfogadtatott. Befejeztetvén a katonai törvényjavaslat tárgyalása, Nyáry P. inditványba hozá, miként a ház, biztos reményében annak, hogy e törvény a király által bizonyosan sanctionáltatni fog, rendelkezzék az iránt, hogy az e tárgyra vonatkozó előleges intézkedések rögtön megtörténhessenek. Az igazságügyminister előterjesztése szerint ezen intézkedések felől az illető minister fog gondoskodni. — Budai A. holnapután a Ludoviceum tárgyát ohajtja napirendre tüzetni. Ezen katonai nevelőintézet minélelőbbi felállitatása a nemzet érdekében felette kivánatos levén, hadügyminister urat minden szükséges intézkedések előleges megtételére felhatalmazza a ház.

Ezután a ház költségvetése olvastatott.

A központi bizottmány az elnök évi díját 5000 pftra véleményezte. Batthyány L. az országgyülés folyama alatt havonkint 1000 pftban kivánta megállapittatni; az alelnökökét, mikor elnökösködnek, 10 pft napi dijjal, a jegyzőkét pedig naponként 5 p. frtta kivánta szaporittatni. Több beszéd után az elnök 1000 pft havi dija elfogadtatott, az alelnököké és jegyzőké elvettetett. Ez ülésben Pázmándy, Palóczy L. korelnöknek engedé át az elnökséget. — 3 irattári jegyző helyett leend egy, 6000 pft. évi fizetéssel; 10 irnok helyett 4, fejenként 400 pft. évi fizetéssel. A többi marad ugy, mint a központi bizottmány véleményezte.

Végre pénzügyminister felkérte a házat, az ország 1849-ik évi közszükségeinek fedezése végetti hitelnyitásról szóló törvényjavaslata tárgyalására, hogy annak nyomán az ötös, tizes, stb. bankjegyeket minélelőbb kibocsáthassa.

XXXVIII-ik ülés az alsóházban

aug. 24-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése után Román F. következő kérelemmel járult a ház elébe: A pénzügyi munkálatnak mai nap tárgyalandók egyik részével összeköttetésben levő kérelmet van szerencsém a háznak benyujtani, melyben az foglaltatik, hogy miután az érczpénznek a forgalomból kiesése mindenikre, de leginkább az aprópénzt nem nélkülözhető szegény nép osztályra igen terhelőleg hatna, az érczpénznek a hazából való kivitele és egyeseknéli összehalmozása ellen törvény utján tétetnék intézkedés. A kételemnek másik része azt foglalta magában, hogy azon esetben, ha az országnak jelen kincsforrásai a hazai hitel megszilárditására elegendőknek nem találtatnának, a könnyen nélkülözhető arany és ezüst fényüzési czikkeknek, vagy azok egy részének a haza részére leendő átadására törvényhozás utján tétessék intézkedés. Minthogy a kibocsátandó bankjegyek iránt ma fogunk tanácskozni, önök bölcseségé-

től függ, nem lesz-e szükség akként intézkedni, hogy a kibocsátandó pénzjegyek hitelének biztositására Beregh vármegyének ezen óhajtása törvényes erőre emeltessék. A petitiót ezennel beadom.

Kossuth L. A mennyire felfoghattam egyszeri hallásra a követ ur előterjesztett kérelmét, az arany és ezüst pénznek az országbóli kivitele tárgyában, arra nézve kötelességemnek érzem az alkalmat arra használni, hogy a háznak számot adjak arról, mit tettem eddig e tekintetben. Mindenek előtt kénytelen vagyok kijelenteni azon meggyőződésemet, miképen én átalában véve az ezüstpénz kivitelének tilalmát, czélszerü státusgazdászati intézkedésnek nem tartom. Minden oly intézkedés, mely a kereskedésnek szabad forgalmát rendkivül gátolja, csak jutalmat nyujt a csempészetnek, melynek ezer meg ezer utjai vannak, s ha legényt legény mellé állitunk is a határszélekre, azt megakadályozni lehetetlen. Mindamellett nem tagadom, vannak s lehetnek egyes körülmények, midőn bármit javasoljon is a tudomány, a perczneknek kénytelensége practicus lépéseket igényel. Mielőtt a magyar ministerium megalakittatott volna, a még akkori bécsi udvari kamara elhatározta az ezüst- és aránypénz kivitelének tilalmát a birodalom mindazon tartományaiból, melyek a közös vám-vonalba vannak foglalva, és a mint törvény által Magyarországnak önálló kormánya megalakult, megkeresést intézett hozzám a végett, hogy Magyarországra nézve hasonlót cselekedném, és ez a bécsi kamara által akkor csak egy hónapra levén téve, ezután ismételten hoszszabb időre kiterjesztetett. Kezdetben mindjárt kinyilatkoztattam azon meggyőződésemet, hogy én ezt czélszerü intézkedésnek nem tartom, de miután Ausztriára nézve be van hozva, elkerülhetetlen kénytelenségnek látom részünkről is megtenni a tilalmat a külföldre nézve; és pedig azért, mert ha ez nem történik, az ausztriai birodalomból pedig meg van tiltva a kivitel, meg fog történni, hogy a magyarországi kereskedés külföldi adósságait ezüsttel fogja fizetni,

mivel az ilyen tilalom a forgásban levő papirospénz értékére nézve kedvetlenül s elnyomólag hat, s azon következést vonja maga után, hogy a mely ország megtiltja az érczpénznek kivitelét, annak pénzjegyeit csak veszteséggel fogadják el külföldön. Tehát Magyarországból minden adósság külföldre ezüst pénzben lett volna fizetendő. De még az a következése is lett volna annak, hogy mivel a pesti kereskedés eddig sokkal nagyok függésben állott a bécsi kereskedő piacztól, mert alig volt egyéb, mint tőzsére a bécsi kereskedésnek — mondom, nagyobb függésben állott, mint óhajtom, hogy jövőre álljon, mert óhajtom, hogy önálló lábon álljon ezután, s erre czéloztam, mikor a kettős és egyes jegyek kibocsátásával a pesti kereskedelmi banknak alkalmat kivántam nyujtani arra, hogy önálló lábon álljon, s itthon az országban nyerhesse meg azon segitséget, mely neki szükséges; — mondom, a tilalom meg nem tételének az is lett volna következése, hogy mivel sok pesti kereskedő adós a bécsi kereskedőnek, a bécsi kereskedő azon fizetést, melylyel külföldre tartozik, a pesti kereskedőnél rendelte volna meg a külföldre, és igy a bécsiek ebbeli adósságai Magyarország által magyar ezüst pénzzel fizettettek volna. Azonban valamint Ausztria az ezüst pénznek Ausztriából Magyarországba behozatalát el nem tiltotta, ugy nem éreztem magamat hivatva Ausztriába az ezüst pénznek kivitelét eltiltani, s nem éreztem magamat hivatva azon szempontból sem, mert 3 hónapon által alig vesződtem egy dologgal többet, mint azzal, hogy a bécsi ministeriumot és bécsi bankot sürgessem, és arra birjam, hogy minél több ezüstöt küldjön az országba a bankjegyek beváltására, melyre nagy szüksége volt a népnek, mert csökkenni kezdett volna a papirosok kelete, ha azokat beváltani nem lehet. Meg kell vallanom, hogy körülbelül 8 millio forint értéket küldött a bécsi bank a pénzjegyek beváltására. Ha tehát megtiltottam volna Ausztriába az ezüstpénz kivitelét, ők is megtiltották volna, és ennek káros következései lehettek volna mindnyájunkra nézve,

mert a bécsi bankjegyek csaknem egyedüli eszközét képezik Magyarországban a forgalomnak, és a mi azoknak hitelét csökkenti, sajátzsebünkben levő pénz representansnak értékét csökkenti. Igy mentek a dolgok hónapokon által, annyira megfogyott már a bécsi bank alapját tevő ezüst pénz, hogy a kibocsátott bankjegyek oly arányban állottak a raktárakban levő ezüsthez, mint 10: 1-hez. Ennek következése lett, hogy a bécsi bank mindent elkövetett ezüstöt szerezni magának, hogy emelhesse bankjegyeinek hitelét. Megkisértette az ezüstpénz-szerzést először Angliában, hol a kamatláb alacsonyan áll, s ezüstpénz nagy mértékben van, de mivel a bécsi bankjegyek csökkentek, a pénzfolyam ára annyira felugrott Londonban, hogy 100 forint ezüstpénzért 125 frtot kellett bankjegyekben adni, vagyis 25 pct volt a disconto. Tapasztaltam én is ezen kénytelenséget, midőn hadigőzhajó-szerek s fegyverek vásárlása végett tettünk intézkedéseket Londonban, mert 25 pcttel drágábban voltunk kénytelenek fizetni, azt a mit vettünk, nem azért, mert a megvásárlott szerek drágábbak voltak, hanem azért, mert a pénzfolyam drága Londonban. Ezt drágának tapasztalván a bécsi bank, — nem financiális hitelességgel mondom ezt, hanem mint olyan dolgot, melyet a kereskedői piacz általában tud, — ugy gondolta a bécsi bank, hogy ha az országban saját jegyeinek depretiatiójával venné is meg az ezüstöt, mégis olcsóbban kapná azt itten, mintha Angliában 25 pctet ad érte. Ennek következtében a bécsi bankjegyek Ausztriában cursust kaptak, 100 forint ezüstért eleinte 101 forintot adtak bankóban, s ez felment 108 forintig, ennek következése volt, hogy a banknak ezen viszonyai sok ember által Magyarországban visszaélésre használtattak fel, t. i. a nyerészkedési vágytól vezéreltetve Magyarországból sürüen küldötték Bécsbe az ezüstpénzt. Én a pénz kivitele tilalmának nehézségeit s bonyolult viszonyait érezvén, iparkodtam egyes specialis intézkedésekkel segiteni a bajon. A pénzváltó házakat figyelmeztettem, sőt

akadtak kereskedő házak is, melyek a bajnak enyhitésére azon áldozatot hozták, hogy magok vettek nehány pct veszteséggel ezüstöt, és azt al-pari értékben a kormánynak általadták. De mind ez nem használt, Erdélyből Brassó és Szeben vidékéről hordókban kezdték küldeni az ezüstöt Ausztriába, s annyira kezdette a nép érezni az ezüstpénz hiányát, s annak a forgalomra visszahatását, hogy ha egypár huszast látott az utczán számittatni az emberek között, már csoportozni kezdett, s azt kérdezte, mit csinálnak vele. Én tehát kénytelennek éreztem magamat, a tilalmat Ausztriára nézve, ideiglenesen behozni, mindazáltal olyan megszoritásokkal, melyek a kereskedés rendes forgalmát véleményem szerint minden megháboritástól megóvják, annál inkább, mert ha valakinek Bécsben fizetni valója van, azt bankjegyekben szintugy megteheti mint ezüstpénzben, -s a bécsi ministerium törvény erejével biró kormányrendeletet bocsátott ki még annak idejében, mely által meg van parancsolva, hogy a váltóbeli adósságok fizetésénél, habár azok ezüstben volnának is kötelezve, a bankjegyeket kiki elfogadni tartozzék. — Ily óvatosság mellett tehát oda szoritottam a tilalmat, hogy ha valaki hordókban, vagy nagyobb göngyölökben vinne ki ezüstpénzt Ausztriába, tartozzék bebizonyitani, hogy az kereskedési rendes üzlet végett küldetik ki Ausztriába, s ha valaki azt bebizonyitani nem tudná, arra nézve nem a pénznek elkoboztatását rendeltem, hanem kinyilatkoztattam, hogy a status kincstárába az ezüst letétessék és helyette bankjegyek adassanak. Igy áll ma is az intézkedés, s megvallom, hogy a sajtószabadság jótékonyságát és áldását az emberi nemre nézve nagyobb kincsnek tartom, mintsem, hogy e mellett fenakadnék a sajtószabadsággali visszaéléseken, mert minden emberi institutiónak meg vannak fény- és árnyoldalai, s nekünk arra kell tekinteni, hogy ha több a fény, mint az árnyékoldala valamely institutiónak, akkor azon institutiót tartsuk meg. De megbotránkoztam azon, hogy azon körül-

mény, melyre az ausztriai kormánynak és banknak tette kényszeritett, bécsi sajtó által Ausztria érdekében a Magyarország és Ausztria közti gyülölet terjesztésére felhasználtatik, hogy különösen engemet útonállónak, rablónak neveznek, a nélkül, hogy az ausztriai ministerium, mely a fejedelem egyességénél fogva a köztünk létező kapcsot fentartani köteles, hivatva érezné magát e tekintetben lépést tenni, s minden további rágalmazásokat megszüntetni. De kétségtelenül engem meggyőződésemben semmi ilyen megszólások háboritani nem fognak. Hanem kötelességem előterjeszteni, hogy a dolog igy áll, azt tevén még hozzá, hogy azon alkalommal, midőn a tilalmat Ausztriára nézve is kiterjesztettem azon arany és ezüstre nézve, a mely speculatio végett vitetik ki, az ausztriai ministeriumnak tudtul adtam, hogy igen örülni fogok, ha nekem alkalom adatik a tilalmat megszüntetni, fogom pedig alkalmul venni azon pillanatot, melyben a bank részéről meg lesznek nyugtatva, hogy a bécsi bank elegendő ezüsttel van ellátva, miszerint ne lehessen tartani attól, hogy maga ad impulsust az ezüstpénznek összevásárlására, a mely perczben látni fogom, hogy nincsen mesterkélt kisziváregtatása az ezüst pénznek Magyarországból, azonnal meg fogom a tilalmat szüntetni. Ezt kijelentettem, de ők minden körülményeket kizsákmányolnak, nincsen hazudság, nincsen rágalom, mit fel ne használnának, hogy az egyetértés Magyarország és Ausztria között megzavartassék, s hogy azon gyülölet, melylyel a reactio viseltetik magyar dolgaink iránt, átvihesse magát a nép érzelmeibe, a mitől hiszem, hogy az igazság s az ausztriai népnek józan értelme megőriz minket. Igy például a Brassóból érkezett pénzre nézve kihirdették, micsoda szörnyüség az, hogy azon ezüstpénzt, a mely transito küldetik Magyarországon által, a pénzügyminister lefoglaltatja és haszontalan magyar bankjegyeket ad helyette. Először reménylem, hogy a magyar bankjegyek nem oly haszontalanok mint az ausztriaiak, mert szilárdabb alapon állanak.

De az sem áll, hogy a Brassóból érkezett pénz transito pénz volt, mert kijelentem, hogy fonák és hibás lépésnek tartanám, ha valamely transitót megakadályoztatnánk, például ha Oláhországból Lipcsébe küldetik valamely szállitmány. De a kérdéses esetben egyenesen Szebenből és Brassóból szólott a küldemény Bécsre, s a transitót nem tudták bebizonyitani. Szeretik hiresztelni, hogy Magyarországnak nem lesz kereskedése, ha a transitóval is igy bánunk, de a mint mondom, a boléták egyenesen Bécsre szólottak. Az ezüstpénz kivitelének tilalmára nézve, ha a ház bővebb intézkedést lát szükségesnek, ahhoz fogom magamat tartani. A többiekre nézve, mi a Román követ ur által benyujtott petitióban foglaltatik, kérném a házat, hogy utasitsa azon petitiót a ministeriumhoz, hogy előterjeszthesse a háznak, ha abban valami foglaltatik, fenmaradván természetesen a háznak azon hatalma, hogy, ha a pénzügyminister nem lelne benne valami használhatót, a ház maga belátása s bölcs akarata szerint annak nyomán intézkedhessék. (Helyes.)

Elnök: Oda fog utasittatni.

Kossuth tovább igy folytatá. Annyival nagyobb köszönettel fogom fogadni, minél tágabb mozgóhatást nyitnak, tisztelt képviselők! a ministeriumnak az ország szükségei fedezésére. Azonban miután azon szempontból indulok ki, hogy egy héttel előbb vagy utóbb de legközelebbi időben bizonyosan meg lesz alkotva a törvény, addig a kibocsátást nagyra emelni nem akarom, mert akkor aztán egészen basirozva lesz. — Ugy veszem fel: két hét alatt elvégezzük a dolgot, s addig hat millióval beérném, de tiz milliónál több semmiesetre nem kell. Mindenesetre azonban alázatosan kérem a házat, hogy ezen határozat által a pénzügyi törvényjavaslatoknak tárgyalásában késleltetés ne történjék, mert mindenesetre az annak rende szerint alkotott törvény nyujtja e részben a legbiztosabb basist, adja a legnagyobb hitelt, s az által az operatióknak is a legnagyobb biztositékot. Minthogy a központi bizottmánynak ugy tetszett, hogy

a budget tárgyalásától kivánja az e részbeni törvényjavaslatot felfüggeszteni, annyiban nincs ellene észrevételem, mivel az alkotandó törvényben mindenesetre ki kell mondani azon maximumot, meddig szabad a pénzügyministernek menni a bankjegyek kibocsátásában. S ezen maximum meghatározása a budget tárgyalásától függ. De ha másrészről megfontolom, mennyire kivánatos, hogy e részben minélelőbb törvényünk legyen, megvallom, hogy ámbár nem ellenzem a határozat hozatalát, jobb szerettem volna, ha a maximumot ideiglenesen meghatározni méltóztattak volna, mert ha törvényről van szó, akkor azt mondom, 30 milliót tegyünk. Ha ez tetszenék a háznak, jobb szeretném a határozatnál, de a határozatot sem ellenzem, azt azonban alázatosan kérem, ha ezen munkálat — mely ha nem felel is meg a ház várakozásának, legalább igyekeztem a dolgot oly világosságba hozni, a mennyire csak lehet — ha ez tárgyalás alá kerül, a mint a budgetet keresztül nézték, akkor alázatosan kérem, méltóztassanak ezen legutolsó törvényjavaslatot mindjárt fölvenni, s ugy elkészitni, hogy annak sanctiója nem az országgyülés végén, hanem azonnal eszközöltessék, mert nagyon kivánatos, hogy e részben minélelőbb törvény legyen. (Vegyük fel mindjárt.)

Ezután a központi bizottmány jelentése olvastatott fel, miszerint a bizottmány jobbnak látná, ha ezen hitelnyitási törvényjavaslat a budgettől nem külön választva tárgyaltatnék; azon rövid időre pedig, mig ez megtörténnék, hatalmaztassék fel a pénzügyminister, ha szükségesnek találja, 3 millió pgő frt bankjegy kibocsátására. (Baloldalon Madarász L.: legalább 15 millió, mások 15 vagy 20 millió.)

Kossuth L. Azon biztos reményben lévén, hogy a képviselőház a hadügyi törvényt bevégezvén, a pénzügyi munkálatokat fogja folytonosan tárgyalni mindaddig, mig be nem végeztetik, — magára a központi bizottmány által tett javaslatnak érdemére alig van észrevételem, ha t. i. a tisztelt

ház ugy gondolja, hogy a törvényhozás egyik részének határozata elegendő alapul szolgál a pénzjegyek kibocsátására. Csak három alázatos észrevételt kivánok tenni. Egyik az, hogy mégis nem tudván, meddig fog tartani ugy az 1848-iki, mint az 1849-iki budgetnek és a hozzá mellékelt sok törvényjavaslatnak tárgyalása, hogyha nem leszek oly szerencsés a tisztelt háznak e részbeni megegyezését kinyerhetni, hogy t. i. ezen tárgyalásoknál nem hagyjuk magunkat annyira lefoglaltatni valamely legtökéletesebb rendszer részleteinek mindjárt mostani megállapitásával, mire alkalmasint sem elég adatunk, sem jelen körülmények között elég időnk nem lesz, — ha átalában a főelvek helyeseltetnének, vagy másokat állit fel a törvényhozás: akkor várjunk az időtől és tapasztalástól, de minden aprólékos részletekkel ne hagyjuk magunkat igen lefoglaltatni. Ha ezen nézetem nem talál helyeslésre, akkor nem tudom, meddig fog tartani ezen ügynek tárgyalása; azért kérem a tisztelt házat, hogy a 3,000,000-t, mert nem tudja az ember, minő körülmények jőnek közbe, valamivel felebb emelni méltóztassék. Ez volna első kérelmem, mihez még azt teszem hozzá, miként ezt nem értem a már kibocsátott 2, és kibocsátás alatt lévő 1 forintos bankjegyekre, melyek ezüstpénzre vannak alapitva, hanem értem azon kamatlan papirospénzre, melynek kibocsátása végett a törvényhozás intézkedésére van szükségem, s mely pénzjegyek 5-ös, 10-es, 100-as és 1000-esekből fognak állani. — Második alázatos kérésem az, hogy ezen felhatalmazásnál valamivel többet méltóztassanak kijelenteni a határozatban, mert a papirospénznek értéke, vagyis inkább forgalmi elfogadása, függ azon hiteltől, melylyel az a közvéleményben találkozik, ezen hitel pedig függ azon garantiától, a melylyel annak értéke a törvényhozás által biztosittatik. Következőleg kérném alázatosan, méltóztatnának annyit kimondani, hogy ezen kamatlan pénzjegyeknek teljes névszerinti értékét a közállomány minden mostani és jövendő közjövedelmeivel biztositja, hogy ezek

minden országos és közpénztárakban teljes névszerinti értékü ezüstpénz helyett elfogadtassanak. (Közhelyeslés.) Harmadszor az 1 és 2 forintos jegyek kibocsátásánál mindenesetre szükségesnek tartottam a hamisitás és utánzás büntetését a bankjegyre kitenni. A büntetés iránt értekeztem igazságügyminister urral, s véleménye szerint a törvényhozás különös intézkedése nélkül nem lehet a pénzjegyhamisitásra nagyobb büntetést szabni, mint a váltó hamisitási büntetés maximumát, mi 8 év; tehát ezen 8 évi büntetést tettem a pénzjegyek hátára. Azonban kénytelen vagyok kinyilatkoztatni, hogy ezen büntetést a most kibocsátandó bankjegyekre kevésnek tartom, minek káros következései lehetnek, mert az ily dolgokra nézve, minő a váltó és pénzek hamisitása, oly bizonyos solidaritas van az európai törvényhozásokban, melyre, ha valaki nem ügyel, annak teszi ki magát, hogy minden bankjegyhamisitó ide csődül az országba. Poroszországban és Ausztriában nem csináltak annyi hamis bankjegyet, mint Magyarországban; épen a napokban is volt szerencsém egy egész ilyen műhelyt felkaparitani, mely nagy mennyiségben készitett 5-ös jegyeket, mert a törvény ez iránt positive nem rendelkezvén, az ilyen vétkesek ellen mindig notae pert kezdtünk, de mivel nem volt pénz, nem lehetett őket ráhuzni, következőleg a büntetés mindig kevesebbre esett ki, mint Poroszországban és Ausztriában, és eddigi törvényeinkkel a bankjegyhamisitókat inkább alliciáltuk Magyarországba. Azért kérem a tisztelt házat, hogy addig is, mig a törvényhozás e részben intézkedik, hatalmazzon fel arra, hogy a kibocsátandó bankjegyek hamisitóira és utáncsinálóira 15 évi kemény büntetést tehessek ki. (Közhelyeslés.)

Bezerédy L., Pap J. és Ágoston J. képviselők törvényt kivánnak. Még pedig az első és utósó mindjárt a javaslat tárgyaltatását, a második annak a budgetteli felvételét sürgeti. Sebestény I. ovatosságot ajánl, s emlegeti a visszaéléseket, melyek a papirpénz körül elkövettettek.

Kossuth L. Az ovatosság említésére megjegyzi, miként e részben senki intést nem vár, mert annak szükségét mindnyájan érezzük. Egyébiránt talán nem is legjobb modor, első pertractatió alkalmával mindjárt ovatosságról beszélni, holott mi még csak most akarunk kezdeni. Ha valahol visszaélés volt, ebből nem az következik, hogy mi ne éljünk papirpénzzel, hanem hogy a visszaélést elkerüljük. S miért legközelebb nálunk ezen visszaélések? Azért, mert Wallis és Stadion kezei soha sem voltak megkötve: mert a kibocsátás annyira ment, hogy 30 millió helyett lett 1200 millió forint papirpénz. De én azt mondom: a ház szabandja meg a kibocsátás korlátait, s ha a pénzügyminister ezen tulmegy: fejét kell venni. (Helyeslés.) Ily módon a magyar jegyek egy része pénzalapra levén fektetve, a másik részt a nemzet biztositása alapjára bátran lehet állitani. Szóló nagy köszönettel veszi, ha határozat helyett mágát a törvényjavaslatot tárgyalandja a ház, s azt hiszi: ezt lehet budget nélkül is, csakhogy a helyett, hogy azt mondjuk: „A mennyiben a jelen törvényhozás által megállapitott költségvetést, a kijelelt közjövedelmek nem fedeznék" — igy tegyük „megállapitandó" — és kijelölendő." Akkor aztán én is kérem a házat, hogy a felhatalmazás 30, vagy 40 millió körül történjék. (Helyeslés a baloldalon.)

Lónyay G. A kibocsátandó bankjegyek hitelére is jobbnak tartja, ha a rendén megy a ház, s előbb a budget-t tárgyalja. (Tárgyaljuk.)

Raisz Sz. a kibocsátandó bankjegyek biztositását akarja kimondatni, de a magyar kincstári javak kivételével, melyek a megszüntetett urbériség alapját teszik.

Kossuth L. Hogyha az elveszett urbériségért adandó kárpótlásnak a nemzet becsületében nagyobb alapja nem volna, mint a kincstári javak: akkor nagyon vékony lábon állana. (Helyeslés.)

Zeyk K. jelenti, miként a rögtöni tárgyalás meg nem

történhetik, mivel a központi bizottmány a törvényjavaslatot még nem tárgyalta.

Teleki L. Igen szükségesnek látom, hogy a ház minden szükségtelen idővesztést elkerüljön. Elég időveszténssel jár már az alapszabályok rendelete is, mely szerint minden tárgy háromszoros tárgyaláson megy keresztül. Ezen törvényjavaslat már megfordult a sectiókban s azoknak többsége ennek tárgyalás alá bocsátása helyett csak határozatot kivánt, tehát már kimondja felette itéletét. Mi ezen véleményt nem fogadjuk el, de azért nem látom szükségesnek, hogy ismét ott tárgyaltassék; mert e szerint minden visszautasitáskor ujra kellene tárgyalni. Az elnök tehát tüzze ki a kérdést a rögtöni tárgyalásra nézve.

A kérdés kitüzetvén, a többség a rögtöni tárgyalás mellett nyilatkozott.

Kossuth L. Minthogy a hitelnyitás és pénzjegykibocsátás iránti javaslat 2 szakaszban van, — egyik a 1848-ki, a másik a 1849-ki budget mellett B 6 .|· és C 8 .|· alatt tehát szóló megkisérté annak szerkesztését és módositását (olvassa, kihagyván a kibocsátandó bankjegyek öszvegét, mint a ház határozatára tartozót.)

Luzsénszky. Most csak a mennyiség meghatározása van hátra. Azt, a mit a minister ur javasolt, bizonyosan nem passióból, hanem szükségből tette, s igy nem hiszi szóló, hogy azt akár kevesitni, akár szaporitni kellene. Fogadjuk azt tehát el. (Hangok: elfogadjuk.)

Egy képviselő kötelező törvényt kiván arra, hogy a kibocsátandó jegyeket tartozzék mindenki elfogadni.

Ágoston J. Képtelenségnek tartja, de szükségtelennek is, miután kimondatik az elfogadás minden közpénztárak részére. A fekete bankókat nem fogadták el a közpénztárak, azért nem volt hitelök. Ha mi magunk elfogadjuk, akkor az idegeneknél, s a kereskedőknél is lesz hitele. Szóló a mennyiséget a szükségtől feltételezi, s azt hiszi, elég lesz 50 millió.

Bezerédy L. Az egész somma most nem szükséges. A jegyek hitelére sokat tesz a kibocsátott öszveg kicsinysége is. Csak a folyó évi szükségek fedezésére kell most a pénzügyministert felhatalmazni.

Pap J. A tárgyalást holnapra kivánja halasztani. Ezenkivül beszélt szóló a franczia assignatákról s a bankjegyekből az özvegyek s árvákra háromolható nyomorról stb.

A pénzügyminister felelt ezen beszédre, mint mondá azért, mert a sajtó türelmesebb, mint a hallgatóság. Azok után, miket az érdemes követ ur előmondott az assignatákról, az özvegyek- és árvákról, a katonák requisitiójáról, azt vártam — ugymond — hogy ez következik: Kossuth nem tud a dolgokhoz, majd megmondom én, mit kell csinálni. Mert a ki hasonló előzmények után nem mondja meg, mit kell tenni, az olyan — nem mondom ki a szót, nehogy erős legyen. Csak azt jelentem ki, hogy nem csodálkoznám, ha a haza ezen kétes perczében, midőn más választás nincs, mint vagy rendkivüli erőfeszitéssel megmenteni szabadságunkat, vagy meg hajolni a bécsi ministerium előtt, s feladni e nemzet életkérdéseit, a bécsi sajtó egy bizonyos organuma mondana ilyeneket. Azonban ezt csak annyiban mondom, mennyiben az érdemes követ nem mondta meg, hogy mit kell hát tenni, mert a férfi előtt, ki ezt megfejti, szivesen meghajolok. Könnyü azt mondani: vessünk ki direct adót, hiszen az aristocratia 1807-ben jövödelmének $^1/_6$-részét s birtokának $^1/_{100}$-részét felajánlotta. Tudja-e az érdemes követ, mennyit tett azon $^1/_6$? Mostani pénz szerint 4 milliót s nehány százezret. — A nagy adó kétségkivül jobb lenne, de tessék azután be is szedni, a katonát fizetni, a nélkül, hogy requsitióra kerüljön a sor. Ha erre képesnek érzi magát az érdemes követ ur: holnap szolgálhatok a financziális tárczával. (Taps.)

Hogy ne modassék, miszerint én ily nagy kérdésben rögtönzést kivánok, csak azt kérdem: elfogadja-e a ház e javaslatot tanácskozás alapjának, — s ha igen: méltóztassa-

nak a legközelebbi ülésben részletesen tárgyalni. (Felkiáltás: elfogadjuk, szavazzunk részletenként.)

Ezután Ludvigh jegyző olvassa a pénzügyminister által benyujtott törvényjavaslatot részletenkint:

„A mennyiben a jelen törvényhozás által megállapitandó költségvetést a kijelölendő közjövedelmek nem fedezendnék, az ország folyó 1848-ki második félévi és 1849-ik évi közszükségeinek fedezése végett az ország kincstára számára 61 millió forint erejéig hitel nyittatik.

Ennek következtében 1-sö §. Az ország pénzügyministere felhatalmaztatik 61,000,000 pengő frt. erejéig kamatlan pénzjegyeket kibocsátani. (Elfogadjuk.) 2-dik §. Ezen felhatalmazást azonban a kijelelt határig csak azon mértékben legyen szabad használnia, a mennyiben a közjövedelmek a megállapitott költségvetést nem fedezendnék. 3-ik §. Ezen kibocsátandó kamatlan pénzjegyek iránt rendeltetik, hogy azok minden országos és más közpénztárokban teljes névszerinti értékben ezüstpénz helyett elfogadtassanak, s az ország azoknak teljes névszerinti értéküket a közállomány minden mostani, s jövendőbeli közjövedelmeivel biztositja. 4-dik §. A közállomány ezennel azt is biztositja, hogy az ezen törvény alapján kibocsátandó magyar kamatlan pénzjegyek 1852-dik esztendőtől kezdve, minden évben legalább 8 millió p. ft. erejéig el fognak törlesztetni; kivevén mindazáltal azon esetet, hahogy a kibocsátandó pénzjegyek egész összegének forgalomban hagyása a közjólétre nézve jótékonynak és kivánatosnak mutatkoznék; miről a törvényhozás fog annak idejében határozni. 5-dik §. Annyi azonban ezen esetre is már most eleve meghatároztatik, hogy a törlesztésnek csak azon esetben leend szabad vagy meg nem kezdetnie, vagy évenkénti rendes folytatásának felfüggesztetnie; ha időközben az ország kincstára elegendő ezüstpénzzel leszen ellátva, miszerint az ország pénzügyministere elrendelhesse, hogy a forgásban maradandó pénzjegyek, az előmutató kivánságára az ország pénztárainál akármikor ezüstpénzre felváltassanak. Mig ez meg nem történhetik, addig a 4-dik §-ban elrendelt törlesztésnek rendes folytatásáért a közállomány ezennel kezeskedik. 6-dik §. A kibocsátandó pénzjegyek hamisitói s utánzói 15 évre terjedhető börtönözéssel büntettetnek. 7-dik §. A pénzügyminister ezen törvény végrehajtásával megbizatik; ki ezen pénzügymunkálat állásáról, s eredményéről a törvényhozásnak évről évre nyilt számadást adni köteles leend.

E szakaszok mind közhelyesléssel elfogadtattak.

XII-ik ülés a felsőházban

aug. 25-én.

Ő felségének k. k. leirata, melyben a nádor és k. helytartóra ruházott kir. teljhatalmat egészségének jobb karba fordulta folytán visszaveszi — tudomásul vétetett. Előterjesztetvén az elnök által, miszerint a táblának egynehány fiatalabb tagjai a táborba szállandók, az elmenetelre enge-

delmet kérnek, az engedelem megadatott, s e körülmény miatt a tagok száma meggyértülvén, a tanácskozásra kellő 50 tag száma rendkivülileg 30-ra szállittatott, s az elnök a jelen nem levő regalistákat megjelenésre fogja felhivni.

Végre B. Wesselényi M. inditványt tőn a különböző nemzetiségek megnyugtatására, s e czélból felszólittatni kivánja a ministeriumot, miszerint e tárgyban törvényjavaslatképen a ház elé terjeszsze, azt, mit röviden formulázott.

Sárközy L. jegyző olvassa a javaslatot:

A román ajkuak ügyében hozandó határozat.

A felsőház kifejezi, s az alsóházat is barátságosan felszólitja annak kifejezésére: miszerint a házak s az összes törvényhozás, a honunkban lakó különböző fajuak s ajkuak, s azok közt az oláhok vagyis románok iránt rokon s testvéries érzettel viseltetik; velök a nemzet minden megosztható jogait szivesen megosztja az alkotmányos közös szabadság, s jog- és kötelezettségbeli egyenlőség által, sorsukat ugy, mint érdekeiket a saját magáéihoz kivánja csatolni, s azokat az alkotmány oltalma alatt állóknak vallja. Ezen nyilatkozatnak testté tétele végett felszólitja és a ház a ministeriumot: miszerint terjeszsze a házak elébe, mint törvényjavaslatot, a következőt:

Törvényjavaslat. A hon román ajku polgárainak nyilvánult aggodalmai s óhajtása tekintetéből rendeltetik: 1. §. A görög egyesült és nemegyesült vallásu polgárok a többi keresztyén vallásokkal s vallásbeliekkel, az egész honban egyenlő jogokkal birván, az eddigi Erdélyben is egyesült ugy, mint nemegyesült vallásuak, egyházi dolgaik felett, a felelős ministeriumnak alkotmányos felügyelete alatt szabadon rendelkezhessenek. 2. §. Ezen egyházi belügyek folytatásáról szóló jegyzőkönyveiket szerkeszék magyar és román nyelven. 3. §. Elemi iskoláikban is a tanitás nyelve román lehet, a magyar nyelv a mellett tanittatván. 4. §. A román ajku községekben a falusi jegyzők által vinni kelletö jegyzőkönyvek román és magyar nyelven szerkezendők. 5. §. A román nyelven irt kér-, köt- s más magánoklevelek mindenhol elfogadandók, hogyha latin betükkel s orthographiával irvák, — mi a 2-ik és 4-ik §-ban érdeklett jegyzőkönyveket illetőleg is értendő. B. Vesselényi Miklós.

B. Vesselényi M. A javaslatban az oláhok románoknak neveztetnek, leginkább azért, mert ők ezt óhajtják, és nekik valami kedvet tenni, a mi kár és praejudicium nélkül történhetik, czélszerünek vélem; de továbbá azért is, mert ők a régi románoknak ivadékai; mutatja ezt alakjok, arczvonásaik, ábrázatjok, szokásaik, és mindenek felett nyelvök. Másfelöl, tisztelt ház, való ugyan hogy ujabb időben jutott e név közhasználatra, és e név egy politicai pártot jellemez, s e politicai pártnak csak a „daco"-román névből is kitünő

irányával kezet fogni nem fogunk, de nem ezen politicai értelemben véve vagyok hajlandó reájok ruháztatni e nevezetet, hanem csak származásukat tekintve, s ezt annyival inkább gondolom megtehetőnek, mert eddig is a magok nyelvökön közönséges r u m u n y o k n a k nevezték magokat. A javaslatban legelőször is a görög nemegyesült vallásról szólok. Igaz, hogy a mint mondám, minden helyes aggodalom meglehet szüntetve az iránt, hogy ezen vallás a régi üldözéseknek most már kitéve nem lesz, s nem lehet kételkedni azon, hogy az egész honban e vallás mellett szóló törvények reájok is szóljanak. Azonban bizonyosan tudom, hogy ez igen nagy megnyugtatásukra fogna szolgálni, és hogy ezt nagyon óhajtják, s elegendő okot látok benne arra, hogy annak megadását óhajtsam és kérjem. Továbbá a valláson kivül nyelvök az, a mihez oly hiven ragaszkodnak az oláhok. Ezt illetőleg azt hiszem, hogy a mennyit magunk jogai veszélyetetése nélkül tehetünk, mint itten ki van fejezve, annyit tennünk kell; de ennél többet nem szabad, ennél többet téve veszélyt idéznénk magunk ellen; és, tisztelt ház, arra vagyok bátor figyelmeztetni oláh atyánkfiait, hogy ha egy lépéssel tovább mennénk, nekik is kárt okoznánk. Hiszem, hogy kedves lenne nekik egyelőre, ha köztanácskozásaikban és törvénykezésükben a román nyelvet haszálhatnák; ugy de azt is fontolják meg, miszerint a nyelv elsősége feletti kérdésben nemcsak a magyar és oláh szerepelne, hanem több is; és akkor a kérdésnek kimenetele bizonytalan, de rájok nézve bizonyos az, hogy a kimenetel kedvező nem lehet, mert magyar, oláh, tót között, az oláh, — mely a más kettőnél szám szerint kevesebb, mely értelmileg a magyarnál kevesebbé van fejlődve, — nem gondolhatja, hogy a nyelvvitának diadala részére esnék ki, és ha egy más nyelv erőszak által tolatnék reá, roszabb lenne reá nézve, mint most, midőn a magyar e jogot gyakorolja, s pedig békés uton hozott törvények következtében. Ezeknélfogva én oláh polgártársaink rokonérzetét felkérem:

fogadják tőlem az inditványtételt azon szivességgel, mint a milyen jó indulatból azt tettem. Ha ezt a törvényhozás elfogadván, törvényre emeli, fogadják azon béke szellemében, mely bizonnyal annak életadásánál leginkább szerepel, és kérem továbbá, méltóztassanak soha nem felejteni, miszerint a románoknak, honunk határain belől és kivül jövendőjöket tekintve, érdeke azt kivánja, hogy a magyarhoz hajoljanak, és a magyarral fogjanak kezet, mert mincs nekik természetesebb szövetségesök, mint a magyar, már azon sorsrokonság is létezik közöttök, hogy ők mindenkép elszigetelve, magokra hagyatva vannak, mig a szlávok és németek, egy nagy törzsöknek ágai, melyektől szivhatnak táplálékot; de a magyar ugy, mint az oláh, csak önerejére, szorsára van bizva. Az oláhok szomszédja egyfelöl a zsarnok török, másfelöl pedig a kancsuka, és igy csak mi vagyunk azon szomszéd, melylyel mint polgárosodott néppel, mint alkotmányos szabadságot élvező nemzet szövetkezhetik. Azt kérem, ne feledjük még, hogy ha az oláhnak legtermészetesebb szövetségese a magyar, és annak szövetsége nagyon fontos, azt kell óhajtanunk és eszközölnünk, hogy mi ne gyengüljünk meg, hanem erősödjünk; mert tudatlan volna az, ki a szövetségest akarná gyengiteni, azon szövetségest, a ki erejének hasznát akarja venni. Már pedig semmi minket inkább nem gyengithet, mint nyelvük elleni oly követelések, melyek rosz példája gyanánt hatnának másokra is, s melyek nem sokára nemzeti életünket ásnák alá és semmisitenék meg. Tisztelt ház! én nem csak kérem, de esdeklek érte, méltóztassanak inditványomat kegyesen elfogadni, mert meg vagyok győződve, hogy az a jelen pillanatban szintoly szükséges, mint hasznos, s meg vagyok győződve és tudom, hogy eszközlendi azt, mi még honunk érdekében s a magyar nemzetiség fenmaradhatására legszükségesebb: az egyetértést és békét. (Éljen!)

A javaslat kinyomatása elrendeltetett.

XXXIX-ik ülés az alsóházban

aug. 26-án.

Az elnöki jelentések után Bodon Abrahám javaslatot terjeszt elő az urbéri birtok tulajdonosságának törvény általi megalapitása, mint az 1848: 9. t. czikk szükséges következménye iránt. (Hangok: biró elébe való kérdés.)

Hegedüs Jellachich csábitgatásai ellenében a nádor által megkéretni inditványozza ő felségét, hogy segitsen a magyar nemzeten, (nevetés) ezenkivül az igazságügyministernek a hűbéri viszonyok teljes eltörlése tárgyában készitett javaslatát, Bodon képviselő fentebbi inditványával azonnal napirendre tüzetni kéri.

Kállay Ö. és Simai G. emlékeztetik a ministeriumot, hogy igéretökhez képest terjeszszék elő, mit Szentkirályi kir. biztos bejelentett.

Deák F. A kormánybiztos hivatalos jelentése érdemileg oda megy ki, mit a ház is tud, hogy t. i. a megtámadás nem sikerült, hogy a katonaság az ügy barátjának mutatja magát, különösen kiemelvén a Sándor-ezredet. A strategiai részt nem a kormánybiztos, hanem Bakonyi ezredes terjesztette elő, s elmondván mindketten, mit tartanak teendőnek, a hadügyminister, mennyire lehetett, intézkedett, sőt bővebb tudomás végett maga is lement. Hogy mi és mennyi küldetett, ez, azt hiszi szóló, nem tartozik a ház elébe.

Egyébiránt annyit jelent szóló, hogy Wollnhoffer helyébe Bakonyi ezredes neveztetett ki parancsnokul. (Éljen.)

Drágos J. kérdést intéz a belügyministerhez, micsoda hatalommal van a volt Erdélyben működő kir. biztos ellátva? a felséges guberniumnak alatta, felette, vagy mellette van-e? A hirlapokban botránykoztató tények hozatnak fel. Igy p. hogy a medgyesi román pap, csak azért, mert szomszédját felhivta, hogy ez házi ebét lőjje meg, az által agyonlövetett, mi legnagyobb lázba hozta a vidéket. Dobokamegyében egy földesur a tizedet megtagadókat ön-

hatalmulag elbotoztatta. Különösen kik a román nemzet érdekei mellett szólalnak fel, üldöztetnek stb.

Szemere B. azt válaszolja, hogy a kir. biztos hatalma a rend fentartását illetőleg absorbeálja nemcsak a megyék, hanem a gubernium hatalmát is, hogy az oláh ügyben több bizottmányok működnek, de munkáját még egyik sem fejezte be, hogy hivatalosan még csak két panasz jelentetett be, s azonnal elintéztetett a kir. biztos által. Szóló tudja az oláh népnek földesuráhozi viszonyait, ugyanezért a kir. biztosnak meg van hagyva, hogy az ilyes ügyeket, ha lehet, személyesen intézze el. Egyébiránt kénytelen kijelenteni szóló, hogy csaknem hetenként jőnek jelentések, mozgalmakról, lázadásokról összeesküvésekről. Végül nehány szót intéz szóló azokhoz, kik nyelvökre nézve oly irigylendő állapotban vannak, hogy az oláh nép bizalmát birják. Önök — ugymond — e népnek jóltevői s megváltói lehetnek, ha megmagyarázzák neki, hogy az absolut kormány büneit mi igyekszünk jóvátenni, hogy testvéreink ők a szabadságban; sőt mi még azokat is, kik az ország határain tul laknak, természetes szövetségeseiknek tekintjük stb. (Helyeslés.)

Drágos előadja, miként ezen intések reá nem szólnak. Tanuljon belőlök az, ki a népek rokonszenvére választóvizet öntöget. Szóló, noha — nyiltan bevallva — a volt kormánynak egyik volt provinciális katonája, most tisztában van magával s tudja mit várhat a schwarz-gelbtől, mióta az ausztriai ministerium Moldvába megizente, hogy hadd menjen be az orosz. Ily akaratnak, mely az alkotmányos életet az absolutismussal meggyilkoltatja, szóló embere nem lesz soha stb.

Murgu Euthim hosszas, igen halkan mondott beszédében előadja: hogy a krassói népgyülést szóló épen a lázongásoknak elejét veendő tartotta meg, hol szóló kapitánynak választatott, lázongó rácz vladikák helyett ideiglenes egyházi kormány neveztetett ki, addig is, mig egyházi

törvényeik szerint román zsinat tartatván, a lázongó metropolita helyett más választatik. Szóló ezen határozatok elismerését kivánja, különben jót nem áll a szabadságról, mely annyira fontos. Ugyanazért e kivánat tárgyában inditványát benyujtja.

Pap Zs. Panaszokat emel különösen az erdélyi aristocratia bánása ellen, mely a román népben oly idegenséget szült, hogy az igazságügyministernek egy oláh folyamodó azt mondá a minap, nem bizom benned, te is erdélyi ember vagy, láttalak ott. Szóló még a márcziusi napokban inditványozta a románoknak a rácz hierarchia alóli kiszabaditását. Ez iránt a cultusminister már tett is lépéseket. Kivánja szóló, hogy e függetlenség még ez országgyülésen mondassék ki; továbbá, hogy az urbériségből eredő surlódásoknak ugyanezen országgyülés véget vessen stb.

Szerb T. Drágossal egy értelemben nyilatkozott.

Kossuth L. Uraim! Én mint ember Krisztus vallásának követője vagyok, ki arra tanitott: hogy szeressük felebarátunkat, mint önnön magunkat, s az egész emberi nemzetet, a mennyire az emberi gyarlóságtól kitelik, szeretettel szoritanám szivemhez; — mint polgár az egyenlőség embere vagyok, ki nem kérdem e honban, melyik templomban imádja valaki istenét, hanem azt szeretném, hogy e honnak minden polgára közösen élvezze valamint a jogot, ugy a szabadságot is. Ezen érzettől lelkesitve, megmondom, hogy a Magyarországot lakó különféle népfajok között, olyan szellemü és irányzatu agitátiók történtek, melyek a közös jog s szabadság és a haza egységével ellenkeznek. Az erdélyi aristocratiáról bünök mondattak az oláhság irányában. Én Erdélynek jelen viszonyait és férfiait eléggé nem ismerem, hanem, hogy a mult bünökkel terhes, az igaz, csak azon csodálkozom, hogy azon bünök alapján most kell a hont veszélyeztető agitátióknak történni, midőn letétetett az első szó és talap a sérelmek orvoslására; s azért, mert 24 óra alatt nem lehetett ezredévnek büneit megorvoslani any-

nyi bajok között, tehát a mult aristocrátiának bünei melegitetnek fel, hogy a nép most se legyen bizodalommal. Másodszor: könnyü azt mondani „a nép", de a nép nevével sok ember visszaél; Krassómegyének 30 ezer embere, hol Murgu népgyülést tartott, Magyar-és Erdélyországot nem képviseli, s ha azt arrogálja magának, hogy ő fog szabni törvényt, akkor magának oly hatalmat arrogál, melyet türni nem fogunk; egy embernek szava nem a nép szava, és a ki nehány ember szavára hivatkozik, ne vegye szájára a nép szavát. — Mi az egyházat illeti, mert a mult időkből az ugynevezett rácz hierarchiának járma alatt nyögött az oláh nép, az a jelenkornak büne-e? Nem mondotta-e egy követ ur, hogy e kérdésnek kibonyolitása practicus rendelkezéseket kiván, melyeket nem lehet 24 óra alatt megtenni. En kijelentem, hogy az oláh egyház függetlenitését, elválasztását a rácztól, a körülményeknél fogva szükségesnek tartom, s azon véleményben vagyok, hogy ennek meg kell történni, ámbár ezt illogicusnak tartom, mert illogicus gondolat nyelv szerint mérni a vallást és nem hit szerint, mert, hogy valaki zsidó, római kotholikus, keleti egyházbeli vagy református, ezt értem, hanem, hogy van német vallás, oláh vallás, rácz vallás, — ezt nem értem. Tehát meg kell történni az elválasztásnak, mert a körülmények kényszerültsége kivánja, de ebben nincsen logica. Azonban a logicát kevesebbre kell becsülnünk, mint a megnyugtatást és kénytelenséget. De az más, a mit egy követ ur mondott, hogy mindjárt nyugalom lesz, ha teljesittetik a nép kivánsága, — ezt azért emlitem, oly nyomatékkal ezen szót n é p, mert nem minden nép, a mi népnek mondatik — ha, t. i. az általa választatott kapitányt a ministerium helybenhagyja; — hát micsoda a szerb lázadás odalent, van-e jog, szabadság, törvény, mit a szerbekkel meg nem osztottunk? Nincs. Az egyházra nézve nem történt-e mindjárt az uj kormány első perczeiben intézkedés, a mely, hogy elébb nem teljesitetett, panasznak volt oka; nem hivatott-e mindjárt össze a zsinat, de meg nem tartatott,

hanem a lázadók gyülést tartottak Karloviczon, s ottan a Szerbiából bejött emberek azt mondják: mi a nép! Tehát ha a ráczok, vagy minek neveztetnek, mert a nevek ellen annyi különféle antipathia van, minden jogban és szabadságban közösek voltak, mi az, a mit kérnek magoknak s mi tulajdonképen azon természetellenes lázadó háborunak ürügye? Az, hogy nekik vajda kell; mit tesz ez? Azt ismét értem, hogy bizonyos területnek, melyet megyének hivnak, főtisztviselője vajdának, főispánnak, vagy akárminek neveztessék, hanem egy országban, mely egy, az, hogy hivatal méressék népfajokra, hogy Krassómegyében az oláhoknak kapitányuk legyen, ez az ország egyeségének felforgatására vezető gondolat, a mely egyenesen a szerb lázadásnak egyedüli ürügye. Következésképen én Magyarországban a vélemények különbségére, a kedélyek lecsillapitására, Magyarország minden népfajainak boldogságára csak egy utat ismerek, és ez az, hogy senki ne gondolkozzék oly lépésről, és ne tegyen valósitásra semmit, mely azt foglalja magában, hogy Magyarország nem egy státus, hanem külön népfajok külön státust követelnek maguknak. Ezen alapon vagy szerte bomlik Magyarország, vagy kardcsapás határoz. Hanem ha azt vesszük, hogy Magyarország egységének alapján, minden ember jogban, szabadságban, törvényben, kötelességben egyenlő legyen, s ne tegyen különbséget az, minő templomban imádkozik valaki, s minő nyelven szól szomszédjához, ezen alapon van egység. De ha külön státusexistentiát követel magának rácz, tót, oláh, nem lehet egység; s én megvallom, miszerint véleményem szerint volt, hogy a krassói népgyülésen elválasztott érdemes ur, nem jelentetett ki a ministerium által az ottani oláh nép kapitányának, mert azon eszmét nem ismerhetem el, hogy Krassóban lehessen oláh kapitány, német kapitány és magyar kapitány; hanem azon eszmét ismerem, hogy a mint kerületenként van elosztva a hatóság és a népség arányához képest a nemzetőrség, bizonyos számu csapatban összegyül, ugy, hogy an-

nak egy vezér szükséges, annak legyen vezére: de ne kérjen az oláh népfaj magának külön kapitányt, mert az nem egyéb vajdánál. Ez tökéletes egyenlőségben áll. Én tehát nem a népfajok egymás irányábani balancirozásában, hanem a közös jogban és szabadságban találom a haza megmentését, nem pedig ott, mert a szerbek vajdát követelnek magoknak, tehát az oláhoknak is adjunk kapitányt, hogy azok a magyarok mellett szólaljanak fel a szerbek ellen, mert ez ma ugy van, holnap pedig a magyar ellen fordulhat; és ha tévedés van egy irányban, a mely Magyarország dismembratiójára van intézve, ne vigyük által a többi népfajok közé. Ezen szempontokból indulva ki, megvallom, hogy már mi az oláh kérdést illeti, e részbeni gondokozásom a ház előtt tudva van. A mi körömhöz tartozó panasz hozzám beadatott, sohasem vártam 24 óráig, hogy azt orvosoljam, és orvosoltam olyanokat is, melyek magokban igazságosak, de törvény szerint mérve megérve nem lettek volna, és hasonló szellemben fogok mindig eljárni. Ha valaki azt mondja, nem mindenik bujtogató, a ki annak kereszteltetik, az igaz — e részben szoros vizsgálatnak kell történni és pártatlan igazságszeretetnek, mely nem kérdi a nyelvet, hanem jutalmaz és sujt mindenkire nézve egyiránt. Hanem kénytelen vagyok kinyilatkoztatni, hogy az oláhság körében összeesküvési bujtogatások vannak, ezt nem az erdélyi aristocratiának ellenséges indulatából meritve mondom, hanem azért, mert annak szálai kezemben vannak, melyek a haza, isten és Európa előtt bebizonyitandják a dolgot de nem mondom, hogy ennek sulyát érezzék legtávolabbról is oláh ajku polgártársaink, hanem azt mondom, érezni fogják azok, a kik bünösek. Csak arra kérem a követ urakat, midőn arról van szó, hogy vannak bujtogatók és történtek elfogatások, azokra nézve szerezzenek magoknak tudomást, s az elfogatások eszméjét ne ugy állitsák elő, mintha az, az oláh népfaj ellen irányozott ellenséges törekvés volna; mert röviden szólva, a bujtogatások, melyekre czélzok, a külföldről jönnek,

s ugyanazok, melyek a magyar elem ellen dolgoznak, s mélyeknek szálai kezünkben vannak. Ennyit akartam megjegyezni, s kinyilatkoztatom, hogy minden lépéshez, mely a multak büneinek orvoslására vezet, hozzájárulok szivesen, de kérem a követ urakat, a kik épen közelebbi viszonyoknál fogva jobban ismerik a körülményeket, legyenek szivesek minket tájékozni, hogy mit tegyünk, de ne álljanak elő olyan kivánsággal, a mely dismembrátióra vezethet. A magyarnak az oláhhal, s az oláhnak a magyarral tesztvéries egyesülésében, van mindegyiknek boldog jövője, nem pedig, ha az egyik elhagyja magát ámittatni a másiknak elnyomására, mert akkor oly fegyverhez nyul, melylyel magát is sujtja. Báró Vay Miklósra nézve, a ki teljhatalommal van ellátva, azon követ urak részéről is, kikkel gyakrabban találkozom azért, hogy megértsem tőlök a nép kivánságát, az ő eljárása ellen eddig nem hallottam semmit. Az olyan részletes esetek, hogy egy magyar agyonlőtt egy papot, hisz ezekben fekszik egy olyan szinezet, melyre nézve azon kérést terjesztem elő, hogy ne méltóztassék az ilyen eseteket nemzetiségi szempontból venni; ezen eset egy criminálitás, egy gyilkosság, melyet egy ember a másik ellen elkövetett, de ne állittassék fel ugy, hogy magyar elnyomás Erdélyben az oláhság ellen! Hasonlóképen ha nekem még szabad egy kérdést intézni a követurakhoz, a kik szóllottak, mert egy megjegyzésre van még észrevételem, t. i. hogy a belügyminister ur nézeteim szerint egy szót sem mondott olyat, mely szemrehányást foglal magában, mintha a követ urak nem teljesitették volna polgári kötelességüket. Ők iparkodtak békét eszközölni, mert van tudomásom, hogy mikor Murgu Krassómegyében volt, sokat tett ottan a kedélyek megnyugtatására. Nem vád volt tehát, hanem kérés, mely positióját a követ uraknak fontosabbá tette, mint volt azelőtt, s az nem szemrehányás volt, hanem kimutatása azon térnek, melyet a követ uraknak elfoglalni kell. De meg kell vallanom, hogy radicalis hibát látok — talán még a multakból — oláhajku polgártársaink

között, azt hogy nyelvöket és vallásukat elannyira identificálják, hogy midőn méltán szólalnak fel a rácz hierarchia ellen, melyet meg kell szüntetni, akkor saját keblökben a hierarchia nyomását nem veszik észre, pedig mondhatom, az annyira terjedt, hogy a keblökbeni papság egy része egyszersmind tulajdonképen politicai kormány is. Nem lehet politicai dolog a melynek elintézésébe valamely püspök vagy lelkész be ne folyjon. Ha ezen urak felfognák, hogy nem az a hivatásuk, hogy politicai kormányt képezzenek hanem hogy a népet erkölcsössé és miveltebbé neveljék, akkor sok dolog másképen állana, mert minden népnek állapota rosz karban van, hol a pap, több mint pap, ha az egyszersmind politicai hatalmat gyakorol.

A pénzügyminister után még Pálfy J. felelt különösen Pap Zsigmondnak, rectificálván annak némely adatait. Az aristocrátiát szóló nem menti, mert maga sem aristocrata, tudja, hogy vannak bünei, de nemcsak az aristocrátiát kell vádolni, hanem a bureaucraticus kormányt is. Ezen aristocratia azonban, noha az indok, mely Magyarországban az urbériséget eltörölteté, Erdélyben nem létezett oly hatalmasan, még törvényhozás előtt kimondá a jobbágy felszabaditását.

Az elfogatásokra megyjegyzi szóló, hogy igenis fogattak el olyanok, kikről bebizonyult, hogy a román-dák királyságot akarják viszaállitani. Emlékezteti szóló a házat a hires balásfalvi gyülésre, hol 25—30 ezer román gyült összve, köztük számos oláhosan öltözött szász bujtogatók és oláhországiak. Kivilágitáskor Ferdinánd király képe felett állott Trajáné, és egyetlen ausztriai zászlón kivül a többiek muszka zászlók voltak. Nopcsa nevü volt főispán kimondá itt, hogy a hajdani Dáciának határa a Tisza volt, s annak kell még lenni. Szóló a nagy szavak alatt is észrevette a fullánkot, mely Pap Zs. beszédében rejlett, ellenben köszönetet mond Drágos követ urnak rokonszenvteljes beszédeért. Szóló kezet nyujt az oláhoknak mint polgártár-

sainak, kész vérét is értök áldozni, de nagy szavak által nem engédi magát elámittatni.

Kossuth L. felszólitja a román születésü képviselőket, hogy átalánosságok helyett, initiáljanak mint Murgu képviselő, mit szükségesnek tartanának. Szóló kijelenti, hogy 24 óráig sem fog késni a panasz orvoslására teendő lépésekkel.

Az elnök ezen eredményre nem vezethető vitának véget vetvén, az ülés végén jött elő a napirend, azaz a kamatlan bankjegyek kibocsátásáról szóló javaslat minden változás nélkül, a „katonaállitásról" szóló pedig némi csekély változtatással meghitelesittetett, s végső szavazás által elfogadtatott.

XL-ik ülés az alsóházban

aug. 28-án.

Lukács Sándornak a ministeriumhoz intézett azon kérdésére, hogy azon IX. századbeli Miklós-huszárezredi közvitéz, ki nevezetes felfedezések megtétele végett zászlóját elhagyván, magát előbb Győr városánál jelenté, s innen a kormányhoz utasittatván Pesten letartóztattatott, ugy tekintetik-e mint szökevény, vagy magát feláldozó becsületes hazafi, — és hogy ezen felfedezés folytán a szükséges vizsgálat megtétetett-e? Klauzál G. válaszában előadá, miszerint az e tekintetbeni felvilágositás a haza fontos ügyében jelenleg távollevő ministerelnök s hadügyminister urakat illetné ugyan, azonban biztosithatja a házat, hogy a hadügyi tárczával ideiglenesen megbizott belügyminister ur a vizsgálatot elrendelvén, ennek eredményét előterjesztendi. — A drávai seregnél történt egyet-nem-értésről is felvilágositás adatván a ministerium részéről, bejelentetett, miszerint, a drávai sereg vezetésével gr. Teleki Ádám tábornok bizatott meg, egyébiránt Kossuth felhivá a képviselőket, hogy a perczek fontosságát tekintetbe véve, az ilynemü interpellátiókat pár napig függőben tartva, várják be a minister-

elnök s igazságügyminister urak eljárása sikerét vagy sikeretlenségét, kik az osztrák-magyar ügyeknek tisztába hozatala végett a ministerium részéről ő felségéhez felküldettek. — Szentiványi M. a legelőszabályozásnak státusköltségen leendő megtételéről, — Hegedűs J. pedig a pénzügy érdemére nézve tőn inditványt. — Az első inditvány az 1849-iki budgettel fog tárgyaltatni; a második inditvány pedig, mely a költségvetésnek félrevetését célozta, elmellőztetett.

Napirendre a pénzügyi munkálatra kerülvén a sor, olvastatik a pénzügyminister jelentése: *)

A jelentésnek előszavaiban a minister eddigi eljárását következőkben terjeszti elő.

Ha tekintetbe vétetik, hogy a ministeriumnak, harmadfél hónapi hivataloskodása közben, emberi erőt felülmuló nehézségekkel, minden percben uj meg uj oldalról, uj meg uj alakban tornyosuló veszélyekkel, üres kincstárral, fegyver nélkül, a régi organismus bonyodalmaitól környezve, a külföldön alkalmazott hadsereggel nem rendelkezhetve, a belföldi katonaság soraiban idegen szellemmel találkozva, ármány, lázongás, pártütés, nemzetiségi s vallási fanatismus által zaklattatva, kellett küzdenie: a képviselők méltányolva az akadályok nagyságát, nem követelendik, hogy a ministerium, előkészületek teljes hiányában, tökéletes adórendszert terjeszszen elő, vagyis, hogy békés időben is még soha tökéletesen meg nem oldott kérdést, ily körülmények közt csak félig-meddig is megoldaná.

Ez előterjesztés feladata: fedezni a jelen szükségeit, s igazságos adórendszer alapját megvetni. És e tekintetben ministeri tárczám felelőssége a multra nézve s hivatása a jövőre nézve három kötelességet szab elémbe: 1) Kimutatni a pénzügy kezelését a mult országgyüléstől mai napig. 2) Kimutatni a f. é. jövedelmeket és fedezendő költségeket, s a mennyiben ezek nem fedeztetnének, rendkivüli költségekre is javaslatot mondani. 3) Pénzügyvetést (budgetet) készíteni a jövő évre, s azzal egybekötve, a közös teherviselés alapján, adórendszer-tervet előterjeszteni.

Miknél fogva a minister három fejezetre osztja előterjesztését.

A) Országos pénzügy-kezelési kimutatása április 11-től, junius utoljáig.

B) Jövedelmi kimutatás s költségvetés f. é. julius 1-től, december utóljáig.

C) Jövedelmi kimutatás s költségvetés 1849-re és adóterv.

Az A) alatti kimutatásban előterjesztetnek a főfizető hivatalnál az időközben előfordult bevételek és kiadások, rovatokba sorozva **). Kitünik ebből,

*) E jelentés terjedelmessége miatt itt kivonatban közöltetik „Kossuth Hirlapja" után.

**) E kimutatás szerint, april 11-étől jun. végéig a bevétel, az apr. 11-én találtatott 506,015 ft 24 2/4 krral együtt, közvetlen és közvetett adóból,

hogy a pénzügyminister, tárczája átvételekor, mindössze 506,015 ft. 24¾ krt talált a kincstárban; és mégis egyrészről az aratáselőtti időszak, a mostani lázas állapot, a kereset fenakadása, a mult két sanyaru év, a vámjövedelmek apadása, az urbéri javadalmaknak a kincstári javakbani eltörlése, a kincstári jövedelmeknek a horvát pártütők általi megrablása daczára, másrészről mindamellett, hogy minden volt tisztviselőt fizetni kellett, az uj ministeriumokban több osztályok egészen, mások részben voltak felállitandók, a nemzeti őrsereg egy része mobilizáltatott, fegyvergyár-állitás, álgyutelepek felszerelése, hadi gőzhajók vásárlása, lázadások elfojtása, várak élelmezése stb. voltak eszközlendők; a bár tömérdek, de nélkülözhetlen költségek fedezésében még fen nem akadánk. Mert a részint ajándékul, részint kölcsönképekkorig begyült összeg még illetetlenül épségben van, mi a jövő hónapi költségek fedezésében segitségül szolgáland.

Ezen gondoskodás annál szükségesebb volt, mivel csak a budai főpénztárnál havonként 2,491,272 ft, 58¼ krra emelkedett kiadás csak az által vala fedezhető, hogy a vidéki pénztárak szokott beszállitásai kün nem hevertetve, a szokott határidőig, folytonosan beszolgáltattak. Azonban a jövő hónapra a vidéki pénztárak semmi gyüjtelékkel nem birnak, a folyó bevételek pedig inkább csökkenni fognak, mint növekedni *).

Egyébiránt jelenti a pénzügyminister, mikép a lefolyt idő alatt, a kir. helytartó ő főnsége jóváhagyásával s az egész ministerium megegyezésével két rendbeli pénzügyi munkálatot teljesitett.

Egyik kamatos kincstár-utalványoknak, másik magyar kamatlan pénznek kibocsátása.

---

fekvő javakból, különféle közönséges jövedelmekből, milyenek: posta, bánya stb. rendkivüli és átfutó bevételekből, tett: 3,010,943 ft 39 krt.

A kiadás pedig, a nádor adományzata, budai vár nagyitása, közadóssági kamatok, katonaság tartása, honvédek állitása, tisztviselők fizetése, nyugpénzek, ellátványok, készpénzek, segélydijak, szállás, asztalpénzek, tisztlakás, épitès, irodai és hivatali kellékek, sürgöny és posta, utiköltség és napidijak, jutalmak, egészségi ügy, szolgák, alapitványok, különféle rendes kiadások, számadási pótlások, különféle rendkivüli kiadások, bányászati pénztárak s beváltó hivatalok ellátása, nagyszebeni pénztár számolata, előlegezések és vissafizetett pénzek — rovatok alatt, szinte:
2,491,272 ft 58¼ krt.

Mit a bevételekből levonva, jun. végével
készpénzben maradt: 519,670 ft 40¾ kr.

*) Az ország összes tiszta jövedelme 184⅞-ra, a mult évek számadásai nyomán, 11,567,747 frtra volt előszámitva. 1847-iki nov. 1-jétől 1848-iki april 7-keig bejött 6,581,480 ft, s ebből decembertől mártius végeig, a bécsi főpénztár számára részint felküldetett, részint itt fizettetett 3,000,000 ft, a katonaság számára hadi adópótlékul készpénzben 1,890,000, termesztményekben 344,363 ft, a bányászat számára 496,000. A ministerium hivatalba lépése óta, tehát october végeig, a hadi adón kivül, összesen remélhető jövedelem csak 5,036,268 ftra megy, miből junius végeig már 2,504,938 ft behajtatott. — 184⅞-ben a magyar státusjövedelmekből Bécsbe 7,235,408 ft 5 kr. küldetett.

Az elsőre három ok inditotta: 1. Hogy némi alapot teremtsen a kamatlan magyar papirospénz kibocsátásának megkezdésére. 2. Az országnak oly bizonyos kiadásai levén, melyeket a rendes jövedelmekből csak ugy lehetne fedezni, ha az évi költségek havonkénti részletekre osztatnának, az ország megmentésének kötelessége azonban ily halogatást nem szenvedhet. Nehogy tehát az időhaladék még fizetési tehetetlenség által is növeltessék, előlegezéshez kelle nyulni, melyszerint az egész évi költség 3—4 hónap alatt, az 5%-es utalványok által kiteremtetett. 3. Mivel a nemzetgyüléstől méltán várt jövedelmi források valósitása szinte időt kivánand, s mindenesetre egy időszak esik közbe, pedig alkalmasint a veszély legfontosabb időszaka.

Mely munkálatnak eddigi eredményét bemutatván*), megjegyzi a pénzügyminister, hogy ámbár a nemzet becsületének és hitelének tartozott azzal, miszerint e hon ajándékra nem szorult: számos hazafiak mégis ösztönt nyertek, ajándokul tenni le adományaikat a hon oltárára, ugy, hogy a kincstárnak az egész munkálat csak csekély áldozatba kerülend.

Másik pénzügyi munkálat a magyar pénzjegyek kibocsátása, mi csak a műtani munka hosszadalmassága miatt késett annyira. Az elsők ovatos elővigyázattal adatnak át a forgalomnak, mert a bécsi bankók okozta bizalmatlanság az ezüstpénzt elvonja a forgalomtól; a magyar pénzjegyek azonban pénzügyünk függetlenségének alapjai, annál inkább, mivel szilárdabb fedezettel bankjegyek még sehol, soha sem valának kibocsátva. Mire mindenek felett szükség volt ügyelni, hogy az első magyar bankjegyek tökéletes bizalommal találkozzanak. És hiszi, — u. m. a jelentést tevő minister — hogy korunk egyik dicsősége az leend, mikép Magyarország épen akkor fektette le hitelének alapját, midőn az általános pénz-crisis közepette csaknem minden más országé bomlásnak indult.

Bemutatja ezután a magyar pénzjegyek kibocsátása iránt, a pesti magyar kereskedelmi bankkal kötött szerződést**), melynek alapelve, hogy a

---

(* 1848-iki május 24-étől julius 6-áig bezárólag
beadatott kölcsönképen . . . . . 304,494 ft 20 kr.
Ajándékképen . . . . . 234,027 ft 25$^{2}/_{4}$ kr.
Összesen 538,521 ft 53$^{2}/_{4}$ kr.

**) E szerződés főpontjai következők: A magyar státus nevében, a pénzügyminister a pesti kereskedelmi banknál valóságos aranyban és ezüstben 5 millió ftot tesz le, mely alapon 12$^{1}/_{2}$ millió ft fog bankjegyekben kibocsáttatni. — Ez arány oly változhatlanul alapittatik meg, hogy a mennyiban az 5 millió csak részenként tétetik be, a bankjegyek kibocsátása is oly arányban történik. — A letett arany és ezüstből a banknak semmi módon kiadni nem szadad, hanem ahhoz csak azon mennyiségig nyulhat, melyben a jegyek beváltás végett előmutattatnak. — A bankjegyek készittetése, értékök meghatározása a pénzügyministert illeti. — A müszerek és készületek a státus tulajdona ugyan, de mindkét fél külön zárja alatt tartatván, külön megbizott felügyelőik jelenlétében használhatók. — Egy millió ft jegyekben a banknak kölcsön fejében adatik, kezelési költségeinek pótlása fejében; 2$^{1}/_{2}$ millió ft pedig szinte jegyekben 3% kamat mellett, oly végből, hogy e 3$^{1}/_{2}$ millió segitségével a kereskedést, ipart és a kereset egyéb ágait gyámolitsa és

pénzjegy-kibocsátást az álladalom kezeiből ki ne bocsássa, de ne maga kezelje, mert a pénzjegyek hitele az alapszabályok megtartását igényelvén, ellenőrségre van szükség, helyesebb pedig, hogy ezt a státus gyakorolja, mintha maga felett magántársulatnak adja a felügyelési elsőséget.

Második alapelv, hogy a kibocsátandó pénzjegyek az érczalaphoz akként álljanak, mint $2\frac{1}{2}$: 1-hez, vagyis egy millió érczalapon harmadfél milliónál több jegy ki ne bocsáttassék. A bécsi banknak 9-szer annyi jegye van forgásban, mint a mennyi érczalappal bir.

E pénzjegyek hitelét a tökéletes fedezeten kivül könnyiti: 1. hogy minden közpénztárakban készpénz gyanánt elfogadtatnak, és 2. hogy a kereskedelmi banknál akármikor felváltatnak.

A felválthatást pedig biztositja: 1. az érczalapnagyi arány; 2. az összes jegynek a szükséghez és országterülethez mért csekélysége; 3. a jegyek kis cathegóriája; 4. azon elővigyázat, hogy a banknak szánandó kölcsön csak rövid lejáratu váltókra adathatik ki.

A $12\frac{1}{2}$ millió használatát a pénzügyminister akként tartotta felosztandónak, hogy a közállomány a maga használatára csak annyit vegyen át, mennyi érczalapot letett, tehát 40% et. 32% a státus rendelkezésére tartassék fen, de ugy, hogy csak tökéletes fedezet mellett adhassa ki; végre 28%, vagyis $3\frac{1}{2}$ millió a pesti kereskedelmi bánknak adassék kölcsön.

A középen emlitett 32%-nyi összeget a státus, biztos fedezet mellett, ha a szükség kivánja, saját költségeire is fordithatja, de kivánatosb, hogy erre kényszeritve ne legyünk, hanem, hogy esen összeg, közhasznu vállalatok, főkép vasutak fölsegélésére, takarék-pénztár fenakadásának kiegyenlitésére stb. fordittathassék. E munkálatnál tehát nem közvetlenül a kincstár szükségeinek fedezése, hanem egy részről hitelnyitás a magyar pénzjegyeknek, más részről a pénzforgalom élénkitése vala főczél, mely ipar, földmüvelés, kereskedésre, tehát az adófizetési tehetség gyarapitására s igy a státus jövedelmeinek szaporitására kedvezőleg hasson, mi annál szükségesebb, mivel a 4,395,244 ft $38\frac{4}{8}$ kr hadi adó mellett az adó-tartozás april végével

---

élénkitse azonban csak oly rövid kölcsönözések által, hogy a jegyek beváltása akadályt ne szenvedjen. E $3\frac{1}{2}$ milliónyi kölcsön biztositására a banktársulat minden vagyonát leköti. Az 5 millión felül, a státus részére fentartott 4 millióért a státus azon kötelességével kezeskedik, hogy azokat minden pénztáraiban fizetésként elfogadja. Ezen 4 millóra nézve a státus elvállalja a szavatosságot, mindazon esetekben, melyekben saját vétke vagy hibája nélkül veszélybe bonyolódott, s kárt vallott. A ministernek joga lesz a részvényes társulat által tovább is választandó igazgatóhoz még külön 4-et nevezni. Ha a $12\frac{1}{2}$ millió egészen kibocsátva s a banknak a $3\frac{1}{2}$ millió kiadva leszen, a forgalom élénkitése végett, köteles lesz a külföldi viszonyok és kamatláb tekintetbevétele mellett a mostani kamatlábot lejebb szálitani. Ha az állodalom e szerződésbeli alapon tul uj alapon kivánna bankjegyeket kibocsátani, a kereskedelmi bank a fenebb megállapitott arány szerint, a státus kivánságát teljesiteni igérkezik. Ha a státus a banknak kölcsönadott 4 és $\frac{1}{2}$ millió ftot visszavonni kénytelenittetnék, annak visszafizetésére öt évi határidőt fog adni.

5,676,887 ft $43^{20}/_{32}$ krra, october végéig pedig 7,827,155 ft $14^{16}/_{32}$ krra, megyen, melynek részletes kimutatása *) is előterjesztetik.

Megemlitendő még, hogy a pénzügyminister e $12^{1}/_{2}$ millió kibocsátásában egy és két ftos pénzjegyekre főkép azért szoritkozott, mivel az ezüstpénznek forgalomból eltüntével főkép ily kis cathegorijáju pénzjegyek szüksége érezhető, de azért is, mivel honunk bécsi bankjegyekkel levén elöntve, nem akarta hazánk kormányát oly szinben feltüntetni, mintha a bécsi bankjegyekkel versenyezni akarna. Ezt az ausztriai pénzügyministerrel azon kijelentéssel közlé, miként az egy és két forintos jegyek a bécsi banknak is könynyitést nyujtanak, mert remélhető, hogy ez által szünni fog a bécsi bankjegyek ezüstpénzrei beváltásának igénye.

E barátságos nyilatkozat azonban nem talált remélt méltánylatra. Alig bocsáttatott ki a pénzügyi mukálat programmja, a bécsi bank már sietett egy és két forintos jegyeket kibocsátani, mit régóta felszerelt műhelyével hamarább létesithetett. Később, jun. 14-én kelt hivatalos értesitésében, az ausztriai financzministerium, a bankkal egyetértve oda nyilatkozik, hogy a magyar pénzjegyek kibocsátása a monarchia pénzviszonyaira kellemetlenül hat, hogy ez ügy iránt a határozatot kölcsönös értekezésnek kellett volna megelőzni, mivel a bécsi banknak ő felségétől 1866. dec. végéig, az egész monarchiára kiterjesztett kisáró szabadalma van, s hogy tehát magyar kamatlan pénzjegyek forgásba ne bocsáttassanak.

Ez állások alaptalanságát nem szükség mutogatni, s a pénzügyminister ebben csak egy oly kisérletét látta a magyar pénzügy függetlensége megcsorbitásának, mint más egyébb jelekben; és valameddig ő felsége s a nemzet kegyes bizalmából a pénzügyi tárczát vezeti, mindig szem előtt tartandja az ausztriai ministeriummali barátságos egyetértést, de ennek a haza függetlenségét fel nem áldozza.

A bécsi bank az ausztriai financzminister emlitett nyilatkozatát azon ajánlattal kisérte, hogy kész Magyarországnak $12^{1}/_{2}$ mill. frtot egy és két forintos bankjegyekben kamat nélkül kölcsön adni, oly feltétel alatt, hogy a kormány s törvényhozás kezességet vállaljon arról, miként a bécsi bank szabadalma elismertetik, s más papirospénz Magyar- s Erdélyországban nem fog kibocsáttatni.

---

*) E kimutatásban a törvényhatóságoknak kerületenkénti hátraléka és october végeig számitott járandósága összesen következőkben terjesztetik elő:

a pozsonyi kerületé	1,291,468 ft	$32\ ^{2}/_{32}$ kr.
a budai „	1,454,442 „	$12^{13}/_{32}$ „
a kassai „	994,895 „	$54^{12}/_{32}$ „
a debreczeni „	798,683 „	$35^{30}/_{32}$ „
a sopronyi „	704,809 „	$11^{24}/_{32}$ „
a pécsi „	1,002,761 „	$47^{26}/_{32}$ „
a temesi „	487,661 „	$59\ ^{2}/_{32}$ „
a szerémi „	234,138 „	$31^{27}/_{32}$ „
a beszterczebányai	668,344 „	$30\ ^{5}/_{27}$ „
a zágrábi „	109,448 „	$59^{11}/_{32}$ „
Összesen	7,827,155 ft	$14^{16}/_{32}$ kr.

Igaz, hogy kincstárunk jelen állapota, az ausztriai kezelés következtében, a szükségnek meg nem felel, $12^1/_2$ millió kölcsön, kivált ha érczben ajánltatnék, a nemzetről sok pillanatnyi gondot elháritana; de bizik a pénzügyminister nemzetünk hazafiui gondoskodásában, hogy kész lesz a szükséget, pénzügyei függetlenségének feláldozása nélkül, elháritani; ha nem, ugy szükség lesz mást megajándékozni a pénzügyministeri tárcza bizalmával.

B. Jövedelmi kimutatás s költségvetés f. é. jul. 1-ő napjától december utójáig.

1. Költségvetés. A házat környező veszélyek s a nemzet képviselőinek jul. 11-én tanusitott áldozatkészsége a hátralevő 6 hónap költségeit oly összegre növelték, mely közel még egyszer annyira megy, mint az országnak minden eddigi egy évi jövedelmei, miként a bemutatott költségvetés tanusitja. *)

A félévi költség az illető ministeriumok által összesen 28,845,507 ftra számittatott, miből 16,480,000 ft. a hadi tárczára esik. Benfoglaltatik ebben a rendes katonaság minden költsége, annak hadi szolgálat esetére felemelt zsoldja, továbbá várellátás és erősités, a kiállitandó 40,000 gyalog s ha szükség ugy kivánná még 10,000 lovas költségei. A hadseregnek 200,000 főre emelésének költségei azonban e számitásban nem foglaltatnak. Mire nézve megjegyzendő, hogy minden 40,000 gyalog s 10,000 lovas kiállitása s félévi ellátása 6,200,000 ftba kerül.

Azon esetre, ha háborunk talál lenni, közmunkákat nagyszerü kiterjedésben nem létesithetünk, de különben rögtöni hozzáfogás mellett is, alig volna 3 – 4 hónapnál több időnk ez évben a tervezett közmunkákra, és igy egy pár millió forintot e czim alatt leróhatni, miszerint aztán némely más,

---

*) Főkimutatása az 1848-ik évi julius 1-jétől ugyanazon évi dec. 31-kéig remélhető magyarországi álladalmi jövedelmek és költségeknek.

I. Bevétel közvetlen és közvetett adóból, javakból, különféle közjövedelmekből, ide számitva a királyhágón túli kincsleti javadalmakat és bányászatot is, összesen: 10,126,730 ft

II. Kiadás, és pedig

1) Ő fölsége királyi udvara $^3/_4$ évre	2,166,667	ft
2) Fens. nádor udvara és hivatala	112,860	„
3) Ministerelnök	41,750	„
4) Külügyminister	49,308	„
5) Belügyminister	408,720	„
6) Pénzügyminister	1,449,910	„
7) Közmunka- és közlekedésminister	4,412,475	„
8) Földmüvelés-, ipar- és kereskedésminister	318,813	„
9) Vallás- és közoktatásminister	825,414	„
10) Igazságügyminister	404,590	„
11) Hadügyminister	16,480,000	„
12) Nemzetőrség	2,175,000	„
Összesen	28,845,507	ft
Ebből lehúsván a bevételt	10,126,730	„
Marad fedezendő	18,718,777	„

nem halaszthatlan költségek lerovásával a költségvetést, ámbár az egygyéolvadott Erdély minden költségei nem jöhettek teljes beszámitásba, összesen 26,000,000 ftra lehetne leszállitani.

2. Jövedelmi kimutatás. A folyó adón kivül a kincstár eddigi kutfőinek összes jövedelmei a jelen félévben 4,746,641 frtnál többre biztossággal nem számithatók, mit némely eddig szokásban volt kutfők, mint a türelmi adó, havataldijak stb. meghagyása 100,000 fttal sem szaporitna.

Az eddig ugynevezett hadi adóból april végével 5,676,887 frt $43^{20}/_{32}$ kr. van tartozásban, a folyó járandóság october végéig 2,150,767 frt. $30^{26}/_{32}$ kr. levén, a kivetett összes adó összege ha behajtatnék, 7,827,155 frtra $14^{14}/_{32}$ krra menne. Ebből azonban számtételi biztosság tekintetéből csak 50%, kerekszámmal 3,900,000 ft vétetett föl.

Az erdélyi adó tartozása 2,000,000 pftot halad meg, e tárgy azonban oly válhatlan kapcsolatban van az ottani közigazgatás körül hozandó intézkedésekkel, az utolsó országgyülés küldöttsége pedig még nem érkezvén meg, ez különösen lesz tárgyalandó. Miből azonban semmi nehézség sem következik, mert a folyó évi költségeket egészen adózás utján fedezni lehetetlen levén, hitelnyitással kellend a dolgon segiteni, melynek határát oly korlátozással kellene megállapitani, hogy a pézügyministeriumnak hitelt csak annyiban legyen használni szabadsága, mennyiben a jövedelmek a költségeket nem fedezik.

E szerint tehát a fenebbi kimutatásban a folyó félévi jövedelem 10,126,730 ftra van fölvéve. Mirenézve megjegyzendő

I. A hadi adó tartozásából s folyó járandóságából 3,900,000 ft. vétetett föl, ámbár az összes tartozás 7,827,155 ftot $14^{14}/_{32}$ krt tesz.

A jövő év kezdetétől uj adórendszernek kell életbe lépni, mert a közös teherviselésben a portalis kivetés alapul teljességgel nem szolgálhat; a volt adórendszert tehát be kell zárni, a behajthatók iránt tisztába jöni, a tartozásokat vagy beszedni vagy elengedni. Az elengedés lehetetlen, következőleg a behajtás körül kell sükeresen intézkedni. Az összes tartozás behajtására számitani nem lehet, mert:

a) Az eddigi hanyag kezelés mellett a tartozás némely adózónál annyira növekedett, hogy azt értéktőkéjének tetemes csorbitása nélkül egyszerre le nem róhatja.

b) Az európai financzialis crisis a forgó pénzt tetemesen megszükitette.

c) E szükség a keresetre is csökkentőleg hat.

d) Az aldunai megyék és Horvátország lázas állapotban levén, az adó rendes behajtására kevés kilátást nyujtanak. Kikkel azonban a törvény büntető sulyán kivül az okozott károk megtéritését is kellend éreztetni.

E tekintetnél fogva a tartozékadó behajtását 50%-nél többre nem lehet fölvenni.

A behajtásbani hanyagság eltávolitására egyrészt a jutalmat, másrészt a felelősséget tartván czélszerü eszköznek, a pénzügyminister ez iránt a következő törvényjavaslatot inditványozza:

Törvényjavaslat az adótartozások és folyó adó behajtásáról. A jövő évtől kezdve uj adórendsszer fogván életbe léptettetni; s azért, de az ország rendkivüli költségeinek fedezhetése tekintetéből is, az adótartozások pontos behajtása kivántatván, ennek sikeres eszközlésére következők rendeltetnek: 1. §. Minden törvényhatóságban köteles a főtisztviselő me-

gyékben a fő- és alispánok, sz. kir. városokban a polgármesterek, kerületekben a főkapitányok s illetőleg a kerületi grófok akként intézkedni, hogy a jelen törvénynek szentesitése után a pénzügyminister által hozzájok intézendő rendelet postára tételének napjától számitandó 6 hét alatt minden egyes adózóra nézve adótartozásának s folyó évi october végéig reá háruló illetőségnek számbavétele egyénenkint megtétessék. 2. §. Ennek mulaszthatlan teljesitéséért az emlitett tisztviselők akként felelősek, hogy nemteljesités esetére a pénzügyminister által hivatalaikból azonnal el fognak mozdittatni. 3. §. A kiket viszont az 1. §-ban megnevezett törvényhatósági főnökök ezen egyéni számvetésre kirendelendnek, azok a reájok bizottakat az 1. §-ra figyelmezve megszabandó határnapig végrehajtani köteleztetnek, különben az őket kiküldő törvényhatósági főnök saját hasonló felelősége alatt köteles leszen, az ily hanyag tisztviselőt hivatalából azonnal elmozditani; s a mulasztás helyrehozására addig is mást helyettesiteni, mig a törvényhatósági legelső gyülés az elmozditott tisztviselő helyét másnak választásával végkép betöltené. 4. §. Ezen egyéni számvetés alkalmával a behajthatlanságok egyénenkint feljegyzendők s mindden fenforgó indokok elszámlálásával lajstromba vezetendők. — Hasonlóképen feljegyzendők s lajstromba vezetendők azon egyes esetek is, melyekben az illető adótartozás nem behajthatlan ugyan, hanem a folyó évben egészeni lefizetése az illető adózónak romlása nélkül nem eszközölhető, mely esetben a már ez idén beszedhető részleg szám szerint kiteendő. 5. §. Bevégeztetvén az 1. §-ban kitett határidő alatt az egyéni számvetés, s a 4-ik szakasz szerinti indokolt összeirás; a törvényhatóságnak legfölebb 15-öd napra gyülés leszen hirdetendő, ott a behajthatlanságok s részletekbeni behajthatóságok indokolt lajstroma vizsgálat végett előterjesztendő; s határozat után a gyülés észrevételeivel egyetemben — legfölebb egy hét alatt — a pénzügyministerhez fölterjesztendő. A 2. §-bani felelőség ezen esetre is kiterjesztetvén. 6. §. A pénzügyminister — a törvényhatóságok észrevételeinek megbirálása mellett — haladéktalanul véghatározatot hozand, s azt egyenesen a törvényhatóságok főnökeinek megküldendi; kik azt minden további ellenvetés, avvagy gyülés elébe terjesztés nélkül végrehajtani — hivatalaikbóli elmozditás terhe alatt — köteleztetnek. 7. §. Ezek szerint a behajthatlanságok tisztába hozatván, s a törvényhatóságok adótartozási illetékéből lerovatván, mindaz, a mi vagy egészen, vagy legalább ez idénre egy részben behajthatlannak nem leend kijelölve, folyó évi october végeig okvetlenül behajtandó; hacsak időközbeni valamely elemi csapás, vagy ellenséges beütés és foglalás által ujabb behajthatlanság nem adná magát elé — mire nézve a fentebb megszabott eljárás leszen megtartandó. 8. §. A községi adószedők a folyó julius hótól october végéig behajtandó és a törvényhatóság pénztárába beszolgáltatandó adónak 2%-jét kapják jutalomul, s ezt a beszolgáltatás alkalmával tüstént levonhatják, ellenben minden behajthatlannak, vagy legalább egy részben a jövő évre halaszthatónak meg nem állapitott illetőségeknek october végéig behajtásáért, — és beszolgáltatásáért összes vagyonukkal felelősek. 9. §. Ezen behajtásra szorosan felügyelni, s azt havonkénti személyes közbejöttével is sikeresiteni, a törvényhatóságok illető adószedőinek tisztéhez tartozik, kik ezért a beszedett és beszolgáltatott adónak 1%-jét kapják jutalomul; ell nben a közállománynak a községi adószedőkre a 8 ik §-ban kiszabott kárpótlását valósitani tartoznak; különben a mulasztásért összes vagyonukkal ők felelősek, — valamint viszont ezen felelőség valósitásáért a fő- s alispán, illetőleg polgármester s kerületi főkapitány

avvagy gróf, összes vagyonával felelős. 10. §. Ezen törvény Magyarországra, s a kapcsolt országokra egyenlőn kiterjesztetik — csupán azon hatóságok avvagy községek kivételével, melyek az ország törvénye s törvényes kormánya ellen nyilt lázadásban vannak, s melyek ha a törvény iránti engedelmességre, fegyveres erő alkalmazása előtt önkényt vissza nem térnének, a törvényes rendnek erőhatalommali helyreállitása után, a magánosoknak okozott vagy okozandó károk megtéritésén fölül, a pártütések által okozott országos költségek fejében adótartozásuk tizszeres mértékbeni megfizetésére fognak kötelezetni. 11. §. Az ország azon részéről, mely ezelőtt Erdélynek neveztetett, külön törvény intézkedik. 12. §. A jelen törvény végrehajtásával a pénzügyminister bizatik meg *).

II. A szab. kir. városok dija 18,006 frtra megy évenkint, melynek, valamint a szepesi XVI város 18,531 fra menő hasonló dijának öttől százzal számitott tőkéjét a pénzügyminister a hitelintézet tőkéjének előteremtésére szeretett volna forditani, s azért a kir. városokat nem kötelezőleg, de hazafiui indulatukra hivatkozólag felszólitotta. — Esztergom városa a tőkét már le is tette, egy, kettő letenni ajálkozott, némelyek a le nem fizethetést a körülményekkel mentegették, némelyek végre, különösen Győr a kir. dij törvényességét is kétségbe hozta.

A pénzügyminister azonban Ul: VII. D. 3, 1635: 1 és 1715: 98 t. cz. a kir. dij rendes fizetését — hacsak tőkéje le nem tétetik — a törvényhozás intézkedéséig elrendelte.

A törvényhozástól függ ez, valamint a szepesi XVI város dija iránt is határozni, mely koránsem urbéri természetü, mint a kerület állitja.

III. A papi (várerősitési) segélyadó, mint a kormány önkénye által szedett, és sérelmes, a rovatok közül kitöröltetett.

IV. Hasonlóképen a zsidó türelmi-adó váltság, mely azonkivül a humanitással ellenkezik.

V. A közadót a kormányhivatalnokok is viselvén, a tisztjellemi és nélkülözési dijak (Character és Carenztaxák) megszüntettek.

VI. A rendes jövedelmek legfőbb s legkényesebb ágát a só teszi, melynek tiszta jövedelme a folyó félévben is Erdélyen kivül közel 3,000,000 pftra számitható.

*) Ha az adófizetés könnyitésére, a törvényhozás által elvül az fogadtatnék el, hogy az adó egy részének termesztményekbeni lerovása is megengedtetik, ezen esetre a 9-ik szakasz után még a következő szakasz volna iktatandó. 13. §. Ha valaki adótartozásának egy részét termesztményekben, név szerint gabnanemüekben, lisztben, szénában, szalmában kivánná leróni, ez a pénz- és hadügyministeriumok által a vidéki körülmények tekintetbe vételével megállapitandó (vagy a jelen országgyülésen kidolgozandó) árszabás szerint, a közönségenkint együtt vett adóilletőségnek egy harmadrészeig megengedtetik, de senki rá nem köteleztethetik. A termesztményekbeni beszolgáltatás az illető adózók által saját költségük ön azon katonai raktárakba fogván történni, melyekbe a katonaság ellátására ekkorig kiszolgáltatni szokott termesztmények beszállittattak. A beszálitandó termesztmények pedig a törvényhatóságok által az eddigi mód szerint felelőség mellett kezelendők mind addig, mig a had- s pénzügyministerek a termesztmények mikénti felhasználása iránt nem rendelkesznek.

Ennek szerfölötti drágasága nyomasztólag hat, s épen a legszegényebb néposztályt terheli legsulyosabban. Árának leszállitása mellett ezenkivül következő okok szólnak:

a) Ez a nemzet egy félszázados ohajtása.

b) A határőrvidékeket leginkább ez nyugtatná meg.

c) A tengeri só árát azért is le kellett szállitani, mivel ezt az ausztriai kormány Dalmátiában tevé, miáltal a tengerparti vidéken a csempészet annyira bejött, hogy raktáraink alig árultak valamit. Ennek használata a Száváig terjedt ugyan, de nem levén már most arányban az erdélyi és marmarosi só árával, ez is csempészetre szolgálna alapul.

d) A Királyhágón tul egy mázsa 8 frt 15 kr., mely jótékonysághoz buzgóan ragaszkodnak. Ha Erdélyen innen a só ára tetemesen nagyobb, jövőre is föl kell az elválasztó kincstári őrvonalt tartani, mi az egygyéforrás érzékeny csorbája.

Ellenben a leszállitás ellen szinte erős okok vannak, és pedig:

a) A leszálitásnak tetemesnek kellene lenni, hogy azt a fontszámra vásárló szegény nép észre vegye, igy, hogy 1 font csak 1 krral olcsóbb legyen, mázsáját 1 ft 40 krral kellene leszállitani.

b) A sóár leszállitása, a fogyasztást annyira nem szaporitja, hogy a hiányt pótolná. Erre idő, vagyonosság gyarapodása, s kezelési czélszerü javitások kellenek.

c) A só kincstárunknak legfőbb és egyedül biztos forrása. A sóár leszálitásának eddigi sürgetésénél csak a könnyebbség eszméje forgott szem előtt, nem a kincstár jövedelmei, mert ez nem volt mienk. Most megforditva áll a dolog.

A sóár leszállitása is azon tárgyak közé tartozik tehát, melyekről a pénzügyminister jul. 11-kén mondá: „Ha van e hazában egy sajgó kebel, mely gyógyitásra, s egy kivánság, mely kielégitésre vár, szenvedjen még egy kissé e sajgó kebel, s várjon egy kissé e kivánat."

Azon esetre azonban, ha a képviselők módot találnak a leszállitásból eredő hiányok pótlására, a pénzügyminister ennek részletes tervét is kidolgozta, alapul az erdélyi sóárt vevén.

d) Tekintetbe vetetvén az európai pénzcrisis, ugy, hogy Londonra a váltókelet 25% veszteségen áll, nem reménylhetni, hogy hitelt külföldi kölcsön utján rögtön szerezhessünk, s igy legczélszerübb, legbizonyosb jövedelemre hypothecált biztos fedezetü kamatlan pénzjegyek kibocsátásához nyulni. De legyen bármi, fedezetre mindencsetre lesz szükség, s erre alig van más valami, mint a sójövedelem.

Ezek a mindkét végre szolgáló okok. A nemzet képviselői mérlegbe vetendik azokat, s bölcseségök szerint határozandanak.

Ezek szerint a folyó félévi költségvetés 26 mill. pfrtra, a jövedelem pedig kerekszámmal 10 millió pftra számittatván, 16 millió pft fedezéséről szükség gondoskodni.

A pénzügyminister tisztelettel kéri meg a törvényhozást, hogy ez összeg határáig hitelt nyisson ollyformán, hogy a mennyiben a jövedelmek a költséget nem fedezik, a hiányt vagy kölcsön, vagy papirospénz által fedezze.

A kölcsön — bár kamattal jár — az utóbbinál czélszerübb, mert nem okoz a pénzforgalomban oly fluctuatiót, minőnek a papirospénz kitéve lehet.

Föltételei iránt előre nyilatkozni lehetetlen, hanem szükséges határoza-

tilag kijelenteni, hogy a pénzügyminister a szokásos kamatlábot figyelembe venni tartozzék, és hogy a kölcsön évenkénti törlesztés alapjára fektettessék.

Továbbá, még szükséges azon kötelezettséget kijelenteni, hogy mind a kamat, mind a törlesztés azon pénznemben kötelezhető, melyben a kölcsönvétel történik; és hogy az összes jövedelmekkeli jótállás általános biztositéka mellett, még különös jövedelmi kutfő is kimutattatván, annak az évenkénti fizetés határáig leköthetésére a pénzügyminister felhatalmaztassék. Mirenézve a pénzügyminister a sójövedelmet ajánlja, melyhez azonban csak azon esetben legyen szabad nyulnia, ha más alapon a közszükségeknek megfelelő pénzügyi munkálat nem volna eszközölhető.

A kölcsönre nézve még egy speciális kérdést tesz a pénzügyminister.

A bécsi bank — kamatlan papirospénz-kibocsátási jogunkról 1866-ig lemondás föltétele alatt — 12½ milliónyi bankjegy-kölcsönt ajánlott, mit a pénzügyminister el nem fogadott. Miután azonban hazánk bécsi bankjegyekkel el van árasztva, melyekhez most még ezüstre bármikor fölváltható 1 és 2 frtos magyar pénz járuland, tagadhatlan, hogy a még más nemü kamatlan pénzjegyeknek is forgalomba tétele nehézséggel jár. Mert lehetetlen, hogy e pénzjegyek mind egyenlő hitellel birjanak. Vagy a megszokott bécsi bankjegyeknek adand elsőbbséget a közönség, mi által a mi pénzjegyeink veszteségnek becsökben; vagy megforditva, s ekkor az ausztriai bankjegyek forgalmi becse csökken, melyekből hazánkban 30—40 millió van forgásban. Az 1 és 2 frtos magyar jegyek az ausztriai banjegyek hitelét nem csökkentik; mert ily cathegoriáju bécsi bankjegy nálunk kevés van forgásban, s e 12½ millió inkább az ezüst pénznek forgalombani szükségét pótolja, a nélkül, hogy nagyobb fizetéseknél egyedüli eszközül gyakran szolgálna. De máskép áll a dolog, ha 5, 10, 50, 100, 1000 frtos pénzjegyek fognak kibocsáttatni, melyek kétségtelenül vetélytársai lesznek a bécsi bankjegyeknek, s azért remélhető, hogy a bécsi bank, e reá nézve kedvetlen verseny kikerülése végett, kölcsönzési ajánlatának föltételeit alább hangolni talán kész leszen. Kérdi tehát a pénzügyminister, valjon más föltételek alatt, például, hogy a megajánlandó kölcsön visszafizetéséig, 5 frtos s ezeknél nagyobb bankjegyek ki ne bocsáttassanak, szabad leend-e, nem ezüst és arany, hanem bankvaluta alapján ily kölcsönt a bécsi banktól elfogadnia?

Ha ezt a képviselők nem látnák tanácsosnak, vagy más kölcsön eszközölhető nem volna, nincs más mód, mint előlegezési pénzjegyek (Anticipations-Scheine) kibocsátása, melyeknek biztositására kettőt szükséges kijelenteni: 1. hogy minden közpénztárakban ezüstpénz gyanánt elfogadtatnak, 2. hogy teljes névszerinti értékükben beváltásukért az álladalom minden jövedelmeivel kezeskedik, és hogy azokat évenkénti részletekben el fogja törleszteni. Ez alapon a pénzügyminister évenként 2 millió forintot itél eltörleszthetőnek.

E terv javaslatba tételére leginkább az inditja, mivel minden kölcsön vagy financzmunkálat, melynek czélja készpénzt szerezni, a jelen körülmények közt bizonytalan és több időbe kerül, mint a mennyit a veszélyben forgó haza várni enged. Mert septembér vége előtt sem tetemes adót behajtani, sem uj kutfőből meriteni nem lehet, holott épen a legközelebbi két hónap alatt van rendkivüli erőkifejtésre szükségünk. Ez erőkifejtés hazánk épségének, nemzetünk önállásának és szabadságának

kérdése levén, a pénzügyminister előlegezési pénzjegyek kibocsátására kér fölhatalmazást.

A hitelt azonban csak rendkivüli segédeszköznek tekintvén, kötelességének tartja addig is mig a törvényhozás az uj adórendszert megállapitaná, némely adónemeket november és decemberre is javaslatba hozni.

Első kérdés itt, nem látja-e a törvényhozás szükségesnek, hogy a rendkivüli körülményeknél fogva az ekkoráig adómentes osztály a közköltségek pótlásához nyomban és nagyobb mértékben járuljon, mint ez évben járulna, ha csak november 1-jével kezdene adózni?

A pénzügyminister erre igennel felel, s feleletét indokolva hiszi a haza veszélye, a képviselők jul. 11-kei határozata, s az eddig adómentes osztály azon áldozatkészsége által, melynek a jelen század elejétől kevésbé nemsetinek nevezhető veszélyek között is oly magasztos példáit mutatja a historia.

Második kérdés, valjon az ugynevezett adózó népre october végeig a kivetett adón kivül, más pótlékadó vettessék-e ki? Mire a financzminister nemmel felel, egy részről, mivel az igazságtalan adókulcs mellett (mely az uj rendszer behozataláig meg sem változtatható) a hadi, házi és községi adó által már eléggé sulyosan van terhelve; más részről, mivel a tetemes adóztatások behajtása iránt különös intézkedéseket látván szükségesnek, egy időben uj adó kivetését is sükerre nézve illusoriusnak látná, mert vagy az egyik, vagy a másik maradna fizetetlen.

Azonban a tartozások lerovása lehetőleg szorgalmaztassék.

Harmadik tekintet, mire a képviselők figyelme fölhivatik, hogy a pénzügyminister a közösen viselendő uj adórendszer életbe léptetését január 1-jére inditványozza, már csak azért is, mivel azt october végeig eszközölni lehetetlen.

Nehogy pedig november és december adó nélkül maradjon, az eddig adózottaktól a mostani kivetés és kulcs szerint — tekintve a katonaélelmezés megszüntéből eredő könnyebbséget s a rendkivüli körülményeket — a mostani adónak nem 732,540 ft és $46^{3}/_{12}$ krt tevő $^{1}/_{6}$-át, hanem $^{1}/_{4}$ részét kivánja meghatároztatni, mely tesz 1,098,811 ft $6^{3}/_{16}$ krt.

Az eddigi adómentesek novembertől kezdve a többi lakosokkal közösen tartozván adózni, ezek novemberi és decemberi adóját sem a jövő félévi, sem az eddigi adózottak két hónapi adójával nem lehet összezavarni. Az elsővel nem, mert számukra még kulcsot, összeirást, kivetést teremteni kell. Az utóbbival szinte nem 1) mert a portalis kivetés az eddigi ugynevezett urbériségen alapszik, melyet lehetetlen a közös teherviselésnél portakulcsnak használni, mivel a kivetendő összeg azon része, mely az eddigi adómentesek vagyona után esnék valamely törvényhatóságra, nem az urbériségtől, hanem egyenesen attól fizetendő, mi az urbériség ellenkezője. De ha 2) a képviselőház kény és kedv szerint elosztana is bizonyos összeget a törvényhatóságok közt: mennyi nyugtalanság, mennyi keserüség támasztatnék a parificátió által? Uj kulcsnak kellene még az eddigi adózókra is kidolgoztatni, a kormány vizsgálatán átviletni, az adónak kivettetni és beszedetni. Mi ha lehetetlen nem volna, két hónapi illetőség miatt nem méltó, minthogy azután egészen más rendszer lép életbe.

Süker csak az által eszközölhető, ha kimondatik egy részről, hogy az eddigi adófizetők november és decemberre eddigi adójok $^{1}/_{4}$-ét fizetendik, miáltal az egyéni kivetés is végre van hajtva, más részről, hogy az eddigi adómentesek a folyó félévre ez s ez kulcs szerint adózandnak.

Ez elveket előbocsátva, részletes javaslataira tért át a pénzügyminister, melyek következők:

I. az eddigi adózókra a mostani hadi adó egy évi összegének $^1/_4$-ét, vagyis 1,098,811 frt $6^3/_{16}$ krt inditványozza, s ennek a törvényhatóságok közti fölosztását, *) valamint az erre vonatkozó következő törvényjavaslatot bemutatja:

Törvényjavaslat a folyó évi november és december hónapokra kivetendő adóról. A jelen országgyülés t. t. czikkében megállapitott uj adórendszer jövő 1849-ik év kezdetével fogván életbeléptetni, s a közigazgatási év adózás tekintetében is a rendes napévvel egyesittetvén, nehogy a folyó év két utolsó hónapja adó nélkül maradjon, határoztatik: 1. §. Magyarország s a kapcsolt országok (Erdélyt ide nem értve) azon lakosainak, kik a hadi pénztárba eddig is adóztak, s azon tárgyak után, melyektől adóztak, folyó évi november és december hónapokra fizetendő országos adóilletőségük, 1,098,811 frt. $6^3|_{16}$ krban állapittatik meg. 2. §. Ezen adóösszeg a folyó $184^7/_8$-ik évi hadi adónak negyedrészét tevén, — a törvényhatóságok közt megállapitott felosztás következtében — egyénenkint, minden uj összeirás, és rovatolás nélkül, akkint vettetik ki, hogy mindenki azon összegnek, mely reá a folyó $184^7/_8$-évre hadi adó gyanánt kivetve volt, egy negyedrészét tartozzék november és december hónapokra — a szokott adószedés utján — megfizetni. 3. §. Ellenben a katonaság termesztménybeni élelmezésének kötelezettsége folyó évi october végével megszünik, s a hadi adó nevezete is megszüntetik. 4. §. A megyék házi adóját illetőleg: a megyéknek azon lakosai, kik a mult törvényhozás által minden uri adózásoktól felszabaditott urbériségeket birnak, az illető megyék házi pénztárába folyó évi házi adójuknak szintugy egy negyedrészét fogják jövő november és december hónapokrai illetőségül fizetni; a többi adózók pedig ezen időre, csak egy házi illetőséget, vagyis egész évi illetőségüknek tizenkettedrészét fizetendik. 5. §. A megyék házi pénztárának innen eredő hiánya avagy fölöslege a jövő évi adó-kivetésnél fog kiegyenlittetni. 6. §. A szabad kir. városok és szabad kerületek adózó tagjai, házi adó gyanánt, november és december hónapokra, folyó évi házi adó illetőségüknek egy hatodrészét fizetendik. 7. §. Az országnak azon részéről, mely ekkorig Erdélynek neveztetett, s a honnak eddig adómentes lakosairól külön törvény intézkedik.

II. Azokra nézve, kik s a mitől eddig nem adóztak, két mód közt lehet választani: a) bizonyos összeget a törvényhatóságok közt fölosztani; b) mérsékelt jövedelmi adót határozni. Az idő rövidsége miatt mindkettőnek vannak nehézségei.

Az első talán a kivetésben kevesebb bajjal járna, ha a törvényhatóságokban ezúttal még a nemesi telkekre jelenleg fönálló kulcs szerint vettetnék ki; de annál több nehézség, és kevesebb siker van a behajtásban. Először,

*) E szerint a magyarországi kerületek, és erdélyi részek adója . . . . . 1,068,943 ft. $1^4/_{16}$ kr.
Horvátországé . . . . . 23.394 „ $48^1/_{16}$ „
Az elszakasztott részek adója az 1802-ki kivetés szerint . . . . . 6,137 „ $28^3/_{16}$ „
A komáromi vár részére elfoglalt telekre esik 335 „ $49^{13}/_{16}$ „
Összesen: 1,098,811 ft $6^3/_{16}$ kr.

mert nincs adat reá, mennyit bir meg e honpolgárok összege, s micsoda arányban lehet ezt a törvényhatóságok közt felosztani. Másodszor, mert az egyéni kivetésben az urbériségből szedett javadalmak is foglaltatnak, mik a földesuraktól egészen elestek; tekintetbe vevén különösen azt is, hogy ekkorig a nemesi terhek kivetésénél gyakorlati elv volt, a kincstár javait lehetőleg terhelni, melyeknek most már az adózásból ki kell maradniok, hacsak az ország önmagát szinleges bevételekkel általni nem akarná.

A másik sok gyakorlati nehézséggel jár; de mellette szól az, hogy a törvényhozás akként vetheti ki, miként az elviselhető, például, hogy a tiszta jövedelem 3%-jét tegye, és hogy Erdélyre nézve más kivetés ez idő szerint lehetetlen.

Elvet azonban egyikben sem látván, a pénzügyminister nem akarja véleményével a törvényhozás akaratát megelőzni, s azért mindkettő iránt tervét *) bemutatja. Az első iránti törvényjavaslat következő:

Törvényjavaslat, a hon eddig adómentes osztályainak folyó félévi adójáról. A hon jelen rendkivüli szükségeinek tekintetéből, folyó évi julius 1-ső napjától december végéig számitott félévre, Magyarországnak s a kapcsolt országoknak — Erdélyt ide nem értve — mindazon lakosaira, kik ekkorig rendes adót nem fizettek, s azon tárgyakra, melyektől adót nem fizettek 4,000,000 pengő forint országos adó vettetik ki. 1. §. Ezen négy millió pft. a törvényhatóságok közt — a jelen törvényhozás állapodása szerint — felosztatván, a törvényhatóságok által az eddigi adómentes honpolgárokra azon kulcs szerint fog kivettetni, mely a nemesi terhekre nézve gyakorlatban van; az ország saját kincstári javai az adófizetés alól kivétetvén. 2. §. A kivetést ugy, miként a beszedést is a törvényhatóságok — ezen egy alkalommal még az eddigi mód szerint — eszközlendik. A kivetést azonban tartozandnak a jelen törvény szentesitésétől számitott 6 hét alatt végrehajtani, s a kivetési lajstromok egyik példányát a pénzügyministernek azonnal beküldeni; miről a törvényhatósági elnökök, hivatalukbóli elmozditás terhe alatt, felelősek. — A beszedésre nézve, a pénzügyminister arra hatalmaztatván fel, hogy a hol a beszedést hanyagul eszközöltetni tapasztalandja, külön beszedőket is rendelhessen, kiknek az illető törvényhatóságok mindennemü végrehajtási segélyt nyujtani köteleztetnek. 3. §. A beszedők jutalmul, a behajtott, s a pénzügyminister által minden törvényhatóság számára kijelelendő országkincstári pénztárba beszolgáltatandott adónak két százalékát fogják kapni. 4. §. Az országnak azon részéről, mely ekkorig Erdélynek neveztetett, külön törvény intézkedik.

Ha pedig a képviselők tanácsosabbnak tartanák a jövedelmi adó elfoga-

*) Az elsőnek elfogadása esetére a pénzügyminister az ekkorig adómentes személyekre s tárgyakra (Erdélyt ide nem értve) juliustól december végéig 4,000,000 pftnak kivetését inditványozza, melynek a törvényhatóságok közti elosztását is közli. Ennek nyomán:

A magyarországi megyékre	3,798,103 ft.	16 kr.
„ „ városokra	88,168 „	6 „
Horvátországra.	113,728 „	38 „
ennek összesen	4,000,000 pft.	— kr.

Ez esetben azonban a tőkepénzek megadóztatására, valamint az absentismusra is külön intézkedést inditványoz.

dását, annak 3%-jét véve föl, Erdélyre is kiterjesztett ezen törvényjavaslatát nyujtja be a pénzügyminister.

Törvényjavaslat a rendkivüli jövedelemi adóról. 1. §. Egyesült Magyarországban s a kapcsolt részekben a kik és a mitől eddig rendes adót nem fizettek, folyó 1848-dik félévre tiszta jövedelmöktől jövedelmi adót fognak fizetni. 2. §. Kivétetnek ezen jövedelmi adó alól a fejedelem és nádor részére határozott országos dijak, az álladalom javai, a katonáknak fegyveres szolgálatért járó rendes fizetéseik s mindazon honlakosok vagyonai, kiknek tiszta jövedelme együtt és összesen 50 forintnál kevesebb. 3. §. Az olyan kereseti jövedelemnek, mely bizonyos meghatározott öszvegben egyedül vagy főképen munkadijból származik, csak fele vétetik adóalapul. 4. §. A jövedelmi adóra nézve öt fok állapittatik meg, u. m.

50	frt tiszta jövedelemtől		100-ig	1 százalék
101	„	„	500-ig	1½ „
501	„	„	1000-ig	2 „
1001	„	„	2000-ig	2½ „
2001-en felül	. . . . .			3 „

5. §. A hol valaki rendesen lakik vagy birtokainak feje van, ott számittatnak össze mind azon jövedelmei, melyek személyes állásához vagy keresetéhez köttetvék, de birtokának és ebből származó jövedelmének összeirása egyes községenként külön külön történik. Azonban az egy helyütt összeirt jövedelem, bár több különböző eredetü kisebb részekből álljon, összesittetik, és a jövedelmi adó az egésztől számittatik. 6. §. Pénztőkék kamataitól, bármely kicsiny vagy nagy sommákból álljanak, 3 százalék a hitelezők terhére, az adós által akképen fog fizettetni, hogy az adós jövedelmének összeirásánál az adósság tekintetbe nem vétetik, hanem az adós kamatfizetéskor, az ez évi kamatnak három százalékát, mint általa a hitelező helyett fizetett jövedelmi adót, hitelezőjének beszámithatja, ha pedig a szerződés természete — például váltóknál — vagy föltétele szerint, a kamat már előre levonatott vagy kifizettetett volna, a tőkéből róhatja le. 7. §. Minden hatóságokban u. m. megyékben, székekben, kerületekben, királyi városokban, és pedig az elsőbbekben járásonként s kerületenként a pénzügyminister fog egy összeiró és adókivető biztost kinevezni, ki ezen törvény vezérelvei szerint a bemondások, és szükség esetében, az értesitő szavazatok, tanúbizonyságok és egyéb adatok nyomán, egyedül fogja a fizetendő adómennyiséget meghatározni, az adófizetőnek szabadságában állván, a pénzügyministerhez egy hónapi időközben benyujtott hiteles oklevelekkel kimutatni, hogy őt jövedelméhez képest kevesebb adó illeti s ha ezt kimutatandja, az a mivel netalán többet fizetett, a második részlet fizetésekor, ministeri irásbeli határozat előmutatása mellett, neki betudatik. 8. §. A ministeri biztoshoz értesitő szavazattal járulandanak: megyékben, székekben és kerületekben az illető kerületi tisztviselő segédtársaival, kir. városokban legalább két tanácsnok, mindenütt az illető mérnök és a ministeri biztos által választott tollvivő. 9. §. A mondott személyeken felül, a ministeri biztos minden egyes községben mindannyiszor s oly személyeket vehet magához, a mennyiszer s a milyeneket működéseihez képest szükségeseknek tart, különösen helybeli előljárókat, közös felügyelőket, közös szolgákat, pásztorokat stb. 10. §. A ministeri biztos a hatóság elnöke előtt következő esküt teend le:

Én NN. esküszöm az élő istenre, hogy az 1848-iki országgyülésen a

rendkivüli jövedelmi adóról alkotott — dik t. ezikk értelmében, az abban kijelelt honlakosokra s testületekre, illetőleg vagyonaikra hárulandó adónak meghatározásában és kivetésében, s minden ezekhez tartozó munkálatokban a legnagyobb hűséggel, szorgalommal és igazságszeretettel fogok eljárni.

11. §. Hogy a ministeri biztos és a segédtisztviselők munkálkodásukban legkisebb akadályra se találjanak, a biztos megkeresésére, a hatóság elnöke annyiszor mennyiszer, elmozditatás terhe alatt, azonnal karhatalmat rendelni tartozik. Azok részére, kik tanukúl vagy bármely minőségben a ministeri biztos által meghivatnak, polgári állásukhoz képest a szokásban levő napi dijak utalványoztatnak, de ha a meghivásra megjelenni nem akarnának, annyiszor mennyiszer a jelenlevő kerületi tisztviselők vagy tanácsnokok által megveendő 5 frt büntetéssel lakolnak. 12. §. A ministeri biztos megjelenendéséről minden egyes község és a fentebbi tisztviselők legalább 8 nappal előre tudósitandók. 13 §. A ministeri biztos és segédtisztviselők minden egyes községben megjelenvén, mindenek előtt kinyomozzák azon személyeket és tárgyakat, a kik és a miktől eddig adót nem fizettek. 14. §. A ministeri biztos a fentebb nevezett segédszemélyek kiséretében, minden egyes községben és határában, minden külön háznépet vagy magánosan élő egyes lakost, kiket a jelen jövedelmi adó fizetése illetend, rendes lakásában fölkeres, és annak lelkiösmeretes bemondására: vannak-e, és melyek azon jövedelmező vagyonai és keresetmódja, melyek eddig adómentesek valának, továbbá mennyit teszen azon tiszta jövedelem, melyet azok részére behoznak, felszólitja. 15. §. Minden felszólitott egyén tartozik mindazon jövedelmező vagyonát, a mitől eddig adómentes vala, s annak egész mibenlétét, vagy pedig keresete módját, és ha mindkettővel bir, mindkettőt bemondani. A ki valamit bármely részben eltitkolna, s ez világosságra jön, az eltitkolt vagyonra, vagy keresetre eső adóilletéket négyszeresen tartozik megfizetni. 16. §. Tartozik továbbá minden felszólitott egyén tiszta jövedelmét lelkiösmeretesen meghatározni, és szinte bemondani. 17. §. A ministeri biztos, a bemondott vagyonok vagy keresetmód, és ezek jövedelmei iránt a segédtisztviselők és tanúk észrevételeit, együtt vagy akar külön-külön meghallgatván, ha mindezek mellett a bemondott vagyon és keresetmódra, nemkülönben ezek tiszta jövedelmére nézve kétségei lennének, joga lesz azokról, a mennyiben léteznek, a helybeli közös, és nyilvános okiratokat u. m. a községek térképeit, telekkönyveit, tagosztályi és szabályozási irományait, a haszonbéri szerződéseket — (melyeknek bemutatására a beirandó javaknak haszonbérlőit is kötelezheti) megtekinteni, s ezeknek, úgyszinte a község elöljáróinak is meghallgatása, vagy tanubizonyságok nyomán, magának kellő tudomást szerezni ügyekezendik. 18. §. Az adófizető pedig nem kötelesztetik ugyan, de jogositva van az összeirandó tárgyak mennyiségének és haszonvételének felvilágositására előmutatni gazdasági összeirásait, számadásait, osztályleveleit, s mindazon adatokat, melyeknek előterjesztését e czélra szükségesnek véli. 19. §. Ezek után a ministeri biztos a 7. §. értelmében fizetendő adómennyiséget lelkiösmeretesen meghatározza, mely meghatározás által az illető személy ha magát igazságon túlterheltetve érezné, és az iránt kifogást tenne, a ministeri biztos köteles leszen, bővebb nyomozást, tanúvallatásokat, sőt ha kell, felméréseket is tétetni; hogy ha mindazáltal ezen nyomozások, az adófizető kifogását nem igazolnák, az egész eljárásnak — a jelenlevő törvényhatósági tisztviselő által megállapitandó —

költségeit az viselendi, a ki ezen eljárásra kifogása által okot szolgáltatott. 20. §. Ha a jövedelmi adót fizetendő egy vagy több egyének helyben levő jövedelmező vagyonukat vagy keresetök módját a biztosnak bemondani nem tudnák vagy nem akarnák, vagy bármi okból távol levén, törvényes képviselőjök vagy megbizottjok sem léteznék helyben. ezeket a biztos fogja a nála levő adatoknak, továbbá az előljáróságnak, vagy tanúknak is meghallgatása mellett a tiszta jövedelemmel, és ehhez képest kiszámitott adóilletékkel együtt meghatározni. 21. §. Azok kik egyesült Magyarországban s a kapcsolt részekben már egy év óta félévet nem töltöttek, azon mennyiséget, mely a jövedelmi adóból reájok s birtokaikra vettetik, kétszeresen tartoznak lefizetni; mely végre 22. §. Azok, kik nem laknak azon hatóságban, hol birtokuk összeiratik, ha a ministeri biztos kivánandja, az illető hatósági elnök bizonyitványával tartoznak kimutatni, hogy a magyar koronához tartozó földterület határain belől legalább félévet valósággal töltöttek, vagy az alábbi kivétel alá tartoznak. 23. §. A fentebbi kétszeres adózás terhe alól kivétetnek: a) Kik 24 éves korukig iskolai tanulásért tartózkodnak az ország mondott határain kivül. b) Kik tapasztalás végett utaznak, s ily okból akár egyszerre, akár ismételve két évi időszaknál többet nem forditottak. c) Kik közhivatalnál, vagy a kormány megbizásánál fogva tartózkodnak az ország mondott határain tul,[8] a mig ilyetén alkalmaztatásuk tart. 24. §. Melyik egyes községben, vagy a körülményekhez képest többekben is leend szükség egy-egy adószedőre? ez iránt a ministeri biztos fog, a segédtisztviselők meghallgatásával és figyelembe vételével a pénzügyi ministernek, elhatározás végett javaslatot tenni. 25. §. A kivetett jövedelmi adónak felét az összeirástól számitva egy hónap alatt, a másik felét folyó évi november hónap végeig, az adószedő felszólitására, mindenki mulhatlanul lefizetni tartozik, ellenkező esetben, per nélkül egyedül az illető adószedő megkeresésére, a hatóság elnöke által kirendelendő karhatalommal, — mindjárt a következő hónap elején a karhatalmi költségekkel egyetemben — tüsténti végrehajtás utján fognak azok megvétetni. A karhatalom nyombani kirendelését kérni elmulasztó adószedő, vagy azt kinem rendelő törvényhatósági elnökön, az okozott költségeken kivül, a behajtandott adó is megvétetik; fenmaradván az illető adófizető ellen kármentesitési magán keresete. 26. §. A jövedelmi adó összeirására kiküldendő ministeri rónokok, a pénzügyminister által, ezen törvény alapján utasitással láttatnak el; a kivetést községenként, vagy helyenként lajstromba foglalandják, azt két példányban elkészitendik, aláirandják, s a jelenlevő törvényhatósági tisztviselővel is aláiratandják s egyik példányt a kirendelendő adószedő használatára a község levéltárába leteendik, az összeirásnak egész kerületökbeni berekesztésével a pénzügyministernek beküldendik. — Jutalmul nem napi dijat, hanem utazási költségeiken felül az általok összeirt jövedelmi adónak két százalékát fogván venni az ország kincstárából. 27. §. A községenként, vagy vidékenként, a pénzügyministerium intézkedése szerint kinevezendő adószedők, jutalmul a behajtandó jövedelmi adónak szintugy két százalékát veendik, s azt a beszolgáltatás alkalmával azonnal levonandják. 28. §. A beszedett jövedelmi adónak az adószedőktöli átvétele iránt a pénzügyminister intézkedendik; ki egyszersmind ezen törvény végrehajtásával megbizatik.

A jövedelmi adó rendkivüli esetekben nálunk eddig sem egészen ösmeretlen. Igy 1807-ben a nemesség tiszta jövedelmének $^1/_6$ részét, vagy

16⅔ %-jét, s azon kivül ingó vagyona tőkeértékének századrészét ajánlotta meg. A pénzügyminister a tiszta jövedelemnek csak 3 %-jére szoritkozik javaslatában.

A jövedelmi és rendes adón kivül még pálinkaadót inditványoz, melyet fogyasztási adó szempontjából kiván ugyan tekintetni, de valamint a jövő évi adórendszernél, ugy itt is a kutatásokat, és gyülöletes gyámkodást kerülni ohajtván, s általában oly adórendszernek barátja nem levén, mely a polgárok szabad életét örökös avatkozásoknak teszi ki, ezt nem magánál a productiónál kivánja beszedetni, mint az következő törvényjavaslatából kitünik:

Törvényczikk rendkivüli pálinkaadóról. 1. §. Mig az uj adórendszer behozatnék, f. 1848. évre rendkivüli pálinkaadó állapittatik meg, s mindenki által, legyen akár adózó, akár nem-adózó fizettetni fog, ki pálinkafőző kazán birtokában van. 2. §. Házilag üzött pálinkafőzésnél, mely szerint a főzés egész éven át négy hétnél hosszabb ideig nem használtatik, s az e végre használt kazán legfölebb két akó tartalmu, adóképen 2 frt. fizetendő; és ha a kazán vagy a főzési szabadság más idegennek is kölcsön adatik, még annyiszor 2 frt mennyiszer s mennyinek kölcsönöztetik. 2. §. Gyárilag kezelt pálinka-főzésnél: a) Egyszerü kazánoktól, a kazán minden akómértékétől 10 forint. b) Gőz-kazánoktól a kazán minden akómértékétől 20 frt. 4 §. Az ezen adóval terhelt hazai pálinkafőzés védelmeül, a külföldről behozandó pálinkára, akójától 8 frt. határvám vettetik. 5. §. Pálinkával egyenlő tekintet alá jön a spiritus, liqueur s bárminő név alatt előforduló égetett szesz. 6. §. A pálinkaadó összeirása és pálinkaadó kivetése a jövedelmi adóval együtt történik.

Az ország eddig Erdélynek nevezett részében ekkorig az adó nem egész összegben határoztatott az országgyülésen, hanem az adó tárgyai valának meghatározva, s a kulcs megalapitva. Itt tehát november és decemberre sem lehet az adóilletőséget számban meghatározni, hanem szükség az adótartozások iránt előterjesztett javaslatot Erdélyre is kiterjeszteni, ugy, hogy azok, kik ott eddig is adóztak, a két hónapra f. é. adójuk $^1/_6$ részét tartozzanak megfizetni. Hatodrészre azért szoritkozik a pénzügyminister, mert a még M. Terézia idejében megállapitott erdélyi adókulcs annyira terhes, hogy a jövő adórendszerben sem tartja tanácsosnak oly magas adókulcsot fölvenni. Az e tárgyra vonatkozó törvényjavaslat következő:

Törvényjavaslat az ország azon részének, mely ekkorig Erdélynek neveztetett, közadójáról. Az eddig Erdélynek nevezett országrésznek eddigi adófizető lakosaira nézve rendeltetik: 1. §. Az adótartozásoknak, s folyó évi october végeig kivetett adónak behajtására nézve, a törvényczikk minden rendelete Erdélyre is kiterjesztetik. 2. §. Erdélynek azon lakosai, kik eddig is adót fizettek, s a mitől ekkorig adót fizettek, — folyó évi november és december hónapokra azon adónak hatodrészét fizetendik, mely rájok $^{18^{47}}/_{48}$-ki közigazgatási évre egész évi adóilletőség gyanánt kivetve volt. 3. §. Ezen törvény végrehajtásával a pénzügyminister bizatik meg. 4. §. Az eddig adómentes lakosok adójáról külön törvény intézkedik.

Végre ajánlja a pénzügyminister, nem volna-e tanácsos megengedni, hogy — mivel terményeket a hadsereg ellátására venni kell — a kinek tetszik, adójának egy harmadrészét termesztményekben róhassa le.

Hátra van még, hogy a törvényhozás a költségvetés azon részére nézve,

mely a kijelölt jövedelmi kútfők által nem fedeztethetnék, a pénzügyministeriumnak utat nyisson. Mire nésve az alább olvasható törvényjavaslatot azon megjegyzéssel terjeszti elő, hogy ha a lázadás és horvátországi pártütés, vagy külellenség általi megtámadás még ez évben a 40,000 gyalog, és 10,000 lovasnál többnek kiállitását tennék szükségessé, a hitelnyitás erre is kiterjesztessék.

Törvényjavaslat: Az ország folyó félévi közszükségeinek fedezése végetti hitelnyitásról. A mennyiben a jelen törvényhozás által megállapitott költségvetést, a kijelölt közjövedelmek valóságos behajtása nem fedezné, az ország folyó félévi közszükségeinek fedezésére, az ország kincstára számára 16,000,000 pfrt erejéig hitel nyittatik. 1. § Ennek következtében, az ország pénzügyministere felhatalmaztatik, a hiányt a kijelölt határig, a szükséghez képest, vagy kölcsön utján, vagy kamatlan pénzjegyek kibocsátásával, vagy pedig a két módot egyesitve fedezni. 2. §. Kölcsön esetében, a pénzügyminister a törvényes kamatlábot tekintetbe venni, s egyszersmind arra is ügyelni köteleztetik, hogy a kölcsön ne örökös kamatfizetés, hanem törlesztés alapján köttessék. 3. §. Pénzjegyek kibocsátása esetére pedig rendeltetik, hogy azok minden országos és más közpénztárakban, teljes névszerinti értékökben ezüst pénz helyett elfogadtassanak; s az ország azoknak teljes névszerinti értéküket a közállomány minden mostani s jövendőbeli közjövedelmeivel biztositja. 4. §. Az ország a pénzügyminister által ezen törvény értelmében elvállalandó kötelezettséget, az ország kötelezettségének ismeri és nyilatkoztatja, s annak teljesitéséért, minden közjövedelmeivel általában, és szükség esetére egyes, különösen kijelölendő közjövedelmi ágakkal is kezeskedik. 5. §. A mennyiben az országnak kül- s belellenség elleni megóvása azon 40,000 gyalog és 10,000 lovas katonaságnak kiállitásán kivül, mely már a költségvetésben benfoglaltatik, már a folyó félévben még bővebb fegyveres katonai erőnek kiállitását parancsolná; — az erre megkivántatott költségeknek azon aránybani fedezése végett, mint ez az első 40,000 gyalog és 10,000 lovas kiállitására a hadügyministeri költségvetésben megállapitva van, a pénzügyminister a fentebbi hitelnek hasonló aránybani nevelésére is felhatalmaztatik. 6. §. Ha tehát akár ezen körülménynél fogva, akár különben is a kölcsönkötés viszonyai következtében, a pénzügyminister 16 millió pftnál nagyobb, de 30 millió pftot semmi esetben nem haladható pénzügyi munkálatba bocsátkoznék, arra ugyan felhatalmaztatik, azon kikötéssel mindazáltal, hogy ezen hitelből többet valósággal ne használhasson, mint a mennyire a megállapitott költségvetésnek, a közjövedelmek általi nem fedezhetése miatt elkerülhetlenül szükség leend. 7. §. Ezen törvény végrehajtásával a pénzügyminister bizatik meg, ki arról a törvényhozás legközelebbi ülésének számot adni köteleztetik.

A törvényhozás bölcseségétől függend a hitelnyitást arra is ki, vagy nem terjeszteni, hogy — ha az urbériségekérti kárpótlás esete, mely a nemzet becsületének kezessége alá helyeztetett, az evaluatió rögtönös bevégzése által már a törvényhozás jövő ülése előtt bekövetkezhetnék, — a pénzministerium azon tőkeösszegig, mely a kincstári javak évi jövedelme által képviseltetik, finánczmunkálatba bocsátkozhassék, mi iránt törvényjavaslattal csak azért nem lép föl, mivel a kárpótlási összeget távolról sem gyanithatja.

C. Jövedelmi kimutatás s költségvetés 1849-re és adóterv.

Az állandó katonaság behozataláig az adóztatásnak typusa hazánkban

az volt, hogy az országgyülés nem egy meghatározott összeget ajánlott, hanem meghatározta, minden kapuszám mennyit fizessen, mely rendszer Erdélyben (azonban az adóajánlati alkotmányos biztositéknak tettleges nullificatiója mellett) maig fönmaradt.

E rendszer rosz oldala az volt, hogy az országgyülés sohasem tudta előre, mennyit teend a beszedendő összeg, s hogy a rónokok kegyosztásának tág tér nyilt, kik majd kegyből, majd adományért sokakat mentesitettek.

Ellenben jó oldala az volt, hogy minden kapura kimondatván az adó, egy adózó a másikért sohasem fizethetett, mert akar sok, akar kevés kapuszám lett legyen összeirva, mindenik csak annyit fizethetett, mennyi rá országgyülésileg ki volt vetve.

Az állandó katonaság behozatalával e rendszer megváltozott. Ez idő óta nem az határoztatik meg, mennyi adó fizettessék egy hold föld, vagy egy telek, vagy egy személy után, hanem egy bizonyos összeg ajánltatik az egész ország részéről.

E rendszer jó oldala, hogy az ország utolsó fillérig tudván, mennyit ajánl, az összeg meghatározása legalább korlátot vetett a nem számoló kormány tulságos zsarolásának.

Innen származott, hogy a magyar nemzet az ország financziájának gyarapitását nemcsak nem eszközlötte, sőt attól mindig a lehetőségig szabadkozott; minden adóajánlás valódi harcz volt kormány s nemzet között, s az adó leszállitása a hazafiusághoz számittaték. Ez oka egy részről, hogy az alkotmányos kormány a kincstárt üresen találta.

A magyar nemzet maga volt az alkotmányos nemzetek között mely a fonák kormányzati rendszer következtében, a politicai maximái közé volt kénytelen számitani, hogy a kormánynak minél kevesebb jövedelme legyen, sónál, harminczadnál leszállitást sürgetett, minden uj adótól összeborzadott stb. Ebből egy másik, szinte egyedül álló anomalia következett, hogy t. i. minden közczél létesitésére külön adót kellett ajánlania, és pedig nem annak évi szükségei fedezésére, hanem az évi szükség tőkéjének letételére. Ha a nemzeti szinháznak 20,000 ft. évi jövedelmet akart biztositani, 400,000 ftot fizetett, hogy a 20,000 ftnyi kamat kikerüljön.

Mindamellett azonban hazánk szükségeinek fedezésére külföldről nemcsak semmi sem fordittatott, sőt inkább évenként az ausztriai birodalmi pénztárba 6—8 millió pft. fizettetett.

Az eddigi adórendszernek azonban az volt legroszabb oldala, hogy a helytelen kivetésnek minden hibája másoknak vált terhére, s egy adózó a másikért fizetett. Az országgyülésileg meghatározott adó a törvényhatóságokra minden adat nélkül, önkény szerint vettetett ki. Az állandó katonaság behozatalakor éreztetvén az adófölosztási kulcs szüksége, tétetett portalis összeirás; de a törvényhatóságok közti fölosztás szerencsétlen elve a kérdést megye és megye közti párbajjá tevé, mely két viharos országgyülést foglalkodtatott süker nélkül, és a felajánlott adó végre önkény szerint lőn fölosztva. És nehogy a nemszámoló kormány az ország valódi erejét megtudja, s az országgyülés végperczeibeni körülhálózása által a nagyobb adót keresztül is vigye: egy századon át nem is gondoltak az összeirásra, s csak hánytak az ideális porták szerinti felosztást önkény szerint, az nézetvén a legderekabb követnek, a ki legtöbb portaszámot birt megyéjéről le-, s másokra föllármázni.

Egy század mulva ismét történt összeirás, mely 18 év óta ismét és méltán felejtve hever, mert nem volt egyéb egy köznemzeti és erkölcsi botránynál, mely a hitszegett hazudságot szomszédmegyei polgártársaink rovására mint egy polgári erénynyé emelte.

Ekkint maradt a dolog a réginél. Az országgyülési követség magasztos állása a más törvényhatóságokbeli adózók elnyomásának eszközévé fajult. Keserü harczok után megtörtént a törvényhatóságok közti önkényes felosztás, s egy megye, egy város a másikért fizetni kényszerittetett.

Ekkor a mások terheltetésébeni harcz átment a megyékbe. Mikint az volt a legroszabb követ, ki az országos adóból legnagyobb részt vitt haza, ugy az volt a legrosszabb szolgabiró, ki a megyére vetett adóból legtöbbet vitt járására.

E harcz utóbb átment az egyes községek közti felosztásra, s bevégeztetett az egyéni felosztásnál.

A dolognak rosz oldala még azon határozatlanság is volt, minő hasonlati arányban álljon egymáshoz a személy, a föld, az ingó vagyon, a kereset. Csodálatos, hogy a magyar törvényhozás soha sem tartotta méltónak e lényeges kérdéssel foglalatoskodni. Mely arány midőn először lőn megállapitva, ha a leghelyesebb combinatiókon épült is: az ingó s ingatlan vagyonnak, népességnek és területnek egymáshozi aránya csak félszázad alatt is végtelenül változott. Ez oka, miszerint a magyar adózási rendszer nem egyéb, mint rendszeresitett mesterség, attól venni, a kinek nincs.

És e hajlam az egészen különböző erdélyi rendszerben is feltalálható. Igy péld. a ki összes vagyona után 6 ftnál több adót nem fizet, fejétől 4 ftot fizet, tehát $66\frac{2}{3}\%$-et, a közép adózási osztálynál ez arány már leszáll 5%-re, a leggazdagabb adózók pedig alig fizetnek $\frac{1}{2}\%$ fejadót.

A pénzügyminister szükségesnek tartá ezeket az eddigi rendszer fonákságának indokolása végett előbocsátani, midőn javaslatba teszi, hogy adórendszerünket egészen változtassuk meg. s ne az összeg határoztassék meg, mely az országra kivettetik, hanem az, hogy egy hold földtől vagy egy lakszobától, vagy egy bizonyos keresettől egyénileg mennyi adó fizettessék, s az egyéni adó összegéből tudassék meg az összes országos adó mennyisége.

Igaz, hogy e rendszer behozatala, első évben, a költségek fedezhetése iránt bizonytalansággal jár; de ezen hitelnyitás által segithetni, s a bizonytalanságnak a 4 hónap alatt bevégzendő első összeirás véget vet, végre sokkal jobb az igazság ösvényén föllépni, mint az igazságtalanság utján maradni.

E rendszer jó eredményei: 1. Hogy minden ember csak magáért fizet. 2. Ha látandja az ország, hogy az adó sok, vagy kevés, a könnyitést vagy terhelést a szerint arányozhatja, a mint a földön, vagy a munkán akarand könnyiteni. 3. Az adó meghatározásában most mindjárt figyelmezni lehet azon szempontra: az adó egyénileg megbirható-e, mi a portalis rendszernél lehetetlen volt.

Az adórendszeri javaslat részletes fejtegetése előtt a pénzügyminister négy alapelvet kiván előrebocsátani:

1. Az adó nem czél, hanem eszköz; tehát több adó ne vettessék, mint okvetlenül szükséges.

2. De ha szükség volna is, oly nagy adó ne szedessék, mely csak a vagyontőke megcsorbitásával beszedhető.

Eddig Európában többnyire a vezérelv ekkint állt: „fizess, azután

élj, ha marad miből.“ Ez elvnek meg kell szünni, meg kell fordittatni, ha egyszerre nem is, legalább e czél felé az első lépést irányozni. Vétessék föl tehát elvül, hogy az adó csak a tiszta jövedelem egy részét vegye igénybe. Mi ha nem elég, oly financzmunkálattal kell a szükségen segiteni, mely által a teher több évekre osztva elviselhetővé váljék.

3. A közszükségnek csak azon része fedeztessék adó által, melyet máskép fedezni nem lehet.

4. Egyenes adó csak annyiban vettessék ki, mennyiben az okszerüleg helyeselhető indirect adó a szükség fedezésére nem elegendő.

Ezek folytán a pénzügyminister előterjeszti: I. A költségvetést. II. A használatban levő jövedelmek kimutatását. III. Némely indirect kutfők javaslatát. IV. A még ezzel is fedezetlen szükséget pótoló adórendszer iránti inditványt.

I. Költségvetés. Megjegyezvén, hogy a rendes naptári évet a közigazgatás minden ágaiba behozni látja okszerünek, s hogy Erdélyre a költségvetést egészen meg nem határozhatja, mig ez iránt az országgyülés által kiküldött bizottmánynyal nem értekezik, bemutatja a pénzügyminister az 1849-iki költségvetést.*)

E 62 222.368 forintnyi költségvetésben a hadügyministeré 39.197.757 frtra, a nemzetőrségi pedig 3.350.000 frtra, s igy a honvédelmi költség 42.547.757 frtra megy. Midőn a haza megmentéséről, midőn a nemzet életéről van szó, semmi összeg sem szerfelett nagy; de elvonatkozva a jelen rendkivüli körülményekről, fölkéri a pénzügyminister a képviselőket, gondoskodjanak oly honvédelmi rendszer fölállitásáról, mely a honnak a mostaninál több biztosságot nyujtván, minden vagyonosságát ne nyelje el. Minek kulcsát a katonáskodásnak életszaki cathegoriák szerinti átalánositásában, s a porosz honvéd-rendszer alapvonásaiban véli föltalálni, miszerint a hadügy-

---

*) E költségvetés kiadási rovatai:

Ő felsége királyi udvara	3.000.000 pfrt.
Fönséges nádor udvara és hivatala	225 720 „
Miniszterelnök	85.500 „
Külügyminister	94.890 „
Belügyminister	817.440 „
Pénzügyminister	1.995.011 „
Közmunka- és közlekedési minister	8.799.950 „
Földmüvelés-, ipar- és kereskedési minister . . .	994.526 „
Vallás- és közoktatásminister	2.902.394 „
Igazságügyminister	809.180 „
Hadügyminister	39.197.757 „
Nemzetőrség	3.350.000 „
összesen	62.222.368 pfrt.

A bevételi rovatok pedig, u. m. rendes adó, közvetett adó, javak, különféle közjövedelmek, melyekhez a királyhágóntuli jövedelmek, jelesen kincsleti javadalmak és bányászat is adatnak, összesen . 16.359.053 pfrt.

adatván, s ezt a kiadásból levonván, marad fizetendő 45.863.310 pfrt.

ministerium rendes évi költségei 39 millió forintról 13 millióra olvadnának le. Lehetetlen a nemzetnek el nem keserednie, ha látja, hogy az illyrek oktalan pártütése annyi vér mellett 42 millió frtnál több gyümölcstelen költségbe kerül. A nemzetnek intézkednie kell, hogy ilyesmi többé ne történhessék.

Megjegyzendő még a költségvetésre nézve, hogy abban a haza szellemi és anyagi fölvirágzásának, s több olyan költségei is foglaltatnak, melyek csak egyszer sok időre fordulnak elő.

És bár óhajtaná a pénzügyminister, hogy az ország jobblétére még nagyobb pénzerőt fordithassunk; azonban nem gondolja, hogy ily összeget félig rendezett állapotunkban adó utján elviselhetlen terheltetés nélkül kiteremteni lehessen. Azért ha háboru lesz, akkor bajosan fogunk vasutakat épiteni, béke idején pedig a hadügyministernek nem leend 39 millió forintra szüksége. Nem fog tehát csalni a gyanitás, ha az összes költségvetés mintegy 8 millió forinttal kevesebbre nézetett is.

De azért nem ohajtja a jelentést tevő minister, hogy a képviselők valamely közhasznu —' bár nem halaszthatlan — költséget kitöröljenek.

Ez átalános észrevételek után a költségvetés egyes kiadási rovataira a pénzügyminister következő észrevételeket tesz:

1) Ő felsége udvari tartására, a segéd katonai testületek és a közös diplomatia testületével együtt a mult országgyülés 3.000.000 pfrtot határozott; ennyi van a jelen költségvetésben is. De e három tétel egybezavarva nem maradhat.

A magyar nemzetnek önálló haderőről kell gondoskodnia, s igy a tüzérek, hidászok, árkászok is, kell, hogy egészitő részét tegyék, mire a hadügyminister 1.301 807 forintot vett föl. A külhatalmasságokkali érintkezést is országunknak saját megbizottjai által kell kezelnie, s e végett az 1848: 3. t. kiegészitésére van szükség. Ezek aztán a had- és külügyministeriumhoz tartozandván, egyedül ő felségének udvartartási költségeit kellene meghatározni.

E pontra nézve megjegyzendő még, hogy Budán a királyi lak nagyobbitására ő felsége által már régebben egy összeg volt kirendelve, s a munka foly is. Most a nemzet hő óhajtása, hogy királya Budán lakjék: illő tehát fényesebb épületről gondoskodni, mire még 200.000 frt. kivántatik, s ez még e rovatba sorozandó.

2) A külügyministeri költségek közt a külföldi követségek s ügynökségek költségei még elő nem fordulnak, mivel törvényhozás által még nincsenek meghatározva, a mi külországi megbizások eddig voltak, azok ez évben a pénzügyministeri kiadások közé vitettek be. Ha a törvényhozás a diplomatia iránt bövebb intézkedést kiván, szükséges lesz erre is mintegy 300.000 forintnyi hitelt nyitni.

3) A pénzügyministeri költségvetés iránt megjegyzendők:

a) A nyugdijak és nyugbérek összege 669.767 frtra van számitva. A pénzügyminister kormányzása óta annál inkább volt kénytelen némely nyugdijazásokat teljesiteni, mivel többnyire oly tisztviselőket illettek, kiknek a törvény egész jövedelmöket biztositotta. A törvényhozástól függ e rovatok átnézésével, vagy uj nyugdijazási rendszert megalapitani, vagy mostani állapotában hagyni.

Fordul e tekintetben még egy elvkérdés elő. Néhány volt főispán na-

gyobbitott fizetése hátralevőségét april 11-kén kiadatni kérte, mit a pénzügyminister mint törvénytelent megtagadott.

Volt eset, miszerint egy volt nyugdijas kamarai hivatalnok főispáni helyettessé neveztetett ki; a ministerium e törvénytelen hivatalt megszüntetvén, az illető egyén előbbi nyugdijáért folyamodott, mit a pénzügyminister hasonlókép megtagadott.

A volt birodalmi statustanács magyar tagjai, valamint a birodalmi udv. kamarának magyar dolgokkal foglalatoskodott tagjai szintugy nyugdijt kivánnak, elsők azon törvénynél fogva, mely az udv. statustanácsba magyarokat is alkalmaztatni rendeli, utóbbiak, mert magokat kincstári dolgokban ő felsége személye mellé rendelt magyar tisztviselőknek tekintik. A pénzügyminister mindez elvkérdéseket a törvényhozás rendelkezéseig felfüggeszté.

A mi a közállományra nézve a nyugdijazási rendszert átalában illeti: a pénzügyminister azon rendszert óhajtaná behozni, hogy a ministereken kivül minden más közhivatalok nyugdijképességüek legyenek ugyan, de 6000 pfrtnál nagyobb, 100 frtnál kisebb senkinek se adassék. A törvényhozástól függ megitélni, méltánytalan volna-e, ha mindkettő a multra is kiterjesztetnék. A 4 cathegoria helyett pedig alkalmasbnak vélné a 8 cathegoriát, s 5 éves szolgálatra $^1/_8$, 40 évre pedig egész nyugdij számittatván, a fizetés 5 évenként $^1/_8$-dal emelkedjék, ugy mindazáltal, hogyha 100 frt nyugdij nem járna is, annyi mindenesetre, 6000-nél több pedig semmi esetre ne adassék. Magában értetik, hogy a hibájok, vagy vétkök miatt elmozditottak nyugdijt nem igényelhetnek.

b.) Bankjegyek s álladalmi utalványok készitésére 300,000 frt. van fölvéve. Előre levén látható, hogy a közállomány financzmunkálataiban az 1 és 2 frtos jegyeknél meg nem állapodandik, nehogy a kibocsátás technicai nehézségei miatt fenakadás történjék, a financzminister az álladalom használatára saját műhelyt szerelt föl, s a bankjegykibocsátás évi költségei fejében 300,000 frtot tett jegyzékbe.

c.) A bányászat (Erdélyt ide nem értve) a költségvetés részletei közt 333,900 pfrt. kárral tétetik ki. Megnyugtatásul szolgálhat azonban, hogy e hiány nem a bányászati rendes üzletből ered, hanem onnan, mert nagyszerü művek vannak épülőben. Biztos kilátása lehet a nemzetnek, hogy e beruházások után a magyarországi bányászat 1 millió pfrtnál több tiszta jövedelmet hozand.

A pénzügyminister főgondjai közé számitja a bányászat körüli javitásokat, de vannak dolgok, mik az ő körét tulhaladják, ilyen a bányatörvénykönyv behozatala.

Mivel pedig a codificatio nehézségei miatt, mind a polgári magán-, mind a bányatörvénykönyvnek törvényhozási uton behozatala még soká hagyand magára várakozni, kivánatos, hogy a ministerium, egy rendezettebb státustanács hozzájárultával, polgári magán-törvénykönyv és bányászati codex ideiglenes behozatalára fölhatalmaztatnék. Egyébiránt sok más tekintetből is szükséges, hogy az országgyülés elnökein kivül ő felsége, vagy távollétében a nádor királyi helytartó, a ministerium előterjesztésére még vagy hét statustanácsost nevezhessen; mert jelenleg csak a mult nem parlamentaris kormány főbb tisztviselői levén statustanácsnokok, ez állás nem a bizodalomnak, hanem a személyes kimélet törvényének kifolyása.

4.) A közmunka s közlekedés — ministeri költségvetésben 8,000,000

pfrt visszabályozásokra és vasutakra van fölvéve, mi inkább beruházás, mint kiadás. A pénzügyminister semmit sem ohajt inkább, mint hogy ezek a jövő évben valósittathassanak. Ez azonban békét föltételezvén ha háborunk lesz, ily nagyszerü épitès lehetetlen; ha ellenben békénk lesz, a hadügyministeri költségvetés ennyivel bizonyosan megkevesedik. Miért az összes költségvetésből 8 millió levonható.

Azonban figyelmezteti a pénzügyminister a képviselőket a tengerészetre, melyre költségkimélés tekintetéből, semmi sem fordul elő; pedig a hü Fiume tengerrévi biztositását, s annak és tengeri kereskedésünknek oltalmazását nem lehet elhanyagolni. S azért akár tekinti a figyelmet, melyet Fiume igényel, akár a magyar lobogó becsületét, akár tengeri kereskedésünk igényeit, vagy a tengerparti financzialis őrvonal biztositásának szükségét, akár végre azon befolyást, melyet a korona jogaihoz tartozó Dalmátország és quarneroi szigetek rokonszenvére gyakorolhat annak tapasztalása, hogy a magyar nemzet tengerészetet kezd alkotni; lehetetlen nem ajánlania, hogy a fiumei révgát kiépitésének folytatásán kivül, legalább a magyar kincstári jövedelmek biztositása, s különösen a sócsempészet megakadályozása tekintetéből, 2—3 nagyobb hadi brig vagy corvette kiállitásának s föntartásának költségeire a pénzügyminsterium annál inkább fölhatalmaztassék, minthogy eddig a a quarneroi öbölben Pola és Lussin picolo közt a magyar tengerpart, s magyar kincstári jövedelmek ótalmára egy goelette, s egy peniche folyvást czikázott, a fiumei révben a kormányzó rendeletére egy peniche horgonyzott, s a martinschizzai Lazaretnél az őrszolgálatot szintugy egy peniche teljesitette, most pedig ez ótalom Ausztria részéről természetesen megszünt. Minélfogva e költséget annyira sürgetőnek s elővegesnek tartja, hogy csak kincstárunk szük körülményei okozák, miszerint az e végetti kiadásokat saját felelősségére, mint már megtörténteket, nem lehet alkalma bejelenteni.

5.) A vallás- és közoktatásügyminister 2,902,894 frtnyi költségvetésében a cath. iskolák s egyházi költségek nem foglaltatnak, mivel ezeknek saját alapjuk van. Ezek a közoktatásminister által kezeltetvén, számadási kimutatásuk ennek köréhez tartozik.

Távol van a pénzügyminister azon gondolattól, hogy az alapok rendeltetésöktől elvonassanak, de reményli, hogy mihelyt a körülmények engedik, az alapitványi tőkék bankszerü kezelése s az alapitványi javak kezelésében behozandó, sőt már behozatni tervezett javitások a megcsökkent jövedelmeket tetemesen növelendik. Mi annál kivánatosb, mivel még a r. cath. lelkészek és káplánok közt is vannak, kiknek élelmi gondoktól ment állapotba helyezéséről gondoskodni a törvényhozás feladata.

6.) A hadügyministeriumnak 39 millió frtot haladó költségvetése a mostani rendkivüli körülményekhez van szabva. Ha a honvédelmi uj rendszer életbe lép, a költségvetés is ahoz képest fog változni. Megjegyzendő még az is, hogy a fölvett egy tüzéresred csak kezdetnek tekintendő.

7.) A nemzetőrségi költségvetésben 1,800,000 csak három évig lesz állandó rovat, minthogy a honvédsereg 14 zászlóalja kerül ennyibe; egy millió pfrt. pedig fegyverzeti költség, mi nem minden évben fordul elő.

A mi a fegyverzetet illeti, az illető ministerek számot adandnak mindazon lépésekről, melyek fegyverszerzés tekintetében történtek.

Nehogy pedig hazánk valaha többé ily borzasztó állapotnak legyen kitéve, fegyvergyárak létesitésére is történtek intézkedések, melyek közül a

pesti, a kincstárból havonkint fölszerelési segitségül 35,000 frt. előlegezést nyervén, már novemberben oly karban lesz, hogy naponként több száz kész szuronyos puskát fog kiszolgáltathatni.

8.) A költségvetésben az urbériségek kármentesitése nincs fölvéve; mert a földbecslés nem levén végrehajtva, az összeget sem tudhatni. Számitható azonban, hogy mintegy 100 millió pfrtra menend. Az adott nemzeti becsületszó s ez osztály eladósodott állapota megkivánja, hogy valami segitség mielőbb nyujtassék, annál inkább, mivel a kölcsöntőkék fölmondhatlansága soká nagy convulsiók nélkül igy nem maradhat.

Az e részbeni segitségnek a pénzügyminister két módját látja: hitelbank felállitását és némi előlegezést a kárpótlás fejében.

Kötelességének tartja, tehát megkérni a képviselőházat, hogy a költségvetés tárgyalása után nyomban a hitelintézet tárgyában, s ezzel összekötve a kármentesitési előlegezés iránt inditványt tehessen.

II. Jövedelmi kimutatásban a pénzügyminister csak rövid észrevételekre szoritkozik:

1.) A mostani hadiadóbeli tartozás második fele itt van ugyan fölvéve, de annak nagyobb része behajthatlan, különösen azért, mert azok nagy része nem az adózóknál, de hütelenül kezelő falubiráknál s adószedőknél nagyrészben már nemzedékről nemzedékre szállt papiroson. A nemesség adómentességének egyik átkos következménye azon könnyelmü hanyagság, melylyel a szegény adózó nép pénze kezeltetett.

2.) A szabad kir. városok és szepesi kerület kir. dija, várerősitési, papi segély, türelmi bér, dijak és sóár iránt már a folyó félévi kimutatásnál történt észrevétel.

3.) A harminczad most még hasánk irányában ellenséges természetü, ugy hogy a vámtariffa revisiója mind a kereskedésre, mind az álladalmi jövedelmekre kedvezőleg hatna, mint a legvirágzóbb országokban a jól szerkezett határvámrendszer a legbővebb jövedelmi forrás. Kivánatos, hogy barátságos egyezkedés alapján határoztassék el azon országokkal, melyekkel kereskedelmi viszonyban vagyunk, melyek közt Ausztria első helyen áll. Kereskedésministeriumunk arra is tett már lépéseket, hogy a vámtariffa az ausztriai ministeriummal egyetértőleg átvizsgáltassék, mivel azonban a mostani rendszer Ausztriát a mi rovásunkra kegyeli, neki nincs érdekében a változtatást óhajtani. Ennélfogva a pénzügyminister a kereskedelmi ministernek azon kivánságát, miszerint felhatalmazást kér, hogy ha Ausztria részéről halogatást tapasztalna, a határvámszabályzatot addig is, mig a törvényhozás intézkednék, a haza szükségeihez képest módosithassa, financzialis szempontból is támogatja.

Ausztriának irányunkban követett ellenséges politicája mellett jó lesz megemlékeznünk, hogy a vámszabályzatban hatalmas védeszköz van kezeink között. Csak gyapotárukért mintegy 24 millió frtot fizetünk Ausztriának, s hasánk piaczáról a német birodalom, Schweiz, Belgium, a franczia köztársaság s Anglia versenye ki van zárva, s Dunánk torkolatját szabadnak csak azért nem mondhatjuk, mert a tengerészhatalmaknak nem állt érdekökben oly folyam torkolatára ügyelni, melynek piaczáról ki voltak zárva.

A költség s jövedelem közti összehasonlitást következőkben foglalja össze a pénzügyminister:

Az összes költség kerekszámmal 62 millió; ebben azonban 120,000

katonának s 30,000 lónak kiállitása, s 200,000 katonának hadi lábon tartása benfoglaltatván, a költséget 8 millió frttal kevesebbre számithatni, mivel a vasutak épitése békétől föltételeztetik, s e szerint a kiadás valóságban 54 millióra leszállitható.

Azonban önálló diplomatiánk költségeit, nagyobb tüzérséget, a kir. lak nagyobbitását, tengerparti és tengerészeti költségeket, s előre nem számitható költségekben körülbelül egy millió frtot, s igy összesen mintegy 4 millió frtot hozzászámitva, a valóságos kiadás 58,000,000 pfrt.

Ellenben a 16,359,058 frtnyi jövedelemből az adótartozásokat csaknem egészen leszámitván, az összes jövedelem biztosan 13 millió frt.ra tehető; minélfogva marad 45 millió pfrt. fedezendő.

Megjegyzendő azonban, hogy e 45 millió távolról sem egészen hiány; mert a fönnebbi számvetésben egyetlenegy fillér direct adó sem foglaltatik.

III. Mellékadók. Tekintvén hazánk körülményeit, a' pénzügyminister a mellékadók javaslatánál következő alapelvekre kivánt tekintettel lenni:

1. Hogy az első szükségi czikkek beszerzésének aránytalan terheltetése mellőztessék.

2. Hogy a behozandó fogyasztási adónemek meghatározása és behajtása ne legyen a belső életet zavaró és bosszantó kutatásoknak kitéve.

3. Hogy azon mellékadók a legczélszerübbek, melyek által a jövedelmen kivül még más oly czélok is eléretnek, melyek a közállomány érdekében állnak.

E vezérelvek határai közt következő adónemeket ajánl:

1. Minden birtokváltozás csak ugy legyen érvényes, ha az az illető hatóság birtokkönyvébe jegyeztetik, a bejegyzési dij pedig, a vagyon értékének $^0/_0$ az ország kincstárába folyjon.

2. A tőkék egyenes adó alá esendvén, a mi a váltókat illeti, mivel ezek többnyire rövidebb lejáratuak, mintsem hogy évi kamatra alapitott adóztatásuk practicabilis volna, reájok bélyegdijat inditványoz, melynek alapja, hogy a progressiv növekedő váltóösszeg, középszáma után járó félévi kamattól 6^0_0 vagyis a tőkétől körülbelől $^1/_5\,^0/_0$ ($=$ egy $^0/_0$-nek $^{20}/_{111}$ része) fizettessék.

3. A kártyákra hasonlókép bélyegdijt inditványoz, és pedig egy játék után 5 krt, külföldi gyártmánynál kétszer annyit.

4. A pálinkafőzésről 1848-dikra inditványozott kazánadó 1849-re is kiterjesztendő.

5. Az italmérés oly tárgy, mely mérsékelt fogyasztási adót is viselhet. De a kutatások mellőzése tekintetéből a községek négy osztályra soroztatván, mindeniknek adókulcsa törvényben meghatározandó, ugy azonban, hogy az egy helységbeni italmérők több osztályok szerint arányositthassanak.

6. Ugyanezen osztályzat és kulcs szerint megrovandó a boltokbani vágott dohány- és szivárulás.

Ha e javaslatok a törvényhozás helybenhagyásával találkoznak, következő indirect adónemek léteznének: só-, harminczad-, posta-, váltó- s kereskedelmi törvényszéki, nemkülönben czimektől, rendektől járó dijak, lajstromzási dij, váltó, kártya-bélyegdij, pálinkakazán-, italmérési, s dohány, burnót és szivárulási adó, az utvám kérdését a közlekedési rendszer megállapitásá-

tól levén kénytelenek fölfüggeszteni. Bemutattatik egyszersmind a mellékadóról szóló törvényjavaslat, mely következő:

Törvényjavaslat. Mellékadókról. Az országosan megállapitott egyenes adókon kivül, ugy Magyarországon, mint a magyar koronához tartozó minden tartományokban, 1849. évi január 1-ső napjától kezdve, még a következő mellekadók lesznek a meghatározott esetekben, mindenki által különbség nélkül fizetendők:

I. Lajstromozási dij. 1. §. Mindennemü birtok-változás, történjék az bár adásvevés, csere, öröködés, osztály, végrendelet, adomány, vagy birói itélet következtében, mindaddig érvénytelen, s a birtokló, valóságos birtokosnak mindaddig nem tekintetik: valaheddig a birtokváltozás az illető törvényhatóságnál be nem jegyeztetik. 2. §. Ezen bejegyzés azon törvényhatóságoknál, hol már rendes telekkönyvek léteznek, eddigi szokás szerint is magában a telekkönyvben történik; a hol pedig még telekkönyvek nem léteznek, addig, mig ezek behozatnának, birtokkönyvek fognak nyittatni, s a bejegyzés a pénzés igazságügyminister ek által kiadandó lajstromminta szerint ezekben történik. 3. §. A telekkönyveket, a hol már léteznek, továbbá is a telekbirói hivatal kezelendvén, ott, a hol telekkönyvek még nincsenek, a birtokkönyvek az illető törvényhatóságok levéltárnokainak kezelése s gondviselése alatt állandanak. 4. §. A bejegyzéstől, a bejegyzendő vagyon értékének Pesten $2^0/_0$-je, egyebütt $1^0/_0$-je leszen lajstromozási dij fejében fizetendő. A Pesten fizetendő $2^0/_0$-nek fele a városi pénztárt, másik fele az ország kincstárát; az egyebütt fizetendő $1^0/_0$ egészen az ország kincstárát illetendik. 5. §. A begyülendő dijakat a törvényhatóság pénztárnokai kezelendik, s a bejövendő egész összeget tartozandnak felelőség és számadás mellett, az ország azon adótárnokának kezéhez szolgáltatni, kinek kerületéhez tartozik a törvényhatóság székhelye. 6. §. A telekbirói hivatal, vagy birtokkönyvet kezelő levéltárnok köteles leszen minden bejegyzéskor a törvény szerint fizetendő lajstromzási dijt meghatározni; s a bejegyzést csak akkor teljesitendi, ha az illető fél ezen dijnak a törvényhatóság pénztárában lett fizetését nyugtatvány által igazolja. 7. §. A lajstromzási dijnak meghatározásában vezér-elvül vétetik, hogy midőn a birtok-változás alapját képező oklevélben vagy a vételár kitéve, vagy a birtok tőke-értéke számban meghatározva találtatik, a lajstromzási százalék a kitett összegtől leszen számitandó; a hol ellenben ez kitéve nincs, az illető birtokos hiteles becslevelet tartozik előmutatni. 8. §. A birtokkönyv kezelői három hónapról három hónapra tartozandnak a történt lajstromzásokért fizetett dijak kimutatását, az adótárnoknak irásban kiadni; kinek kötelessége azt a birtokkönyvvel egybehasonlitani, s a dijakat a törvényhatóság pénztárnokától a szerint átvenni. 9. §. A birtokkönyv kezelői az adótárnok által, a törvényhatóság pénztárából, évnegyedenként átvett lajstromdij összegnek két százalékát veendik jutalomul. 10. §. Mindennemü adásvevési, s birtokváltozási szerződések, melyeknek — hogy érvényesek legyenek — ekkorig az ugynevezett hiteles helyen kellett bejegyeztetniök, jövendőben, a birtokkönyvekben, bejegyzés által szintazon érvényt és hitelességet nyerendik; e végre azonban az illető szerződés egy eredeti példánya a megye levéltárába leszen beteendő; s az, hogy mely napon, s mily szám alatt lőn a birtokkönyvbe bejegyezve, a levéltárnok által ugy ezen, mint a feleknek visszaadandó példányra feljegyzendő. 11. §. Az ugynevezett hiteles helyekeni bevallások jö-

vendőre megszüntetnek. 12. §. Ezen törvénynek a lajstromzási dijra vonatkozó szakaszait életbeléptetni s végrehajtatni, a pénz- s illetőleg igazságügyministerek vannak megbizva.

2. Bélyegdij. 13. §. Váltókra bélyegdij hozatik be, következő arányban :

50 ftig	. . . . .			3	kr.
51 ftől	. . . .	100 ftig	. . . . .	9	„
101 ftől	. . . .	200 „	. . . . .	15	„
201 től	. . . .	500 „	. . . . .	40	„
501 „	. . . .	1,000 „	. . . .	1 frt. 20	„
1,001 „	. . . .	2,000 „	. . . .	2 „ 80	„
2,001 „	. . . .	3,000 „	. . . .	4 „ 30	„
3,001 „	. . . .	4,000 „	. . . .	6 „	
4,001 „	. . . .	6,000 „	. . . .	9 „	
6,001 „	. . . .	8,000 „	. . . .	12 „	
8,001 „	. . .	10,000 „	. . . .	16 „	
10,001 „	. . .	20,000 „	. . . .	27 „	
20,001 „	. . .	50,000 „	. . . .	68 „	

Ötvenezernél nagyobb összegü váltólevelek ritkán fordulván elő, vagy kisebb váltólevelekre osztandók, vagy pedig valamely bélyegző hivatalban külön megbélyegzendők, az 50,000 haladó összegtől járó bélyegdij a fentebbi arány s osztályzat szerint levén meghatározandó 14. §. A mely váltólevélnek kelta (datuma) 1849-iki januar elsején tul szól, s nem bélyegpapirosra van irva, a törvény előtt érvénytelen s a hitelező részére meg nem itéltetik; ellenben az adósság fele az adóson a közállomány részére megvétetik, s ennek behajtása végett a pénzügyminister az illető váltótörvényszék által értesittetik. 15 §. Az 1849 előtt kelt, de 1849 január 1-ső napján tul lejárandó váltólevelek hasonlóképen be nem perelhetők, ha csak lejáratuk napja előtt 14 nappal meg nem bélyegeztettek. A bélyegező hivataloknak tilalmaztatik a később benyujtott váltókat megbélyegezni. 16. §. Oly váltólevelek mindazáltal, melyek 1849 előtt kelvén, s 1849 január 1-ső napja után járandván le, külföldi váltóhitelező részére adattak ki, vagy engedményeztettek : törvényelőtti érvényességüket el nem vesztik ugyan, hanem bepereltetésük alkalmával a törvényes birói dijakkal együtt az illető bélyegdijnak is meg kell a váltótörvényszéknél fizettetni. 17. §. A pénzügyminister gondoskodni fog, hogy bélyegzett váltópapirosok az ország minden vidékein könnyü szerrel kaphatók legyenek. 18. §. Játékkártyáktól szintugy bélyegdij szedetik. És pedig belföldi gyártmánynál 32 lapos ugynevezett magyar kártyától játékonkint 5 pengőkrajczár, másnemü kártyáktól szintugy játékonkint 10 pkr., — külföldi gyártmánytól a harminczadon kivül kétszer annyi. 19. §. Külföldről az országba behozott kártyák, az illető harminczad-hivatalok által bélyegeztetnek, s a bélyegdij lefizetése nélkül a tulajdonosnak ki nem adatnak. 20. §. Belföldön gyártott kártyák magában a gyárban havonként egyszer bélyegeztetnek, szabadságában állván az illető gyárnoknak, akár mikor időközben is, gyártmányait bélyegzés végett a helybeli vagy legközelebb fekvő bélyegző hivatalba beküldeni. 21. §. A belföldi kártyagyárosok tartoznak, a jelen törvény megszentesitésétől számitott 3 hónap alatt a pénzügyministernél magukat illető törvényhatóságuk bizonyitványával ellátva bejelenteni, kitől Pesten 50, egyebütt 25 pfrt. dijnak az ország pénz-

tárába lefizetése mellett, gyártási engedélyt kapnak. Jövendőben pedig kártyagyár csak ily előleges engedély mellett engedtetik; mely azonban a kiszabott dij letétele mellett senkitől meg nem tagadtathatik, ki gyártási jogát az illető törvényhatóság bizonyság-levelével igazolandja. Nem engedélyezett kártyagyárosok a pénzügyminister által 200 frttól 1000 ftig terjedhető birsággal büntettetnek: a birság összegének egy harmada a feladót illetvén. 22. §. A pénzügyminister minden magát jelentő kártyagyáros részére, engedélyező rendeletében kijelölendi számára a bélyegző hivatalnokot, kinek joga van a gyárnok által rendesen vezetni tartozott könyveket is megtekinteni. 23. §. Minden játék kártyában csak egy lap bélyegeztetik. 24. §. 1849. január 1-ső napjától kezdve bélyeg nélkül bárkinél s bárhol talált kártyától minden játékért 10 ezüst forint büntetés szabatik; mely a törvényszegőn rendőri hatalommal rövid uton lesz megveendő. A birságnak $^2/_5$ része a feladót, $^1/_5$ része a birságolót, $^2/_5$ része a kincstárt illeti. Vétségismétlés esetében ezen birság kétszereztetik. 25. §. A bélyegdij iránti törvény végrehajtása, a bélyegzők kijelölése s utasitása, s a végrehajtási részletek meghatározása és foganatositása a pénzügyministerre bizatik.

3. Pálinkaadó. 26. §. Szesztől, pálinkától s egyéb égetett italoktól az italmérésre vetett fogyasztási adón kivül, azon gyártási külön adó, mely 1848-iki második félévre törvény által meghatároztatott, ugyanazon módon és mennyiségben évenkint jövendőben is kivetendő és beszedendő.

4. Italmérési adó. 27. §. Mindazon közvetlen és mellékes adónemeken kivül, melyek szeszes italoktól fizettetnek, minők hazai borra nézve a szőllőadó, hazai pálinkánál a kazánadó, külföldinél mindkettőre nézve a határvám, sernél a kereseti adó, italmérésre használt házaknál a házadó italméretési jogtulajdonosainál, s haszonbérlőinél szintugy a keresetadó: mindenkire kik az italmérést kis mértékkel tettleg gyakorolják, különbség nélkül arra, ha valljon egy- vagy többféle italt mérnek-e, még következő fogyasztási adó vettetik:

1. Pesten a bel- és Lipótvárosban 40 pft, a többi külvárosokban s a város határában 20 frt.

2. Mindazon királyi s többi városokban, melyek mint nagyobb népességűek, külön országgyülési követküldés jogával vannak felruházva, vagy választó kerületi főhelyül törvény által kijelölve; — valamint szintugy mindazon városokban s községekben, melyek országútban vagy vasutaknál állomási helyeken feküsznek, vagy a Duna s Tisza mentében gőzhajó-állomásokkal birnak, vagy végre mindezen czimek alá ne tartozzanak bár, de lakosságuk száma 10,000 főnél többre megyen, 10 pftot.

3. Mindazon helyeken, melyek országútban, de nem állomási helyeken feküsznek: vagy nem országutban feküdjenek bár, de lakosságuk száma 4000-et felülhalad, 5 pftot.

4. Minden egyéb helyeken 2 pftot.

28. §. Hol az italmérési jog csak bizonyos időre szoritva házankint gyakoroltatik, az illető osztályzat szerinti italmérési adót annyi ház együtt fizeti, a mennyinek italmérési ideje összesen egy évet teszen. 29. §. A mely italmérő az italmérésen fölül ételeket is ad vendégeinek, adóilletékének felével; az ugynevezett vendégfogadósok (szállást is adók) pedig mégegyszerannyival többet adóznak. 30. §. Az italmérési adó, az országos rónok által a házadóval együtt iratik össze, s a község adóilletékéhez egész összegben hozzá ro-

vatik; az 1-ső 2-dik és 3-dik osztálybeli községekben azonban az egyéni kivetésnél alosztályok határoztathatnak; s az italmérők fogyasztásuk terjedelméhez képest különbözőleg rovathatnak meg; de ezen adó más tárgyakra át nem tétethetik, sem az italmérők ezen czim alatt az italmérési összes adónál többel nem terheltethetnek; hanem ezen adónak csak köztük kell egyénenként felosztatni, s csak általuk fizettetni.

5. Dohányárulási adó. 31. §. Vágott dohánynak s burnótnak boltokban s apró mértékbeni árulásáért — a keresetadón kivül még ugyanannyi s oly osztályozat szerinti fogyasztási adófizetendő, mint ez, az italmérésre fentebb a 27-dik §-ban meghatároztatott. 32. §. Oly dohányárus-bolttól, melyben szivar is árultatik, ezen fogyasztási adó kétszereztetik. 33. §. Az italmérési adó kivetése s felosztása iránt fentebb a 29-ik §-ban megállapitott szabályok a dohány, burnót és szivarárulási adóra is kiterjesztetnek.

IV. Direct adó. A pénzügyminister adórendszerének philosophiája röviden következő:

A portalis kivetést, vagyis azon rendszert, miszerint egy bizonyos összeg a törvényhatóságok közt felosztatik, merőben félreveti:

1. Mert e rendszer alapján a kivetésbeni igazságot megközeliteni lehetetlen.

2. Lehetetlen az egyes honlakosok fizetési tehetségét tekintetbe venni.

3. E szerint a kivetés minden hibája egy adózóról másra hárul.

4. Nem lehetvén arra ügyelni, hogy a fölemelés vagy leszállitás az erre legalkalmatosabb tárgyakat érje, vagy adómentességeket teremt, vagy a szegényt legsulyosabban terheli.

Javasolja tehát a pénzügyminister, határoztassék meg országgyülésileg, mennyi adó fog minden hold földre, minden szobára, keresetre, személyre kivettetni, s az uj összeirt adók összegéből jussunk az országos adómennyiség tudomására.

E rendszer mellett első évben az országos adóösszeg ismeretlen ugyan; de az, valljon a meghatározandó adót megbirjuk-e, első áttekintéskor meghatározható.

Hogy az adóösszeget előre nem ismerjük, az ország közgazdászatában nem tesz nehézséget, mert a költségvetés megállapittatván, tudjuk, mennyit szabad a kormánynak költenie. Ellenben a portalis rendszer a közgazdászatban nagy fönakadást okoz, mert a kivetendő adó nem lehet nagyobb a költségvetésnél, s ha aztán be nem jő — mivel az egyes lakosok fizetési tehetségére előre figyelni nem lehetett, az országlás gépezete megakad.

Annyi bizonyos, hogy e rendszer mellett senki másért igazságtalanul terheltetni nem fog.

Az alkalmazás részleteit a pénzügyminister akkép ügyekezett intézni, hogy a kivetésbeni igazság még jobban megközelittessék, s az adórendszer a közvagyonosságra nyomasztólag ne hasson.

E végre a következő vezérelveket tartotta szem előtt:

1. Hogy az adórendszer egyszerittessék, s a kutatások kerültessenek.

2. Hogy az illetőség meghatározása körül a kénynek minél szükebb játéka legyen.

3. Hogy csak valóságos vagyon legyen az adó alapja, s a családatya, mert semmi vagyona, de sok éhező gyermeke volt, annál több adót ne fizessen.

4. Hogy az ipar ne nyomassék, miért a terhes marhaadót egészen eltöröltetni inditványozza.

5. Hogy az adókulcs ne legyen oly magas, miszerint a vagyonnak tőkeértékét vegye igénybe, de oly alacsony sem, hogy az absolut valószinü jövedelemnek egy csekély része által lerovathassék.

E szempontból indulva számvetése vezérelvéül azt vette föl, hogy azon adót nem lehet terhesnek mondani, mely a valószinü tiszta jövedelemnek 6%-je által fedezhető. Miből azonban nem következik, mintha a pénzügyminister a jövedelmek után kutató vadászatot akarna intézni, hanem a kivetési kulcs megállapitásában a valószinü jövedelem használtatott mérlegül.

Igy péld. a legtermékenyebb megyében a legjobb szántóföld holdja 17 krt, az utósó osztályban legrosszabb 4 krt, mi az elsőben 4 frt 43 kr. az utóbbiban 1 frt 6 kr. tiszta jövedelemnek 6%-je. Amott tehát egy hold értéke 94, itt 22 frt.

Ily Pesten önállólag dolgozó kézmüves adója 8 frt, mi 133 1/2 frt évi keresetnek felel meg; falun 2 frt, mi 33 frt 20 kr. jövedelemmel áll arányban.

Ily vezérelvek nyomán a pénzügyminister öt adónemet javasol:

1. Földadót. 2. Házadót. 3. Keresetadót. 4. Személyadót. 5. Távolléti adót.

1. Földadó tekintetében a törvényhatóságok 9 osztályba sorozvák. Ez osztályzat határozza meg az adó középszámát, mely az illető törvényhatóságban egy hold föld, szőlő stb. után fizetendő.

Mivel azonban egy törvényhatóságban a községek különböző nemüek, s a föld egyes községekben nem egyenlő osztályzatu, minden törvényhatóságra nézve szántóföld, szőlő, szilvás, továbbá erdő, legelő, nádas tekintetében 5, kert és rét tekintetében pedig 3 alosztály van alakitva. Melyik község melyik osztályba soroztassék, az a helységenkinti adókivetési eljárásra lesz bizva, de az adókulcs minden alosztályra nézve törvény által meghatározandó. Középszámul pedig a törvényhatóságok főosztályzati kulcsa szolgál. Például az első osztálybeli megyében egy hold szántóföldre 15, az utósóra 6 kr. van számitva. Van pedig ezen osztálynak öt alosztálya, tehát az első osztálybeli szántóföldre esik 17, a másodikra 16, a harmadikra 15 kr., (ez a közép kulcs) a negyedik és ötödik osztály pedig egy-egy krajczárral lejebb száll. E szerint az utósó osztálybeli megyében az öt alosztály szerint egy hold szántóföld 8, 7, 6, 5, 4 krt fizet.

A réteknél csak három osztály azért van fölvéve, mert itt három különbség az osztályozót meglehetősen eligazitja, a mint t. i. a rét csak egyszer, vagy néha kétszer, vagy mindig kétszer kaszálható.

A főosztályzati kulcsban szántóföld, szőlő és szilvás egy rovatba; kert, rét, belsőtelek szinte egybe, s erdő, legelő és nádas hasonlóul egybe levén sorozva, ebből nem következik, hogy egy alosztályba is soroztassanak.

Ez alosztályzat pedig csak helységenkint levén értendő, ebből szinte nem következik, hogy ugyanazon helység határában minden hold föld egyaránt adózzék. Ez csak a helység összes adóját állapitja meg, nem az egyéni adókulcsot, melyre minden községben a föld annyi alosztályra arányositható, a hány osztály van a községeknek egymás közti arányositására nézve azon hatóságban törvény által meghatározva.

Kinek a legelő 14 és 1 kr. közt változó adója magasnak látszik, ne feledje, hogy a marhatartástól semmi adó sem fizettetik.

E javaslat szerint tehát a földadó kulcsa ekként állna:

Szántóföldnél, szőlőnél, szilvásnál 17 krtól 4-ig, a belső teleknél, rétnél, kertnél 26 krtól 6-ig, erdő, legelő s nádasnál 14 krtól 1-ig.

Az Erdélyben még M. Terézia alatt megállapitott, s most is gyakorlatban levő adókulcs szerint egy hold szántóföld 30—24—18—12 krt. fizet; a kaszálók csak felével rovatnak meg, ellenben 240 □ölből álló, tehát $^1/_5$ hold szőlő 1 frt. 48 kr.—36—24 kr. adót fizet, mi átalában a jövedelemnek 10%-jét teszi. Azonkivül ott egy ló vagy ökör 24 kr., egy tehén 20 kr., egy juh vagy kecske 3 kr. adóval terheltetik, mi különösen az erdélyi oláhságot rendkivül nyomja, mivel ezt a Moldva- s Oláhországban egész éven át tartott juhoktól is fizetik.

E marhaadó Magyarország némely helyein még nyomasztóbb, mint Erdélyben. Igy például Pest megyében csupán hadi adó fejében egy jármas ökörtől 15 kr., egy fejös tehéntől 37 $^1/_2$ kr., egy sertéstől, juhtól vagy kecskétől 7 $^1/_2$ kr., s azon kivül még a legelő is külön adóztatik.

A haszonvehetlen földek, mint a futó homok, kopár sziklák vagy haszonvehetlen havasok a számvetésből egészen kihagyandók, oly földeknél pedig, melyektől — mivel nem urbériek — robot, dézma vagy más ilynemü teher jár, az adónak oly aránybani felosztását inditványozza a pénzügyminister, milyen arányban áll az illető hold földből a földmivelőre s a tulajdonosra háruló tiszta haszon.

A mennyiben ez osztályzat catastralis fölmérés, összeirás és becslés hiányában tökéletlen, kijavitása a jövő föladatai közé számitandó.

2. Házadó. A házbér kutatásának kerülése tekintetéből a pénzügyminister a házszobák s külön bért hozó localitások összeirásának rendszerét vette fel, s a lakhelyeket 4 osztályra osztván, minden osztályra külön kulcsot javasol, mely az azon helybeli szobák számával sokszoroztatván, fogja képezni a község összes házadóját, fönmaradván az egyéni kivetés alkalmával az arányositó osztályozás, de a községbeli házadó összege más tárgyra át nem vitethetvén.

Az osztályok következők:

1-sö osztály Pest városa.

2-dik mindazon királyi s más városok, melyek külön országgyülési követküldés jogával birnak.

3-dik azon községek, melyek választó kerületi főhelyül törvény által vannak kijelölve, vagy törvényhatósági székhelyek, vagy melyekben a lakások bérbeadásának s vevésének alkalma nemcsak kivételképen, hanem rendesen előfordul.

4-dik osztály minden egyéb helyek.

Az első osztály adókulcsa minden szobától, vagy külön bért hozható localitástól 2 frt., 2-dik osztályé 1 frt., 3-diké 30 kr., 4-diké 15 kr.

Ez azonban az egyéni kivetésnél számos alosztályokra lesz fölosztandó, ugy hogy például Pesten a váczi utczában egy utczai szoba 6 pfrt. adót fizetend, mig a Ferenczvárosban egy udvarszoba nem fizet többet 30 krnál, a miamott 100, itt pedig 8 $^1/_2$ pfrt. tiszta jövedelemmel van arányban.

3. Keresetadó. Itt a jövedelem számbavételét egészen mellőzni lehetetlen.

A kézművesekre községi helyzet szerint szinte 4 osztály van felállitva, s az adókulcs 8—6—4—2 frtra inditványozva. Ezen kivül az állandóul alkalmazott legények száma a kézműves keresetéhez biztos mérték, miért minden legénytől a fönebbi adó fele van fölvéve adókulcsul, fönmaradván itt is az egyéni kivetéskori osztályozás, azon megszoritással, hogy a keresetadó más tárgyra vagy személyre át nem vitethetik.

Napszámosoknál 1—3 napi munkabér van szinte a fönnebbi osztályozat szerint adókulcsul fölvéve.

Haszonbérlőknél a haszonbér felét vette a pénzügyminister keresetadó alapjául, s annak 6%-jét adókulcsul.

Átalában az egész keresetadónál a tisztajövedelemnek 6% szolgál adókulcsul, a kik azonban meghatározott fizetésből élnek, ezeknek jövedelmök utolsó fillérig megtudathatván, e határozott fizetésnek — mint a haszonbérlőknél — csupán fele vétetik adóalapul, hacsak az illető ezen kivül még szállással vagy élelemmel is nincs ellátva, mert ekkor készpénz fizetése $^3/_4$ részben, vagy egészen szolgál adóalapul.

Ide soroztatnak a tőkepénzesek is, kikre legalkalmatosb, hogy a tőkeadót az adós fizesse, de azt a hitelezőnek beszámithassa. E szerint az adósságokra nem leend tekintet, hanem minden adós a kamat 6%-jét, mint a hitelező helyett fizetett adót, ennek a kamatfizetésbe beszámitja.

Igy például, kinek 1,000 hold középosztályzatu szántóföldje, de 10,000 frt. adóssága van, fizetend adót 166 frt. 40 krt, de ebből 86 frtot., mint 600 pfrttól járó 6% tőkeadót a hitelezőnek beszámitand.

Hogy ezáltal a kamatláb ne növeltessék, arról gondoskodni a hitelviszonyok rendezése körére tartozik.

4. Személyadó. Ennek meghatározásában alapelvül szolgált, hogy ne a család nagysága, tehát élelmezési teher, hanem a vagyon arányában növekedjék, s hogy az életkor utáni kutatások kellemetlenségei kikerültessenek, a ki tehát vagyonadót nem fizet, mivel megadóztatható vagyona nincs, személyadót sem fizet; a ki ellenben vagyonadót fizet, az ez adó tizedrészét még személyadóul fizesse. Ez által mind a progressivitas elérve, mind a kivetés egészen egyszerüsitve van.

5. Távolléti adó. Végre méltányosnak látja a pénzügyminister, hogy azok, kik külföldön lakva, magokat a mellékadók alól, minők a só, harminczad stb. elvonják s jövedelmeik kivitelével a forgalmat csökkentik, a közállománynak ezért kárpótlást nyujtsanak, s azért az absentisták kétszeres megadóztatását javasolja.

Ezután az adókulcs eredményét a mostani adórendszerrel összehasonlitván, egy példában egy pestmegyei egész telkes gazdát vesz fel, ki 24 hold szántóföld, 8 hold rét, 8 hold legelő, 2 fiú, 2 leány, 4 jármos ökör, 2 tehén, 2 borjú, 40 sertés, 20 juh után az eddigi rendszer szerint 12 frt $16^4/_5$ krt fizetett; most pedig a pestmegyei legmagasb osztályzat szerint összesen 12 frt $8^2/_{10}$ krt fog fizetni.

Az adókivetés és behajtás kezelési rendszerét illetőleg szem előtt tartotta a pénzügyminister, hogy a ministeri kormányzat, a megyei és községi rendszerrel összhangzásba hozassék. Megakarta adni a ministeri kormányzatnak azt, mit természete megkiván, de nem akarta, hogy e határon tul a ministeri kormány a községi és megyei életet absorbeálja; mert ez élet nélkül valódi polgári szabadságot nem ösmer. Ennek elvesztéséért gyarló kárpótlás-

nak találná azon részvétet, melyet a választók három évben egyszer 30,000 lakosra eső egy követnek választásában befolyás által gyakorolnak.

Akkint ügyekezett tehát az adókezelést rendszereziteni, hogy a közállomány gépezetének biztos működését a megyei hatóság s községi municipalitas ne zavarhassa; de viszont a ministeri kormányzat a megyei s községi életet meg ne semmisitse, hanem legyen meg kellő alárendeléssel mindeniknek saját hatásköre.

E szempontból indulva adóügyi javaslata következőkön sarkallik:

Az adókulcsot a törvényhozás határozza meg.

Az ország oly nagyságu adókerületekre osztatik, miszerint egy-egy kerületben a községenkinti kivetést egy rónok, s a behajtást egy adótárnok, kik országos tisztviselők s a pénzügyminister által neveztetnek ki, elvégeshessék.

A rónok községenként teszi adótárgyak szerint a kivetést; egyéni fölosztásba nem ereszkedik. Munkálata nyilvános. Jelen vannak ellenőrség végett a törvényhatósági tisztviselők, kik a kivetési lajstromot ellenjegyzik.

A törvényhatóság átvizsgálja e lajstromokat, s tehet ellenészrevételeket; de minden eljárás határidőhöz s felelőséghez van kötve A végelhatározás a pénzügyministert illeti, ki eljárásáról a törvényhozásnak számol.

A törvényhatóság elkészíti hási költségvetését, s azt a belügyministerhez végelhatározás végett felküldi, ki azt megállapitván a pénzügyministernek tudtára adja.

A község szinte elkészitvén költségvetését, azt a megyei s kerületi alszámvevők megvizsgálják, a törvényhatóság elhatározza, s a pénzügyministert minden község költségvetéséről értesiti.

E szerint a pénzügyminister előtt az országos hási és községi adó tudva levén, elhatározza, minden forint országos adó után hány krajczár hási adó, s hány községi adó fejében fizetendő.

Ezen arányban történik az egyéni kivetés is, s nincs szükség külön kivetésre, hanem minden adó egyesittetik.

A rónoki kivetés után következik az egyéni kivetés, melyet a községi jegyző hajt végre, ki megyei s kerületi tisztviselővé emeltetik.

Ennek ellenőre a törvényhatósági alszámvevő, ki az előforduló panaszokat megvizsgálja, a törvényhatóság elhatározza; a fölebbvitel a pénzügyministerhez fönmarad.

Az egyéni kivetés lajstromba vetetik, az adószedőnek kiadatik, de minden adózónak saját könyvecskéjébe is beiratik.

Az egyéni behajtás községi adószedő által történik az adózók könyvecskéibe, azonkivül naplóba és külön adólajstromba is vezettetik.

A községi adószedőnek ellenőre az országos adótárnok, kinek nem szabad semmi kiadást tennie, hanem a hónap folytában beszedett adót a havonként egyszer megjelenő adótárnoknak adja.

Az adótárnok combinálja az adószedő naplóját az adólajstrommal, ezt néhány adózó könyvecskéivel. Minden hiány azonnal orvosoltatik.

Az adótárnok a községi és törvényhatósági illetőséget kiadván, az ország illetményét a kijelölt kincstári pénztárba szolgáltatja. Minderről a pénzügyminister értesittetvén, az egész ország adóállapotjáról minden hónapban tisztába jő.

A községi adószedők számadásait a jegyző elővizsgálja, a megyei számvevő felülvizsgálja; a megyéjét a megyei számvevő elővizsgálja, a számvevő-

szék határos, a belügyminister felülvizsgálja; az adótárnokét a rónok elővizsgálja, a pénzügyminister felülvizsgálja.

Minden év utósó havában a tartozások tisztába hozatnak, minden hivatalnok eljárása jutalommal, de felelőséggel is jár.

Es a pénzügyminister adórendszere, melynek nyomán bemutatja

1. Az adókulcsróli törvényjavaslatot:

Törvényjavaslat az 1849-ki adókulcsról. A határőrvidékek adózási tekintetben ideiglenesen jelen állapotjukban hagyatván, az országnak minden egyéb részeiben — Erdélyt is ide értve — valamint a kapcsolt országokban is, a már törvény által elhatározott közös teherviselés alapján 1849-ik évben az országos közadó következő kulcs szerint fog kivettetni és behajtatni. 1. §. A nádori kapusszám szerinti (portalis) kivetés eltöröltetvén, az adófizetés minden honpolgárral közös kötelességének igazságosabb felosztása tekintetéből, öt adónem állapittatik meg, ugymint: a) földadó, b) házadó, c) keresetadó, d) személyadó, e) távolléti adó.

Első fejezet. Földadó.

2. §. Földadó tekintetében a törvényhatóságok kilencz osztályba sorozatnak, mely osztályozat a jelen törvényczikkhez ./· és .//· alatt csatoltatik. 3. §. Ezen osztályzathoz alkalmazottan, szántóföldekre, szőlőkre és szilvásokra, az első osztálybeli törvényhatóságokban, 1200□ öles holdanként középszámvetéssel 15 kr., az utolsó osztálybeliekben 6 kr. — rétekre, belső telkekre és kertekre az első osztályban 24 kr., az utolsóban 8 kr. — erdőkre, legelőre és nádasokra, az első osztályban 12 kr.. az utolsóban 3 kr. fog országos évi adó gyanánt számittatni. 4. §. Megjegyeztetik, hogy semminemü marhától külön adó nem fog fizettetni; annálfogva, valamint az erdőtől fizetendő adó, mindennemü haszonvételt u. m. fáészást, makkoltatást, legelést, gubicsszedést; ugy a föld, rét s legelőadó már a marhaadót is magában foglalja. Az osztályzati középkulcs a jelen törvényhez .///· alatt csatoltatik. 5. §. Mindenik osztályzatu törvényhatóságban — a szántóföldekre, szőlőkre és szilvásokra öt alosztály, a belső telkekre, rétekre és kertekre három alosztály, — az erdőkre, legelőkre és nádasokra szintugy öt alosztály állapittatik meg, oly módon: hogy a .|||· alatti lajstromban osztályonként kitett közép adókulcs mindenütt a középső alosztály kulcsát teszi, s ehhez képest a többi alosztályok kulcsa egy-egy krral (réteknél, kerteknél s belső telkeknél 2 krral) száll és emelkedik. Miszerint aztán az ország legelső osztálybeli törvényhatóságának legjobb szántóföldjére, szőlőjére és szilvására holdankint 17 kr., a legutolsó osztálybeli hatóság utósó alosztályában pedig 4 kr. — belső telekre, rétre és kertre 26 kr., s illetőleg 6 kr. — erdőre, legelőre, nádasra 14 kr. s illetőleg 1 kr. fog a községenkénti adókivetésnél kulcsul szolgálni. Az alosztályok szerinti földadókulcs, a jelen törvényhez 4 ·|· alatt van csatolva. 6. §. Ezen alosztályzat a megyékre, kerületekre és székekre értetik, a kir. városok a ·|||· alatti kulcs szerint fognak adóztatni. 7. §. Azt, hogy minden egyes község, az illető törvényhatóságnak melyik alosztályi kulcsa szerint fogja együtt véve a földadót fizetni, az összeirás alkalmával az országos rónok határozandja meg, fönmaradván a t. cz. szerint az illető törvényhatóságnak észrevételi s minden egyes érdeklettnek panaszjoga, melyre nézve a végh határozatot meghozni a pénzügyminister hatóságához tartozik. 8. §. Az adófizetési kulcsnak külön kell a szántóföldekre, szőlőkre és szilvásokra, külön a belső telkekre, rétekre, kertekre, s külön az erdőkre, legelőre és nádasokra

kijelöltetni, de ámbár ezen három cathegoriának minden földhemeiré egy osztálykulcs van a ·///. alatt felvéve, az adókivetés alkalmával mindazáltal, minden egyes földnem, például szántóföld és szőlő, erdő és legelő a rónok által külön alosztályba soroztathatik. 9. §. Egy-egy községnek minden egyes földneme, például szántóföld, szőlő, rét vagy legelő összesen s együttvéve csak egy alosztályi kulcs szerint rovathatik meg a rónok által, de a községben az egyéni kivetés alkalmával egyes szántóföldek egymás között a T. t. cz. szerint különbözőleg osztályoztathatnak. 10. §. Azonban egy-egy adótárgy összes adóilletékéből más tárgyra semmit sem szabad áttenni; s a mint a rónok által meghatároztatik, hogy egy bizonyos községnek összes szántóföldje, a szőlőkkel együtt, vagy szántóföld és szőlő külön összesen mennyi adót viselend, ugy a szántóföldre vetett összes adónak csak a szántóföldek után, rétekre vetettnek csak a rétek után stb. szabad egyénenkint is kivettetni. 11. §. A földadót mindig a tulajdonos fizeti, akár mivelje földjét házilag, akár adta legyen haszonbérbe, a tulajdonos és haszonbérlő közötti szerződési viszony kiegyenlitése magánutra tartozván. A hol mindazáltal a föld használatában a volt urbéri viszonyhoz hasonló szolgálat vagy magánadózás neme forog fön, például állandó földbér, kilenczed, robot vagy hegyvám, ott a földadó a földtulajdonos és földmivelő között a venni szokott haszon arányában osztatik fel olyformán, hogy a földmivelő által valamely földnek használatáért fizetett vagy szolgált bér középértéke tisztajövedelemnek vétetvén, annak 6 százalékját a földtulajdonos, az illető adó többi részét pedig a földmivelő fizeti. 12. §. Haszonbéreknél ellenben a földadót egészen a tulajdonos fizetvén, a haszonbérlő keresetadót fog az alább meghatározandó módon fizetni.

Második fejezet. Házadó.

13. §. Minden olyan ház, melyben valaki lakik, legyen az maga a tulajdonos, vagy annak tisztje, szolgája avagy bérlője, házadót fizet. Ezen adó szobaszám szerint határoztatik meg. A szobákkal egy tekintet alá jőnek minden más olyan épületi helyiségek (localitások), melyek külön bérbe adhatók, milyenek: boltok, istálkók, tárak, kocsiszinek, külön pinczék. Mezei gazdasághoz közvetlen tartozó épületek, vagy épületrészek, mint magtárak, csürök, pajták, aklok stb. adó alá nem jőnek. 14. §. Házadó tekintetében az országban levő minden városok, falvak, puszták és tanyák négy osztályba soroztatnak: 1-sö osztályba jő Pest városa. 2-dikba mindazon királyi s más városok, melyek nagyobb népességüknél fogva külön országgyülési követküldés jogával vannak felruházva. 3-dikba mindazon városok, melyek választókerületi főhelyül vannak törvény által kijelölve, vagy nem ilyenek bár, de melyekben a lakások bérbeadásának s vevésének alkalma, nem egyes kivételképen, hanem rendesen előfordul. 4-dikbe minden más helyek. 15. §. Az első osztálynak házadóját a rónok 2 frtjával, a másodiknak 1 frtjával, a harmadiknak 30 krjával, a negyediknek 15 krjával számitandja. 16. §. A szobák s hasonló tekintetbe jövő helyiségek, minden községekben egyenkint, számszerint fognak a rónok által összeiratni, az összeirttaknak száma az illető osztályzati kulcscsal sokszoroztatni, s ekkint az összeg megállapittatni, melyet azon község házadó fejében fizetend. 17. §. Azonban ugyanazon községben az egyéni kivetés alkalmával, a házakra nézve, különböző helyzet s jövedelmezőség szerint alosztályokat lehetend megállapitani, melyek szerint a községre átalában kivetett házadó felosztandó, de a házadóból más adótárgyra semmi nem hárittathatik. 18. §. Keresetadó alá tartozik a jövede-

lemnek és keresetnek minden neme, mely föld vagy házadó czim alatt nem jött adó alá. Tehát

Harmadik fejezet. Keresetadó.

a) Fekvő birtoknál a földmivelést, ahhoz számitott marhatartást, és a házbért vagy lakást kivéve, minden más javadalom, például kocsmáltatás, sör- és pálinkafőzés, malomjövedelem, hid- s révvám, vásárjog stb. b) Minden személyhez kötött jövedelem, minők: tisztviselői fizetés, szolgálati bér, nyugdijak, évpénzek, s átalában bárminemü szolgálathoz, munkához s alkalmazáshoz kötött s meghatározott dij, bér s javadalom. c) Kikölcsönzött tőkék kamatjai. d) Bárminemü haszonbérlet, a házadó alá esőt kivéve. e) Ugy az értelmi, mint kézimunkának és keresetnek minden nemei, tehát tudományos szakgyakorlat, nevelés, irodalmi pálya, müvészet, kereskedés, műipar, szállitmányozás, kézimunka. 19. §. A keresetadó alól kivétetnek a fejedelem és nádor részére határozott országos dijak, az álladalomnak minden javai s javadalmai (mint melyek természetöknél fogva semminemü adó alá nem jöhetnek); valamint szintugy a katonáknak fegyveres szolgálatért járó rendes fizetéseik. 20. §. A keresetadó kivetésének átalános szabálykulcsa az: hogy a tiszta jövedelemnek 6%-je vétetik fel adó gyanánt, ennek meghatározásában azonban következő vezérelvek szolgálnak szabályul. 21. §. A 18. §. a) pontja alá tartozó jövedelmek tanuvallomás, oklevelek s egyéb bizonyitványok nyomán kivilágositttatván, 6%-jök adóul vétetik fel. 22. §. Ugyanazon szakasz b) pontjára nézve határoztatik: hogy a kik meghatározott fizetést s bért huznak, minők a tisztviselők, szolgák, segédek, nyugdijasok, évpénzesek stb., kiknek e szerint jövedelmök egészen tudva van, a kereseti adót következő arányban fizetendik: a) Kik pénzbeli fizetéseik mellett ingyen lakást és élelmet, vagy élelmi járulékot is kapnak, egész pénzbeli jövedelmöknek 6%-jét adóul fizetendik. b) Kik fizetésök mellett csak egyikkel vagy másikkal, t. i. élelemmel vagy lakással vannak ellátva, pénzbeli jövedelmöknek három negyedrészétől fogják a 6% adót fizetni. c) Kik fizetésök mellett sem egyikkel, sem másikkal nem birnak, pénzbeli jövedelmeknek felétől fognak hasonló mértékben adózni. 23. §. A kikölcsönzött tőkék kamatjai következőleg adóztatnak meg: senkinek adósságai nem kutattatnak, s a föld, ház, és keresetadónak kivetésénél az adósság tekintetbe nem vétetik, hanem az adós, ki a föld-, ház- és jövedelmi adót megfizette, ezennel feljogositttatik ezen adózó vagyonát terhelő adósságai kamatjának 6%-jét, mint általa hitelezője helyett fizetett kereseti adót hitelezőjének kamatfizetésnél vagy tőkelerovásnál beszámitani. A váltóhitelesések megadóztatásáról külön törvény intézkedik. 24. §. Haszonbérletekre nézve rendeltetik: a haszonbértszedő — a mennyiben haszonbérbe adott vagyonától föld-, ház- vagy keresetadót nem fizetett, annak mint tisztajövedelemnek 6%-jével adózik; — a haszonbért adó pedig, a haszonbérül fizetni kellett összegnek felétől, mint tiszta jövedelemnek tekintett-től 6%-et adózik. 25. §. Kereskedőknél, minden egyes kereskedőnek egész évi eladási forgalma, t. i. mennyi értékü árut ad el egy éven át, köztudomásra alapitott felbecslés által evaluáltatik, s ez tőkének tekintetvén, annak 6%-je tiszta jövedelemül vétetik s ebből ismét 6% adóul számittatik. Ha a forgalmi tőkeérték meghatározásában a kereskedő magát terheltetve éresné, szabadságában áll igazságos evaluatio végett könyveit előmutatni, de arra nem kényszerittethetik. 26. §. A gyárosok kereseti adója a kereskedőkével hasonló módon vétetik föl, valamint szintugy az olyan orvosok, gyógyszeré-

szek, ügyvédek, mérnökök, tanitók, nevelők, s ily intézetek vállalkozói, irók, művészek is, kik, vagy a mennyiben nem bizonyos meghatározott jövedelmet huznak, évi keresetüknek felbecslendő értékétől 6%-et adóznak. 27. §. Kézmüvesek lakásuk s mesterségüzésök helye szerint osztályoztatnak, s e tekintetben szintazon 4 osztály állapittatik meg, mely a házadóra nézve fentebb a 14. §-ban ki van jelölve. Mely osztályzat szerint:

az 1-sö osztályban, t. i. Pesten egy-egy kézmüves után, ki legény nélkül, de saját kezére, vagy magára a mesterre, ha legénynyel dolgozik — átalában 8 frt. kereseti adó vettetik. a 2-dik osztályban 6 frt; a 3-dikban 4 frt; a 4-dikben 2 frt. Ezenkivül a legényekkel dolgozók minden egyes legénytől felényire, vagyis az első osztályban 4, a másodikban 3, a harmadikban 2, a negyedikben 1 forint kereseti adóra taxáltatnak a rónok összeirása alkalmával. 28. §. Munkások és napszámosok, kik állandóul alkalmazva nincsenek, s bizonytalan keresetü napszámból élnek, évenkénti keresetadóul 1—3 napi munkabér értékével rovatnak meg; hasonlóképen négy osztály szerint és pedig az első osztályban 2 frt a másodikban 1 frt a harmadikban 30 kr. a negyedikben 20 kr. számittatván a rónok összeirásakor személyenkénti adókulcsul. A négy osztályzat szintazon módon különböztetik meg, mint ez a 14-dik szakaszban a házadóra, a 27-dikben pedig a kézmüvesekre nézve megállapittatott. 29. §. A keresetnek minden egyéb módjai s nemeiből élőknél, vagy ezekből is élőknél, minők: fuvarosok, hajósok, személy- és áruszállitó társaságok, alkuszok, vontatók, halászok stb. évi lehető tiszta jövedelmök értéke becsültetik meg, s ebből 6% adóba számittatik. 30. §. A kézmüvesek és legényeik, nemkülönben a munkások és napszámosok, a rónoki összeirás alkalmával minden községben számszerint összeiratván, s a kézmüvesek s legényeik kereseti adója az osztályzati kulcs szerint külön összegben; a munkásoké s napszámosoké pedig szintugy külön összegben községenkint megállapittatván, az egyénenkinti felosztásnál alosztályzati különbségek tétethetnek, de ezeknek adójuk, más tárgyakra, s más személyekre át nem vitethetik. 31. §. Ezeket kivéve, minden más keresetadó az egyéni kivetésnél is akként lesz kivetendő, miként azt a rónok szintugy egyénenkint összeirta. 32. §. Mindenkinek személyéhez kötött keresetadója lakása helyén, vagy ha ez az országon kivül van, birtokszékhelyén iratik össze; ha pedig egy vagy más egyén mint országos tisztviselő lakik kivül az országon, az ilyennek fizetése utáni keresetadóját a pénzügyministerium fogja kivetni s behajtani.

Negyedik fejezet. Személyadó.

33. §. Minden, a ki a fentebbiek szerint egy, vagy többféle vagyoni adót fizet, s csak azok, kik ily adót fizetnek, a föld-, ház- és keresetadón kivül, összes vagyoni adójuknak egy tizedrészét még személyadó gyanánt fizetendik. 34. §. Kivétetnek a személyadó alól a fejedelmen és nádoron kivül, még a valóságos katonák, fegyveres szolgálatért járó fizetményeik után, miként már a keresetadónál is kivétettek; de a hadügyministerium bármely központi avagy vidéki szakaihoz tartozó közigazgatási katonahivatalok, például maga a hadügyminister, hadügyi statustitkár, osztályfönökök, tanácsnokok, titkárok, hadibiztosok, irodai személyzet stb. ezen hivatalaik után kapott jövedelmeiktől, ugy a kereseti mint személyadót fizetni tartoznak. 35. §. A személyadóra nézve semminemü összeirás nem történik, mivel ezt a más nemü adók összeirásának összege már magában meghatározza.

Ötödik fejezet. Távollevők adója.

86. §. Az országból távollevők (absentisták t. i. kik rendes lakásukat külföldön tartják, vagy állandó lakásuk külföldön ne legyen bár, de évenkint Magyarországban s a kapcsolt országokban és részekben hat hónapot nem töltenek, azon mennyiséget, mely az adóból (ugy a direct mint a mellékadókat ide értve) mind személyeikre mind vagyonaikra kivettetik, kétszeresen tartoznak fizetni. 87. §. Ennek meghatározása végett, a rónok minden oly birtokosra nézve, ki az összeirás alatti községben nem lakik, az összeirás alkalmával megtudja, ha valjon nem tartózkodik-e külföldön? — s külföldöni tartózkodásáról meggyőződvén, távolléte adóját külön jegyzékbe teendi, fenmaradván az érdeklett személynek azon joga, hogy az ellenkezőt, alispáni hiteles bizonyitvánnyal igazolhassa; de ezen igazolásnál a honbani lakásnak csak azon időszaka jöhet tekintetbe, mely ugyanazon évben a rónoki összeirást megelőzte. 88. §. Kivétetnek mindazáltal a távolléti adó alól a következők: a) kik életök 19-ik éveig iskolai tanulásért tartózkodnak külföldön; b) kik tapasztalásszerzés végett utaznak külföldön. Ily utazásra azonban akár egyszerre, akár ismételve tétessék, összesen két évi időszaknál több nem fordittathatik a nélkül, hogy az illető egyén távolléte adó alá esnék. c) kik mint országos hivatalnokok, ezen minőségükben, vagy kormányi különös megbizás következtében tartózkodnak külföldön. 89. §. Mindezen adónemek kivetési s behajtási módjáról külön törvény intézkedik.

Törvényhatóságok házi adója.

40. §. A törvényhatóságok házi adójának kivetési s behajtási módjáról külön törvény intézkedik. 41. §. A törvényhatóságok minden házi szükségeinek készpénzre számitva kell a háziadó rovataiba felvétetni. Ide értetnek a közmunkák is, melyek szintugy készpénzben kivettetvén, a törvényhatóságok által fogadandó munkások által fognak teljesittetni. 42. §. A törvényhatóság házi adójához mindenki tartozik járulni, a ki azon törvényhatóságban föld-, ház-, kereseti és személyadót fizet, és pedig azon arányban, mint azt, a törvényhatóságnak a belügyminister által helybenhagyott költségvetése nyomán a pénzügyminister annak megállapitásával elhatározandja, hogy minden forint országos adó után házi adó gyanánt hány kr. fizettessék.

Községi adó. 43. §. A ki országos és háziadót fizet, a községi adóhoz is járulni tartozik. 44. §. Ennek arányát a község által készitendő, s a törvényhatóság által, a belügyminister helybenhagyása mellett megállapitandó költségvetés nyomán, szintugy mint a házi adót, toldalék-krokban fogja a kivetési törvény szerint a pénzügyminister meghatározni.

Bemutatja továbbá a pénzügyminister:

2. A törvényhatósági osztálykulcsot.

3. Az alosztályi földadó-kulcsot.

4. Az erdélyi törvényhatóságok osztályzatát s földadói alosztályokat.

5. Az adókivetésről s behajtásáról törvényjavaslatot.

Törvényjavaslat. Az adó kivetéséről és behajtásáról.

1. §. A közadónak községenkénti kivetése és behajtása a törvényhatóságok közbejöttével, s ellenőrsége mellett, álladalmi tisztviselők által történik. 2. §. E végett a pénzügyminister az országot adókerületekre osztandja, ugy mindazonáltal, hogy egy-egy adókerületbe különböző törv. hatóságok területe egybe ne foglaltassék, s egy-egy adókerület csak oly kiterjedésü legyen, mi-

szerint a törvényben megállapitott határidőben — egy-egy tisztviselő — ugy az adókivetést, mint a községenkénti adóbehajtást személyesen végrehajthassa. 3. §. A pénzügyminister minden kerület számára egy adótárnokot s egy rónokot (dicator) nevez, ki egyszersmind amannak számvevője is. 4. §. Kisebb királyi városokban az adótárnok egyszersmind a közadónak egyénenkénti behajtásával is foglalatoskodhatik, s mint ilyen, a községi adószedők számára alább kirendelt javadalmakban részesül; — nagyobb királyi városokban azonban, vagy megyei s szabad kerületi törvényhatóságban kebelezett, de népességöknél s terjedelmöknél fogva — egy adókerületet képező községekben, mint szinte a több községekből álló adókerületekben, sem a rónok, — az egyénenkénti adókivetésben, sem az adótárnok, a 38. §-ban megirt esetet kivéve, az egyénenkénti adószedésbe nem bocsátkozik, hanem amaz csak az egész községre eső adót határozza meg; emez pedig, a községi adószedők által behajtott adót veszi át. 5. §. Az álladalmi rónokok és adótárnokok álladalmi köztisztviselőknek tekintetnek, s valamint kinevezésük s elmozditásukra, ugy egész hivataloskodásukra nézve közvetlenül a pénzügyministertől függenek, kinek, és általa az álladalomnak felelősek; — fizetésök mindazáltal az illető törvényhatóságok házi pénztárának, a községi adóvetőké s adószedőké pedig a községi pénztárnak terhére esik. A hol pedig egy községnek saját jegyzője nem levén, az egyéni adókivetés, az illető törvényhatóság itélete szerint, több községekben egy jegyzőre bizatik, ugyancsak a törvényhatóság fogja meghatározni, hogy az illető községek, az egyéni adóvetéssel megbizott jegyző fizetéséhez minő arányban járuljanak. 6. §. Az adó községenkénti összeirásának september hónap 15-ik napjáig meg kell történni; az illető rónok által két, s illetőleg három példányban elkészittetni, s egyik példánynak a község számára kiadatni, másiknak, megyében az alispánhoz, kerületben a kerület grófjához vagy kapitányához, a harmadik példánynak pedig a pénzügyministerhez september 3-ik hetében postán felküldetni. Ennek pontos teljesitéséért az illető rónok hivatalától elmozditás terhe alatt felelős, fenmaradván vétkesebb mulasztás esetében a pénzügyministernek még azon hatósága is, hogy az ily hanyag tisztviselőt az általa összeirt adó egy havi részletének birság gyanánti lefizetésében tiszti ügyészi kereset mellett, az illető törvényszék által elmarasztaltathassa. Az illető postahivatal a feladás napját, a boriték külsején 50 pfrt. büntetés terhe alatt feljegyezni köteles. 7. §. Az illető alispán, kerületi gróf avagy kapitány vagy városi polgármester, a hozzá beküldött adórovási táblát a számvevő által eleve átnézetvén, legfölebb october 15-éig közgyülést tart; ott a rónokok által beküldött adórovásokat, a számvevő által netalán tett észrevételekkel egyetemben előadatja, s a közgyülés észrevételeiről készült jegyzőkönyv felterjesztését a pénzügyministerhez legfölebb october 3-dik hetében eszközli. — Ennek eszközléseért akkint felelős, hogy a pénzügyminister által a később felterjesztett észrevételek, az adó végmegállapitásánál figyelembe többé nem vétethetvén, az illető alispán, kerületi gróf, vagy kapitány, vagy városi polgármester, az ezen mulasztásbol valamely községre hárult kárt megtériteni köteles leend; s a pénzügyministernek ily kártéritést rendelő határozata, a törvényszék által az illető község javára foglalás utján azonnal végrehajtandó lészen. A postahivatalok iránt az előző szakaszban kiszabott kötelesség s büntetés, ugy az ezen szakaszbani felterjesztésre, mint átalában minden hivatalos levelezésekre nézve kiterjesztetvén. 8. §. Mivel pedig azon eddigi szokás, miszerint ekkorig

az országos adó, a házi adó, s a községi adó külön-külön szokott kivettetni, s az adószedés is külön jegyzetek szerint, majd egyik, majd másik pénztár számára történt, jövendőre megszüntetik; s az adókivetés és behajtás egyesittetik, a törvényhatóságok köteleztetnek 1849-ik évtől kezdve julius végéig, jövő évi házi szükségeik költségvetését elkésziteni, közgyülésileg megvizsgáltatni, végmegállapitás végett a belügyministerhez felküldeni. Mely kötelesség teljesitéséért a megye alispánja, kerület grófja, vagy kapitánya, hivatalábóli elmozditás terhe alatt felelős. 9. §. A belügyminister a törvényhatóságok házi költségvetését augustus és september hónapok folytán átvizsgáltatván, megállapitja s állapodását a pénzügyministerrel közli; ezen megállapodásnál azonban a törvényhatóságokra, törvény által nem rendszeritett költségrovatokat nem parancsolhat, a törvényhatóságok által fölvetett összegeket (kivévén, ha pusztán számvetési hiba, vagy valamely törvényesitett rovat kihagyása forogna fen) nem növelheti, ellenben köteles állapodásában arra ügyelni, hogy a házi adóba semmi illetéktelen vagy tulzott kiadás fel ne vétessék. 10. §. Megyékben és kerületekben a községi adóra nézve pedig rendeltetik: hogy minden község, szintugy julius végéig, jövő évi községi szükségeinek előleges költségvetését, az illető megye alispánjának, vagy kerület grófjának, avagy kapitányának beküldeni tartozik; s ezért az illető községi jegyző — hivatalától elmozditás terhe alatt — felelős. —Az alispán, vagy kerületi gróf, avagy kapitány ezen költségvetéseket a kerületi, vagy járásbeli számvevők által (kik a jövendőre megszüntetett törvényhatósági aladószedők helyébe léptettetnek) megvizsgáltatja; s a megye vagy kerület főszámvevője által felülvizsgáltatja. — Ezen egész vizsgálatnak augustus és september hónapok folytán okvetlenül meg kell történni, s a fentebbi 7. §. szerint october első felében tartandó törvényhatósági képviselő-közgyülésnek végelhatározás végett előterjesztetni. 11. §. Valamint a törvényhatóságok házi pénztárának költségvetését az illető törvényhatóság késziti, s a belügyminister határozza el; ugy a községi költségvetést a községek készitik, s az illető törvényhatóságoknak a községek képviselőiből s megyei tisztviselőkből alakitandó közgyülése, ennek rendszeritéseig pedig a mult országgyülés által helyesetitett bizottmány határozza el; azonban határozata eredményét nem részletekben, hanem minden községre nézve külön megállapitott összegben a pénzügyministerhez feljelenti. Mely feljelentésnek az előbbi szakaszban emlitett octoberi közgyülésből, legfölebb october 3-dik hetében mulhatlanul meg kell történni; s valamint a tárgyalásnak azon gyülésbeni bevégzéséért a gyülés minden tagja egyenként, ugy a tárgy előterjesztése, s a pénzügyministerhez kellő időbeni felküldése iránt, a gyülési elnök — hivataltóli elmozditás terhe alatt — felelős; valamint viszont az alispán, s illetőleg kerületi gróf, vagy kapitány azon községi jegyzőt, ki a községi költségvetést julius hónapban be nem küldené, vagy számvevőket, kik a vizsgálatot a kiszabott időben meg nem tennék, hivatalaiktól felfüggeszteni, helyöket ideiglenesen betölteni; s végelmozditás és az elmozditott helyérei választás végett, a legközelebbi közgyülésnek jelentést tenni tartozik, különben a felelőség ő reá hárul. 12. §. Ezek szerint a pénzügyminister, a községenként kivetendő adómennyiségről értesittetvén, s azt az illető törvényhatóság netaláni észrevételeinek méltó figyelembe vételével véghatározatilag megállapitván; egyszersmind arról, mennyiben lett légyen a törvényhatóság jövő évi házi adója megállapitva a belügyminister által, — arról pedig, mennyit teszen minden egyes község-

nek községi költségvetése, az illető törvényhatóság által tudósittatván, ki fogja számitani, hogy a minden törvényhatóságra összesen eső országos adó minden forintjához, házi adó fejében hány kr, és ismét minden község összes országos adójának minden forintjához községi adó fejében hány kr. toldalék esik, s ekként minden községre nézve, az országos házi és községi adó fejében eső illetőséget egy összegbe egyesitve meghatározza; s egy példányban az illető adótárnokhoz behajtás végett, más példányban pedig az illető törvényhatóságokhoz, az egyéni kivetés eszközlése végett akként küldi át, hogy legfölebb november közepéig kézhez jussanak. Az egyéni kivetésnek december végéig be kelletvén rekesztetnie, az adóbehajtásnak pedig januárban megkezdetnie, s havonként egész éven át folytattatnia; mi végre 1849-től kezdve a hivatalos év a rendes naptári év szerint lesz számitandó. 13. §. Királyi városokban a házi adó a községi adóval egybeolvadván, a helybeli költségvetés végmegállapitása ép ugy, mint a megyék s kerületek házi adójára nézve, a 8-dik s 9-dik szakaszokban rendeltetett, a belügyminister köréhez tartozik. 14. §. Az egyénenkénti adókivetésnél a házi és községi adó nem külön vettetik ki, s iránt uk az adókivetésben külön számolat nem vitetik, hanem meghatároztatván az egyént minden czimek alatt illető egyenes közadó, a pénzügyminister által megállapitott arány szerint, minden forinthoz a házi és községi adó fejében toldalék hozzá adatik, s az egész egy összegbe egyesittetik. 15. §. Szintugy az adó behajtásánál is, akár országos, akár házi, akár községi adó rovására külön beszedéseket tenni, tilos. Mindazt, mit a községi adószedők egy hónapon át behajtottak, a hónap végével községenként megjelenő adótárnok kezébe, minden beszámitás, levonás, vagy hiány nélkül beszolgáltatják; a ki viszont az átvett összegből a községi pénztárt aránylag illető részt, a község pénztárnokának, s az egész kerületében behajtott összegből a törvényhatóság házi pénztárát illető aránylagos részt a törvényhatóság pénztárnokának átadja; az ország kincstárát illető adóilletéket pedig azon álladalmi pénztárba szolgáltatja be, melyet helyfekvés szerint, a pénzügyminister, minden adótárnok számára kijelölend. 16. §. Az adótárnok minden havi adószedés előtt egy héttel azon tisztviselőt, kit a törvényhatóság e végre kijelölend, eljárásának napjáról s rendjéről értesitvén; a kijelölt tisztviselő az adószedésen jelen lenni tartozik. A folyó hóban, a községi adószedő által behajtott adó összeszámitását s nyugtatványozását és ellennyugtatványozását ellenőrzi, s előttemezi. Az adótárnok ily előttemezett kimutatás mellett tartozván az országos adót az illető kincstári pénztárba átszolgáltatni; amaz pedig az adótárnok eljárása eredményéről a törvényhatóság elnökének jelentést teszen, ez viszont ezen jelentéseket évnegyedenként a pénzügyministerhez, az adótárnokok ellenőrzése végett beküldi. 17. §. Ugy az adótárnoknak, mint a mellé rendelt törvényhatósági tisztviselőnek joga, sőt kötelessége a havonkénti behajtás alkalmával akármelyik községi adózó adókönyvecskéjét előkivánni, s a községi adószedő naplójával vagy rovásával összehasonlitani; hiány vagy különbség tapasztalása esetében a törvényhatósági tisztviselő megtévén nyomban a szükséglett biztositó intézkedést, a tapasztaltakról a törvényhatósági elnöknek azonnal jelentést teszen, kinek kötelességében áll a hűtelen vagy hanyag adószedő ellen, rögtön szigoruan eljárni.

Az adófizetésről. Minthogy jövendőben az országos adó nem egy összegben ajánltatik meg az országgyülés által, nem vettetik ki porták szerint a törvényhatóságok között, s nem dicák szerint a törvényhatóságokban, hanem

tárgyadók határoztatnak meg, s minden községek illetősége az országgyülésileg megállapitott kulcs és osztályozat szerint állapittatik meg; — az adókivetés következőleg történik:

18. §. Az adókivetésnek september hó 15-ik napjáig meg kelletvén községenként történni, a kerületi rónok; miután a törvényhatóság és községek levéltárából, különösen a földbirtokra vonatkozó adatok iránt, minők: térképek, urbéri tabellák, összesitési, elkülönzési perekbeni kimutatások, telekkönyvek, mult évi összeirások stb. magának az év folytában kellő előkészületeket készitett: értesiti a kerületében levő községek előjáróit, mely nap fog adórovás végett kebelökben megjelenni; valamint, szinte a megye, sz. kerület, vagy kir. város főtisztjét a végett, hogy melléje, az illető sz. birát, illetőleg számvevőt, vagy más kerületi, avagy városi tisztviselőket kirendelje, s ezeknek és a községi előjáróságnak közbejöttével, előre közhirré tett helyen és időben, az adórovást, az adótárgyak szerint, és pedig mindenek előtt a földadó kivetésével megkezdi; s ebben következőleg jár el:

a) Földadó.

19. §. A törvényhatóság s község levéltárából kivett adatok nyomán, vagy a hol ily adatok nincsenek, a helybeli lakosok meghallgatásával, és szükség esetében, szomszédhelységi tanuk hit alatti kihallgatásával, meghatározza a községi határnak, s netalán hozzá tartozó pusztáknak kerületi kiterjedését; s fölhivja a község előjáróit, hogy ha ez ellen észrevételök van, a kiterjedést hiteles oklevelekkel nyomban bizonyitsák be, és e meghatározást a reá netalán előfordult észrevételekkel együtt jegyzékbe teszi. Ha ellenben a község előjárói a földterület meghatározása ellen kifogást nem tesznek ugyan, de a rónok — a bemondás valósága iránt kétsége támadván — peripherialis felméréshez nyul, s ebből az sülne ki, hogy a községi előjárók, a bemondásban oly eltagadást követtek el, mely a bemondott területnek legalább $^1/_5$ részét teszi: a község a reá eső földadónak kétszeres fizetésével büntettetik, a felmérés költségeit az eltagadásra vetemedett előjárók tartozván viselni. 20. §. Minden pusztának, mely nincsen annyira népesitve, hogy maga egy községet tenne, a községi adóbani részeltetés tekintetéből, helyfekvés szerint, egyik szomszéd helységhez kell az adókivetésnél soroztatni. 21. §. Meg levén a terület állapitva, a rónok mindenek előtt, a teljesen haszonvehetetlen földterület összegét, az összes területből levonván, megkülönbözteti, hogy a haszonvehető határrészből hány hold van szántóföld, szőlő vagy szilvás, hány hold belső telek, rét és kert s hány hold erdő, legelő avagy nádas; — a holdakat az egész országban mindenütt 1,200 □ ölével tartozván számitani. 22. §. Ezen megállapitásban a hajdan urbérinek nevezett birtok összegének felvételénél az urbéri táblák, rendezési perek s adórovási összeirások egyik tájékozó adatul szolgálván, a község határábani másnemü birtokok összegének bemondására a közönség azon figyelmeztetéssel szólittatik fel, hogy a határ összes területe meg levén állapitva, minden elhallgatás a község terhére esik; mivel mindazon földbirtok, melynek minemüsége meg nem határoztatik, a legmagasabb rovásu szántóföld és rétnek fog számittatni. 23. §. A bemondások valóságára nézve a rónoknak kétsége támadván, tanukat hallgathat, szemlét tarthat, s megállapodását kijelentvén, az ellen a község lakosai közől bárki tehet kifogást; melyet azonban a rónok csak azon esetben vehet figyelembe, ha a kifogás nyomban, minden haladék nélkül, hitelt érdemlő oklevelekkel igazoltatik. 24. §. A rónok annak feljegyzésébe, hogy ki, mennyi szántóföldet, szőlőt,

rétet, kertet, legelőt vagy erdőt bir, nem ereszkedik, (ez az egyéni kivetésre tartozván) hanem csak átalában mondja ki, hogy mennyi szántóföldet, szőlőt, szilvást, belső telket, rétet, kertet, legelőt, erdőt s nádast veszen fel a község adórovásába. 25. §. Ez meglevén, miután az, hogy a törvényhatóság melyik osztályba tartozik, s hogy minden osztálynak hány alosztálya van, országgyülésileg lett megállapitva, a rónok csupán azt határozza meg, hogy a község föladó tekintetében, melyik osztályba soroztatik; és pedig külön-külön a szántóföldekre, szőlőkre, szilvásokra, külön a belső telkekre, kertekre s rétekre, és ismét külön a legelőre, erdőre s nádasokra nézve; és kimondja, hogy mindenik földnemnek összege az országgyülésileg megállapitott kulcs szerint hány krjával fog az országos adónak a községre vetésében számba vétetni, következőleg földadó fejében az egész község mennyi adót fizetend. — Ámbár az országgyülésileg megállapitott adókulcsban a szántóföld, szőlő és szilvás egy cathegoriába, a belső telek, rét és kert ismét egybe, és a legelő, erdő és nádas, szintugy egybe számittatott; a hol mindazáltal az egy cathegoriába sorozott földnemek között például szántóföld és szőlő vagy legelő és erdő között, átalában véve nagy különbség van, ott azoknak megadóztatásában külön alosztályzati kulcs vétethetik fel.

b) Házadó.

26. §. Bevégeztetvén a földbirtok osztályzati összeirása, a rónok a házadó összeirásához fog; s e végett tetszése szerint kijelölendő meghitelt egyének által, a törvényhatósági tisztviselő közbejöttével, a lakházakat, s azokban a lakszobák, vagy bért hozható boltok, tárak, istállók, pinczék, szinek számát összeiratja. 27. §. Megtörténvén az összeirás, az országgyülési kulcs szerint megállapitja, hogy a község házadó tekintetében melyik osztályba tartozik, következőleg országos házadó fejében a községre összesen mily összeg esik. 28. §. A föld és házadó alól kivétetnek: templomok, kór és dolgozóházak, iskolák s egyéb középületek, temetők s közlekedési utak, és kivétetnek az álladalom kincstárának saját fekvő javai; de ha ezen javakat vagy bérben, vagy másnemü szerződés szerint mások használják, ezek az élvezett haszontól keresetadót fognak fizetni.

c) Keresetadó.

29. §. Keresetadó alá tartozik a jövedelemnek minden neme, mely föld, vagy házadó rovatba nem jött; tehát köz- és magántisztviselők, a ministerektől kezdve az utósóig, tanitók, lelkészek, orvosok, ügyvédek, mérnökök, irók, müvészek, kereskedők, gyárosok kézmüvesek, bármi névvel nevezett segédek, haszonbérlők, fogadósok, szolgák, szolgáló leányok, s mindennapi élelmökön felül valamj biztos keresetre számitható munkások. Az ugynevezett uri jogok és haszonvételek, mint például italmérési husvágási jog, halászat, vadászat, vásárjog, nem különben, malmok, hid-, út-, révvámok, bányászat, sör-, pálinkafőzés, s azok melletti marhahizlalás, fuvarozás, szóval a jövedelemnek, jövedelmező keresetnek s kereseti munkának bármely neme. 30. § A keresetadót a rónok az országgyülésileg megállapitott kulcs szerint egyénileg irja össze, s az egy rovatba eső adózók illetékének öszvegét egybe adva, veti ki a községre, miszerint ez, az egyéni kivetésnél, minden oly egyes cathegoriának, mely nem egyéni jövedelem, hanem osztályzati kulcs szerint taxáltatik, például kézmüveseknek, napszámosoknak adóöszvegét, az illető egyének közt felosztthassa. 31. §. A tőkék kamatjainak megadóztatása szintugy a keresetadóhoz tartozik. Ezek azonban, külön összeirás alá nem jőnek; ha-

nem az illető adós által fizettetnek a hitelező rovására, az adókulcsban meghatározott módon és beszámitás szerint.

d) Személyadó.

82. §. Megtörténvén e szerint a közvetlen adó minden elszámlált nemeinek összeirása, személyadó fejében, még a községre eső összes adónak egy tized része, az adó öszvegéhez hozzá tétetik; s ezen arány az egyéni kivetésnél is akként megtartandó, hogy személyadót csak az fizet, a ki valami közvetlen tárgyilagos, vagy vagyoni adót is fizet; s személyadó fejében mindenki sem többet, sem kevesebbet, mint összes egyéb adójának $^1/_{10}$-ed részét fizetendi. 33. §. Végre még a közvetett adó nemeiből a rónok összeirására, a pálinkakazántól járó, nemkülönben az italmérési s dohányárulási adó tartozik, de ezek a közvetlen (direct) adóról különösen lesznek sommázandók, s ezeknek elseje az egyéni kivetésnél is az országos rónok által meghatározott menynyiségben hajtatik be; a két utóbbiak pedig községenként külön összegekben határoztatván meg a rónok által, személyenként az egyéni kivetésnél fognak felosztatni. 34. §. A rónok ekként az összeirás alatt lévő községre esendő, minden adónemeket egybefoglalván, a rovatos táblázatba, ugy az összes adót, mint egyes rovatainak összegét, a keresetadót cathegóriák szerint egyénenkint; szintugy az italmérési és dohányárulási adót, szám és cathegoria szerint, a pálinkaadót pedig egyénenkint is beiktatja, a táblázatot kir. városokban két, egyebütt három jegyzékben elkészíti, s a törvényhatósági tisztviselővel s községi bíróval és jegyzővel aláiratja. 35. §. Ezen törvényhatósági és községi tisztviselők azt, hogy az összeirás előttük ekkint történt legyen, aláirásukkal bizonyitani, hivataluktóli elmozditás terhe alatt kötelezteteték; mindazáltal ha észrevételeik forognak fen, azokat az összeiráshoz csatolhatják, s ezt aláirásuknál is megjegyezhetik. 36. §. Ezen kifogási és észrevételi jog, bármely illető községbeli egyénnek is megengedtetik, sőt ha ki magát az összeirás által igazságtalanul terheltetve érzi, észrevételeit az összeirásnak törvényhatóságilag történendő átnézése előtt oda is benyujthatja, s iráutoki véleményét a közgyülés határozatilag kijelentendi, és igazság szerinti tekintetbe vétel végett a pénzügyministerhez felterjesztendi. 37. §. Miután minden községnek adója a fent leirt módon, a pénzügyminister által megállapitatott, s a törvényhatósághoz és országos adótárnokokhoz behajtás végett leküldetett, az adótárnokok magokat a községenkinti adóbehajtásban csupán és egyedül ehhez alkalmazandják; s az egyéni kivetésekbe nem bocsátkozandnak. 38. §. Mindazonáltal, ha a községi adószedők által, az összes adóilletőség az év folytában az adótárnoknak be nem szolgáltatott, a decemberi adószedés alkalmával köteles az adótárnok magának az egyéni adóvetési táblázatot előmutattatni, s a tartozásokat behajtani; ha pedig behajthatlan tételek találkoznának, azokat a fenforgó okokkal egyetemben jegyzékbe tenni, miszerint semmi adótartozás más évre át ne menjen. A behajthatlanságok iránti véghatározat s azoknak, hol alapos okok forognak fen, elengedése, ha pedig a községi adószedő hanyagságából eredtek, ezekeni megvétele a pénzügyminister hatóságához tartozván. 39. §. Az egyéni kivetés iránti részletes rendelkezés a törvényhatóságok meghallgatása mellett a pénzügyministerre bizatik. Mire nézve azonban a következő vezérelvek állapitatnak meg: 40. §. Az egyéni kivetést, kisebb királyi városokban az országos rónok, nagyobb városokban a városi közgyülés által választandó adóvető, megyékben és sz. kerületekben pedig a községi jegyzők teljesitendik. 41. §. A királyi városokban

egyszer megválasztott adóvető időszaki választás alá többé nem esik, s hivatalából csak a városi tanács határozata következtében inditandó tisztügyészi per utján itélet által mozditathatik el. 42. §. A községi jegyzők, mint a végrehajtásnak közvetlen organumai, megyei, és szabad kerületi tisztviselők fokára emeltetnek. 43. §. Választásuk következőleg történik. A törvényhatóság elnöksége által az illető község, vagy községek felszólittatnak, hogy a jegyzőségre három egyént jelöljenek ki; mit ha teljesitenek, a választás a megye, vagy kerület által ezek közől történik, ha pedig nem teljesitenek, a kijelölés oly módon történik, mint a törvényhatóság más tisztviselőire nézve, s a választás is a megyei és sz. kerületi közgyülés, vagy mig ez rendeztetnék, központi bizottmány által a többi tisztviselőkéhez hasonló módon eszközöltetik. 44. §. Az egyszer megválasztott községi jegyző hivatalából csak birói itélet által mozdittathatik el, az e végetti tisztügyészi keresetnek, akár az illető község kérelmére, akár pedig különben is elrendelése a törvényhatósági közgyülés, vagy bizottmány hatóságához tartozván. 45. §. A hol egyes község nem elég népes arra, miszerint maga egy jegyzőt foglalatoskodtathasson, a törvényhatóságnak szabadságában áll több községeket egy jegyzőségben egyesiteni, s a jegyző lakhelyét kijelölni. 46. §. A községi jegyzők fizetéseit, a megyei vagy kerületi törvényhatóság határozza meg. 47. §. Ezen fizetést a községi jegyzők az illető község, vagy községek, helybeli pénztárukból kapják; mi végett annak a községi költségvetésben évenkint fel kell vétetni. A hol több községek vannak egy jegyzőségben egyesitve, azoknak a jegyző fizetésébeni részeltetésök arányát szintugy a törvényhatóság határozza meg. 48. §. A királyi városi adóvetők s illetőleg községi jegyzők az adónak egyénenkinti kivetésében következőleg járnak el: kezökhöz kapván az országos rónok által kidolgozott s a pénzügyminister által megállapitott adólajstromot, annak egyes rovatait az illető egyének közt felosztandók, munkájokat nyilvánosan s az illető egyének meghallgatásával hajtják végre, és pedig

A földadóra nézve.

49. §. A földadónak minden rovatát, csak az illető földbirtokosok közt osztandják fel, oly módon, hogy a szántóföldekre és szőlőkre együtt, vagy külön-külön meghatározott adóösszeget csak a szántóföld, vagy szőlőbirtokosok fizessék, s egy tárgybeli adó más tárgyra, vagy személyre át ne ruháztassék.

A község földadója cathegoriák szerint a törvényhozásilag megállapitott egy bizonyos alosztálybeli kulcscsal levén számitva, az egyéni kivetés alkalmával minden földnemre több alosztályok megállapithatók; de nem többek, mint a mennyi az illető törvényhatóságra s illető földnemre nézve törvényben meg van határozva, s az egyénikivetésnél csak ezen alosztályi kulcskülönbség alkalmaztathatik.

Például: X. megye törvény által földadó tekintetében a 6-ik osztályba tartozik, melynek szántóföldre nézve közép adókulcsa 9 kr. — Azon megyének X. helysége a rónok által 4-ik alosztályba soroztatott, melynek adókulcsa 8 kr. minden hold szántóföld után. Van összesen 1000 hold szántföldje, tehát fizet szántóföldadót 133 ft. 20 krt. Ennek kell az ottani szántóföldek közt felosztatni. De a határbeli földek különböző minőségüek, az egyéni kivetésnél tehát ugyanannyi alosztály felvehető, mennyi a törvényben azon megyére nézve megállapitatott, t. i. öt, s minthogy ezen alosztályok adókulcsa 11—10—9—8—7 kr. holdankint, az egyéni kivetést szintezen különbség szerint

lehet osztályozni, olyformán, hogy egy hold szántóföldtől senki 11 krnál többet s 7 krnál kevesebbet ne fizessen; mindnyájan együtt pedig 133 ft. 20 krnál sem többet, sem kevesebbet ne fizessenek.

A mely föld neme p. o. legelő vagy erdő a község lakosai által közösen használtatik, az egyéni kivetés az egyéni haszonvét szerint számitandó.

Például ha egy bizonyos község 9-ik osztálybeli törvényhatóságba tartozván, bir 1000 hold legelőt, mely a 4-ik alosztályba soroztatván, holdjától 2 krjával fizet összesen 2,000 kr. adót, a legelő közösen használtatik, s van a helységben 400 szarvasmarha, és 1000 juh, melyből 10 darab egy szarvasmarhára számitható, összesen 500 darab, melylyel a legelőadó összegét elosztván, minden darab szarvasmarha, s minden 10 juh után 4 kr. legelőadó fog fizettetni.

A házadóra nézve.

50. §. A házadó összege a rónok által meg levén határozva, ennek egyéni kivetésénél, a házbirtokosok meghallgatása mellett, a község különböző részeiben jövedelmezőség szerint több alosztályokat lehet megállapitani, de az összes házadó csak a házbirtokosok által fizetendő s általok e czim alatt sem több, sem kevesebb nem fizethető, mint a mennyi a rónok által házad gyanánt az egész községre kivetve van.

Keresetadóra nézve.

51. §. A keresetadónak azon nemeire nézve, melyek az illető lakosok személyszerinti jövedelmeinek fölbecslése szerint lettek a rónok által megállapitva, az egyéni kivetés már a rónok adólajstromában benfoglaltatván, ezek iránt nem uj kivetésnek, hanem csak átirásnak leszen helye.

Ellenben a kézmüvesek és napszámosok kereseti adója osztályzati kulcs szerint levén a rónok által megállapitva, ezeknek egyéni kivetésében, az illetők meghallgatása mellett, szintazon eljárás követendő, mely fentebb az 50. §-ban a házadóra nézve kijelöltetett, azon megjegyzéssel: hogy a kézmüvesek keresetadója csak a kézmüvesek közt, a napszámosoké pedig csak a napszámosok közt leszen az egyéni viszonyok tekintetbe vételével felosztandó.

Személyadóra nézve.

52. §. Miután az egyéni kivetésnél, minden egyes adózónak, föld-, ház- és keresetadóbeli illetéke, meg lőn állapitva, minden személyre nézve a különböző czim alatti adók egy összegbe egyesittetnek, s az egyesitett adóösszeghez annak tizedrésze, személyadó gyanánt hozzá adatik.

A törvényhatósági házi adóra és községi adóra nézve.

53. §. A pénzügyminister által községenkint meg levén állapitva, hogy házi és községi adó gyanánt, az országos adó minden forintjához mennyi krajczárnak kell toldatni, ezen arány az egyéni kivetésnél is megtartandó, s az ezen adó fejében járó illeték minden egyes személyadó összegéhez hozzáadandó. 54. §. A királyi városi adóvető s illetőleg községi jegyző, a direct adónak egyéni kivetését ekként elvégezvén, a kivetésről két lajstromot készit, melyben minden egyes személynek évi adója, ugy rovat szerint, mint összesitve beirva, egyszersmind az is bejegyezve legyen, menynyit teszen egyénenként az évi adónak egy havi részlete, — s az ekként elkészitett adólajstromnak egyik példányát a községi adószedőnek átadja, másik példányát pedig az illető törvényhatósági számvevőnek beküldi. 55. §. Az adóvető s illetőleg községi jegyző kötelességéhez tartozik még minden

egyes adófizetőnek adókönyvecskéjébe azon évi adóját, s annak egy havi illetőségét bejegyezni.

Mellékadókra nézve.

56. §. A közvetlen adó kivetése alkalmával egyszersmind a következő mellékadók is egyénenkint kivettetnek s illetőleg összeiratnak, u. m. a) Pálinkakazánadó. b) Italmérési, s c) Dohányárulási adó.

Ezen adókra nézve, minthogy a házi és községi adók kivetésénél alapul nem szolgálnak, külön adólajstrom szintugy két példányban készitendő, s ezen adónemek az illetők adókönyvecskéjébe is külön beirandók.

És pedig a pálinkakazánadó minden változtatás nélkül a rónok összeirásából átiratik; ellenben az italmérési és dohányárulási adó összege külön-külön az illető személyek közt szintazon módon osztályoztatik, mint ez a ház- és keresetadóra nézve az 50. és 51. §§-ban elrendeltetett. 57. §. A ki magát az egyéni kivetés által igazságtalanul terheltetve érezi, okadatolt panasszával vizsgálat végett, a kir. városi vagy más törvényhatóságokban a kerületi számvevőhöz folyamodhatik. 58. §. Ezen kerületi számvevők, megyékben és szabad kerületekben az ezennel megszüntetett eladószedők helyébe lépnek, s tisztökhöz tartozik az egyéni kivetés ellen hozzájok adandó panaszokat, nemkülönben a községi adószedők számadásait megvizsgálni, mely utóbbiaknak elővizsgálata azonban megyékben és sz. kerületekben a községi tanácsnak a jegyző közbejöttével kötelességéhez tartozik. 59. §. Az adókivetés elleni panaszokat a számvevő megvizsgálván, a kérdés végeldöntése végett a törvényhatóságnak véleményes jelentést teszen. 60 §. A törvényhatóság határozata ellen, a meg nem elégedő fél a pénzügyministerhez folyamodhatik, de ha panasza itt is alaptalannak bizonyodnék, az illető törvényhatóság által a vizsgálatban eljárt tisztviselő utazási költségeinek s napdijainak megtérítésében fog elmarasztatni. 61. §. A kivetés elleni panasz ürügye alatt a kivetett adó fizetése fel nem függesztethetik. A panasz valósága esetében a határozat után kelletvén a beszámitásnak eszközöltetni. 62. §. Az egyéni kivetés szerinti adószedés községi adószedők által történik, kiket a község maga választ; de az egyszer megválasztott hivatalát mindaddig folytatja, mig vagy hűtelen, avagy rendetlen kezelés miatt el nem mozdittatik, vagy pedig más okok miatt is adószedői hivatalra alkalmatlannak biróilag nem itéltetik. 63. §. Valamint egyéni kivetés tekintetében több községek egy jegyzőségbe egyesittethetnek, ugy ezen egyesités az adószedésre is kiterjesztethetik. Mit az illető törvényhatóságok határoznak meg, s az adószedő fizetésébeni részvétet is ugyanazon arányban, mely a jegyzőre nézve kiszabatott, megállapitandják. 64. §. Kisebb kir. városokban az országos adótárnok a községi adószedő tisztjét is teljesitheti. 65. §. A községi adószedő, a naplón kivül, melybe minden bevételeket napról napra bejegyez, még egy különös adóbehajtási lajstromot (incassatorium) is köteles tartani, melybe minden adózó neve, évi adója s havonkénti illetősége külön rovatokban beirva, s az adóvető által aláirva legyen. Ezen lajstromnak ezenkivül még az év 12 hónapjának megfelelő 12 rovattal kell elláttatniok, s minden adózó neve után az illető havi rovatba, az általa befizetett adómennyiségnek az adószedő kezével be kell egyénenkint iratni. Azonfelül pedig minden adófizetésnek az illető adózó könyvecskéjébe is be kell jegyeztetni. — Ezen három oklevélnek t. i. a naplónak, havi lajstromnak és adókönyvecskének tökéletesen össze kell hangzani; különben az adószedő, mint rendetlen kezelő

hivatalából azonnal elmozditandó; s csempészet esetében az okozott károk megtérítésén felül még mint tolvaj is büntetendő. 66. §. A községeket, adószedőket s egyes adózókat az illető adólajstromok s könyvecskék nyomtatott példányaival az illető törvényhatóságok látják el 67. §. A községi adószedő a beszedett adóösszegből semmi esetben, senki utalványára semmi kiadást nem tehet; hanem a beszedett egész összeget minden hiány avagy levonás nélkül tartozik az illető országos adótárnoknak, ki e végett havonkint egyszer a községben megjelenik, beszolgáltatni. 68. §. Az országos adótárnok a községek havi adójának átvételében akként jár el, mint ez fenebb a 15, 16. és 17. szakaszokban rendelve van. 69. §. Az adótárnok köteles a községi adószedő naplóját, a havi lajstrommal (insassatorium) egybehasonlitani, s az egybehasonlitás eredményét, mindkettőn aláirásával bizonyitani; az átvett adómennyiséget magában a naplóban nyugtatványozni; magát pedig az átvételről ellennyugtatványoztatni, s ezt a 16. §. szerint láttamoztatni. 70. §. Miszerint pedig az adószedőnek kezelési hűsége folytonosan ellenőrizve legyen, az adótárnok köteles minden havi bevételkor a községbeli adózók közül többeknek adókönyvecskéjét előkivánni, s azt az adószedő havi lajstromával (incassatorium) egybehasonlitani, különbség esetében a 17. §-bani eljárásnak levén helye. 71. §. A behajtott adóból a törvényhatóságnak házi adó fejében s a községnek községi adó fejében járuló részt, az adótárnok az illető pénztárnoknak előttemezett nyugtatvány mellett kiszolgáltatja, s arról ellennyugtatványt ad. 72. §. Az adótárnok irányábani számvétel tisztjét a rónok teljesiti, s a számadásokat felvizsgálat végett a pénzügyministerhez beküldi. A községi adószedő számadásait pedig megyékben és szabad kerületekben a községi jegyző közbejöttével a törvényhatósági számvevő vizsgálja meg, s vizsgálatáról az előforduló nehézségek iránti végelhatározás végett a törvényhatósági számvevő-széknek jelentést teszen. 73. §. A rónok és adótárnok fizetéseit a pénzügyminister határozza meg, s az illető törvényhatóságok házi pénztárai fizetik; valamint szintugy a királyi városokbani adóvetők s adószedők fizetését is; — a községi jegyzők és adószedők fizetéseit pedig a megyék s illetőleg szabad kerületek határozzák meg, s a községek fizetik, mely fizetéseknek tehát a törvényhatóságok s illetőleg községek házi költségvetésében számba kell vétetni. 74. §. Ezen fizetéseken kivül a rónok az általa összeirt adónak 1%-jét, az adóvető s illetőleg jegyző az általa kivetett adónak szintugy 1%-jét, az adótárnok az általa községenkint átvett adónak hasonlóan 1%-jét, s a községi adószedő, az egyénenkint behajtott adónak szintugy 1%-jét veendik jutalmul. — A rónok és adótárnok százalékai az országos pénztárnak, az adóvetőé s illetőleg jegyzőé a törvenyhatóság házi pénztárának, az adószedőé pedig, a községi pénztárnak esvén terhére. Mely végett a pénzügyminister, a törvényhatóság összes országos, házi és községi adójának 1%-jét a házi költségvetéshez, a község összes adójának 1%-jét pedig a községek saját költségvetéséhez hozzá számitandja, s az illetőséget ekkint fogja meghatározni. 75. §. Ezen törvény végrehajtásával a pénzügyminister bizatik meg, ki egyszersmind felhatalmaztatik ezen törvény értelmében kötelező utasitásokat készíteni, az előfordulható kétségeket eldönteni, s törvénynyel el nem látott egyes eseteket ideiglenesen elhatározni. Minden e részbeni eljárásáról a törvényhozásnak időnkint jelentést tenni kötelezetvén.

Az egésznek végeredményét egybefoglalva, a fedezendő hiány

1848-ban	16,000,000 frt.
1849-ben	45,000,000 „
összesen	61,000,000 frt.

Ez azonban a legroszabb eset számitása, azon eseté, ha háborunk lesz, s az 1849-ben is végig tartana.

Mennyit fognak ebből a javaslott adónemek fedezni, bizonytalan; 21 millióra azonban lehet számitani, mely esetben a hiány 40 millióra menne.

Mivel azonban bizonyosan nem tudhatni, kénytelen a pénzügyminister az egészre hitelt kérni, mely végre a következő törvényjavaslatot terjeszti elő:

Törvényjavaslat. Az ország 1849-dik évi közszükségeinek fedezése végetti hitelnyitásról.

A mennyiben a jelen törvényhozás által 1849-re megállapitott költségvetést a kijelölt közjövedelmek nem fedezendnék; az ország 1849-dik évi közszükségeinek fedezése végett az ország kincstára számára 45 millió pfrt erejéig hitel nyittatik. Ennek következtében: 1. §. Az ország pénzügyministere felhatalmaztatik, azon 16 millió pfrton felül, melynek az 1848-diki második félévi szükséglet tekintetéből kölcsön utján vagy kamatlan pénzjegyek kibocsátásával fedezésére a T. t. cz. által már felhatalmaztatott; még 45 millió pfrt. erejéig kölcsönt venni, vagy kamatlan papirospénzt kibocsátani. 2. §. Ezen felhatalmazást azonban a kijelölt határig csak azon mértékben leszen szabad használnia, a mennyiben a közjövedelmek a megállapitott költségvetést nem fedezendnék. 3. §. Mindazon feltételek és biztositékok, melyek az 1848-ra szánt 16 millió pfrtnyi hitelre nézve a T. t. czikkben ugy a kölcsön, mint pénzjegykibocsátás iránt megállapittattak, ezen 45 millióra is világosan kiterjesztetnek. 4. §. Különösen a kibocsátandó kamatlan pénzjegyekre nézve rendeltetik, hogy azoknak teljes névszerinti értéküket a közállomány minden mostani és jövendőbeli közjövedelmeivel ezennel biztositván, azok minden országos és közpénztárakban teljes névszerinti értékben, ezüst pénz helyett elfogadtassanak. — Ezenkivül 5. §. A közállomány ezennel azt is biztositja, hogy a jelen és a T. t. cz. alapján kibocsátandó magyar kamatlan pénzjegyek 1852-dik esztendőtől kezdve minden évben legalább 3 millió pfrt. erejéig el fognak törlesztetni; kivévén mindazáltal azon esetet, hahogy a kibocsátandó pénzjegyek egész összegének forgalomban hagyása a közjólétre nézve jótékonynak és kivánatosnak mutatkoznék; miről a törvényhozás fog annak idejében határozni. 6. §. Annyi azonban ezen esetre is már most eleve meghatároztatik: hogy a törlesztésnek csak azon esetben leend szabad vagy meg nem kezdetnie, vagy évenkénti rendes folytatásának felfüggesztetnie, ha időközben az ország kincstára elegendő ezüstpénzzel lészen ellátva, miszerint az ország pénzügyministere elrendelhesse, hogy a forgásban maradandó pénzjegyek, az előmutató kivánságára az ország pénztárainál akármikor ezüstpénzre felváltassanak. — Mig ez meg nem történhetik, addig az 5. §-ban elrendelt törlesztésnek rendes folytatásáért a közállomány ezennel kezeskedik. 7. §. A pénzügyminister ezen törvény végrehajtásával megbizatik, ki ezen pénzügymunkálat állásáról s eredményéről a törvényhozásnak évről évre nyilt számadást adni köteles leend.

Föltéve a legroszabb esetet, hogy egyenes és mellékadókul egy fillér sem jöne be; — mi képtelenség — ez esetben mintegy 60 millió frt. pénzjegyet kellene kibocsátani.

De ehhez a pénzügyminister még a hitelintézetre 15, az urbériségek kárpótlási előlegezésére szinte 15 millió kibocsátására fog engedelmet kérni, mely esetben az összes kibocsátás 90 millióra megy.

Kérdés, nem volna-e a pénzjegyforgalom szerfölött nagy? a pénzügyminister meggyőződése szerint nem, mert a forgalomban levő 40 millió bécsi pénzjegyekkel s 10 millió ezüsttel az összes forgalom tenne 140 millió frtot, minden fejre tahát 9 1/3 frt esnék, s ez a legcsekélyebb arány, melyet Európában ismerünk, mert Nagybritanniában egy főre esik 41 1/2 frt, Frankhonban 39 frt, Hollandiában 52, Belgiumban 28, Portugalliában 24, Némethonban 25—30, Svécziában 11 frt. 24 frtos pénzláb szerint.

De kérdés még, károsan vagy jótékonyan hatna-e e kibocsátás az ország jólétére? A pénzügyminister hiszi, mikép nemcsak károsan nem hatna, sőt kitágulnának a nemzettest minden munkás izmai, mint rabé kitágul, midőn a fogság gőzéből szabad légre jut.

Adja meg a törvényhozás a munkás mozgalomnak ez életerőt s biztositson békét s önállást a nemzet férfias határozottsága ez országnak, s kevés évek alatt a hon boldogságának szivemelő érzetével emlékezendünk vissza a jelen napok küzdelmeire, szenvedéseire, melyek szabadságunkat megedzendik, s melyeknek férfiasan szemökbe kell néznünk, mert isten áldást csak munkáért ad.

A pénzügyministernek az országos pénzügyről szóló jelentése és törvényjavaslataiból az első rész felett, mely a folyó évben még remélhető jövedelmekről s költségek fedezéséről szól, az általános tárgyalás befejeztetett, mivel a ház, valamint a központi bizottmány mostani körülmények közt nem látta idejét annak, hogy gyökeresen uj rendszert teremteni lehessen, azonban másfelől a központi bizottmány egyes észrevételeit a pénzügyminister is általában elfogadta, ennélfogva a házban is csak egyes észrevételek tétettek. Legnevezetesebb, hogy az eddig adómentes osztályra nézve az eddig szokásban volt, de a volt Erdélyre nézve nem is alkalmazható porták helyett, a ház mérsékelt jövedelmi adót fogadott el, mennyiben a nyilatkozatok mutaták, a jövedelem 3%-jét vevén alapul.

Interpellatio is tétetett a hadügyministerhez, de miután jelen nem volt, helyette röviden a pénzügy- és kereskedelemministerek adtak rövid felvilágositásokat.

XIII-ik ülés a felsőházban

aug. 28-án.

Az elnök kijelenté, hogy a had- és pénzügyi törvényjavaslat a képviselőház elnökétől neki átküldetett s ezek felolvasandók. (Felolvastatnak.)

Perényi mindkét kérdést bizottmányra kivánja bocsátani, de azon meghagyással, hogy az még ma elkészüljön s hogy holnap már referálhasson. A többség Perényi véleménye mellett nyilatkozván, az lőn végzéssé. Wesselényi inditványa is bizottmányhoz utasittatott. Ezzel az ülés elosztott.

XLI-ik ülés az alsóházban

aug. 29-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése után Omazta Zs. törvényjavaslatot nyujtott be az urbéri viszonyok rendezése iránt. — Táncsics az idő rövidsége miatt elvül kivánja kimondatni, hogy jövendőben a bordézma és királyi haszonvétel szüntessék meg, s felette a jövő országgyülés határozzon.— Boczkó látván Ausztria törekvését Magyarország ellen, törvényjavaslatot nyujt be az ország függetlenségének biztositása iránt.

Ekkor a ház napi rendre térvén át, a pénzügyminister törvényjavaslata a központi bizottmány módositásával elfogadtatott. — Klauzál keresk. minister a vámkérdés ügyében következő beszédet tartott :

A tárgy, melyről szólni fogok, igen fontos, és kivánja minden tekintetben a ház figyelmét. Mert a mostani időig fenállott vám-szabályzat olyan, hogy miatta Magyarország sem földmivelésének, sem iparának, sem kereskedésének fejlődnie nem lehetett. Ezeknek fejlődése nélkül pedig Magyarország minden legczélszerübb intézkedések mellett is szegény fog maradni, sem ipara, sem kereskedése, sem átalában nemzeti vagyonossága emelkedni nem fog. Igen rövi-

den fogom előadni vázlatát a mostani vám-viszonyoknak, s nem tartom szükségesnek azt bővebben fejtegetni, mert azt hiszem, a ki elvállalta a törvényhozásbani részvételt, bizonyosan megszerezte magának azon szomoru tapasztalást, hogy a Magyarországénál nyomasztóbb vámviszonyokban a világnak egyetlenegy colóniája sem volt. Ugyanis az ausztriai örökös tartományoknak volt absolut kormánya nemcsak hogy egyenesen oly állapotba hozta Magyarországot, hogy itt az ipar ne fejlődhessék, és igy kizáró piaczává tette Magyarországot az ausztriai tartományok gyárainak, hanem még ezenfelül ugy vezette a dolgot, hogy Magyarországtól mindazon nyers czikkeket, melyekre a feldolgozás miatt szüksége volt, minél jutányosabban megszerezhesse. A külkereskedésnek azon ágaira pedig, melyeket Magyarország más országból volt kénytelen megvásárolni, a kereskedést ismét az ausztriai tartományok fővárosában és a trieszti kikötőben összpontositá, a vámszabályok következtében. Történtek itt, tisztelt ház, az előbbi dicasteriumok felszólalásaira, melyek mindig akkor történtek, meglehetős nyugodt hangon, midőn az országgyülésen erős hangon tétettek követelések, történtek némely csekély, Magyarország nyomasztó állapotát valamennyire enyhitő változtatások is; — igy péld. annakelőtte, a külkereskedést értve, minden czikk, mely Ausztriában a vámot megfizette, mikor külföldről Ausztriába behozatott, az szabadon vitethetett Magyarországba, de midőn innen visszavitetett Ausztriába, akkor eleinte az egész külföldi vámot, később a fél külföldi vámot fizette meg. Ez változtatást szenvedett e tekintetben is. Van azonban 17 czikk, melyre nézve még mindeddig Magyarország érdekének meg nem felelő vámszabályzat áll. És ez oka, hogy a Duna-alvidéki marhakereskedés Magyarországot mindeddig kerüli, holott természet szerint kijelölt utja Magyarországon vezetné azt keresztül az örökös tartományokba. Igy vannak a gyarmati termesztmények, melyekre Magyarországnak némely tekintetben szüksége van, némely

tekintetben kényelme kivánja meg azokat, ezek is szinte igy állanak jelenleg is a vámviszonyban. És a legfurcsább dolgok közé tartozik, hogy, mi az internationális kereskedést illeti, a belkereskedést is Ausztria nemcsak nehezitette, és mintegy lehetetlenné tette a vámrendszernél fogva az ipar emelkedését, mert igen csekély vámot tett készitményeinek behozatalára, de magát még védte is Magyarország ellen, sokkal magasabb és négyszeres fokozatban különböző vámtétel által. — Ilyen állapotban vevém által a közigazgatásnak, a nemzetnek mindenesetre legnagyobb figyelmét igénylő ezen ágát, és mulhatlan kötelességemnek tartottam kinézni az egészből azokat, melyeken haladék nélkül kellett segiteni. És legelőször is elrendelém minden magyar harminczadnál azt, hogy minden harminczadnál vezettessék egy mercantil könyv addig is, mig Ausztriával e részben tisztába jövünk; melyben jegyeztessék fel mindazon külföldi áruczikk, mely megfizette Ausztriában az illető vámdijat, és Magyarországba behozatott vámdijasan; szinte ugy jegyeztessék fel azon külföldi, leginkább Törökországból behozott áruczikk, mely nem Magyarországban consummáltatik, hanem innen vitetik ki Ausztriába. Ezt azért láttam szükségesnek, mert a jelen állapot ugy volt elintézve, hogy bármely gyarmati czikk, bármely külországból Ausztriába bejött, megfizesse a vámdijat, és ha Magyarország határára ugynevezett szabad bolétával jött be, tehát a magyar kincstárnak semmit sem fizetett; ellenben a legujabb időben ki volt véve, hogy a Törökországból jött czikk Magyarországban fizette meg a vámot, s ha Ausztriába vitetett ki, nem fizetett semmit. Ez látszólagos viszonyosság volt csak, mert azon czikkek, melyek Ausztrián vitetnek keresztül Magyarországba külföldről, több vámot fizetnek, mint azon kevés czikkek, melyek Törökországból Magyarországon keresztül Ausztriába vitettek dij nélkül. Ez körülbelül 100,000 forintot tesz évenként. Én tehát felszólitottam az ausztriai kormányt, hogy ő is hozza be ezen mercantil-könyvet, hogy az év végével a leszámitolá-

sok megtörténhessenek addig is, míg másként lehet az iránt intézkedni. Második lépésem volt, hogy én szükségesnek láttam az ausztriai kormányt felszólitani, hogy a vámszabályzás tekintetében némi bizonyos, oly szabályokat kövessünk ideiglenesen, addig is, mig a vámszabályzat megtörténik, melyek mind a két nemzet igazságos követeléseivel megegyeznek. Igy például vannak egyes olyan nyers anyagok, vagy pedig félig levő készitmények, mint a czukorliszt, a mely midőn Ausztriába vitetik be a külföldről, fizet mázsájától 7 ft 30 krt; e czukor pedig maga, a mely Gréczben, vagy más ausztriai tartományi gyárakban készül, semmit sem fizetett, mikor Magyarországba jött be. Én tehát az ilyen félig nyers készitményeket azok közé soroltam, a melyekre nézve a kölcsönös leszámitolásnak meg kell történni. Az ausztriai ministerium, mely időközben többször változott, értem mindjárt a másodikat, mert az elsőben igen rögtön történt változás, szinte küldött a magyar ministeriumhoz egy átalános felszólitást azon óhajtással, hogy Magyarország a maga vám-viszonyait, egyetértve velök, szabályozza; valamint én is egyetértést ajánlottam. Az én első levelemre és sürgetésemre semmi választ nem nyervén, legelőször kötelességemnek éreztem megmutatni Magyarországnak a tekintetben is függetlenségét, és azon ágára az iparnak, mely épen a legtermészetellenesb állásban volt helyheztetve, önállólag fellépni. Ez volt a dohánytermesztés és gyártás.

Az ausztriai kincstár természetesen a magyar dicastériumok által, — de méltóztatnak tudni, mik voltak azok előbb?— azok által megadatta magának az engedményt, hogy Magyarországban dohánykészitményeivel kereskedést üzhessen. Pesten traficát állitott fel. A magyarországi dohánykereskedés köteles akkor, midőn külföldi dohány-készitményt hoz be, 40 pftot fizetni mázsájától; a kincstár pedig nemcsak az Ausztriában készitett dohánykészitménynyel üzte a kereskedést, és attól nem fizetett semmit, hanem ezenfelül az ausztriai kincstár külföldről is hozott be do-

hánykészitményeket és dohányt is, és a készitményektől nem fizetett semmit, s ennélfogva a magyarországi kereskedés vele nem versenyezhetett, mert 40 ftot kellett fizetni mázsájától, az ausztriai kincstár pedig semmit sem fizetett. Igy volt a nyers dohányra nézve is a magyar dohánykészitő, a kinek külföldi levelekre bizonyos tekintetben szüksége van, a levelek mázsájától fizetett 15 ftot; az osztrák kincstár pedig, mikor behozta a leveleket, nem fizetett semmit. Ezen állapotot annál kevésbé lehetett tovább elnézni, mert minden oldalról történtek igazságos felszólalások, és mivel még a néhai helytartótanács által a márcziusi napokban bezárni rendelt dohánytraficák annak igazgatója által önkényesen felnyittatván, engem morális kényszerüségbe hozott az iránt intézkedéshez nyulni, és a pesti váczi-utczában levő dohánytraficát bezárattam. Küldöttem egy jegyzéket az osztrák ministeriumhoz, melyben felszólitottam, hogy nem lehet státusban más státusnak kereskedést üzni, mint státusnak, viszonti kedvezmények nélkül; és mivel a pesti trafica be volt zárva, s igazgatója önkényesen nyitotta fel, tehát akaratom az, hogy a további intézkedésig bezárva kell maradnia. Másodszor szükségesnek láttam, hogy a kincstár, mennyiben bizományosai által üz kereskedést, szinte azon vámot fizesse, melyet fizet a magyar polgár, t. i. hogy ha behoz külföldi dohánykészitményt, mázsájától 40 ftot, a levelek mázsájától pedig 15-öt. Ugyszinte szükségesnek láttam azt, hogy az ausztriai gyárak készitményeinek behozatalát szinte vámdijazni kell, hogy a magyarországi ipart védjem. (Helyes!) Ezzel is meg akarván mutatni azt, hogy Magyarország kész azon néppel, melylyel egy fejedelem által egyesitve van, ha viszont jó szándokot tanusit, különbséget tenni más népektől; és igy az ausztriai dohánykészitményt megvámoltam ugyan, de nem 40 hanem 15 pfttal. Erre az ausztriai ministerium nehány hét után felszólalt, óvást tett, felhivott megszüntetésére ezen vámtételeknek; különösen azon ohajtását nyilatkoztatta ki, hogy a temesvári dohánygyárra nézve,

melyre nézve szinte megirtam, hogy nem osztom azon elvet, hogy egy státusban más státusnak, mint státusnak gyártást tizni, viszonti kedvezmények nélkül, lehet, — tehát felszólitott, hogy legalább a temesvári dohánygyárt ne zárassam be. Előhozta mindazon okokat, melyeket e tekintetben méltán elő lehet hozni: hogy ha vám mellett hoz be külföldi dohányt az osztrák kincstár, ez Magyarországra nézve nem veszélyes, — hogy ott több embert foglalatoskodtat munkával, — hogy e részben költséges etablissementja van ott, tehát ne tegyek intézkedést. Fel is hagytam az intézkedések folytatásaival azért, mert azt láttam, hogy Magyarországnak kétségkivül érdekében van, ha lehet, ha a jó akarat tul a Lajthán mint a Lajthán innen megvan, az ausztriai nemzettel, mely többé nem áll absolut kormány alatt, és melynek nem kormányával van dolgunk, hanem a szabad nemzettel, oly harmóniában és barátságos egyetértésben élni, a melyben egymástól két független nemzet élhet. Én tehát e tekintetben az intézkedést felfüggesztettem a temesvári gyárra nézve a dolgok további kifejléséig. Mivel azonban első felszólitásomra nem kaptam választ, nem tudván azt, hogy ők mikép éreznek a kölcsönös leszámitás iránt, és mivel financziális állapotunk is megkivánta a czukrot, mely évenként 84 ezer mázsát tesz, mely behozatik, ettől, mikor liszt-alakban jön be, az ausztriai kincstárnak 7 ft 30 kr. fizettetik, szükségesnek láttam, hogy e részben is a magyar kincstár addig is, mig a vám szabályoztatik, ideiglenesen kármentesittessék. Igy történt az, hogy a czukorra nézve, mely gyarmati lisztből késztil, mázsájától 4 ft beviteli dijt állapitottam meg. Erre még irásbeli választ nem nyertem. De elküldöttem levelezés következtében több biztosokat, kik az ausztriai ministerium által kinevezett biztosokkal kölcsönösen értekezzenek a vám szabályzata felett, mely iránt csak az előkészitő lépések tétettek ugyan meg, azonban van szerencsém a háznak kijelenteni, hogy az osztrák kormány biztosai részéről azon nyilatkozat történt, hogy maga az osztrák kor-

mány a külföldre nézve ohajtja az ugynevezett tiltó vámrendszert megváltoztatni. És mondhatom a háznak, hogy valamint Magyarországnak ily coloniális állapotban tartása mindenesetre abban találta fel okát, hogy az osztrák absolut kormány Magyarországot nem szerette jobb anyagi állapotban látni, nehogy a többi örökös tartományok neve alatt ismeretes tartományok megkivánják az alkotmányt, és valamint meg vagyok győződve arról, hogy Ausztria ipara sokkal magasabban állana, ha nem gyakorolt volna prohibitiv rendszert a külföld irányában ennyi ideig; mert ha a helyett, hogy azt századokon keresztül fentartotta, fokozatonként szállitotta volna lejebb a külföldi készitmények behozatalát, — kétséget sem szenved, hogy miután a teremtő egyaránt osztogatja azt minden embernek, mit elménck nevezünk, kétségen kivül, ha Ausztria nem lett volna is feltalálója az iparnak, de elérte volna utánzás által Angol-, Franczia-, Belgium és részint Németország iparát; azonban a folyvást fentartott prohibitiv rendszer — mert 60% nem egyéb prohibitiv rendszernél — elaltatta az ausztriai gyárakat, és azoknak kellett, hogy kizáró piaczot szerezzen, s ezen fogyasztási piacz volt Magyarország. E tekintetből nem akarták alkotmányos Magyarországot vagyonosodni engedni; s a másik tekintet, hogy sokkal könnyebb volt megtartani a fenálló rendszert, mint azon változtatni. Ez volt oka egy részről, hogy sem Magyarországban az ipar nem fejlődött, más részről az ausztriai ipar sem fejlődött magasabbra, mint lehetett volna. Es ha Ausztria a prohibitiv rendszertől a külföld irányában eláll, és czélszerü változtatásokat tesz, akkor, tökéletesen meg vagyok győződve, hogy, ha Magyarország a maga iparát védve, védvámrendszert fog állitani, Ausztria iparának nem lesz oka ellenünk felzudulni; mert ösztönöztetvén czikkeinek tökéletesitésére, a legrövidebb idő alatt a Dunatartományokban fog czikkeinek fogyasztására piaczot találni, hol most nem tudják vele kiállni a versenyt, kivéve az üveget és nehány czikket. Ha

tehát Ausztria polgárai, mint remélem, be fogják látni azt, hogy czélszerüen téve a vámtételeket, más részről, ha Magyarország kedvező iparának megvédésében tulságig nem megy, Magyarország iparának fejlődni lehet a nélkül, hogy Ausztria iparának ártana.

Mi a vámszabályzást illeti, ennek természetesen két tekintetből kell kiindulni: az örökös tartományok és Magyarország tekintetéből. Nem akarom hosszasan fejtegetni, hogy a kereskedés szabadságát, azaz a vámszabadságot az ugynevezett külkereskedésben Ausztria és Magyarország között a legjobbszándok mellett is lehetetlen mitőlünk kivánni; — lehetetlen pedig azért, mert Magyarországnak mindenesetre szükséges, hogy ipara legyen; mert nem áll azon nézet, hogy a mindenhatótól egyik ország csak termelésre van utasitva, másik pedig iparra. Ha lehetne ilyen ország, az bizonyosan el fog szegényedni mielőbb. És nézve geographiai fekvésünket, a természet mutatja, hogy Magyarország egy része földmivelésre van szánva, de más része oda van utasitva, hogy ipar által igyekezzék megszerezni, mire, élelmiszerekre nézve, szüksége van. De az egészet együtt véve, méltóztatik tudni a t. ház, hogy Magyarországnak semmi statisticai adatai nincsenek, és e részben nincs ország a miveltebb országok között, melynek vámszabályzata nehezebb lenne, mint Magyarországé; — mégis az, mi van, t. i. az ausztriai kormány által kimunkált tabelle mutatja azt, hogy Magyarországnak 1846-ik évi egész kereskedési mérlege 2,677,000 pengő ftban állott szenvedő állapotban; — miből van ezen szenvedő állapot? Nem másból, mint abból, hogy Magyarország sokkal kevesebb pénzt vett be az általa kiküldött termesztményekért, mint kiadott a behozott készitményekért. Mivel pedig Magyarországba Ausztriából hozattak be a készitmények, természetes, hogy a 2,677,000 ftnak nagyobb része az örökös tartományokra nézve keresőleg áll. Hogy ezen állapot igy nem maradhat, az kétséget nem szenved, miután igen valószinü, hogy ezen 2,677,000

ft. pénzöszveg nagyobb; mert midőn a harminczadvonalnál bejőnek az ausztriai tartományok készitményei, minthogy a finomabb és gorombább szövetek közt különbség van, igen természetes, hogy a kereskedők egy része a nagyobb értéküt is kisebb értékünek mondotta, és igy csak a kisebb érték van bilanceba foglalva. Kétséget nem szenved tehát, hogy Magyarország kereskedésének szenvedő állapota kétségen kivül jóval nagyobb. Ha pedig azt vesszük fel, hogy olyan szegény országból, mint Magyarország, melynek ipara nincs, évenként csak 3—4 millióval vitetik ki több, mintsem bejön, igen könnyen megmagyarázható, hogy azon státus hová jut. Innen van az is, hogy Magyarországban, az ausztriai tartományokat véve hasonlitásul, legkevesebb ezüstpénz van forgalomban, mert szenvedő állapotban levén kereskedése, több pénz folyván ki, mint bejön, természetes, hogy az ezüstpénzhez kinekkinek nagyobb kedve levén, az ezüst az ujabb időszakban nagyobb mértékben folyt ki, mint beszivárgott. Hogy ez igy nem maradhat, azt a központi bizottmány is belátta, mert átalában a ministeriumot kivánta megbizni, hogy a jövő ülés alatt e részben vámszabályozatot készitsen, Magyarország érdekeinek megfelelőt. Ha a tisztelt háznak ezen utat tetszik követni, a háznak tökéletes hatalmában van azt elfogadni. Az én javaslatom azonban, melyre nézve már előlépéseket is tettem, más lenne. Én t. i. az ausztriai kormánybiztosoknak felszólitására, nehány nappal az előtt, a ministeri tanács beleegyezésével, azon jegyzéket küldöttem, hogy én kész vagyok az ausztriai kormány kivánságához képest, a státus quo-t, october utósó napjáig fentartani, de csak azon feltétel alatt, hogy september 15-kén egy eleinte Bécsben összetülendő, később, tanácskozásait Budán folytatandó ausztriai és magyar egyénekből állandó tanácskozmányt alakitson, mely a Magyarország és örökös tartományok közötti vámszabályzat iránt kötendő szerződést fogná tanácskozás tárgyául kitüzni.

Erre nézve még választ nem nyertem, de nyiltan megirtam nekik, miszerint Magyarországnak állapota nem az, hogy mi ezzel várakozhatunk, mert minden hét, melyet várakozással töltünk, egyenesen financziánk kárával történik, más részről pedig iparunk, kereskedésünk rovására. Ha tehát a tisztelt ház abban méltóztatik megegyezni, bátor vagyok törvényjavaslatot bemutatni ez iránt, és kérem a házat: méltóztassék a középponti bizottmány ezen javaslatát függőben hagyni addig, mig az általam benyujtandó javaslat azzal együtt vétetnék tárgyalás alá. Abban az lenne foglalva, miszerint a kereskedési minister hatalmaztassék fel, nemcsak az örökös tartományokkal, de más országokkal is kereskedési tractátusra lépni, és ha ez sikerül, foganatositani, — mert ugy történik mindenhol, más országokban, mivel nem a ház szokott az egyes tételekbe avatkozni, hanem megbizza az illető ministert, és referáltat magának, természetesen felelőség terhe alatt, — más részről pedig, ha nem sikerülne a tractatus, hatalmaztassék fel a minister, hogy mielőbb ideiglenes vámszabályzatot hozzon be, melyet a jövő ülésben a ház asztalára tegyen le. (Helyes!) A törvényjavaslatot elő fogom adni, s nyiltan kijelentem a háznak, hogy Magyarország érdekében az fekszik, hogy olyan vámtételeket állitson keletkező iparának emelésére, melyek a prohibitiv rendszerhez közelednek; arra nézve, a mi Magyarország érdekében fekszik, s az ipar részéről igényelhető védvámokra nézve, kimondom azt, hogy Magyarország méltányossággal legyen maga és szomszédai iránt. És ez tisztán érdekében áll Magyarországnak annálfogva is, mert Magyarországnak geographiai helyzete más országok geographiai helyzetétől sokban különbözik. Magyarországnak szoros. összeköttetései vannak a szomszéd tartományokkal, és minél nagyobb a védvám, annál nagyobb a csempészkedés, s a mint ez lábra kap, a kereskedés azonnal tönkre megy; mert — mint a készülőben levő terv ki fogja mutatni — Anglia nagyságát kereskedési tekintetben legalább annak

megkezdésében találja fel. Ez azon alap, melyre fektetni kell a kereskedést, és a hol a csempészkedés nagyban jön be, ott a becsületes kereskedésnek szünni kell. De az iparra nézve is a magas védvámok inkább károsak mint hasznosak, mert a csempészkedés vám nélkül hozza be az árukat; és igy nincs semmi, mi az ipart és kereskedést védené. Én e tárgyhoz hosszadalmasan többé nem fogok szólani, a törvényjavaslatot benyujtom, s kijelentem a háznak, hogy kötelességemnek fogom ismerni akár tractatusok, akár magánvámszabályzat utján dől el a kérdés, a magyarországi ipart méltányos védelem alá venni, más részről vámtételeimben tekintettel leszek a földmivelés emelésére, mert most Magyarország keresetének legnagyobb ága a földmivelés, és ha méltánytalan lennék a védvámrendszerben, nem leend feljogositva kérhetni Ausztriától azt, hogy termékeink kivitelében legyen irántunk méltányossággal. Ezen tekintet fog engem vezérelni. Általnyujtom a törvényjavaslatot; ha felolvasottnak veszi a ház, kérésem az, hogy a központi bizottmány véleményét felfüggesztve, ezzel együtt méltóztassék tárgyalás alá venni. (Éljen! Helyes!)

Elnök. A központi bizottmány ebbeli véleményének tárgyalása tehát felfüggesztetik. A minister ur által benyujtott törvényjavaslat a szabályok értelmében az osztályokhoz fog utasittatni, kinyomatni és tárgyalás alá vétetni.

Lónyay M. előadó olvassa: „Törvényjavaslat a harminczad-vámtóli mentesség megszüntetéséről", melynek első pontjára —

Klauzál G. Én ezt mulhatatlan szükségesnek látom, mert e tekintetben a magyarországi vámjövedelem nagy csorbát szenvedhet, minthogy régi törvényeink a nemeseknek a vámmentességet megengedték. Ennek, miután ujabb törvényeinkben a teheregyenlőség kimondva van, meg kell szünni.

Tanárky G. Én azt tartom, ki kell mondani nemcsak a harminczadi vámmentesség eltörlését, hanem minden

egyéb ilyen vámmentesség eltörlését is: azért ezen módosítást ajánlom: „a harminczad-, rév-, piaczi s minden egyéb vámmentesség eltöröltetik.“ (Nem ide való!)

Elnök. Az elv oly szent, hogy azt nem lehet ki nem mondani a törvényhozásnak, de nem itt, hanem erre egy külön törvény szükséges.

Felolvastatván a központi bizottmánynak a postaügyre vonatkozó javaslatai, ismét a kereskedelmi minister emelt szót, s előadá, hogy a posták ellen emelt méltó panaszoknak ismét volt szerencsétlen helyzetünk, miszerint t. i. ezek nem is a magyar dicasteriumoktól, hanem a bécsi „Oberpost-Verwaltung“tól függtek, főképen azonban azon vegyes rendszer az oka, melynélfogva egyik postaállomásnál hivatalnokok vannak, másutt adományozás utján a posta még az örökösökre is száll, de hogy ebből kibontakozhassék az ország, szóló nem lát más módot mint kárpótlást, még pedig részenként, a financzia erejéhez képest.

Előadja szóló, hogy a rendetlenségek meggátlására megtette a mit tehetett, — a levélkezelést itt Pesten elválasztatta a hirlapkezeléstől; az utóbbiakat mint ajánlott csomagokat rendelvén legkeményebb büntetés alatt küldetni. Azonban ennek sikere csak ugy leend, ha minden alkalommal lesz ki felszólaljon a rendetlenségekért. A levélvitelbért és hirlapok díját szóló, saját felelőségére, leszállitotta; s ez más országokban is igy van; ha azonban tetszik a háznak ebben korlátokat tenni, szóló annyival kevésbé lesz felelős.

Mi a posták magyar lábra állitását illeti: ez igen jogos követelés, de annyi nehézséggel jár, hogy a magyarul nem tudó egyéneket nyugdijazni kell. Egyébiránt szóló a magyar kezelést már eddig is meghagyta a postaigazgatóságoknak, s 11 közül csak 2 van még, hol ez még nem történt, de hogy történni fog minélelőbb, szóló reméli. Megemliti szóló, hogy a postai és 30-adi állomásokra egyéneket már most is képeztet, s dijtalan gyakornokokul még ügyvédek is ajánlkoztak.

Végre kijelenti szóló, miként a pénzerőhez képest oda fog törekedni, hogy ne legyen nemcsak város, hanem nagyobb hely is, hová a posta legalább négyszer ne járjon hetenként. (Helyes.)

Gál J. A sójövedelmet illetőleg a volt Erdélyre nézve felhivja a házat annak tekintetbevételére, hogy ezen sójövedelem ott az elvesztett urbériség kárpótlására van szánva, mi legfölebb 35 év alatt meg is fogna történni. Továbbá az apró sónak leszállitása által, melylyel a szegényebb osztály él, kivánja paralisáltatni a Moldvábóli csempészetet; ez iránt Erdélyben törvényjavaslat is készült, mely e tárgyat a mi-misteriumra kivánja bizatni.

Lónyay M. azt feleli, hogy a só felemeléséről nincsen is szó, hanem a pénzügyminister meghagyja a jelen állapotot, mig boldogabb időkben a leszállitás eszközölhető lesz.

Ezzel az ülés eloszlott.

XIV-ik ülés a felsőházban

aug. 29-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése után a napirendre, t. i. a képviselőháztól már elfogadott katonaállitási és bankjegykibocsátási törvényjavaslatra került a sor, s az előleges tárgyalásra kiküldött bizottmány véleményezése nyomán mindkettő elfogadtatott.

XLII-ik ülés az alsóházban

aug. 30-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése után, Kovács L. előadta, miszerint a bányászat szerfelett nagy adóval terheltetik, ugy hogy a bányabirtokosok a bányajövedelem 10%-jét fizetik adóba. Azért, minthogy a status semmit sem veszit vele, a bányabér eltörlését inditványozza, s helyébe a jövedelmi adót kivánja tétetni. — Jekelfalusy a bányabért, mint a feudalis viszonyok maradványát szinte eltöröltetni kivánja. Ez inditványt Ludvigh és Kubinyi F. pártolák, de az

elnök kijelenté, hogy ezén kérdést incidentaliter nem lehet tárgyalni, hanem mint külön törvényjavaslatot.

Ezután a ház napi rende, azaz a rendkivüli jövedelmi adóra tért át.

Dobonyi inditványozá, hogy mivel a Partium-ban a portalis adó ismeretlen, azért az uj adórendszer behozataláig ne vitessék az oda be, hanem tartassék meg az eddig divatozott rendszer. (Elfogadtatott.)

Az 1. §. marad, olvastatik a 2. §.

Bezerédy I. A közadó elvével nem tartja megegyeztethetőnek, hogy a fejedelemnek és nádornak járó dijak az adó alól kivétessenek. Azért inditványozza, hogy a polgárok legelső kötelességében, t. i. a közadózásban a fejedelem és nádor menjenek elő példával. (Bezerédy inditványát a többség elfogadá.)

3. §. A kereseti jövedelemről. A központi bizottmány kihagyatni kivánja, mivel mindenkinek s igy a kézi munkásnak is csak tiszta jövedelme fog felvétetni.

Kossuth L. Erre nézve van észrevételem. Felveszem a munkást, kereskedőt, mesterembert, ipartizőt, minthogy több rá nézve nem fog evaluáltatni, mint pusztán és egyedül tiszta jövedelme, s az olyan dolgokat, minő a lakás, háztartás, első élelmi szükségek, az emberek nem szokták a tiszta jövedelemből, hanem a brutto-jövedelemből fedezni, hiszem, hogy több gazdák vannak a képviselők között, a kik nem vették computusba a buzát, bort, kerti veteményt, a mit termesztenek, és felemésztenek a háznál; de hogy áll a dolog az oly emberre nézve, a kinek meghatározott fizetése van, például 400 frt, ennek jövedelme az utolsó fillérig tudva van, és az első szükségi czikkekre semmi nincsen levonva. Tehát van abban igazság, hogy mikor a keresetet átalában veszszük fel, annak tiszta jövedelme fog csak beszámittatni, és az élelmi szerek nem jönnek a tiszta jövedelem rovatába, hanem csak az, a mi ezen felül marad. De a kinek meghatározott fizetése van, ott már különbséget tesz. Fel-

veszem a szolgát, a kinek van 100 frt fizetése, szállása és élelme, nagy különbséget tesz, ha annak egész 100 frtját tiszta jövedelemnek veszszük, s az olyan embernél, a kinek semmi conventiója és szállása nincsen, de van 200 frt. fizetése, szinte 100 frtot veszünk fel. Ez utóbbi irtózatosan lesz terhelve; tehát van benne méltányosság, hogy ha valakinek meghatározott fizetése van, azonkivül élelme és szállása is van, mint a szolgaembernek, annak egész pénzbeli fizetése tiszta jövedelem gyanánt vétessék fel és attól adóztassék meg; de a kinek nincsen egyik vagy másik, ahhoz képest fizetésének fele vagy negyedrésze vétessék tisztajövedelemnek és vonassék adó alá. (Helyes.)

Bezerédy I. és Teleky D. a pénzügyminister előadását pártolják.

Kossuth L. Csak azt akartam mondani, hogy azon elvből indultam ki, hogy nem lehet kivánatos, egyszerre a dolgot keresztülvinni minden eredményében, de nagyon ohajtanám az adó philosophiájában azon elvet fentartani, hogy a munkát kimélni kell; mert midőn az ember két kezével keres, ez nem olyan érték, mint az, hogy ha van földje vagy tőkéje. De ha valakinek a részben scrupulusa van, hogy e részben is a gazdagabbak, bár többet keresnek munkájok által, de azon helyeztetésben vannak, hogy megélhetnek, habár az egésztől adóznak is, hogy ki ne csuszszanak a nagyobb adóból, méltóztassanak valami maximumot határozni, például a hivatalnokokra nézve 1200, 1500 vagy 2000 frtot felvenni maximumot, s a kinek több van, az fizessen az egésztől; igy például a minister s több mások fizethetnek, de azon hivatalnok, a kinek 5, 6, 800 ft fizetése van, kinek szálást is kell tartani, ha az egésztől fog adózni, meg nem él.

A 3. §. kimarad.

Olvastatik a javaslat 4. §-a, melyben a jövedelmi adó progressivitása 5 fokban állapittatik meg, s 3%-ig terjed.

Az elnök erre 3 módositványt jelent be.

Első a központi bizotmányé, mely egyfelől a 2-ik §-ban

megállapitott módositáshoz képest, az 50 fton alóli jövedelmet ¼ százalékkal terhelni, — másfelől a progressivitást nem csupán 20,001 ft-ig, hanem 50,000 fton felül vinni kivánja, s maximuma 5%-ig terjed.

Második, az 1-ső osztály javaslata, mely egyszerüsités és időrövidség tekintetéből, hogy ne keljen minden egyén jövedelmét utósó forintig kikutatni, jövedelmi cathegóriákat ajánl, ellátva lépcsőzetes sorozatokkal.

Harmadik Ágoston képviselő módositványa, ki a progressivitásban 10,000 ft jövedelmen felül 6% maximumot vesz fel.

Lónyay M. Jelenleg két javaslat van előttünk, az egyik a középponti bizottmányé, második az első osztályé, melyhez az osztályok kisebbsége járult. Az első javaslat hasonló elveken alapszik, mint a pénzügyminister javaslata, különbség a kettő között csak az, hogy az osztályok többsége a progressivitást egész 5%-ig felvitte, az első osztály megmaradt a 3 % mellett. Mint a központi választmánynál az első osztály előadója, bátor leszek a két előadás közti különbséget kiemelni.

A két vélemény eltérő pontja, hogy a jövedelmi adó mikép vettessék ki. A lényeges különbség csak a kivetés módjai közt van. Az osztályok javaslata szerint minden egyes birtokosnak jövedelmét utolsó forintig, utolsó fillérig kell kiszámitani; a ministeri biztosnak ki kell menni minden egyes helységbe, ott beirásokat, becsléseket, sőt felméretéseket is kell tétetni. Nyugodt időkben ilyen eljárás czélszerü lehet, kivált midőn oly adókulcs dolgoztatik ki, mely alapul szolgáland számos évi adókivetésnek. Azonban azt hiszem, hogy jelenleg felesleges s czélhoz nem vezető, mert ha a biztosok a törvényjavaslatban foglalt eljárási módot fognák követni, teljesen lehetetlen még ezen évben ezen összeirást bevégezni s végrehajtani; ügyes számitóknak is kell lenni, kik minden egyes jövedelmet egy fillérig kiszá-

mitván, utána ki tudják számitani az illető száztóli jövedeldelmet.

Elvileg ugyan azt hiszem, hogy minden adókulcs kidolgozásánál szükséges a legkisebb részletekig az adókivetésben lemenni, azonban ezt ily időközi adónál tenni, szükségtelen lenne, sőt hibás eljárás, mert ez évben talán csak egy-egy kerület egy részének jövedelmét fogná a ministeri biztos ily rövid idő alatt kiszámithatni.

Ellenben az első osztály által javallott kulcs szerinti kivetés sokkal egyszerübb a progressivitas szerint, eltérőleg a központi választmány véleményétől, mert csak 3 %-re megy fel, bizonyos sorozatokat alapit meg, s minden sorozat után ki van téve az adóilletőség. Az eljárás mindenesetre ez által igen egyszerüsitve van, a ministeri biztosnak kezébe adatik a lajstrom — a besorozásokkal könnyebben eszközölheti, nem kell minden egyes adózó összes jövedelmét utolsó fillérig kiszámitani, csak annyit kitudni, hogy a beirandó jövedelem melyik sorozatba jön, valjon jövedelme a kisebbnél 1—2, vagy 10—20 forinttal, a nagyobbaknál 3—400 sőt 1—2000 forintnál kisebb vagy nagyobb, gondolnia nem kell, mindazokat, kiknek p. o. jövedelme 1200—1600 közt, úgy 7—10 ezer közt van, együvé sorozza, s ki van mondva, mennyit tartoznak fizetni.

Az igaz, hogy egy két forint adóval az egyik inkább, másik kevésbé fog terheltetni, a mint a sorozat elején vagy végén foglalna helyet, ha forintonként történnék a kiszámitás: azonban teljes igazságot, ugy hiszem, az első mód által nem lehet elérni, sőt ellenkezőleg azt hiszem, hogy a sorozatokbani összeirás inkább fogja az arányontuli terhelést, s nagy egyenetlenségeket mellőzni.

Továbbá miután azt könnyü mindenkinek hozzávetőleg megitélni, hogy vidékén lakó egyes egyének milyen jövedelmet birnak, ha azt egy forintig meghatározni nem kell, az összeirási eljárás is egyszerübb s gyorsabb lehet, az eljá-

rásnál a jövedelmi adónak angol mód szerint expertek általi kiszámitása van javaslatba hozva.

A biztos nem megy helységenként, de több helységeket egy helyre hiv össze, hogy senki ki ne maradjon az összeirásból, nemesi összeirások adatnak a hatóság által segédadatul, egyszersmind minden község elöljárói, felelet terhe alatt, öszeirják az eddig nem adózottakat, mindenki beirja magát azon sorozatban, melybe tartozónak tartja jövedelmét, miután nem egy forintig kell bemondani jövedelmét, hanem csak azt, melyik sorozat alá tartozik, könyebben s lelkiismeretesebben meghatározhatja mindenki, egyszerüen kimondja, ilyen p. o. jövedelme 7—800 ft. közt, vagy 5—7 ezer forint közt áll, tehát azon sorozatba jön. Ez megtörténvén a vidék lakói közől választandó bemondók (expertek), kik hasonlókép készitenek egy ily sorozatot, az ily bemondást is hasonlóképen a sorozatonkénti bemondás megengedése teszi lehetővé. A kettőt összehasonlitván, a ministeri biztos kimondja a sorozatot, s azonnal tudatik, ki mennyi adót fizetni tartozik. Tehát még azon előnye is van ezen eljárásnak, hogy bizonyos alap van, t. i. a bemondók sorozata, mely után a biztos indulhat; a másik mód szerint, ha nem hisz az illető birtokos mondásának, hosszadalmas tanuvallatásokat, sőt felméréseket is kell a biztosnak tétetni.

Ugy hiszem tehát, hogy a sorozat szerinti adóztatási rendszer biztosabb, hamarább végrehajtható, és az aránytalan terhelés könnyebben kikerülhető.

A sorozatok is ugy vannak készitve, hogy azt hiszem miszerint a hibás kivetés elleni panaszok igen nagy mennyiségben aligha előjönnének; a kissebbnél 1—2 frt miatt perlekedni s folyamodni nem érdemes; a nagyobbnál, hol a jövedelem ezerekre megy, 10—20 forint talán előállható nyereség hasonlóképen aligha fog okot adni a panaszlásra.

Ezen szempontra figyelt az első osztály, s azért tett a kisebb mennyiségeknél több, a nagyobbaknál kevesebb számu sorozatokat. Sorozatok szerinti kivetés, mint egyszerübb,

könyebben, rövidebb idő alatt kivihető, ezen félévi kivetésnél méltán ajánlható.

Azonban részemről még egy más körülményre vagyok bátor felhivni a ház figyelmét.

Ez a progressivitás elve.

Ugy hiszem, a progressivitás alkalmazható a rendkivüli jövedelem-adónál, azonban csupán ennél, akkor midőn a közállomány rendkivüli áldozatokat igényel, mindazoktól, kiknek jövedelmük, nagyobb, kik tehát több áldozatokat hozhatnak a haza közjaváért, vagy ha a rendes adózásokon kivül, a vagyonosabbaktól a szegényebb otsztályt inkább terhelvén a felállitott indirect adó, ilyen adópótlék hozatik be.

Azonban helytelennek s kivihetlennek tartom minden rendes adózási nemeknél.

Rendkivüli adónak veszek minden adót, mely a rendes adózásokon kivül s fölül szokott kivettetni. Ilyen p. o. az angol incomtu, első eredetét a franczia háborukban vevé, ujonan behozta sir Robert Peel, a chinai háboruk által okozott nagyobb kiadások következtében.

Ily adózásnál ki lehet mondani, hogy mindaz, ki kisebb jövedelemmel bir, az adózásból kimaradjon, ki több-bel bir — nagyobb mértékben adózzék.

Mi ezen javaslott adó? — semmi más, mint az eddig nem adózott, azaz a régi kiváltságos osztályra vetett rendes adót pótló ideiglenes adó.

Már kérdem: minő igazság van abban, hogy csupán a régi kiváltságos osztály fizessen rendes adót progressiv mennyiségben; — az eddig adózottak pedig nem. — Minő igazsággal lehet a földbirtokos osztályra nézve progressivitást felállitani, melynek az állomány kárpótlással tartozik, mely sulyosan érzi anyagilag az urbériség megszüntetését, mely oly állapotban van, hogy ha csak a közállomány adott szavát rövid időn be nem váltja — ha hitelintézményekkel segedelmezése nem lesz — az átalános tönkrejövés örvé-

nyéhez siet, akkor, midőn a haza többi vagyonos osztályai nem fognak progressive adóztatni.

A vagyonosabb birtokos annyira tulterheltetnék, midőn a pesti több házakat, vagy földeket biró leggazdagabb polgár, a progressivitást nem ismerné.

A progressivitást, mondom, csak a rendes adón felül kivetendő rendkivüli adónál lehet alkalmazni, még pedig csak ugy igazságosan, ha a haza minden polgárai, kik nagyobb jövedelmet birnak, mind fizetendik a progressiv rendkivüli adót.

Ha a ház csakugyan akar progressiv adót, határozza meg, mi a rendes egyenlő adóilleték, p. o. félévi jövedelem után 3%. — Ezután ha tetszik, mondja ki, hogy mindaz, ki p. o. 1,000 forintnál több jövedelemmel bir, s igy 30 forintot adóznék, fizessen hozzá még egy százalékot, tehát 10 forintot, — ki 10,000 forintos jövedelemmel bir, fizetne 300 frtot, — p. o. két százalékot fizessen még hozzá, azaz 200 forintot, azonban mondja ki egyszersmind a törvényhozás, hogy nemcsak a földbirtokosok, hanem mindaz, ki 30 forintot s ezen felül adózik, hasonlólag fog fizetni rendkivüli progressiv adót.

Ekkor legalább lesz igazságos alapja a törvénynek, ha 3% felebb emeltetnék a progressivitás, p. o. 6 vagy 10%-re, mi valódilag egy év alatt 12—20% tenne.

Ha az adókulcs átalában 3% alapittatnék meg, nyerne a kincstár még akkor is, ha a progressivitással 5 helyett 10% felebb menne, mert a kisebb tételeknél, melyek alá igen sokan jönnek, egy két krajczár felebbemelés sokkal több jövedelmet hoz, mint a nagyobb tételeknél a sokszorozás, — mert ez alá igen kevesen jönnek.

A sok kis tétel többet szokott tenni, mint a nagyobb néhány tétel.

De könnyittetik egy részről a munkálat, más részről a tőkepénzeseknéli betudásban mulhatlanul előjövendő anomaliák is megszüntetnének.

Vizsgáljuk ezen anomaliákat — ha marad a ministeri javaslat t. i. a progressivitás mellett, az adósnak 3% betudás, — ugy az oly adósoknak, kik p. o. 1½ % után adóznának, s adósságuk félannyinál valamivel több mint összes jövedelmi értéküket, a hitelezők felülfizetést nyernének; p. o. valakinek jószága 10,000 frtot ér, adóssága 6,000 forint — jövedelme 500 forint — adót fizetne 1½ %-tel 7 frt. 30 krt., miután a hitelezőnek kamatkép 360 forintot fizet, ezután 3% huz le, mi tesz 10 frt. 40 krt: tehát adót épen nem fizetne, sőt hitelezője, adóján kivül még neki fizetne, egy forint s néhány krt.

Ezen ugyan segiteni igyekezett a közválasztmány, mert kimondá, hogy az adósági egyes összegek után progressivitás állapittatik meg, ez is anomaliákra vezet, mert az, ki egyhelyünnen kölcsönözött, sokkal többet fog betudni hitelezőjének, mint ki több helyünnen kis összegeket kölcsönzött, ugy a hitelező, ki egyhelyüvé adta ki egész tőkéjét, annak igen sokat, ki több helyüvé, annak igen keveset fognak adókép lehuzni.

Mindenesetre azon czél alig fog egészen eléretni, mit a pénzügyminister tervezett, t. i. hogy egy részről a tőkék is aránylag megadóztassanak, és a földbirtokos osztály terhét megoszsza a tőkepénzesekkel.

Ezen anomaliáknak és igazságtalanságnak kikerülése végett, czélszerü volna, ha 3%, mi egy évre csakugyan 6%-et tesz, átalános kulcs gyanánt állapittatnék meg.

Helyes eljárásnak semmiesetre sem tekinthetném, ha a progressivitás, szerfeletti felemelése által az eddig adómentes osztály egy részére különös adót alapitanánk meg.

Ha minden vagyonos egyén nagy progressiv adóval terheltetnék is; az állománynak nagy hasznot alig hozna. A gazdag Angliában a rendkivüli jövedelmi adó, melyet mindenki, ha 150 font sterlingnél nagyobb jövedelemmel bir, fizetni tartozik, évenként két millió font sterlingnél nem sokkal hoz be többet. — Azon egy pár ezer forint, mely a

progressivitásnál fogva bejönne, nem érdemli ezen kivételes terhelést; most midőn ugyis 61 millió hitelre szorulunk, hogy a másfél évi hiányt fedezhessük. — Ha arról volna szó, hogy ezen hiányt ily intézkedés által fedezni lehet, akkor inkább elfogadnám; aránytalan terhelést ne mondjunk ki egy osztályra, mely azt bizonyára legujabb időkben meg nem érdemli. Ezek előterjesztése után ajánlom a háznak az első osztály által javaslott kivetési módot, mint egyszerűbbet s könnyebben kivihetőt, s végre arra kérem a tisztelt házat, hogy a progressivitást határ nélkül emelni ne méltóztassanak.

Bezerédy I. A progressivitást tartja azon eszköznek, mely által a státus a mostani sociális mozgalmaknak élére állhat, s a társaság két szélsőségeit kiengesztelheti. De szóló nem akar a 6%-nél is megállapodni, hanem a maximumot p. 20 %-ig kivánja vinni, mivel ugy hiszi, hogy Magyarországon vannak 2 milliónál nagyobb tiszta jövedelmek is.

Kossuth L. pénzügyminister. Az előtte szóló elveit theoriában osztja, s azok közzé tartozik, kik a jó theoriát gyakorlatban is szeretik valósitani, de az ajánlott módot szóló igen parányi orvosszernek hiszi az előadott nagy bajok ellenében. — Ezzel körülbelől ugy járnánk, mond szóló, mint jártunk a király civillistájával. Szép dolog azt mondani: fizessen a király, csakhogy nem monarchicus elv, s reá sehol példa nincs. Hiszen elv szerint még absentismusi adót is lehetne a királyra róni, csakhogy aztán vegye a ház hasznát. Ezt csak azért hozom fel, hogy theóriák szépsége által, kivált ily mozgalmas időkben, ne hagyja a ház magát elragadtatni. — Ezen theória alkalmazásából egyfelől alig lenne egyéb eredmény mint keserüség, — de másfelől szóló képtelennek is érzi magát, ezen félévben, a követ ur által ajánlott alapon csak tervet is készitени, nem hogy behajtani. A dolog practicuma ez volna: hg. Eszterházynak az országban nem tudom hány urodalmait helyben összeirni, s megadóztatni, azután valahányszor előjön valamely név, azt az országos conscriptióba ismét felvenni; de ez nem félévi

munka, s másfelől az egész calculus eredménye alig lenne 20,000 ft. — Ha gondolhatta volna szóló, hogy a civillistát megadóztatják, épen igy felszólalt volna ellene.

Egyébiránt szóló hajlandó elfogadni az 1-sö osztály javaslatát az egyenlőség kedvéért; de hajlandó most félévre a 3% mellett maradni. Annyival inkább, mert nem szeretné szóló odavinni a dolgot, hogy valaki azt mondhassa: megadóztattak, én nem adok az ország szükségére többé semmit. Igy járt Pestváros, mely a ministerium által felhivatva, hogy lakosait önkénytes ajánlatokra szólitsa fel, jobbnak látta egy bizonyos öszveget kivetni, s eredménye az lett, hogy a státus ⅛ részét sem kapta annak, mit különben kapott volna stb.

Lónyai G. A progressiónak barátja, nemcsak azért, hogy a kinek feleslege van, többet fizet, hanem különösen azért, mert az kiegyenliti a más adónem, p. az indirect adó igazságtalanságát, mely, mint a sónál látjuk, a legszegényebb osztályt aránylag legjobban sujtja. Egyébiránt az 1-sö osztály cathegóriáit elfogadja, mert az becsületes emberre nézve megnyugtatóbb, s rendetlen gazdára nézve, ki maga sem tudja bizonyosan jövedelmét, kényelmesebb. A progressióra nézve e félévre osztja a pénzügyminister nézeteit, de felmenne szóló egész az 50—100 ezer ftnyi jövedelemig, mert vannak oly jószágok, melyek in corpore ennyit behoznak.

Miután a pénzügyminister az első osztály százas cathegóriáit elfogadta: kérdéstül csak az tüzetett ki: valjon 3% vagy 5% legyen-e a maximum? A többség 3% mellett nyilatkozott.

Kossuth L. némelyeknek azon nehézségére felel: hogy miért nem alkalmazta szóló 1849-re is a jövedelmi adót, melyet legigazságosabbnak jelentett ki? Azért, mert — nyiltan bevallva — erre még nincs sem adat, sem tapasztalás elegendő, — mert próba, melyet még egész Európa tökéletesen meg nem oldott. A mostani és 1849-ki tapasztalás fogja legjobban megmutatni, mi történjék 1850-ben.

Egyuttal nyilatkozik szóló a következő §-ban előadott megadóztatására a capitálisoknak is. Ha valaki oly rendszert tud felállitani, melynél fogva a capitális magánál a tőkebirtokosnál adóztassék meg: akkor lehet alkalmazni az itt előadott nézeteket. Szóló gondolkozott, nem lehetne-e kimondani, hogy semmi adóslevél ne legyen érvényes, hacsak be nem jegyeztetik; de a kikkel e tárgyban értekezett, az előitéletekre hivatkoztak, s azt mondták, hogy a magyar ember leghamarább revoltálna talán, ha adósságait felfedni lenne kénytelen. Nem lehetett tehát mást tenni, mint kimondani, hogy az ne legyen a creditor és státus közti kérdés, hanem végezzék el egymásközt az adós és hitelező, vagyis a birtok jövedelme adósságrai tekintet nélkül vétessék fel. — Azonban, miután a progressió eszméje be van hozva, látta szóló, hogy ezt a capitálisokra alkalmazni nem lehet, mert igy más tekintet alá esnék az, kinek 10,000 ftja egy embernél, s kinek ugyanannyia 10 embernél van kiadva. Csak ugy látott tehát kimehetést, hogy kimondja, miként minden ember a kamatok 3%-mát tudja be hitelezőjének. De most átlátja szóló, hogy ez rosz, mert a progressió szerint némely adós még kapna valamit, s igy elfogadja a központi bizottmány nézetét, hogy minden adós az évi kamat annyi százalékát tudja be hitelezőjének, mennyit a törvény hasonló öszveg jövedelmétől fizetni rendel.

A 6. §. A központi bizottmány fentebbi módositásával elfogadtatott.

Palóczy módositványa, mely szerint a nevelő intézetek, kórházak tőkéit az adó alól kivétetni kivánja, elvettetett.

A 7. §. csekély módositással marad, — a 8. és 9. §. a történt változásoknál fogva kimarad, a többieken egészen a 14-ig kevés változás történik. A 14—18 §-ok helyett az 1-ső osztály által javasoltak fogadtatnak el.

A 21 §-ban az absentismusi adó, a központi bizottmány véleménye szerint, háromszorosan számittatik.

Kossuth L. pénzügyminister. Most már azt kérdem, mi történjék ő felsége civillistájával? (Jőjjön ide!) Ezt én is ohajtom, nemcsak a magunk, hanem a dynastia érdekében. Nem is azért tettem fel a kérdést, mintha ő felségét absentismusi adó alá akarnám vetni, mert tudom, hogy maga a törvény elismerte azon állapotot, hogy a király az országból távol lehet, midőn a királyi helytartót elismerte. Csak azért tettem ezt, hogy megmutassam, miként némely dologban a praxis a theóriától nagyon elüt. — S méltóztassanak utasitást adni a civillistának megadóztatására, mert én ő felségének civillistájáról még eddig mitsem tudok, hanem tudom azt, hogy titulo udvartartás, diplomatia és közös katonai testületek, ő felségének 3 millió van megajánlva. Kérdem tehát, mit fogunk megadóztatni? (Egy hang: semmit.)

A többi §-okra nézve a központi bizottmány módositásai, valamint az általa ajánlt uj §-ok elfogadtattak. Az egyes képviselők módositványai pedig elvettettek.

XLIII-ik ülés az alsóházban

aug. 31-én.

Az ülés napirenddel kezdődvén, tárgyaltatik „a rendkivüli pálinka-adóról" szóló javaslat.

A vitatások folytán a pénzügyminister elfogadván a központi bizottmánynak ezen törvényjavaslatra tett módositványát némi kevés kivétellel, ez vétetett fel §-onként tanácskozási alapul.

Leglényegesebb kérdés volt azon elvnek eldöntése, valjon azok közt, kik eddig is adózván, a törvényhatóság által ezen adó fejében is megrovattak, s kik eddig semmi adót nem fizettek, tétessék-e különbség? A többség, noha a pénzügyminister a különböztetést nem ellenzé, az egyenlőség elvéből indulva ki, nem kivánt különbséget tenni.

Az 1. §-ba Lónyai G. módositványa belemegy, mely szerint t. i. kazánjától csak az fizet, ki valósággal főz pálinkát.

A 2-ik §-ban a házi szükségre főzött pálinkaadó 2 ftról leszállittatik 1 ftra.

A 3. és 4. §. a bizottmányi szerkezet marad, a 5-ik és 6-ik pedig akként, mint a ministeri javaslatban foglaltatik.

A bevételek közt utósó helyen fordult elő a B8-|. alatti javaslat „a volt Erdély adójáról," melyen egyéb változás nem történt, mint, hogy egy királyhágóntuli képviselő inditványára, mindenüvé, hol Erdély előfordul, odatétetett: „és a hozzá kapcsolt részek." Pálfy J. inditványára pedig belement, hogy a katonáskodó székely, oláh, vagy bármi más nemzetbeli határőrök, a törvény további rendelkezéséig ezen adó alól kivétetnek.

A B. alatti kimutatás II-ik részére, t. i. a kiadásokra kerülvén a sor, Madarász inditványt tesz, hogy az a) pontban ő fölsége udvartartására kitett összeg 1 millió pftban, b) alatt pedig a nádori 100,000 ftban állapittassék meg.

A szerkezet marad.

Ellenben Nagy Károly inditványa, a jászkunok által eddig fizetett nádori tiszteletdijnak f. évi november első napjától fogva leendő eltöröltetése iránt elfogadtatott.

c) alatt a ministerelnök félévi fizetései s kiadásai foglaltatnak 3 pontban.

Madarász J. a minister-elnököt is többi társaival egyformán kivánja fizettetni.

Vlád képviselő a ministerek fizetését 8000, — a státus-titkárokét 4000 p. ftra kivánja leszállittatni.

Németh A. pártolja a fizetések megkevesbitését, onnan indulván ki, hogy a falusi jegyző és megyei tisztviselő is roszul vannak fizetve.

Kossuth L. pénzügyminister. Nem szól a ministerekről, — a státus többi tisztviselőiről pedig csak annyit mond, miszerint nem jól alkalmazott következtetés az, hogy, mert a falusi biró s jegyző roszul vannak fizetve, tehát legyen minden ember rosszul fizetve. Szóló inkább azt mondja: le-

gyen mindeniknek annyi fizetése, hogy mellékutakon ne legyen kénytelen szerezni. Nem fényoldala Magyar- és a volt Erdélyországnak a csekély sallárium. — Különben is a fizetések meghatározása inkább 1849-re való lesz, hol azonban nem a kevesités főszempont, hanem hogy mindenkinek határoztassék meg hivatalköre s ahhoz méltó jutalma. Már a mult kormány idejében elismertük azt, hogy egyik baj a tisztviselők nyomorult fizetésében rejlik, mely miatt sokan kénytelenek voltak nemtelen eszközökhez nyulni. A mult kormány tagadhatatlanul igen olcsó volt, de be is teljesedett rajta, hogy olcsó husnak hig a leve. Egy fogalmazó ki 25 év óta szolgál, a fővárosban családostul 800 forintból él, — kérdi szóló: sok ez? A királyi tábla biráját évenként 15,000 fttal fizettük eddig, minek következése az lett, hogy sok emberséges ember koldussá lőn, mig a nem emberségesek közül sok felvette magát. Ezen kell tehát segiteni, egyébiránt hol a ház a fizetést soknak tartja, szóló nem ellenzi, annak idejébeni mérséklését.

Ágoston elvárja a ministeriumtól, hogy a régibb hivatalnokokat reducálja. Ezek közt vannak olyanok, melyek már csak czimmé változtak.

Bezerédy I. A nagy fizetésnek nem barátja, de ez iránti észrevételei nem e félévre valók.

Kossuth L. A fényt soha sem pártolta, lelkületéhez mindig az egyszerüség fért. A stutus-titkárokra nézve azonban megjegyzi szóló, miként tekintetbe kell venni azt, hogy ezen hivatalnokok politicai változásnál épen ugy változnak, mint a ministerek, — s hogy p. egy ügyvéd, ki carriére-ját odahagyva, holnap státus titkár lesz, az első ülésben megbukhatik minden becsületessége mellett, s ekkor nálunk sem biztositás, sem pensió ezen hivatalokra nem levén, ujra kell kezdeni pályáját. Ehhez járul, hogy nálunk az ily hivatalnokok sohasem liquidálnak a státusra mint másutt stb.

Szólottak mind a három pont mellett és ellene is meglehetős élesen, azonban az 1-sö pontot a többség felállás

utján elfogadta. A 2-ik pontnál nem lehetvén kivenni a többséget, az elnök összeszámitást akart, de többen nyilt szavazást kivántak, minek következése lőn, hogy a többség e pontot is elfogadta.

XLIV-ik ülés az alsóházban

sept. 1-én.

Folytattatik a napi rend, s a ministerelnöki kiadások 3. pontja, melyre nézve Vlad képviselő azon módositványt tevé, hogy az abban foglalt érték pénzzé tétetvén, rajta a honvédek számára bakkancsok vétessenek, a többség által megtartatik.

A külügyministeri költségvetés tételei meghagyattak. Azonban Nyáry P. megütközött azon, hogy a volt cancellaria stb. tagjai közül azok, kik alkalmaztattak, miért huznak nagyobb fizetést, mint az uj hivatalnokok, p. nem tudja szóló, miért van ott némelyik régibb álladalmi tanácsosnak 5000 pfrtja? A törvény azt mondja, hogy azok, kik nem alkalmaztattak, megtartják eddigi fizetésöket, — az alkalmazottak pedig logica szerint nem kaphatnak többet, mint a hivatal rendes fizetését.

Az elnök megnyugtatásul kijelenti, hogy a ministerium a központi bizottmány véleménye szerint köteles lesz egy nyugdijrendszert előterjeszteni, hol a maximum 4000 pengő ftnál többre nem mehet.

A belügyministeri költségvetés tételei maradnak. A 6-ik pontban felett szinházi segély megajánltatik, s elfogadtatik a központi bizottmány azon javaslata, hogy a szinház tőkéi ezentul az országos pénztárba folyjanak, s az egyenesen az országos pénztárból huzza a fentartására szükséges öszvegeket.

A pénzügyministeri költségkimutatásban legtöbb vitára adtak alkalmat az e) pont alatt előforduló nyugdijak. Ezen pontra vonatkozik a központi bizottmány javas-

lata is, egy a ministerium által előterjesztendő nyugdij-rendszer iránt.

Madarász L. A nyugdijak kérdését összeköti a volt cancellária, consilium s kamara eddig be nem sorolt személyzetével. Szóló nem gondolhat mást, mint azt, hogy oly emberek, mint Wirkner, Pazziazi sat. azért kapnak nyugdijt tőlünk, mert bureaucraticus nyomásuk által a még 1792-ben papiroson kapott constitutiót előmozditották. Van az ujabb időben 3 vagy 4 cancellár, kiknek az ország félévi nyugdijazására több ezereket csak ugy nagyszerüen odadob. Ha valaki hivatalára alkalmatlanná lesz: akkor van nyugdijnak helye, de más kérdés az, mikor valaki megbukik, s szóló tagadja, hogy akár Pálfynak, ki megbukott, akár Reviczkinek, kit az olygarchia távolitott el, akár Majláthnak, kit Apponyi turt ki, akár az utóbbinak, kit az uj rendszer döntött meg, nyugdijra igénye lehetne.

Egyébiránt, ha már nyugdijazásról van szó, szóló követeli, hogy azoknak nevei, kikre nézve a nyugdijazás behozandó, a ház elé terjesztessenek. Ez Angliában is ugy történik, melyre sokan szeretnek hivatkozni. Elég baj, hogy midőn az 1848: 3. t. czikk 24. §-ról volt szó, a simogatási politicánál fogva azt mondák, hagyjuk meg ezen emberek fizetését, hogy ne zavarogjanak, de hivatkozik szóló a ministerekre, nem ugy állittatott-e fel e kérdés, hogy a jövő országgyülés bizonyosan el fogja e törvényt törölni. Ez által megkötötte kezét a ministerium, s alkalmazott oly embereket, kik Metternichnek mindig hü lovagjai voltak, s most is a reactiót ápolják. Szóló tehát most a nyugdijazási rendszert kivánja megállapittatni, de tudni akarja, érdemli-e ezt valaki, mert sokan inkább érdemelnének büntetést. (Tetszés.) Mutassa elő tehát a ministerium az egyéneket, mert szóló Wirknernek et comp. egy krajczárt sem ad. (Helyes.)

Gr. Széchenyi közlekedésminister kéri a házat, hogy midőn a testvériség jelszavát kimondtuk, mutassunk példát abban, hogy készek vagyunk általános amnestiát kimon-

dani. Ily vészes pillanatokban kivált nincs ideje, hogy magyar magyart büntessen. Praescindáljunk e kérdéstől. Ha mi megbocsátani tudunk: akkor remélhetjük, hogy az egek ura is megbocsátja e nemzet régi büneit s elfásultságait.

Budai E. pártolja a központi bizottmányt.

Nyáry P. Midőn az angol orangisták s azoknak egy tagja a hannoverai király, meg akarta buktatni a constitutiót, a ház, bár ereje nem volt, mégis megrendelte a vizsgálatot, s az itélet az volt: most már tudjuk kik vagytok. Szóló nem akar itt sem egyebet, de azt látja, hogy Magyarországon az ily emberek is simogattatnak. Azt hiszi a közlekedésminister ur, hogy jobbak lesznek ezek, ha simogattatnak? Nem, ők ki fognak gunyolni bennünket. Szóló nem végrehajtást akar, csupán azt kivánja, hogy a haza nyilatkozzék ezen emberek ellen. Ők Metternich kormánya alatt meg akarák semmisiteni e hazát, s a mostani bécsi kormány sugdosói. Ezek annyira vetemültek, miszerint a bécsi kormány által kizsaroltatni akarák, hogy küldjünk Jellachichnak Magyarország ellen pénzt. Szabad-e ily embereket fizetni? Sőt szóló hivatkozik Pulszky státustitkárra, hogy ezen emberek némely része meglopta a cancelláriát, elsikkasztván a horvát dolgokra vonatkozó actákat stb.

Végzéssé lőn: minthogy a nyugdij törvényen alapszik, 1848-ra meghagyatik, 1849-re azonban a ház uj nyugdijszabályzatot állitand, s a ministerium utasittatik a nyugdijjegyzéket részletesen a ház elé terjeszteni.

Irányi Pestnek a Dunaáradás elleni biztositására, s a Dunapartnak megerősitésére 50,000 pfrtot kiván megszavaztatni. — Az inditvány elfogadtatott.

Széchenyi I. a Tiszaszabályozásra 500,000 pfrtot kiván megszavaztatni, mi különben is csak előlegezés, mert az illetők visszafizetendik. A Tisza szabályozása által 2,700,000 hold föld fog megnyeretni; a Tisza körül lakik a magyarság, azért kéri kérését figyelembe vétetni.

Olvastatik a földmivelési és kereskedésminister költségvetése, mely tesz összesen 318,813 ftot.

Közoktatásügyminister költségvetése.

E pontnál Palóczy felszólitá a közoktatásministert, hogy a Bécsben levő Teresianum czimü növelde tárgyában legközelebbi alkalommal terjeszszen elő törvényjavaslatot, mire a minister bejelenté, hogy az előleges lépéseket e részben már megtette. Kubinyi F. inditványára museum számára tett ajánlatok s jövedelmeik az országos pénztárba folyjanak, utasittatván oktatásminister ur, miként a museum felszerelését rögtön eszközölje, a szükséges pénzmennyiségek az országos pénztárból fogván fedeztetni, a jövőre pedig intézkedjék e tárgyban; Nyáry P. inditványára utasittatik a ministerium, hogy Mátyás királynak, fiától, Jánostól visszakerült, a kamara levéltárában levő iratait rögtön tétesse át a museumba.

XLV-ik ülés az alsóházban

sept. 2-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése után Kossuth Lajos emelt szót.

Kossuth L. A hazának kimondhatlanul fontos perczeiben a ministerium kötelességének tartja a tisztelt képviselőházat a legujabb eseményekről — a mint ezekről tudósitva van — értesiteni. Legelőször is kötelességemnek tartom jelenteni, miként a ministerelnök s igazságügyminister, kik a haza nyugalmának s békéjének helyreállitása s az ország törvényes önállásának biztositása tekintetéből, valamint ő felségénél a katonaállitási s pénzügyi törvények sanctiójának megkivánása végett Bécsbe mentek, még ekkorig vissza nem érkeztek; a mint értesitve vagyunk, épen ma vannak ő felségénél az elhatározó értekezések. Nekünk nem adatott meg azon szerencse a gondviseléstől, hogy hosszas szenvedései után e nemzetnek a törvényes önállás és szabadság méltányos és mérséklett kivánatai keletkeztének első per-

czeit mindjárt békében s nyugalomban és a közboldogságnak kifejlődési jelei közt élvezhetnők.

A nemzetnek, melynek élete különbözik egyes ember életétől, számot kell vetni a körülményekkel, számot önelhatározásával, s akként cselekedni, hogy, vagy a maradék, vagy legalább a história átkot ne mondjon azokra, kik cselekedtek. Én arra kérem fel a tisztelt házat, hogy a fejedelemmeli értekezésnek eredményét azon férfias nyugalommal várja be, a mely férfias nyugalom kellő megfontolással s egyszersmind erős elhatározással párosulva mentheti meg egyedül a hazát. Méltóztassanak szinkülönbség nélkül közremunkálni, hogy csak most, csak e perczekben mindenek felett ne zavartassék meg a nyugalom, ott, hol még van, s ne szaporittassék ez által a hazának veszélye, s ne gyarapittassanak ellenségei. Mindenkinek megvan a maga köre, s most én lelkemben meg vagyok győződve, hogy köréhez képest erre hatni a legnagyobb szolgálat, a mit mindnyájan a hazának tehetünk.

A bácsi táborból ujabb szerencsétlenség hirét vettük. A tisztelt ház előtt tudva van, miként a Ferencz-csatorna táján a magyar hadsereg különböző osztályokban több helyekre volt felosztva. Temerin, Jarek, Kér, Verbász, Becse, ezek voltak többnyire a positiók; a strategiát discutiálni nincs helyén, kivált nekem, ki hozzá nem értek; hanem akként vagyok meggyőződve, hogy ezen több részekre osztott táborozási terv egyedül csak azon szempontból vétetett fel az illetők által, mivelhogy az azon vidéken fekvő többi magyar és német községnek biztositása látszék ezt megkivánni. A háborunak kimondhatlan szerencsétlensége, hogy kettő között kell választani, vagy minden egyes részeket védeni, s ekkor az erő központositását gyengiteni, s épen ez által a sikert is távolabbra vinni, vagy épen bizonytalanná tenni, vagy pedig áldozatul adni az egyeseket s egész helységeket, miszerint az erő összpontosittatván, nagyobb sikerrel lehessen működni. Mi, a multak által a háborus viszonyok hideg

megfontolásától elvonatva, mi messze időkben hátra taszitva azon kortól, a hol Magyarország épen ily veszedelmet élt, az emberiség ösztönénél fogva kimondhatatlan fájdalommal hallottuk, ha valamely egyes ember, egyes helység veszélynek volt kitéve, vagy épen megtámadtatott, és szerettünk volna akként intézkedni, hogy minden ember biztositassék; de ugy látom, hogy valamint másszor nem történhetett ez, most sem fog megtörténhetni; hanem csak a központositott erőveli elhatározó győzelmek hozhatják magokkal a sikert, s csak az ilyen elhatározó győzelem következtében helyreálló béke s nyugalom nyujthatja a nemzetnek a lehetőséget megorvosolni azon sebeket, miket a harcznak szomoru kénytelensége ejtett. Temerin és Járek tőszomszédságában, mondhatni torkában feküdvén a római sánczoknak, strategiai positiónak sohasem tekintethetett; s ezért strategiai szempontból elvesztése is nemcsak az én, hanem az ahhoz értők véleménye szerint is, nagy fontossággal nem bir; de szomoru a dologban az, hogy a derék Temerin és Járek helységek elpusztitattak s a lakosság leégetett tüzhelyétől elvonulva, a veszély közelében a vendégszeretet alapján vándorként teng. De, mint mondottam, strategiai tekintetben nagy fontosságunak nem tartom ez eseményt, sőt azt gondolom, hogy a mennyiben már most ezen positio a kénytelenségnél fogva feladatván, alkalom szolgáltatott az erőnek nagyobb összpontositására, talán a győzelemre nézve nem lesz épen kedvetlen következésü. De akármiként legyen ez, a ministerium kötelességének tartja a tisztelt házzal tudatni azt, miről e tekintetben a táborból értesitetett. (Olvassa a Verbászról aug. 30-áról érkezett hivatalos tudósitást.)

Ezen rendelkezések levelekben le vannak irva, hanem méltóztatnak átlátni, hogy nyilvánosan azokat felhozni nem lehet. Szinte elfeledtem mondani, miképen Temerinnek ezen szerencsétlensége a hadügyminister és Bechtold vezér tudósitása szerint is a császár-huszárok alezredese vigyázatlanságának és gondatlanságának tulajdonitható egy részben,

kit a hadügyminister állásától azonnal elmozditott, és hadi tanácsot rendelt felette tartatni. — Ha kérdené a ház véleményemet, mit tartok a hadsereg felől? annyit mondok, miképen a hadsereg közvitézeiben és altiszteiben, keveseket kivéve, és a nagyobb részről szólva, egy oly elhatározott hazafiságot talál a hon, mint a minőt megszoktunk a magyar seregnél minden időben, minden veszély alatt találni. A tisztek között hasonlóképen vannak sokan, kik a legelhatározottabb hősies kötelességérzettől vannak lelkesitve. Bakonyi ezredesnek elszántságáról aug. 20-án tudósitva van a ház: ilyenek Lenkey kapitány és más többek, kiknek nevei elszámlálásába nem ereszkedem, nehogy valamely érdemesnek kihagyása által megsértsem annak önérzetét; hanem átalában véve a többi ezen rovatba nem tartozó tisztekről, ugy látszik, annyit meg kell mondani, miképen ők ha tesznek valamit, csak szorosan hideg katonai kötelességből teszik, hanem az a bizonyos lelkesedés az ellenség irányában talán azért nincsen meg bennök, mert egy részről bujtogatások történnek, más részről pedig, mert azon ellenség, melyet magokkal szemközt látnak, nem oly alaku, mely az elesett hősöknek az ő véleményök szerint, talán vérök feláldozásáért a halhatatlanság babérját nyujtaná. Nem az a bizonyos lelkesedés és elhatározás van közöttök, melyet a seregek szoktak érezni, midőn egy Ney, Oudinot, vagy nem tudom ki ellen harczolnának. És ez kimondhatatlanul roszul hat. A hangulat a hadseregben nem kedvező; a hadügyminister ur lent van, mit tehet e részben, s mit fog eszközölhetni, azt az isten tudja; én csak annyit tudok, hogy a nemzetnek nyugodt férfiassággal készülni kell, s ezen készületet a felinduló szivnek fájdalmai általi elragadtatásában nem kell megzavarni oly lépések által, melyek talán épen a készületet tehetnék kétségessé. Egyébiránt ha a ház a részletekre nézve bővebb felvilágositást kiván, azon egyre kérem a házat, hogy a fenforgó körülményeket méltányolva, méltóztassék abban megegyezni, hogy neveztessék ki nehány

tagból álló bizottmány, mely előtt Beőthy Ödön bihari főispán és kormánybiztos ur, a ki fontos dolgoknak a miniteriumnál elintézése végett épen a járéki és temerini szerencsétlenség után feljött, és a ki a tábort, kevés napok alatt bár, megvizsgálta, fölvilágositást terjeszszen elő, s a bizottmány itéletétől fog függni, miképen akar e dologban továbbra eljárni. (Nem szükséges.) Csupán azt jegyzem meg Beöthy urra nézve, hogy, a mint mondám, csak kevés napok alatt van lent, csak azóta, mióta Szentkirályi onnan eltávozott, a ki eltávozott azért, mivel vezére volt a jász-kun seregnek, mely aug. 29-én onnan haza ment. Ez által ne méltóztassék a ház legkevesebbé is megzavarodni, mert a mint az első perczekben okvetetlen szükséges volt, hogy a nemzetőrség is némileg használtassék, és valóban sok terhes költségbe kerül, ugy oda kell mi hamarább iparkodnunk, oda kell vezérelnünk minden tehetségeinket, hogy a harczot, melyet isten reánk mért, ne a nemzetőrséggel vigyük. Erről többet nem akarok szólani, hanem talán épen ebben fekszik egy momentum, miért a haza szent nevére kérek mindenkit, hogy még kifejezéseinkben is legyünk vigyázók. Ezeket kötelességemnek tartva a tisztelt ház előtt előterjeszteni, még egy van, a miről szólani akarok. Én nemzettől nemzet irányában méltó panaszt, de még alaptalant sem szeretek hallani, és azért talán igen kevesed magammal, kik pestmegyeiek vagyunk, én voltam az, ki már évek előtt, midőn a jelen viszonyokat még csak gyanitani sem lehetett, Horvátország részéről, miután a magyarok ellen méltatlan, alaptalan, a nemzetiség, ugy szinte más jogok és szabadságok elnyomásának vádjai hozattak fel, Pest-megye közgyülésén azt mondottam, hogy a hol szitogattatnak egy nemzetnek érzelmei másik nemzet ellen, ott a capacitatio nem használ, Én elnyomni senkit a föld kerekségén nem akarok, és hajlandó volnék azt mondani horvát atyánkfiainak : ha megunták a hétszázados kapcsot, menjetek isten hirével, áldásom reátok, legyetek szabadok és boldogok. Akkor ezen

eszmén legjobb barátaim is megütköztek, most csak annyit mondok, ha igaz, miképen Magyarország törvényhozási története folytonos bizonysága annak, hogy a magyar nemzet a horvátok irányában mindig testvéri indulattal viseltetett, minden jognak és szabadságnak osztályosaivá tette őket nemcsak, hanem különös kiváltságokkal is ruházta fel, — ha igaz, hogy ezen állapoton a közelebbi országgyülés nemcsak nem változtatott semmit, sőt a közös jognak és szabadságnak áldásait reájok is kiterjeszteni iparkodott, ha igaz az, hogy ezen képviselőház a válaszfelirati viták alkalmával mindjárt kijelentette, miképen valamint önállásából és nemzeti jogaiból semmit fel nem ád, ugy a horvát nemzet igazságos és méltányos kivánatait mindig a legszivesebben hajlandó teljesiteni; ha ezt, mondom, tekintetbe veszem, és más részről lelkem szemeit végig futtatom azon irtózatos szerencsétlenségek tömegén, melyek a polgárháboruval járnak: azt gondolom, hogy itt az idő, midőn a képviselő-ház tanácsot tartson önmagával, miképen akarja beváltani azon szót, melyet az országgyülés elején mondott, t. i. hogy a horvátoknak minden igazságos és méltányos kivánatait teljesiteni hajlandó. Igaz, hogy azon mód, melyet magam is legczélszerübbnek találtam volna, nem sikerült, miszerint t. i. Horvátország részéről a közországgyülésre követek küldessenek és azok itten kivánataikat előadják, hogy azok a kölcsönös jog és szabadság alapján teljes igazsággal és méltányossággal intéztessenek el. Ez lett volna a kiegyenlitésnek legczélszerübb eszköze; de miután követek nem küldettek, nem tudom, valjon Magyarhonnak képviselői el akarják-e magokat ez által tántorittatni attól, hogy teljesitsék, a mit megmondottak az országgyülés elején, midőn kijelentették, hogy a horvátok igazságos és méltányos kivánatait teljesiteni hajlandók.

Én egy tisztelt barátomnak, ki most nincs jelen, azon kifejezésére is emlékezem, — gr. Teleky Lászlóéra — miszerint ő, ha meggyőződnék, hogy a horvát nemzet nem

akar testvéri kapcsolatban élni Magyarországgal, még erre is hajlandó; mi, a mint magunknak követeljük a szabadságot, függetlenséget, s nemzeti jogokat; ugy ezeket mástól sem akarjuk megtagadni. De nem akarok e dolog részleteibe bocsátkozni, hanem csak arra kivánom felkérni a tisztelt házat, hogy e részben előterjesztést tenni kivánván, méltóztassanak megengedni, hogy ezen előterjesztés a háznak comitévé alakulása formájában adassék elő. A dolgot egyébiránt azért is tartom sürgetősnek, mert ha — a mint nem kételkedem — ő felsége a katonaállitási s pénzügyi törvényeket sanctionálni fogja, a tisztelt képviselők kétségtelenül átlátják, hogy a jelen körülmények közt ezen törvények végrehajtására kell legfőbb gondjokat forditani, a miért is bizonyos kérdésekre nézve tisztába kell jönni. Ezen kérdések közé számitom én azt is, hogy a horvát bonyodalmakat a ház tanácskozás alá vévén, kijelentené a maga határozatát, mit tart e dologban saját méltóságához, igazságszeretetéhez s nemzeti becsületéhez méltónak; s e részben valamit tenni kell, mert a fejedelem által az országgyülés felhivatván, ezen felhivásra „igen"-nel felelt. Ha ez megtörténik, akkor szükségesnek tartom, hogy a képviselőház egy nyilatkozatot készitsen Magyarország nemzeti akaratáról s szándékáról, mely egész Európához s a külhatalmakhoz is szóljon, miszerint a nemzet részéről legyen feltárva az, mit akarunk, s legyen megmondva, miként jogosabb téren soha nem állott nemzet, mint mi, s ez által legyen hivatkozva, a mint istennek igazságára, ugy az igazságos embereknek is sympathiájára. S e részben örömmel jelenthetem, hogy aug. 26-án frankfurti követünk, Szalay László, a német birodalmi kormányzó által már mint Magyarország követe fogadtatott s elismertetett, valamint a követség is a német birodalom részéről mihamarább viszonoztatni fog. Ez első lépés, tisztelt képviselők, mely által Magyarország az európai nemzeti családok közt önállólag megjelenik, s szabad reményleni, hogy ezt a többi hatalmasságok részéről is ha-

sonló lépések fogják nem sokára követni, mire nézve a törvényszerüség korlátai közt közrehatni a ministerium valamint eddig, ugy ezután is szoros kötelességének ismerendi.

Madarász inditványára határozat lőn, miként a ház mind a két tárgyban, mint comité fog határozni.

Balog I. inditványára, a ház tagjai az aug. 19-iki szent-tamási csatában hősiesen harczolt vitézek számára — kezdve az őrmestertől, a közvitézig — kétnapi dijukat ajánlották föl, megjegyezvén, miként ez ajánlat korántsem jutalomnak tekintendő, mint inkább alkalomnyujtásnak a fárasztó munka utáni néhány kedvteli óra élvezhetésére. — Ezek után a ház comitévé alakult.

XLVI-ik ülés az alsóházban

sept. 4-én.

Kossuth L. (Feszült figyelem közt a szószékre lép.) Tisztelt képviselőház! Kimondhatlan szerencsétlennek érzem magamat, hogy épen a jelen perczekben, mikor minden embernek kettőztetett erőre van szüksége, engem a betegség annyira elnyomott, hogy alig tudok megállani, és alig tudok szólani. (Üljön le). Akkor nem fogják hallani, a mit mondok. (Tessék letülni; letül).

Ne méltóztassanak várni, hogy valami hosszas motivált előadást tegyek, csak egyszerüen és röviden kivánok szólani azon hitben, hogy a tisztelt képviselőház előadásomnak motivumait a körülményekben találandja.

A mult országgyülés végével a ministerium átvette a kormányzást, esküt tevén le hűségre a király és alkotmány iránt, és engedelmességre a törvény iránt. A haza felett összetornyosuló vészeknek ellentállani a ministerium ezen helyzetben csak ugy és akkor lett volna teljesen képes, ha mindazon constituált hatalmak, a melyeknek kifolyását képezi csak egy ministerium, annak működését őszintén előmozditják. A ministerium ilyen előmozditásra nem talált.

Ő felsége a király iránt a legtisztább hűséggel visel-

tetve hónapokon keresztül csak azért esedeztünk, — nem hogy ő felsége valamely rendkivüli erővel támogassa az országot, — csak azért esedeztünk előtte, hogy hű magyarjai közötti megjelenésével adja meg az uj alkotmányból kifolyó uj kormánynak azon moralis támaszt, a mely a monarchia eszméjében és a magyar nemzetnek a fejedelem iránti pietásában helyeztetik. Öt hónapon keresztül esedeztünk ezért; — és még sem történt meg.

Egy hadsereggel találkoztunk pártütés és zendülés ellenében, a mely pártütés és zendülés a fejedelem nevében mondja magát működni. Mi volt természetesebb, minthogy ő felségétől kértük, hogy a hadsereg, mely egyedül volt meg és van Magyarországban még most is, ő felsége által hozassék a hűség tiszta eszméjére vissza, mely nem abban áll, hogy ő felsége nevében a magyar király ellen pártot tüssenek: hanem, hogy ő felsége kormányának engedelmeskedjenek. Ő. cs. és kir. felsége méltóztatott e részben egy pár manifestumot kibocsátani; hanem őszintén megvallom, nekem erős meggyőződésem, hogy az ő felségét legközelebb környező körökből sok történt ezen parancsok sikerének meghiusitására; sok történt arra nézve, hogy a hadseregben azon szellem foglaljon helyet, miképen ő felségének talán nem is az az akarata, mi azon parancsokban foglaltatik. A bécsi kormány részéről, — mely fejedelmünknek egységénél fogva kétségtelenül, nem mondom, hogy közre dolgozni, azon egy fejedelem a magyar király koronájának épségben megtartására, tartozott volna, de legalább nehézséget nekünk nem tenni, — ellenkezőt tapasztaltunk.

És mind ezek ellenében a ministerium, mely hűséget a király és alkotmánynak, és engedelmességet a törvénynek esküdött, igen természetes, hogy csak a törvényes eszközökkel élhetett, a melyek minden oldalról elzsibbasztattak, mig végre nyilt kijelentésekben nyilvánult a hadsereg nagy részéről az, hogy a határőrök, a horvátok, szóval a hadseregnek eddigi zászlója alatt küzdők ellen ők nem fognak küz-

deni; voltak, kik nem mondták ezt, de a nagy rész igen. E mellett csak még a kinevezés hatalma is törvény által megkötve levén, teljes lehetetlenné tétetett a ministerium kezében, hogy átalakithassa ezen sereget.

Én, tisztelt ház, erősen meg vagyok győződve, hogy, vagy végének kell szakadni tüstént ezen állapotnak, vagy pedig a nemzet kénytelen lesz ideiglenesen oly végrehajtó hatalomról gondoskodni (igaz), a mely végrehajtó hatalom ne legyen kénytelen a maga eljárásának eszközeit a törvényből, hanem a haza veszélyéből meriteni. — (Igaz). A ministerium, a mely igy meg van kötve, mint ez, nem mentheti meg a hazát (igaz); és ha én e perczben még arról a székről (ministeri székre mutat) léptem a szószékre, csak azért tettem, mert két ministertársunk Bécsben van, nem akartam, hogy az mondassék, hogy a végső kisérleti eljárásban, melyre ki vannak küldetve, rögtönzött idő előtti lemondásom által, már gátot okoztam. Én azon készséggel és elhatározással, azon meggyőződéssel, hogy az ekképen megkötött ministerium a mint van, szemközt az ellenséges hatalmakkal, — nem azért, mert én, vagy más a minister, hanem azért, mert olyan a ministerium a maga constitutiójában, mint a minő, — meg nem mentheti a hazát. Felkérem a házat hogy nagy határozatokra és eltökélésekre késztülve, az utolsó lépések, sikerének megkisértésében a még most létező ministeriumot támogassa. A ministerium Beőthy kormánybiztos urat lerendelte a táborba, teljes hatalommal s azon megbizással, hogy állitsa fel a hadsereget, szóljon hozzá a hazának nevében, lélkesitse, buzditsa őt hűségre, tegye biztossá a nemzet méltánylásáról és hálájáról a hiveket, s birjon hatalommal az ott levő hadügyministerrel egyetértőleg rendkivülileg is tenni mindent, mit a fenforgó körülmények a haza megmentésére szükségessé tesznek. A ministerium midőn ezt tette, tette egy oly hatalom nevében, mely ma van, holnap nincs; ezen eljárásnak mélyebb, biztosabb, állandóbb alapot kell adni, s azért kérem a házat, nyilatkozzék, ha Beőthy kormánybiztosnak e

részbeni felhatalmazását a nemzet képviselői részéről helyesli-e? (A képviselőház tagjai néhányan kivül mind felállván helyeslést mondanak.) Bechtold vezér lemondott állásáról, a ministerium felszólitotta a hadügyminister, ismerje kötelességének ott maradni a vész helyén, a tábort rendben tartani, és a körülmények szerint a haza megmentésére intézkedni s onnan el nem jőni, mig oly kezekbe nem adhatja és nem adja a vezérletet, mely kezek a harczmezőn kivivott érdemeknél fogva, szintugy a hadseregnek mint a nemzetnek bizalmát birják. Kérem a házat, hogy e részben a vezérnek, olyan vezérnek kinevezésére egyenesen a hadügyminister határozatilag a maga részéről utasitsa (helyes). De tisztelt képviselőház! velünk rút, ocsmány játék játszatik (már régen). A mivelt világnak moralis ereje az igazságos ügyet támogatja. Felhivom a házat: a nemzet képviselőinek nevében, készitsen rögtön manifestumot Európához, melyben el legyen mondva a magyar nemzet szenvedése, el legyen mondva a magyar nemzet joga, mérsékeltsége, hűsége, minőhez hasonlót a legközelebbi időben Európa példája nem mutat, hogy nyiltan álljon Európa előtt, miszerint annyi ármányok által mérséklett követeléseink és elidegenithetlen jogaink alapján megdöntöttek bennünket, s bennünk a civilisatiónak egyik előbástyája és a szabadság egyik oszlopa rendittetik meg. — Kivánom, hogy a ház appelláljon istenre és Európának igazságszeretetére s készitsen egy manifestumot. A ministerelnök és igazságügyminister felküldettek Bécsbe a ministerium határozatából, a végett, hogy egyszer már végkép lássuk tisztán, határozottan: hogy áll irányunkban a dynastia, hogy áll Ausztria? Ne mondjunk gyanusitásokat, ne használjunk ellenséges indulatokat, hanem határozott tények álljanak elő. Esedeztünk ő felségének, méltóztassék a Magyarországban levő bármely fegyverzetü hadseregnek saját aláirása alatt szétküldendő tábori parancsokban kijelenteni, miképen ő felsége minden katonától, bármi rendü, bármi fegyverzetü legyen is, szorosan

megvárja és parancsolja, hogy a mig Magyarországban van, a magyar kormány parancsai szerint a hon minden ellenségei ellen szint azon hűséggel és vitézséggel szolgáljon, mint a magyar hadseregek most ő felsége trónjának támogatására hiven és bátran szolgálnak, még a hont fenyegető veszélyeknek hirétől is elzárva. 2-or kértük ő felségét, hogy miután az ő felhivása következtében a magyar nemzet, mindjárt országgyülés elején, magáévá tette és elfogadta a ministeriumnak azon nézetét, hogy a horvátok irányában minden méltányos és igazságos kivánataik teljesitésére kész: ennélfogva a horvát mozgalmat, mennyiben horvát mozgalom, és nem más természetti mozgalom, békés uton kell a két nemzet között elintézni; mert nem lehet, hogy két nemzet idegen bujtogatások következtében, idegen czélok végett, egymást rontsa, pusztitsa, szenvedésekkel és vérrel áraszsza el hétszázados kapcsának terén; mivel a mennyiben a horvát kérdést barátságosan kell kiegyenliteni, küldjön parancsot Horvátországba, hogy Magyarországot megtámadni ne merészeljék. 3-or kértük ő felségét: méltóztassék napot határozni a közelebbi időre, mikor fog ide lejönni, s méltóztassék hosszas ittmulatása által azon moralis sulyt, mely a királyság eszméjében fekszik, megadni saját trónjának megtartására: — mert azért küzdöttünk, azért vagyunk veszélyben. Ha nem vezérelt volna bennünket ezen nézet, s a trón iránti hűség azon napokban, mikor az ausztriai háznak semmi támasza nem volt a föld kerekségén, midőn szétbomlott a csekély, Olaszországban levő hadsereg, ha mondom azon hűség nem lett volna bennünk, sok dolgok másképen állanának. De általlengette mindig a hűség ezen nemzetet, s azért megkivánhatja, hogy ő felsége nyujtson segédkezet, trónjának megtartására, ha azt meg akarja tartani. Azért kértük ő felségét, méltóztassék lejönni (Nyáry közbeszól: követeljük); esedezem alázatosan, méltóztassék egy kis türelemmel lenni. Kértük ő felségét, hogy méltóztassék lejönni, s a háznak tudtára adni, s kinyilatkoztatni

hogy a végett jön le, miszerint a törvények, s az alkotmány fentartásában és jogaink megőrzésében, mely nemzeti jogaink trónusának existentiájával kapcsolatban vannak, hosszasb itt mulatása által, közre kiván dolgozni. Egyszersmind felküldöttük a hadügyi és pénzügyi törvényeket szentesités végett. Kértem a házat, addig ne tegyünk semmit, mig a siker reménye el nem érkezik; de már nyolcz napja, hogy fenvannak társaink, és most is hogy mennek a dolgok? mintha a halasztás mérlegén nem feküdnék egy felől nemzetek sorsa, másfelől nem feküdhetnék koronáknak existentiája. Kérem a házat, méltóztassanak egy küldöttséget küldeni ő felségéhez, jöjjünk tisztába dolgainkkal, de ne a végett menjen a küldöttség, hogy ott heteket mulasson, hanem nyisson magának utat a fejedelem trónjához, mondja meg: hogy a haza veszélyben van, és veszélyben a trón, tehát akarja-e ő felsége megtenni azt, mi a nemzetnek megtartására szükséges. Nem várhatunk napokat s heteket, miután hónapokon által az intriguek minket veszélybe döntöttek; gyors határozatot akarunk, düljön az jobbra vagy balra, hogy számot vethessünk magunkkal, mivel tartozunk a hazának, (éljen!) ne mulasson ezen küldöttség ott 24 órát, tudni fogjuk ha nem fogadtatik el, hogy mit akarnak Bécsben. Kérem a házat, méltóztassék ezt megtenni, s a ministerium részéről most kisérletben levő utolsó lépést — mert természetesen utolsó lépés a törvényhozás részéről — támogatni, s a nemzet erejével sikerre vagy valóságra vezetni. Végre, mert semmi a világon lelkemnek nem fáj annyira, mintha az ármánynak azon diadalát látom, hogy nemzetek — mert nemzetek nem ismerhetnek nagyobb kincset a szabadságnál — ármányok következtében, a szabadságnak szent neve alatt, egymás ellen vérontásra izgattatnak, kérem a házat, méltóztassék egy kis bizottmányt nevezni, mely a ministeriummal értekeznék a horvát ügyek iránt, mely elő fogja terjeszteni mindazon hoszszadalmas adatokat, melyek kezénél vannak, e dologban terjeszszen elő a háznak javaslatot. Meggyőző-

désem szerint, ha e dologban valamit tenni kiván a ház, és mennyire van határozva, jobban lesz igy előkészitve, mint ha egy javaslattal a ministerium előállana; mert most méltóztassanak elhinni, tiszta őszinteséggel teszem azon nyilatkozatot, hogy rendkivüli hatalmakra lesz szüksége a nemzetnek; a ministerium, mely a törvénynek korlátai közé van szoritva, nem mentheti meg a hazát. Én, a minister, nyilatkoztatom ezt ki a háznak. Tehát ennek nem ministerialis kérdésnek, hanem a közveszélynek és a közhaza iránti kötelességnek érzetéből mindnyájunk emanatiójának kell lenni. Tehát kérem a házat: méltóztassék egy bizottmányt kirendelni. A mondottakat mind reassumalni alig birom, ha jól emlékezem, esedeztem a háznak, Beőthy Ödön kormánybiztosra nézve, 2-or kértem a házat, hogy manifestumot bocsásson Európához, s kösse össze ezt egy felszólitással a magyar nemzethez, melyben világosságra legyen hozva, hová vezettetik a nemzet, és hogy biztosok fognak nevezetni az országban a ház részéről, a kik élőszóval mondják meg a népnek, hová ragadtatik, hová vezettetik, és gyüjtse össze, ha kell, a hazának összes erejét, a haza megmentésére. 3-or küldöttség neveztessék Bécsbe, és 4-er egy bizottmány a horvát ügyek iránti előkészitésre. Méltóztassanak megbocsátani, többet nem szólhatok, mert beteg vagyok. (Éljen! elfogadjuk! mondassék ki a végzés.)

Kossuth beszéde után némi szünet következett, miközben a gyöngélkedve távozó pénzügyministert kitörő éljenvihar kisérte ki a teremből. Ezután

B. Zsennyey csupán egyre kivánja figyelmeztetni a házat, hogy t. i. midőn e rendkivüli eszközökhöz nyul, ne mulaszszon el semmit, mi a nemzet és király közt kiegyenlitésre vezet. Mert ha a nemzetet azon átok érné, hogy királyától el kellene magát választani: akkor vész érheti a dynastiát, de okvetlenül vész érendi a nemzetet. Csupán annyit akar tehát mondani, hogy a Bécsbe menendő küldöttség kövessen el mindent, hogy a szerencsétlen félreérté-

sek kiegyenlittetvén, a nemzetnek annyira szükséges békét eszközölje.

Barthos E. és Bónis S. utalnak az inditványra, melyben épenoly eszközök javasoltatnak, mikkel a trónt megmentsük. Felesleges levén tehát az előbb szóló figyelmeztetése, Bónis kivánja kimondatni, hogy a képviselőház ezen határozata egy szó ellenzésre sem talált.

A ház elnöke kifejti, hogy az inditvány többféle határozatokra vezetvén, az egyes kérdéseket egyenként fogja kitüzni, hogy a ki valamelyiket nem tartja jónak, nyiltan jelenthesse ki. — Egyenkint föltétetvén a kérdések, a pénzügyminister inditványai közakarattal elfogadtattak. A Bécsbe menendő küldöttség 100 tagban állapittatván meg, sorshuzás utján alakittatott meg. A küldöttséget Pázmándy D. vezeti.

Délután 5 órakor folytattatván az ülés, a ház következő határozati szerkezetekben állapodott meg:

A képviselőház határozata, az aldunai táborozás vezérletét illetőleg. 1-ször. Beöthy Ödön a ministerium által a bácsi táborba teljhatalommal kiküldött kormánybiztos, a képviselőház által is teljes hatalommal ruháztatik fel, oly formán, hogy mindent, a mit a körülményekhez képest a haza megmentésére szükségesnek lát, a nemzet nevében megtehesse és intézhesse, különösen oda utasittatván, hogy a hadsereget kiállásra, a haza iránti hűségre és törvény iránti engedelmességre buzditsa és lelkesitse, s a hazának minden hü harczosát a nemzet hálájáról biztositsa, hadügyminister urral egyetértőleg az érdemnek rögtön is jutalmat és kitüntetést nyujtson, szóval, mit a hazára nézve károsnak tart, azt elháritsa, a mit pedig jónak és szükségesnek tart, a nemzet képviselői által is ráruházott teljhatalommal eszközölje.

A ház megvárja a hadügyministertől, hogy a tábor mozdulatairól s vezérleteiről mindaddig maga intézkedendik, mig a vezérletet oly hü és biztos egyénnek nem adta át, ki a haza szolgálatában kitüntetett érdemeinél fogva ugy a hadseregnek, mint a nemzetnek bizodalmát birja.

A képviselőház határozata, a bécsi küldöttség iránt. 2-szor. A képviselőház tapasztalván, hogy a haza megmentésére s a királyi szék érdekében, a szükséges intézkedéseknek ő felségétől kieszközlése végett, Bécsbe küldött ministerek az országot s a királyi széket veszélyeztető halogatással találkoznak. A képviselőház részéről rögtön egy küldöttség utasittatik ő felségéhez, mely kifejtvén ő felsége előtt azon veszélyes helyzetet, melyben, a több felől támadott pártütés és lázadás miatt, a nemzet és ezzel ő felsége trónja van, a nemzet nevében annak elkerülhetlen szükségét jelentse ki, hogy ő felsége királyi magas személyében az ország kebelében

megjelenvén, az ország megmentéséhez királyi hatalmának mérlegbe vetésével járuljon. És hozzon a háznak határozott bizonyságot a küldöttség a felöl: valjon a dynastia akarja-e őszintén a nemzetet azon törekvésében támogatni, hogy ez országot ő felségének csorbitlanul megtartsa s az ő felsége által szentesitett törvények minden pártütés ellen sértetlenül fentartassanak? Az idők sulya minden halogatást veszélyesnek mutatván, a képviselőház ezen küldöttséget oda utasitja, hogy 24, legfelebb 48 órán tul Bécsben ne időzzön, hanem ő felségének tudomására juttassa, miként ha rögtön meg nem hallgattatnék, a halogatást tagadó válasznak venni lesz kénytelen.

XV-ik ülés a felsőházban

sept. 4-én.

Olvastatik az alsóház határozata a Bécsbe menendő küldöttség s az al-dunai táborozást illetőleg. Mindkét határozat elfogadtatott.

XLVII-ik ülés az alsóházban

sept. 5-én.

Dévaványa majorságiaknak elbérmált földei visszaadatása iránti kérvénye a bizottmányhoz tétetett át. Kecskemét városa az iránt folyamodik a házhoz, hogy miután ő magát már előbb megváltotta, váltságbérét a status téritse meg. Mosolylyal fogadtatott. — Végre a horvátügybeni értekezletre s az Európához és a nemzethez intézendő nyilatkozványok kidolgozására megválasztott képviselők nevei olvastattak fel. A horvátügyre nézve többséget nyertek: Kubinyi F., Pálfy J., Kazinczy G., Madarász L., Nyáry P., Bezerédy I., Patay J., Lónyay G., Záborszky A., Palóczy L., Bónis S., Ghiczy K. A nyilatkozványok szerkesztéséhez megválasztattak: Ghiczy K., Kemény D., Nyáry P., Kossuth L., Pázmándy D.

XLVIII-ik ülés az alsóházban

sept. 11-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése után Pálfy J. alelnök jelenté, hogy Pázmándy D. a bécsi küldöttség elnöke jelentést teend a küldöttség eljárása eredményéről. Pázmándy

nagy éljenzés közt szószékre lépvén, következő értelemben tevé a jelentést:

„Az eljárás eredményét hidegen és szárazon terjesztendem elő, mert itt a tények erősebben szólnak, mint a szavak. A küldöttség f. hó 6-án este Bécsbe megérkezett. 7-én összeült, meghatározandó azon beszédet, melyben az ország kivánsága s jelen állapota a fejedelem elébe terjesztetik. Batthyány L. ministerelnök bejelenté a küldöttség megérkeztét, s ő felsége jelenté, hogy a küldöttséget 8-án, 12 órakor fogadandja el Schönbrunnban. Deák F. igazságügyminister német forditásban közlé ő felségével a beszédet, mire ő felsége Lobkovicz segéde által azon választ adá, hogy a beszédben magas személye iránt több sértő kifejezés foglaltatván, ha azok nem módosittatnak, a küldöttséget el nem fogadja. A küldöttség meg volt győződve, hogy a beszédben nem az, hogy sértő kifejezés, de még csak tiszteletlenség sem foglaltatik, de azért, hogy a nemzet kivánságát ő felsége elébe terjeszthesse, s bizonyságot szerezhessen magának, ha igaz-e, mit a pártütők mondanak, hogy t. i. a pártütés ő felsége nevében üzetik; — hajlandó volt a beszéden némi csekély módositást tenni, kivánván a sértőknek képzelt helyek kijelölését. A módositás megtétele után a küldöttség másnap 12 órakor elfogadtatott, s a beszéd igy mondatott el:

„Felséges ur! Az Erdélylyel egybeolvadott Magyarhon nevében jövünk felséged elibe, mely a felséges uralkodóház iránt századokon át tántorithatlan hüségének érzetében méltán megkivánja, hogy az ország jogainak sértetlen megtartásában koronázott királya által támogattassék. Ferdinánd volt felségednek uralkodó házából az első, kinek Magyarország, s Leopold, kinek Erdély önkénytesen szabad akaratából fejére tevé királyi szent koronáját.

Magyarország nem fegyverrel meghóditott tartomány, hanem egy oly szabad ország, melynek alkotmányos szabadságát, önállását és függetlenségét felséged koronázási esküvel biztositá és megpecsételé. Azon törvények által, melyeket felséged f. évi april hó 11-én legfelsőbb királyi jóváhagyásával szentesitett, a nemzetnek régen hőn táplált kivánatai teljesittettek. És ezen a nemzet megnyugodva, régi hüséggel, s a szabadság-kölcsönözte kettőztetett erővel készen állott a több oldalról fenyegető veszélyek közepette felségednek trónja fentartására.

Most Magyarországnak több részein pártütés van, melynek vesérei foly-

tonosan nyiltan azt állitják, hogy az uralkodó háznak érdekében és felséged nevében ütöttek pártot és zendültek fel a magyar nemzetnek felséged által ismételve törvényileg biztositott szabadsága és önállása ellen. A magyar hadseregnek egyik része az ausztriai monarchia érdekében Olaszországban vérzik s a csatatéren diadalbabérokat arat addig, mig ugyanezen seregnek másik része arra izgattatott, hogy az ország törvényes kormányának az engedelmességet mondja fel. Azon pártütésnek, mely Magyarország alvidékén a békés falvakat porrá égeti, ártatlan asszonyokat és gyermekeket a hazai népek szokásait tulhaladó kinzással végzi ki, mint szinte azon pártütésnek is, mely Magyarországot Horvátországból ellenséges beütéssel fenyegeti, azt már Fiumét, a magyar kikötőt, és a slavoniai megyéket is, minden lelkeveselők nélkül el is foglalta, — mozgató rugója nem lehet más, mint azon reactionalis törekvés, mely magának czélul tüzte ki, Magyarország törvényes önállását és a népnek szabadságát megsemmisiteni, s a felségesdicsőült ősei s magának felségednek koronázási esküje következtében szentesitett törvényeket széttépni.

A magyar törvényhozás felségednek felszólitására a haza védelme végett már két hónappal ezelőtt összegyült. És most kivánja e nemzet, hogy felséged a törvényhozást nagy munkájában, királyi méltóságának sulyával támogassa azon törekvésében, mely törekvés a haza megmentésére levén irányozva, Felséged királyi trónjának sértetlen épségbeni fentartásával ugyanazonos. Ennek következtében a magyar nemzet nevében kérjük Felségedet:

Méltóztassék sikeresen rendelkezni, hogy az ellenség előtt jelenleg nem álló magyar hadseregek rögtön Magyarországba bevonuljanak, s a ministerium rendelkezése szerint honvédelmi kötelességöket vitézül és hiven teljesitsék.

Parancsolja meg Felséged királyi kegyelme elvesztésének és a törvényes büntetésnek sulya alatt, hogy mindennemü hadsereg, mely Magyarországban van a pártütők ellen — bárkinek nevét és zászlóját bitorolják is — a magyar törvény fentartásának és az ország védelmének kötelességét pontosan teljesitse.

A magyar nemzetnek elhatározott szándéka a horvát és magyar nemzet között fenforgó nemzetiségi és beligazgatási kérdéseket még jelen országgyülésén az egyenlőség, testvériség, szabadság és közös alkotmányosság alapján megoldani és kiegyenliteni. Horvátország jelenleg katonai zsarnokság alatt van. És ez által Horvátország polgárai megakadályoztatnak törvényes kivánataiknak a magyar törvényhozás eleibe leendő juttatásában. Tegyen azért Felséged sikeres rendelkezéseket, hogy a horvát nemzet eme zsarnokság alól felszabaditva, szabadon nyilatkozhassék. A pártütőleg elfoglalt slavoniai megyék és Fiume pedig azonnal visszaadassanak. A magyar nemzet nem kételkedik, hogy létezik egy reactio, mely czélul csak önhasznát tüzte ki, és hogy ezt Fölséged nemcsak eltávolitni, de a büntetendőket meg is fogja büntettetni.

Kivánja a magyar nemzet, méltóztassék Felségednek a Magyarország gyülése által már fölterjesztett törvényeket királyi jóváhagyásával szentesiteni és a nemzet körébe Buda-Pestre azonnal lejönni s a törvényhozásnak s az alkotmányos kormánynak működéseit királyi jelenlétével önmagas személyében gyámolitani és vezérleni.

Felséges ur! a magyar nemzet életének jelen perczei annyira fontosak,

hogy e hű nemzetre a halogatások jelenleg a legkárosabban hathatnak. Alattvalói hűséggel kérjük azért Felségedet, hogy kivánatainkat teljesiteni, különösen pedig Magyarországban haladék nélkül megjelenni annálinkább méltóztassék, minél bizonyosabb az, hogy ezen kérésünk teljesitése nélkül a bizodalom megingattatván, a törvényes eszközök sikeres használatában elszibbasztott magyar ministerium a belbékét és rendet helyre nem állithatja.

Felségednek gyors elhatározásától függ ezen megmérhetlen veszélyek elháritása. Járuljon Felséged királyi hatalmának mérlegbe vetésével a haza megmentéséhez, és a magyar nemzet tántorithatatlan hűséggel fogja támogatni Felségednek trónját."

Jelenté továbbá, hogy a ministerelnök és igazságügyminister több nap óta sem a magokkal vitt törvényczikkekre, sem kérelmeikre nem nyerhetvén kihallgatást, a küldöttséggel már csak mint egyszerü követek jelentek meg; a külügyminister pedig, Eszterházy hg. leköszönt és Bécsből eltávozott. A küldöttség ki nem puhatolható, kik legyenek most azok, kiknek tanácsával ő felsége a magyar dolgokban él.

Ezután felolvasá nádor ő cs. k. fensége következő levelét:

A királyi Helytartó a képviselőház elnökének! Miután a ministerelnök hivataláról lemondván az összes ministerium és annak egyes tagjai működése megszünt, én pedig ezen lemondást elfogadván, a jövendő ministerelnököt ő felsége jóváhagyása alá terjesztettem. Elnök ur a törvényhozó testületet értesitendi, miszerint a törvény értelmében gyakorlandó kormány gyeplőit kezembe vettem, és a két ház erélyes támogatására számolok. Kelt Budapesten, sept. 11-én 1848. István nádor k. helytartó.

Továbbá a ház elé terjeszté a volt ministerelnök gr. Batthyánynak hozzá intézett levelét, melynek tartalma következő:

A ministerelnök Pázmándy Dénesnek, az alsó tábla elnökének: Gróf Teleky Ádám által a magyar hadügyministeriumhoz küldött levélnek mássát, melyet elnök urral az ülésben már közlöttem, de elnök ur azt kezemhez ismét visszajuttatta, mint fontos, s talán a táblának előadandó iratot, azon megjegyzéssel van szerencsém közleni, hogy az eredetit ő cs. k. főherczegségének küldöttem át. Pesten, sept. 11-én 1848. Gr. Batthyány Lajos.

Mindezeket előadván, azt hiszem, — végzé szóló — kiküldetésünknek eredménye világosan áll a ház előtt, valamint szinte az is, hogy a ministerium leköszönvén, ő cs. k. fensége, a nádor kir. helytartó miként járt el hivatalos kötelességében; de másrészről világos az is, hogy az ország

jelen helyzete olyan, miszerint kormány nélkül egy pillanatig sem maradhat. (Helyes! Éljen!)

Bezerédy I. A haza kormány nélkül egy pillanatig sem maradhat. A törvény világosan mondja, hogy ha a király távol van, a nádor vigye a kormányt. (Éljen Kossuth! Az utczán szakadatlanul: éljen Kossuth!) Azért inditványozza, hogy a nádor a ministerium által folytassa a kormányzást, s a lelépett ministerek ideiglenesen tartsák meg helyeiket.

Madarász L. A nádor levelére szoritkozván, kijelenti, hogy az érvénytelen s törvénytelen, mert az 1848. 3. t. cz. 3. §-a szerint a kormányzást csak a magyar ministerium által viheti, és ugy ő felségének, mint a nádornak bármely rendelete csak ugy érvényes, ha egyik vagy másik minister ellenjegyzi. Azért interpellálja a ministeriumot, mert most is annak tartja, az iránt, igaz-e, hogy ő felsége Jellachichot fölmentvén a hűtlenségi kereset alól, báni és katonai méltóságába visszahelyezte? ha igaz, melyik minister ellenjegyezte? kéri a horvát ügyre vonatkozó irományokat, mint szinte a nádorhoz érkezett bécsi emlékiratot is előterjesztetni.

Kossuth L. Az elnöki előadásból értették, uraim, miszerint ő cs. k. f. herczegsége a nádor, egy iratot bocsátott ide, melyben tudatja, miként a ministerium lemondását elfogadja; kijelentvén, hogy annak következtében felterjesztést tőn a ministerelnök iránt ő felségéhez, s mig ez megtörténik, a kormányzat gyeplőjét kezébe veszi. — Én, — ki ő felsége által neveztettem ki ezen ország egyik ministerévé, — tagadom, hogy István főherczegnek joga legyen ministeri ellenjegyzés nélkül parancsolni ezen országban. (Közhelyeslés.) Ha ő ezt tenné, megszegné esküjét s a törvények iránti kötelességét. — Ha a ministerek lemondtak is, Szemere Bertalan, — ki azon tárczát viszi, mely egyszersmind a közrend és bátorság fentartását is kezeli, kérelmünkre a conferentiában tett nyilatkozata szerint is kötelességének ismeré — s köszönet neki ezen kötelesség ér-

zetéért, bár leteszi a tárczát, melynek gyakorlatában árulással környezteték oly oldalról, honnét támogatást kellene tapasztalni, hogy visszaélés ne történjék, — a ministeri tollat kezében tartani addig, mig nem lesz törvényes organum, kinek azt általadhassa, (éljen!) és ezen iratot nem contrasignálta senki. Ime én, ki lemondtam hivatalomról, e széket ide, (a ministeri asztal mellé) teszem, s rá ülök (éljen!) (a ministeri padra ül) s azon erőnél és hatalomnál fogva, melyet nem egyéniségem gyengesége, hanem melyet nekem a törvény nyujt, akarom látni azon embert, ki tagadni merje, hogy itt, azon körben, melyet a törvény a pénzügyministerre ruházott, én parancsolok. (Hosszas éljenzés, miközben szónok a szószékre lép.) Ezen előrebocsátott nyilatkozatnál fogva felelek az előttem szólt képviselő interpellátiójára. Igenis, a bécsi ministerium egy értesitést készitett, s azon értesitést ő felsége augustus 31-kéről irt kéziratában a nádor kir. helytartóhoz leküldte, azon kijelentéssel, hogy mivel ezen emlékiratban azon zavarodásoknak okai és sulya foglaltatnak, melyeket a mult országgyülésen ő felsége által szentesitett ministerialis kormányzat az összes birodalomra hozott, ennek komoly megfontolását és figyelembe vételét a magyar ministeriumnak ajánlja; egyszersmind kijelentvén, hogy a horvát viszonyok békés utoni lecsillapitását mulhatlanul szükségesnek tartja a végett, hogy a polgárháborúnak iszonyai meggátoltassanak; s tudatván abbeli kivánságát, hogy a magyar ministerium több tagjai 8, legfelebb 14 nap alatt Bécsbe menjenek fel, a végett (a képviselők háza előtti téren összesereglett s Kossuthhoz harsányan éljenző nép zajong). Ha méltóztatnak megengedni, valaki a képviselőházból talán szólna le a néphez, tudatván, miként a nemzet képviselői tanácskoznak és határoznak, várjanak bizalommal. (Közfelkiáltás: Nyáry szóljon a néphez.)

Elnök: Nyáry képviselő ur fog szólni a néphez.

Nyáry. (Kevés szünet után visszatér az erkélyről.) Mielőtt a tisztelt ház határozatát tudtára adhattam volna a

künlevőknek, egyik tagtársunk megelőzött, s a nép, mint a következés mutatja, elhallgatott s várja a határozatot.

Kossuth L. (Folytatólag) Kijelentette — mondom — ő felsége azon kivánatát, hogy a magyar ministeriumnak több tagjai 8, legfölebb 14 nap alatt a horvátkérdésbeni alkudozás végett Bécsbe menjenek, mely alkudozások tárgyában a bécsi ministerium, melynek vélekedésem szerint, a magyar és horvát ügyekhez semmi köze nincs — némely előleges feltételeket szabott ki, melyekre nézve ő felsége ezen iratában kijelentette, hogy azoktól legfelsőbb helybenhagyását meg nem tagadhatja. Ezen feltételek következők: 1-ör hogy a tanácskozáshoz b. Jellachich, és a társországok küldöttei hozzájárulhássanak. 2-or hogy Magyarország részéről Horvátország, Slavonia és a határőrvidékek ellen minden megtámadás vagy harczi készületek megszüntessenek, és viszont. 3-or hogy b. Jellachich és Rajacsics elleni személyes intézkedések visszavetessenek és megsemmisittessenek. 4-er hogy a határőrvidékek átalában provisorie, és ideiglenesen az ausztriai ministerium kormányzása alá visszaadassanak. (Zaj!) Kijelentette ő felsége, mikép meg levén győződve, hogy a magyar ministerium a legszivesebb készséggel nyujt segédkezet ezen viszonyoknak békés utoni kiegyenlitésére, tudtul adván a nádor k. helytartónak, hogy Jellachichoz is hasonló parancsot intézett, melyben azt adja tudtára, hogy magát minden órán a Bécsbe menetelre készen tartsa, és semmit el ne kövessen, mi ő felsége által itt előlegesen kitüzött feltételek sikerének némikép derogálhatna. Ez kelt aug. 31-kén, akkor, midőn a ministerelnök és igazságügyminister már Bécsben voltak, kikkel a dologról ő felsége részéről mindamellett semmi legkisebb értekezés nem történt, kikhez semmi tudósitás, semmi értesités nem adatott, kik e szerint megelőzték ő felségének azon kivánságát, hogy a magyar ministerek Bécsbe menjenek fel. Ott voltak, de velök senki sem szólt, még csak magának ezen emlék- és kéziratnak kiadása sem közöltetett velök. Midőn

a ministeriumnak Pesten levő tagjai ezen emlékiratot sept. 4-én megkapták, a ministeriumnak Bécsben levő tagjait tartalmáról futár által értesitették, nem kételkedvén, miként ő felsége, ha valóságos szándoka van a jog, igazság és méltányosság ösvényén eltávolitni Magyarországtól a polgárháboru iszonyait, azon férfiakkal fog tanácskozni, kik a magyar királynak magyar dolgokban, egyedül törvényes tanácsosai, kiken kivül a magyar királynak magyar dolgok felett mással tanácskoznia nem is szabad, s kik Bécsben levén, ő felségének tanácscsal és közremunkálással szolgálhatnak. Mig ennek sikerét várnók, gr. Teleki Ádámtól, ki a ministerium megbizása következtében a Dráva melletti vonalon felállitott seregnek vezérőrnagy-parancsnoka, egy tudósitás érkezett hozzánk, melyben arról tudósitja a ministeriumot, miként b. Neustaedter, ki Jellachich alatt Warasdon tábornok, ő felségének egy nyomtatásban is megjelent kéziratát küldte át gr. Telekihez, egy proclamatió kiséretében, mely proclamatióban kijelenti, hogy a horvát seregek minden pillanatban által fognak törni Magyarországba. Azon legfelsőbb kéziratban, melynek másolatát gr. Teleki nekünk felküldte, nem foglaltatik arról semmi, hogy ő felsége b. Jellachichot Bécsbe idézi a horvát viszonyok békés kiegyenlitése végetti tanácskozmányra; nem foglaltatik, hogy neki megtiltja a Magyarország elleni ellenséges lépéseket, hanem foglaltatik benne dicséret és magasztalás eddigi hű és loyalis viseletéért; annak kijelentése, hogy ő felsége örvend, hogy ennek következtében visszavonhatja azon junius 10-iki manifestumot, melyben báni méltóságától őt alap nélkül felfüggesztette, s kijelenti azon várakozását és meggyőződését, hogy b. Jellachich „im Interesse der Gesammt-Monarchie“ tovább is ugy fogja magát viselni, mint eddig. Ő felsége ezen kéziratának valódiságáról méltán kételkedtünk, de mivel ezen kéziratban az foglaltatott, hogy ő felsége hasonló értelemben a nádor kir. helytartóhoz is irt, a ministeriumnak egyik tagját — a cultusministert — felküldtük ő cs.

kir. főherczegségéhez megkérdezni, valjon van-e erről tudomása, és kapott-e valami ilyest ő felségétől? A nádor kijelentette, hogy erről semmi tudomása nincs, ő felségétől semmi ily tartalmu irat nem érkezett, szóval augustus 31-től semmi mást Bécsből nem kapott, mint azon emlékiratot, melynek kisérő kéziratáról egypár szóval emlitést tettem. Ennek következtében kötelességünknek tartottuk gr. Teleki Ádám parancsnok-vezérőrnagyhoz s Csányi László királyi biztoshoz egy rendeletet készitni, és azt ugy készitni, hogy egyszersmind ő fenségének a nádornak aláirásával ministeri ellenjegyzés mellett adassék ki, melyben ki levén fejtve a dolgok állása, ki levén fejtve, miként ő felségéről teljességgel fel sem tehetjük, hogy magyar ministeri ellenjegyzés mellett, a törvény értelmében kiadott manifestumot, ellenjegyzés nélkül visszavonná, kijelentettük, hogy a felhivott s állitólag a nádorhoz küldött hasonló tartalmu irat ide nem érkezett, s hogy igy vagy tévedést, vagy ő felsége szentséges nevéveli galád visszaélést kell gyanitni, s oda utasittattak, hogy ha csakugyan betörnének a horvátok, a magyar földnek egy talpalatnyiját se hagyják védtelen elfoglalni addig is, mig a magyar értesitve lesz, hogy ellene irtó háboru viseltetik, s védni fogja magát. Mielőtt azonban ezt ő fenségének hogy benyujtottuk volna, megérkeztek Bécsből ministerelnök és igazságügyminister urak, magokkal hozván nyomtatott példányban azon legfelsőbb kéziratot, mely ő felsége által oly értelemben, mint mondtam, b. Jellachichhoz intéztetett, magokkal hozván egyszersmind az érintett kézirat létezéséről tudomást. Ha nem csalatkozom, Ferencz Károly főherczeget az igazságügyminister megkérdezte, való e ez? ki erre igennel válaszolt. Igy tehát ezen dologban tévedés nem lehet.

Igy áll a dolog a Jellachichhoz intézett kéziratra nézve, melyen semmi ellenjegyzés nincs. Azon emlékiratra nézve, melyet ő felsége ide küldött, azt én a ház elnökének átadtam, ezen hosszú emlékiratban röviden az foglaltatik, hogy

a pragmatica sanctio nemcsak azt teszi, hogy Magyarországnak tulajdon azon egy királya legyen, ki egyszersmind ő felségének német országaiban, és német országain kivül levő többi tartományaiban uralkodik, hanem hogy a pragmatica sanctio a kormányzatnak egységét is teszi; következve, hogy ő felségének nem volt joga a mult országgyülési törvényeket sanctionálni, hogy ezen törvények ellenkeznek a pragmatica sanctióval; azon törvények jogtalanul sanctionáltattak a fejedelem által, azon törvények Magyarországnak s egyszersmind az ausztriai birodalomnak javával ellenkeznek. És ennélfogva felhivja a magyar ministeriumot, e részbeni közremunkálásra, hogy az akként módosittassék, miszerint a pragmatica sanctio valódi értelmében a kormányzatbani egység helyreállitva legyen az egész birodalomra és Magyarországra nézve. Ennyiből állnak röviden szólva azon adatok, melyek iránt a történt interpellatio következtében fölvilágositást adni szükségesnek tartottam. Mindezen irományokat e ház elnökének általadtam; ha ugy tetszik a háznak, intézkedjék felőle, hogy azon iratok, mind némettül levén szerkesztve, magyarra, és minden nyelvre lefordittassanak; hogy a háznak egy küldöttsége dolgozzon ki higgadt kedélylyel, de azon rendithetetlen igazságérzettel, melynek alapján állunk, egy feleletet arra, mely ne csak oda szóljon, hanem szóljon istenhez és Európához. (Helyes.) Egyébiránt kénytelen vagyok a háznak azt is tudtul adni, miként ha tekintetbe veszem egy részről gr. Teleki Ádám vezérőrnagynak azon tudósitását, miszerint báró Neustädter proclamatiójára hivatkozva mondja, hogy minden perczben a horvát seregek Magyarországba betörnek; ha tekintetbe veszünk más privát, de mégis meglehetős hitelt érdemlő adatokat, ezen betörés alkalmasint már megtörtént, ha nem történt meg, a legközelebbi napokban meg fog történni. Én ezen temérdek veszélyek között a nemzetnek kettőt kivánok. Először, hogy saját lételének megmentésében legyen lelkesült, mint kell lenni annak, a kinek személyes és nemzeti

létele forog kérdésben; de ezen lelkesülésben hagyja magát vezéreltetni a férfias határozottság által, azon határozottság által, mely lelkesülésben eléggé megtartja azon higgadt gondolkozást, hogy megválaszthassa jól azon eszközöket, melyekkel lelkesedetten élni kell. Ezért kijelentem azon meggyőződésemet, hogy bátor azon perczek, midőn a nemzetnek létele vonatik kérdésbe, az extremumokra is feljogositanak mindenkit, mert az önfentartási kötelesség istennek első parancsa; mégis szivvérébe kivánnám, hogy Magyarország minden lakosának általmenjen az, hogy Magyarország jövője nem az utczákon, nem imitt amott parányi csoportozásokban kitörő cselekvések, hanem a nemzetnek egyesült lelkesedése és ereje által mentethetik meg. (Igaz.) Kivánom, hogy a törvényhozás érezze, hogy a hol egy nemzetnek létele kérdésbe vonatik, kimondhatlan szerencse, ha együtt van a testület, mely a törvény alapján mondhatja: „én vagyok a nemzetnek képviselője, felruházva azon joggal, hogy a nemzet fölött gondoskodjam, fölruházva azon kötelességgel, hogy gondoskodjam ugy, mint a körülmények s a veszély nagysága kivánják. Tehát annak, minek Magyarországban történni kell, történni kell a törvényhozás által. De a törvényhozásnak olyan eszközökhez kell nyulni, melyek képesek legyenek a hazát megmenteni; s a törvényhozásnak számitani kell az összes nemzet lelkesült határozottságára, mely határozottsággal ha nem bir, irtó háború viseltetvén ellene, el fog veszni. Es a törvényhozásnak oly eszközökhez kell nyulni, mely a nemzetnek ezen lelkesülését biztositsa. Én, mint azon férfiú, a ki lemondottam a ministerségről, de tárczámat vinni fogom mindaddig, mig törvényes organuma nem lesz a nemzetnek a financz ügyekre nézve, kinek azt általadjam (éljen!), saját tárczám köréből egy határozatra hivom föl a képviselő házat (halljuk!) Hetek előtt kijelentettem, miként, tekintetbe vevén azt, hogy az országban még új jövedelmi források nyitva nincsenek, a régiek pedig kiapadtak; adót a

viszontagság korában csaknem senki sem fizet; a kincstári javak alig jövedelmeznek valamit; a pénztárak egyrésze a pártütők által elraboltatott; a sófogyasztás fogy; a harminczad Európának izgalmas állapotánál fogva kevesebbet hoz be; ellenben a költségek uj seregnek állitása és ezer és ezer szükségek által annyira szaporodtak, hogy csak a folyó septemberi hónapban is közel négy millió forintot tesznek, mig ellenben a kiszámitható rendes jövedelem, ha mind bejőne is, alig tenne többet 200 ezer forintnál; — felszólitottam a képviselő házat, hogy ezen körülmények tekintetbe vételével, nehogy a státus-gépezet s az ország védelme megakadjon, intézkedjék arról, hogy hitel legyen nyitva a pénzügyminister számára, papirpénz kibocsátása végett, mely a törvényhozás határozatánál fogva minden közpénztárnál készpénz gyanánt elfogadtassék, és melynek névszerinti értékét a nemzet becsületére mostani és jövendő minden jövedelmeire garantirozza. És a képviselőház ezen előadást annyira motiválta, és a körülményeket oly szorgosaknak találta, hogy nem is várva a budget tárgyalását, elhatározta a financzminister számára 61 millió hitelnek megnyitását; és ezen állapodásban a proponált törvényjavaslat minden czikkében a felsőház is egyértelmüleg osztozott. Ő felsége a király julius 2-kán összehíván az országgyülést, ezen rendkivüli összehivásnak okául adta, hogy az ország védelme, a lázitás, pártütés, — mely pártütést főtámaszképen támogatja azon férfiu, kit ő felsége september 4-kén loyalis hü alattvalójának mondott — mondom, összehivta az országgyülést, hogy az ország védelméről, katona-állitásról és pénzügyről gondoskodjék. A törvényhozás gondoskodott, s ő felsége azt mondja, hogy meg fogja gondolni, ezen törvényeket sanctionálja-e vagy sem. Az ország gépezete, ha határozat nem jön közbe, legközelebbi órákban meg fog akadni; mert jövedelmek nem levén, a köz szükségek nem fedezhetők. Én kérem a házat, parancsolja meg a pénzügyministernek, hogy a már készittetni elkez-

dett ötös bankjegyeket használja a status költségeinek fedezésére. (Helyes.) Addig is, mig ő felségének sanctiója megérkeznék, melyre nézve ki kell mondanom, hogy ez épen egyik ok volt, miért tettem le hivatalomat; mert én a parlamentaris kormányt akkép értem, hogy ő felsége a törvények értelmében a ministerium által tesz előterjesztéseket; és mi a ministerek részéről terjesztetik elő a háznak, az ő felsége által terjesztetett elő, (ugy van) következve ő felsége által terjesztve elő, és szóról szóra akképen fogadtatván el, a mint ő felségének ministeriuma, tehát ő felsége maga terjesztette elő, ha ő felsége gyengélkedik, vagy inkább, mint maga mondja, elgyengült egészségével visszaélve ezen törvény sanctiója meggátoltatik, ez nem más, mint a camarilla, mely ő felsége elgyengült egészségével visszaélve Magyarországot oda vinné, hogy közigazgatási gépezete megakadjon, hogy Magyarország ne védelmezhesse magát a beütő pártütők ellen. Azt a nemzet képviselői, midőn együtt vannak, nem türhetik, nem vehetik lelkökre, hogy Magyarország védtelenül legyen, s azért, mert ő felségének egészsége elgyengült, az ország elveszszen. A hadseregre nézve, arra kérem a házat átalában, midőn kinyilatkoztatom azt, miképen azok, kik terjesztgetik a hirt, hogy Pesten már a respublicát kikiáltották, stafféták által, lent a táborban is, a kik consignálják felföldön a katonaságot, azon czélra, miszerint a végett kell készen állaniok, hogy elnyomják a respublicát, azoknak egyedüli czéljok az, hogy a magyar nemzetet aluszékonyságba vezéreljék, miszerint a néppel azt hitessék el, hogy ha védelemre szólittatik fel, nem magát kell tulajdonképen védenie, nem az ő kiirtása forog kérdésben, hanem hogy némely emberek ő felségét trónjától fosztják meg. Ez azon ösvény, melylyel oda akarják vezetni a magyar nemzetet, hogy védelem nélkül nyujtsa a barbár pallos alá nyakát, a mint ezt Temerinnél is tapasztaltuk, a hol nem tekintve, hogy valaki férfi, gyámoltalan nő, vagy gyermek, mészárszékre vezettetik, és falvak pusztittatnak el. Ezen hir-terjengetéssel azt akarják

elérni, miszerint higye el a nép, hogy nem existentiája forog kérdésben, hanem hogy a királytól akarják a trónt elvenni; pedig úgy áll a dolog, ha pietással viseltetünk a király iránt, ha a hűség szempontjából, akarunk indulni, lehetetlen a meggyőződést megtagadni, hogy ő felsége azon közelebbi rendeleteket, melyek neve alatt keletkeztek, csak egyedül annálfogva adhatta ki, mert a mint az országos küldöttségnek is mondotta, egészsége elgyengült. Tehát a király nevével visszaélve Magyarországot vészbe akarják dönteni, inkább romok felett akarván uralkodni, csak hogy uralkodjanak, mintsem hogy megtartanák az országnak jogait és szabadságait, a mely egyedüli biztos támasza az ausztriai háznak, mert megjövendölöm, és hallja meg az örökkévaló isten jóslatomat — mert ha van, lehetetlen, hogy igazságos ne legyen és elnyomattassanak e nemzet jogai — ennek sorsával az ausztriai ház vesz el legelőször (éljen). Tehát felhivom a nemzet képviselőit, hogy a hűség érzete, melylyel a király iránt viseltetik, erősitse meg azon méltó fájdalomban, melyet egy hű alattvaló szivében okoz annak tapasztalása, hogy fejedelmének egészsége annyira elgyengült, hogy nevében, a honnak ellenségei vészbe döntik a királyi széket, s a hazát, melyre egyedül biztosan támaszkodhatik. Tehát felhivom a képviselő házat, mentse meg ő felségének s az országnak a trónt, mert az árulók környezik és ezek pártütést csinálnak, mentsük meg a trónt, s a fejedelmet, a ki nem mentheti meg magát, mert egészsége annyira elgyengült, hogy ellenségei aláiratják vele azt, mi a trónnak vesztére szolgál. Ilyen értelembeni eljárásra határozatokra és cselekvésre hivom fel a nemzet képviselőit, hogy ily értelemben hassanak a népre, közvetve és közvetlenül, gondoskodjanak az eszközökről, melyek a népet felvilágositsák, s azon férfiakról, kik a népben ezen felvilágositásnak sikert szerezzenek, intézkedéseit pedig meritsék a körülményekből, ugy, mint a haza megmentésének kötelessége kivánja, tehát egy régi, még Mátyás király alatt hozott

törvény értelmében, mely olyankor, midőn a király elgyengült egészsége miatt az országlást maga nem viheti, azzal a nádort ruházza fel, kivánom kijelentetni, hogy a nádor királyi helytartó a melléje adandó felelős ministerium utján az országlást tökéletesen vegye át azon dolgokra nézve is, melyek különben ő felségének aláirásával történnének, ha ő felsége az országban ben volna, vagy ha azon kivül van is, nem volna elgyengülve egészsége (helyeslés); és épen azért király ő felsége junius hónapban, — mert betegsége bekövetkezett, a mely, mint saját válaszából kitetszik, még most is tart, s őtet már egészen az elgyengülésre vitte, — szükségesnek érezte a nádor királyi helytartót felhatalmazni arra, mire a törvények különben is felhatalmazzák. Nádor ő fenségének tehát nem azt kellett volna tenni, hogy a maga részéről ellenjegyzés nélkül, mert ezt törvényesnek el nem ismerhetem, a lemondást elfogadja s tudtára adja a háznak, hogy a kormányzás gyeplőit kezébe vette, hanem kellett volna neveznie ministerelnököt, és azt nyomban jelenteni a háznak, mert a haza perczei veszélyesek, s oly kormányzatra van szüksége, mely erős tudjon lenni, és a nemzet bizalmára számolhasson, mert a camarillák csinálhatnak pillanatnyi kormányt, de a nemzet bizalma nélkül az nem állhat meg. Azt kellett volna tehát tenni a nádornak, hogy nyomban nevezzen férfiakat, és Szemere belügyminister által ellenjegyezve küldötte volna meg a háznak, hogy a ministerium lemondott, elfogadom a lemondást, ezek az uj ministerek, foglalják el helyeiket, s vegyék át a kormányzást. Mivel ez nem történt, a ház lássa mit cselekszik, de valamit tenni kell. Kell lenni olyan kormánynak, mely a maga állását érezze. Én magamra nézve kinyilatkoztattam, mit ismerek kötelességemnek; a ház intézkedjék a többi dolgokra nézve, én megadtam a kellő interpellátiót; a vitatkozásokban felmerülendő iuditványokra nézve, melyek a ház teendői iránt előfordulnak, megmondom véleményemet.

Szemere B. Uraim! mióta a magyar nemzet e földet elfoglalta, soha fontosabb pillanata nem volt, mint a jelen. A földet megszerezte akkor, most az a kérdés, hogy meg kell tartani. A szabadság és veszélynek küszöbén állunk mi itt, 300 év mulva kivivtuk a szabadságot, és most veszélyben van szintugy az egyik, mint a másik. Hanem épen midőn ilyen veszélyben vagyunk, midőn azok nyomán, mik legujabban történtek, a hazafinak lelke méltán elkeseredik, és méltán a legfájdalmasabb lelkesedés fog el bennünket, épen akkor, midőn lehetetlen, hogy, ha nem egy év mulva, ha nem tiz év mulva, de végre el ne jöjjön a nemesis, mely a szerencsétlenséget, melynek következményei még csak el fognak jöhetni, hogy el ne jöjjön a nemesis, a mely megbünteti az apáknak büneit harmad- és negyediziglen. Ilyen körülmények között vagyunk most uraim! De azt hiszem, hogy midőn ilyen körülmények közt vagyunk, az elkeseredést fojtsuk el, a lelkesedésnek adjunk kellő irányt, mi pedig dolgozzunk s cselekedjünk azon higgadtsággal, mely a jelen pillanatban leginkább szükséges; mert a keseredettség nem ment meg bennünket, valamint a lelkesedés sem, hanem ha számitók leszünk, mint elleneink, ha az okosságnak minden eszközeit és mesterségeit kezünkbe ragadjuk és felhasználjuk, ugy győzni fogunk, különben nem. Nem akarok a tárgyba bele menni, hanem csak okát akarom adni annak, miért eddig nem mondtam le tárczámról. (Éljen.) Ime uraim! miután ministerium nincs, vagy legalább a nádor királyi helytartó azt hiszi, hogy nincs, jött egy rendelet ministeri ellenjegyzés nélkül, s megtetszik rajta, hogy a nádornak nincs alkotmányos tanácsadója, mert törvénytelen a rendelet (helyes). Én azon hitben vagyok, miképen ha a király meghal, és azt kiáltják, hogy a király holt, de azért a király él, akképen alkotmányos országban ha az egyik kormány lelép, rögtön utána következik a másik; a két kormány közt hiány egy perczig sem lehet. Hogy is lenne hiány a kormányban épen Magyarországon, hol je-

lenleg is az országban 15 királyi biztos munkálkodik. Ez az országnak rendkivüli állapotára mutat. Hol az országnak sok részeiben pártütés van, hol a horvátok jogtalanul, méltánytalanul, szemtelenül betütni késztülnek, hol az egyik nemzetiséget a másik ellen uszitják, hol a vallásbeli előitéleteknek minden eszközeit felhasználják, hogy állhasson az ország pillanatig is kormány nélkül, hogy állhasson azon kormány nélkül, melynek egyik serege odalent küzd, a másik pedig küzdeni készül, hol a régi kormánytól általvettük a kincstárt a legnyomorultabb állapotban, s ha a financzminister hivatalát nem viszi, az egész ország hitele zavarba jön, a mi egy harmadik pártütéssel felér. Ilyen körülmények között a kormánynak legkevesebbé sem lehet megszünni. Azt hiszem, hogy a mely ministerium és a mely férfiak elvállalták azt, hogy egyszer a kormány padjára ültek, azoknak kötelessége is, hogy addig maradjanak meg helyükön, mig más kormány azt el nem foglalja (helyes). Nekünk a ministeri tárczát adta a felség, és azt a felségen kivül más köztülünk senki el nem veheti, ha mégis a törvényhozási teremben kisebbségben lettünk volna, hazafiui tisztünknek ismertük volna tüstént lemondani; de megvallom, mi birt engem arra, hogy nem mondottam le: mert attól tartottam, ugy jár ezen felelős kormány, mint ama barlangbeli állat, mely egyszer bemenvén oda, nem jött vissza többé; azt hittem, hogy többé ministerek nem is fognak neveztetni, és hol akadt volna egyén, a ki azt mondotta volna: én vagyok a felelős minister. Én tehát kimondom pusztán a tárgyra véleményemet három pontban. Először, nyilatkoztassa ki a képviselőház, hogy a nádor királyi helytartó rendelete törvénytelen (helyes). Én kérem alázatosan, minister vagyok, azt sem mondhatja a nádor rólam, hogy lemondottam, s én nem ellenjegyeztem a rendeletet. Ma délután elmentem a nádorhoz, s kinyilatkoztattam, hogy ha a többiek benyujtották is lemondásukat, én, a kinek kötelessége a rendet fentartani, megvárom, mig más felelős kormány lép az előb-

binek helyébe, s addig nem fogok lemondani (helyes). De ha nem volna is törvénytelen a rendelet, az által, hogy nincs ellenjegyezve, törvénytelen 2-szor azáltal is, hogy nincsen benne valamely egyén kijelölve ministerelnöknek, miről az országgyülést tudósitani kellene. Ebből következik 3-szor, hogy miután a kormánynak kötelessége megvárni a másiknak alakulását, és általadni neki a hatalmat, melyet a felség kezeiből általvett, és a két kormány között interregnum nem lehet, tehát inditványozom, hogy miután a felelőséget ilyen körülmények közt magamra nem vállalhatom, miszerint a rendet fen birjam tartani, s miután másrészről alkotmányos elvnek tartom és a parlamentalis kormány eszméjéből folyónak azt, hogy addig, mig az egyik ministerium megalakitva nincs, a másik ministerium ne hagyja el helyét, tehát kivánom, hogy hagyja meg a képviselőház a ministereknek, miszerint nem szabad nekik elhagyni helyöket, hanem azt tartsák meg addig, mig mások elfoglalják. (Helyeslés. Közbeszólás: „a ministerek foglalják el helyeiket.") Mert ha ezen férfiak elhagyják helyeiket, én kijelentem, hogy habár a haza köszönhet is ezen férfiaknak valamit, miszerint a függetlenséget és szabadságot kivivták, de helyeiket elhagyva, polgári bünt követnek el (igaz). Végül azt mondom, hogy fájdalom lelkesedésével, de higgadtsággal mindenek előtt, és a törvény iránti tisztelettel s a fejedelem nevében kövessük el azt, mit a nemzet megmentésére tenni kell (helyes).

Gr. Batthyányi L. Tisztelt ház! Fölteszem, hogy bizony senki nem fogja azt hinni, miszerint mi, kik kiléptünk, meg kivántunk volna szökni a veszély perczeiben, s az országot kormány nélkül hagyni (éljen). De uraim! Épen azért, mert meggyőződésem szerint, most épen jelenleg minden nap, sőt minden óra, oly elhatározó és oly eldöntő, hogy valósággal összekötött cselekvést igényel, melyet csak egy egyéniség, vagy legalább oly testület, mely egy forrásból keletkezik, és hasonnemü s egyforma meggyőződéssel van lelkesitve, vihet végbe: tehát kötelességemnek tartottam,

kilépni, és szükségesnek tartottam, hogy olyanok maradjanak helyökön, s foglalják el a helyet, kik e tekintetben egymás közt tökéletesen tisztában vannak, öszhangzásban tudnak és akarnak cselekedni (helyes). A mult napokban, nem lehet tagadni, hogy több izben nem volt méltatlanság, ha a ministerium némi hibájával s energia hiányával vádoltattak némelyek. De honnan keletkezett ez? Nem onnan, mintha minden egyes tagja a ministeriumnak magában erélyes ember nem lett volna, és jó hazafi, hanem mert két eltérő vélemény levén egybekapcsolva, az egymást felemésztette, és igy a positivus erőkifejtés lehetetlenné vált. Most tehát szükségesnek látom, hogy egy irányban menjen a dolog, azon irányban, melyben a dolgoknak menni kell. A háznak ime nyilvánult közbizodalma, s hogy az czélra fog vezetni, hiszem és reménylem is; hanem hogy mi, kik azon irányban kezet fogni, s azt elősegiteni meggyőződésünknél fogva nem vagyunk képesek, kik olyan kérdéseknél, melyek minden nap előadhatják magokat, eltérő véleményben vagyunk, az erélyes föllépést gátolnánk voksainkkal s nehézségeinkkel, és azt tartom, ez nagy baj volna. Vannak eszközök, melyekhez talán a napokban szükség lesz nyulni a közbátorság és rend fentartására; lehet eset, midőn az egyik felekezet a ministeriumban épen azt hiszi talán e tekintetben üdvösnek, mit a másik veszélyesnek tart. Mikor majd az ellenség be fog rohanni, lehet, hogy az egyik egyik seregben fog bizni, másik pedig a másikban, s lehet, hogy ha a ministeriumnak minden tagja ugyanazon seregben bizik, jobban fogják szeretni a sereget a fővárosban megtartani, mintsem az ellenség elébe küldeni. Olyan esetek is adhatják elő magokat, hogy nincs idő a vitatkozásra, hanem gyorsan és határozottan kell cselekedni. Tehát én is azt mondom, hogy egy nem felelős helytartói kormányzás és intervallum nem lehet, minden perczben felelős ember kell, hanem elégségesnek tartom, ha csak egy emberre bizatik is a felelőség. A közbizodalom már nyilatkozott, bizzunk meg Kossuth Lajosban.

(Éljen Kossuth!) Kossuth L. fogja tehát a dolgot vinni, a loyalitás meg lesz mentve, s a dolgok bizonyos elhatározott irányban fognak menni, mert a veszély perczeiben minden irány jobb, mint az iránytalanság. (Éljen Kossuth.)

Kossuth L. Az 1848-ik évi 3-ik törvényczikk 11. §-a azt mondja: hogy a ministerelnököt ő felsége, s annak az országból távolléte esetére a nádor királyi helytartó ő felségének jóváhagyásával nevezi. Ha tehát a ház azt akarja, hogy én, vagy akárki más — mert egy perczig sem lehet alkotmányos ország kormány nélkül, és pedig a törvényhozó test bizodalmával támogatott kormány nélkül,— viseljük ideiglenesen azon kormányt, mely nélkül nem szabad, hogy legyen az ország addig, mig talán ő felsége, vagy nem is tudom, inkább a nádor — mert ő felsége kinyilatkoztatta, hogy elgyengült egészségi állapota — ministerelnököt nevez, és annak tehetségével, szándokával és irányával a ház számot vet, és ugy fogja látni, hogy gyámolitást ad-e neki, vagy pedig ellenkezőt; ha, mondom, akarja a ház, hogy addig ily törvényes formákban menjen a dolog, kérem a házat, az ülés nyilatkoztassa ki magát addig permanensnek, mig a háznak egy küldöttsége általmegy a nádor királyi helytartóhoz, s megviszi neki a ház határozatát s a ház akaratát, és meghozza, hogy valjon hozzájárul-e ő fensége vagy nem. E szerint fog azután a ház intézkedni. En kijelentem, hogy részemről, ha én találnék az lenni, kit a háznak csak jóakaratommal érdemlett bizalma mintegy fölhivni látszott előbb, én az üres helyeknek kitöltésével öt percz alatt kész leszek. (Éljen.)

A ház küldöttséget rendel a nádorhoz, a végett, hogy nevezzen ministerelnököt, mert jelen körülmények közt egy pillanatig sem lehet az ország kormány nélkül.

A küldöttség Budára átmenvén, annak visszajöveteléig a ház permanensnek jelenté magát, mely idő alatt Kossuth inditványt tőn az 5 ftos bankjegyek iránt kibocsátott ren-

deletének jóváhagyatását, másodszor, az ország védelme iránt hozandó határozatot illetőleg.

Visszaérkezvén a küldöttség Budáról, Almásy P., mint annak elnöke, jelentést tesz:

A ház határozata következtében, ő fenségével tudattuk a ház határozatát, melyre ő fensége válaszolta, hogy igen sajnálja, miszerint a mai napon a ház elnökéhez intézett levele mint törvénytelen el nem fogadtatott, mert jól tudja, hogy határozatnak, vagy törvénynek hozatalához ministeri ellenjegyzés szükséges, s arra szükségesnek is tartotta volna az ellenjegyzést megszerezni; de ezen levelet sem határozatnak, sem törvénynek nem tekintvén, hozzá ministeri ellenjegyzést szükségesnek nem tartott.

A 2-ikra nézve sajnálja, hogy az ő mellőzésével méltóztattak Kossuth és Szemere urakat a kormány folytatásával megbizni, mert ő azt hiszi, hogy 1848-ban megmutatta, mit tud és mit tett ezen hazáért. S annálfogva ezen mellőzést bizalmatlanságnak nézi. Mondta, hogy azon esetben, ha a ház a bizodalmát elvonná tőle, arra is kész lenne, hogy szeretett és imádott hazáját elhagyja. Kijelentette, hogy mig törvényesen jár el a ház, addig ő reá mindig számolhat, azontul egy perczig sem.

Ezután a képviselőház Kossuthot éljenezve eloszolni kezdett.

Almásy. (Ismét szószékre lép.) Ugy látom nem méltóztattak megérteni. Ő herczegsége azt mondta, hogy, ha elvonná tőle a ház bizodalmát, akkor arra is kész volna, hogy szeretett és imádott hazáját elhagyja. Nem ezen esetre vonatkozólag, hanem átalánosságban véve a bizodalmatlanságot. (Éljen Kossuth.)

XLIX-ik ülés az alsóházban

sept. 12-én.

Kossuth a terembe lépvén, harsány éljennel üdvözöltetik. A jegyzőkönyv olvastatik. Az elnök jelenti, hogy a ná-

dor kijelentette, miszerint legkevésbé sem volt szándékában, hogy törvényt sértsen, hanem csak a felsőházat és képviselőházat hivta fel, hogy addig őt tanácsaikkal gyámolitsák, mig az uj ministerium megalakul. A jegyzőkönyv tehát ezen kijelentés szerint lenne módositandó.

Palóczy szerint a kibocsátandó manifestumot minden nyelvre le kell forditani.

Nyáry inditványozza, hogy a nádor levelére adandó válaszban a ház azon kivánsága kijelentessék, miszerint ő fensége ezután is szokott erélyességével járjon el. Ezt a ministerium fogja közleni ő fenségével.

Ezután olvasá Kossuth a tőle formulázott határozatokat, melyek következőleg hangzanak :

I. A pénzügyre nézve. Addig is, mig az ország szükségeinek fedezése végetti hitelnyitás iránt alkotott törvényczikk ő felsége által szentesittetnék, a pénzügyministernek a Közlöny 90. számában közrebocsátott azon rendelete, miszerint az 5 frtos pénzjegyeknek kibocsátását elhatározá, ezennel helyeseltetik ; s a nemzet képviselői ezen pénzjegyek teljes névszerinti értékét a törvényjavaslat értelmében az ország minden közjövedelmeivel biztositván, azoknak minden közpénztárakban ezüstpénz gyanánt elfogadását elrendelik.

II. Az ország védelme iránt. Addig is, mig a katonaállitás iránti törvényczikk ő felsége által szentesittetnék, a nemzet képviselői az országot védelmi eszközök nélkül nem hagyhatván, következőket határoznak:

1. A ministerium megbizatik, hogy azon seregmennyiséget, mely az ő felségéhez felterjesztett törvényjavaslatban nyomban kiállittatni rendeltetik, toborzás utján állitsa ki.

2. Ennek sikeresebb eszközlése végett a ministerium fölhatalmaztatik, ezen seregmennyiséget a törvényhatóságok között felosztani, s a törvényhatóságoknak kötelességök leend, a reájok eső illetőséget viszont községenkint oly módon kiszabni, hogy minden község a maga illetőségét a ministerium által megszabandó határnapig toborzás utján akként tartozzék kiállitani, hogy ha a kiszabandó határnapig illetőségét ki nem állitaná, a törvényhatóság a fenmaradandó hiányt az illető községnek azon ifjai közől, kik az ő felségéhez felterjesztett törvényjavaslat 11-ik, 16-ik és 18-ik szakaszában kijelöltetnek, sorshuzás utján legyen köteles azonnal kipótolni.

3. A sorshuzásnál az emlitett 11-ik §-ban foglalt kivételeken kivül, még a család fentartására mulhatlanul szükséges egyetlenegy fiura vagy vőre is tekintet legyen, s ha a sors ilyet, vagy pedig egy család tagjai közül többeket érne, ezeknek a helyettesités megengedtessék.

4. Az ekként kiállitandó sereg egyenesen s kirekesztőleg csak a már felállittatni kezdett honvéd-zászlóaljak szaporitására forditandó, s uj honvédzászlóaljakká alakitandó, melyeknél az ügyvezetési s vezényleti nyelv, zászló, ruha és jel azonnal magyar leend.

5. A rendes hadseregben szolgáló tiszteknek s katonaságnak ezen honvédszázlóaljakba átlépése megengedtetik, s ha oly közkatonák s altisztek lépnek át, kik már szolgálati idejöket kitöltöttek, eddigi zsoldjuknál $^1/_3$-dal nagyobb dijt huzandanak.

6. Az ekkép kiállitandó honvédsereg az ország békéjének tökéletes helyreállitásáig szolgáland, s ha ezen idő nem tenne annyit, mint a mennyi rendes katonáskodási idő gyanánt törvény által meg fog állapittatni, a kitöltött honvédi szolgálat mindenkinek be fog számittatni.

7. A kik a már felállitott, vagy még felállitandó önkénytes csapatokban tesznek szolgálatot, ezeknek szolgálati ideje hasonlóképen beszámittatik, s az önkényteseknéli, valamint a honvédszázlóaljaknáli tisztek mindenesetre, legalább is rangjoknak megtartása mellett, ha kivánandják, a rendszeresen felállitandó magyar katonasághoz át fognak tétetni.

8. Ugy az önkénytesekre, mint a toborzás utján egybeállitandó s illetőleg kipótolandó honvédszázlóaljakba beállásnál a nemzet képviselői által föltétlenül biztosittatik, hogy a veretési testi büntetésnek helye nem leszen.

9. A kik magukat a haza védelmében kitüntetendik, azokra, ha birtoktalanok, a kincstári javak telepitésénél különös tekintet leend.

10. Ezen határozatok rögtönös végrehajtása a ministeriumnak kötelességévé tétetik, s a képviselő test megvárja a nemzettől, hogy a haza veszély perczeiben lelkesülten sietend a királyt és hazát megmenteni, s megvárja a törvényhozás mindazon tagjaitól, kik vidékeiken e határozatok lelkes végrehajtására sikerrel közremunkálhatni vélnek, hogy ezen közremunkálási készségüket a ministeriumnak haladéktalanul bejelentvén, a hazát megmenteni fáradhatlan buzgalommal törekedjenek, mert a képviselőház ugy magára, mint az összes nemzetre nézve jelszavul tüzi ki: hogy az nem érdemli a magyar hazafi nevet, a ki mindent meg nem tesz, a mit tehet, a király és haza megmentésére.

Kubinyi F. inditványozza, hogy jelen rendkivüli körülmények közt a követek is gyakorolják magokat és külön csapatot képezzenek. (Tovább.)

Az elnök jelenti, hogy a többi kérvények közt Josipovich, Draskovich és Jellachich Béla a bán erőszakoskodásinak határt kivánnának vettetni.

Kossuth L. Ha a tisztelt ház méltóztatik ebben megegyezni, óhajtanám, hogy a mai esteli ülésben a hűbéri viszonyok iránt tehessem meg azon előterjesztést, melyet tegnap megigértem, de melyet azóta nem volt időm formulázni. Ha formulázhatom egyszersmind a kármentesitési törvényt is, azt is rögtön még ma be fogom adni, ha pedig ma nem tehetném, engedelmet kérek, hogy azt holnap beadhassam. Erdélyre nézve a mely törvényes intézkedéseket kivételesen szükségesnek tartok, azokat különösen Pálfy képviselő ur-

nak szives közremunkálásával bevégeztük, s az elnökségnek be is adtuk. Ha méltóztatnak azoknak kinyomatását megrendelni, az hasonlókép holnap tanácskozás tárgya lehetne. Nem gondolnám, hogy ilyen dolgokat, melyek részletességekbe nem mennek, bizottmány utján kellene tárgyalni. A ház választhat a módok közt, a szabályok értelmében is. De én ezenkivül azt, hogy a ház a horvátok irányában mit tenni akar, azt haladék nélkül tegye meg, és mondja ki, azt hasonlókép a teendők legsürgetősbjei közé számitom, s engem e tekintetben semmi ellenséges lépés, a mit én nem a horvátoknak, hanem a bécsi camarillának tulajdonitok, vélekedésemben nem fog megingatni; de óhajtanám, hogy a ház akkor határozna ezen dolgok felett, mikor még a méltó boszankodás nem hágott fel a nemzet képviselőinek kebelében azon fokra, melyre fel kell hágni, ha hirét vennénk, hogy sikerült a bécsi ármánynak a horvát sereget Magyarországba beinditni. Azért kérem a választmányt, méltóztatnék a ma esti ülésre beadni munkálatát, s nézze át ezen petitiót is.

Pálfy J. Kéri, hogy az Erdélyt illető törvényjavaslatok holnap rögtön tárgyaltassanak. (Helyes.)

Pap Zs. Kivánja, hogy azon tagoknak, kik a ministerium részéről ki voltak küldve, de kikkel az erdélyiek értekezni nem akartak, az Erdélyt illető munkálat kinyomatás előtt vizsgálat végett kiadassék.

Drágos. Ha a munkálat ki nem adatnék is, észrevételeit rá kiki megteheti.

Kossuth L. Drágos képviselő urnak megnyugtatására annyit jelentek ki: én sem akarom magamat arra kötelezni, hogy azon benyujtott törvényjavaslatokat, ugy a mint vannak, magamévá tegyem. Meg fogom fontolni, és valamint magamnak fen fogom tartani azon jogot, hogy ha valami észrevételem volna, azt előterjeszthessem: ugyszinte a képviselő urnak is fenmarad ezen joga, annyival inkább, mert kijelentem azt, hogy azon dolgokon kivül, me-

lyek itt vannak, még némely teendőt szükségesnek látok. Nevezetesen, előre tudtul adom a háznak, miként én azon meggyőződésből indulva, melyet már több izben kijelentettem, hogy t. i. Európának minden népiségei között a magyar és oláh az, mely ha élni akar, hivatva van egymás irányában a legnagyobb rokonszenvvel egyetértésben lenni; ezen meggyőződésből indulva, és azt remélve, hogy román ajku polgártársaink között is sokan vannak, kik ezen meggyőződést osztják, a kik ezen meggyőződésnek a román ajkuaknál sikert szerezni, s részükről is közremunkálni hazafiui kötelességöknek ismerik; azon reményben, hogy ezen meggyőződés vérré válik náluk is, szinte ugy, mint vérré vált nálunk: nagyon hajlandó volnék megkisérteni, hogy az eddig történt zavargások emlékezetére a feledékenység fátyola borittassék. És ezért az Erdélyben történt politicai vétségekre nézve, mert azokra nem terjeszkedném ki egyátalában, ha valami criminalis kétség forog fen, erre nem kivánnék kiterjeszkedni, mert ezek iránt a törvényes eljárásnak folytattatni kell; hanem a politicai vétségekre nézve szeretném a háznak megegyezését birni, hogy a nádort felszólithassuk, hogy bocsássuk őket szabadon, azon reményben, hogy ez a testvériség megállapitására, az egyetértés megszilárditására fogna szolgálni; és azon kijelentéssel, hogy ha csalatkoznék a nemzet ezen várakozásában, kétségtelenül kettőztetett szigorral volna kénytelen föllépni azok ellen, kik a nemzetnek ezen barátságos lépését hálátlansággal viszonozzák. De ezt föltenni nem akarom. Ugy hiszem, a két népiségnek egyetértésében, barátság és testvériségében a szabadság élvezete van, ez tehát ösztönül fog szolgálni arra, hogy szorosabban füzzük azon kapcsot, mely eszköz lesz az alávaló ármányok megsemmisitésére, melyek Magyarország és a Magyarországot lakó román ajku népiség szabadságának elnyomására vannak intézve.

Drágos. 1½ millió román ajku polgárt csak 3—4-en képviselvén, kivánja, mint Pap Zs., hogy a törvényjavaslat

kinyomatás előtt közöltessék a kormány által kinevezett egyénnel.

Pálfy J. Akarja-e Magyarország törvényhozó testülete, hogy Erdély megmaradjon Magyarország mellett, vagy sem? Ha akarja, nem lehet csak egy napig is halasztani ezen ügyet; ha csak egy napig halasztatik is, Erdély el fog szakadni Magyarországtól; nem azért, mintha Erdély el akarna szakadni, hanem fenálló institutiói miatt. Ha a kormányszékhez megy egy, az uniót megszüntető rendelet, több törvényhatóság sietni fog annak végrehajtásával, — s igy lesz zavar és anarchia.

Elnök. Mihelyt az erdélyi törvényjavaslat kinyomatott, rögtön napi rendre fog kerülni, s akkor mindenki előadhatja iránta nézeteit.

Zsembery. Uraim! Egy határozat meghozatalára hivom fel a házat. Ezen háznak nagy feladata a hon megmentése; és minden lelkesedés, minden áldozatkészség mellett nem sikerült a veszélyt a honról eddig elháritani; sőt láthatárunk naponta sötétebb, s körülményeink naponta aggasztóbbak. Ugy hiszem, minden képviselő keblében él azon érzet, hogy ezen termet addig elhagyni nem szabad, mig a hon megmentve nincs. Én azért felszólitom önöket, hozzunk határozatot, hogy a ház magát permanensnek nyilvánitja mindaddig, mig a honról a veszély elháritva nincs. (Napi rendre.) Azt mondják talán némelyek, hogy ez törvényellenes lépés. Erre azt válaszolom, a minő modorban támadtattunk meg, olyan modorban kell magunkat megvédeni. A ki olvasta a Staatsschriftet, az láthatta, hogy a camarilla alkotmányunkat, s az utolsó országgyülés alatt hozott törvényeinket megtámadja. Ez felülről jövő revolutió; mert a revolutiók nem csak alólról, hanem felülről is szoktak keletkezni. A felső revolutió az, mely despotiára vezet. Ha tehát ily modorban támadtattunk meg, ilyen modorban védjük magunkat. Azon szótól, hogy ez nem törvényszerü, vissza ne retten-

jünk. Azt kérdik némelyek, czélszerü-e ezt most tenni, vagy akkor kellene tenni, midőn a fejedelem a házat el akarná oszlatni, mert hiszen arra idő akkor is van. Én azt mondom, annak ideje most van, és nem akkor. (Most.) Mert a határozatnak forrása, ha az most fog meghozatni, egyedül a haza veszedelme, a haza veszélyes állapota és nem más. Itt más okot substituálni nem lehet. Hogyan fog azonban állani a kérdés : ha netalán egy leirat érkeznék, mely a házat eloszlatni kivánná? Ha akkor nyilvánitja magát a ház permanensnek, azt lehetne szemünkre vetni, hogy engedetlenek vagyunk a fejedelem iránt. Ezen váddal most nem lehetne a házat illetni. Meg vagyok győződve, hogy ha a ház kimondja tisztán akaratát, a fejedelemnek eszébe sem fog jutni, ezen házat eloszlatni. Nézzük az eventualitásokat. Tudjuk, hogy nincs több, csak három ministerünk, a hadügyministert is ide értve. A ministerelnök fölterjesztetett, de ki legyen, azt nem tudjuk. Én megvallom, hogy egy kis gyanum van, hogy ebben a titokban talán valami reactionalis rejlhetik, s vegyük fel, ha egy ilyen kineveztetnék, mi történik akkor? az a ministerelnök, mikor ministeriumával köztünk megjelenik, bizonyosan zsebében hozza az eloszlatási decretumot, melyet akkor használhat, midőn azt czélszerünek látja. És akkor hogyan fogunk állani? Ugy fogunk állani, hogy zavaroktól, revolutiótól félhetünk. Hiszen eszébe juthatna azon ministeriumnak, hogy budget nélkül folytassa az ország kormányzását, és még arra is hivatkozhatnék, hogy eddig sem volt. Akkor volna egy ministerium, mely ezen házban nem gyökereznék. Ezt meg kell előznünk, és kimondani, hogy a ház magát permanensnek nyilvánitja. (Helyes, a bal oldalon.) Én a ház határozatát ekként formuláztam. (Halljuk.) „A népképviselők a hon megmentésére levén egybehiva, hogy a hazának törvénybiztositotta függetlenségét megvédjék, és a független hont koronás királyunknak megtartván, annak esküjét beváltsák, mindaddig, mig a magyar birodalomban a béke és törvé-

nyes rend a nemzet önállásának és alkotmányos jogainak tökéletes biztositásával helyre nem állittatik, eloszolni nem fognak és gyülésöket állandónak nyilvánitják."

Bezerédy I. Ingerlőnek látja a király irányában, ha a ház permanensnek nyilvánitja magát, azért az inditványt nem pártolhatja.

Nyáry. Zsembery inditványa nagyon fontos, azért igen kivánatos, hogy a törvényhozó testületnél véleménykülönbség se legyen ezen kérdés fölött, s ezt nem határozatilag kell kimondani, hanem tettleg. Nem kell feledni, hogy nem szerb, nem horvát lázadás van az országban, hanem az ausztriai camarillának a tegnapi emlékiratban kifejtett terve, mely nem egyéb, mint Magyarországot megsemmisiteni. Ily esetben minden lehető fegyverhez kell nyulni; első fegyver lesz azt kimondani, hogy a házból addig, mig a haza megmentve nincs, el nem távozunk (helyes).

Schmidt K. szebeni követ szerint, az emberiség nagy eszméje: szabadság, jogegyenlőség és testvériség, minden egyes honpolgárra ki van mondva, de a nemzetiségek biztositására aligha csak egy lépés is történt. Kivánja 1. kimondatni, hogy a ház a törvény által kiszabott uttól eltávozni nem akar, és hogy Magyarország alkotmányos önállását a pragmatica sanctio alapján akarja fentartani; kivánja kimondatni 2. hogy a jogegyenlőség elvét nem csak egyes honpolgárokra, hanem a nemzetiségekre is akarja kiterjeszteni.

Klauzál nem pártolja Zsembery inditványát, mert az provocatiója lenne az ármánynak és gazságnak (zugás).

Batthyány L. Zsembery inditványát szinte nem pártolhatja. — Szél J. szinte nem pártolja. — Palóczy Zsembery inditványát pártolja, mert Francziaországot is nem egyszer mentette meg a gyülések permanentiája a végveszedelemtől. Jusson eszünkbe az 1789-dik évi aug. 4-ke, a mikor megvettetett a franczia nemzet függetlenségének

alapja. A király az egybegyült képviselőkhöz beküldötte a gárdakapitányt, s ez azt mondotta: „oszoljatok szét, a király azt parancsolja.“ Mirabeau ekkor mondá amaz örökre hires szavakat: „mondd meg uradnak, hogy minket csak szuronyokkal verethet szét e teremből.“ A király azt tenni nem merte, s a nemzet magát constituálta. Napoleon zsarnokságát is egyik az buktatta meg, hogy a kamarát magát Lafayette inditványára permanensnek declarálta.

Deák F. felolvasá az 1848. VI. t. cz. 7-ik §-át, mely azt mondja: „az évi ülés az utolsó évről számadásnak és következő évi költségvetésnek a ministerium által leendő előterjesztése, és az iránt határozatnak meghozatala előtt be nem rekesztethetik, sem az országgyülés el nem oszlathatik.“ Erre Zsembery visszahuzá inditványát.—

Esti 8 órakor az ülés folytattatott.

Kossuth L. Tisztelt képviselőház! A reggeli ülésben méltóztattak nekem és Szemere belügyminister urnak meghagyni, hogy a háznak azon határozatát, mely ő cs. kir. főherczegsége az ország nádora és kir. helytartója iránt a ház osztatlan bizodalmát kijelenti, neki vigyük meg. Ezen megbizásban mi eljártunk, és ő cs. kir. főherczegségének azt kijelentettük. Ő cs. kir. fensége méltóztatott azt válaszolni, hogy nem tagadhatja azon való fájdalmát, hogy miután ő számotvetve minden cselekedeteivel, a mit hivataloskodásának nehéz egy éve óta tett, azon tökéletes tiszta öntudattal van, hogy soha egy lépést sem tőn, a mi törvénytelen lett volna; sőt hogy minden igyekezetét mindig arra forditotta, hogy a hazának jogait s szabadságát megóvja, az uj időnek uj szerzeményeit előmozditsa, és a törvény megtartása iránt a legszigorubb lelkiismeretességgel viseltessék; igen fájt neki a képviselőház azon tegnapi kijelentése, hogy azon tudósitást, melyet a ministerium lemondása következtében a ház elnökéhez küldött, a ház törvénytelennek nyilvánitotta. És adta nekünk, és általunk a képviselőháznak tudtára, miként neki legtávolabbról sem

volt soha esze ágában sem azon gondolat, hogy ő mint nádor és királyi helytartó máskép, mint csak a törvény által kijelelt módon, tehát ministerium utján, tehát minister ellenjegyzése mellett intézhessen valamit. És ő nem is küldött semmi intézvényt, semmi rendeletet a házhoz, mert azt tudja, hogy ahhoz minister ellenjegyzése kellett volna; hanem küldött egy egyszerü tudósitást a házhoz arról, hogy a ministerium leköszönt, tudósitott arról, hogy a ministerium alakitására nézve a szükséges lépéseket megtette, és tudósitott arról, hogy a törvények értelmében a kormányt folytatni fogja, azon világos kijelentéssel, hogy a ház őt ebben támogassa. Következve semmi rendelvény, semmi intézvény nem foglaltatván benne, és a kormány gyeplőjének kezébevételéhez azt, hogy „a törvény értelmében" világosan hozzátevén, tehát a törvény értelmében mindig a ministerium utján — mert ez a törvény értelme — és a házat hívan fel támogatására ezen eljárásában, a mint mondja, igen fájdalmasan esik neki az, hogy maradjon fen egy oklevél Magyarország történetében, mely reá azt mondja, hogy neki egy tette törvénytelen volt.

Tisztelt képviselő ház! Én nyiltan és minden tartózkodás nélkül kijelentem, hogy valamint a nemzet a mult országgyülésen kivivott eredményekre nézve főherczeg Istvánnak tömérdek hálával tartozik; én voltam szerencsés akkori igen szerény egyszerü állásomban is az összes törvényhozásnak szónoka lenni, mely a nemzet nevében neki ezen hálát és lekötelezést kijelentette, ugy, mint ezt nyiltan megvallom, hogy ez úgy van, és én, és azok, kik azon nehéz napok eseményeiben a viszonyok, körülmények, vagy ha ügy tetszik, öntevékenységünk által is a cselekvések homlokterébe szorittattunk, mondhatom, hogy én és társaim tudjuk legjobban, hogy mi nehéz küzdelmeket kellett neki élni. És azóta, és mióta ministeri pályánkat folytatjuk, őszintén kell kijelentenem azt, hogy ő cs. kir. főherczegségének azótai hivatalos pályája is valósággal nem volt

rózsaágyon-fekvés, hanem örökös nehéz tövisekkeli küzdés, hol gyakran azon környezeteknél fogva, melyek, azt kell mondanom, boldogtalan, de általunk hűségesen szeretett fejedelmünket környezik, még magával családjával is gyakran kellemetlen helyzetbe jött, azon szilárdságnál fogva, melylyel a ministerium által elébe terjesztett törvényes kívánságokat gyámolitotta, és valamint ezek a multra nézve igy vannak, úgy én a ház előtt nyiltan kijelentem meggyőződésemet, minden további taglalása nélkül a körülményeknek, úgy vagyok meggyőződve, hogy valamint a multban nagyobb szolgálatai a haza iránt, úgy jövőre nézve is a haza megmentése, nem akarom mondani, teljes lehetetlen volna, de annyit ki kell mondanom, hogy kimondhatlanul megnehezittetnék annak valószinüsége, hogy meg lehet a hazát menteni, ha a főherczeg királyi helytartó és a törvényhozás között valami idegenség maradna fen, mely talán oda vezethetne, hogy közremunkálását a haza megmentésében nélkülözni volnánk kénytelenek. (Igaz.) Ezt a hazára nézve legnagyobb szerencsétlenségnek tartanám. És én, félretéve, hogy főherczeg, királyi helytartó, mint férfiúban becsülni tudom azon érzést „nekem fáj, midőn azt mondják, hogy törvénytelenséget tettem, mikor megmondottam, hogy nem akartam törvénytelenséget tenni, ez nekem fáj.“ Tehát miután azon magyarázat, melyet ő fensége ismételve nyujtott, tökéletesen megnyugtathatja a házat, hogy ő nem rendeletet, nem intézvényt, hanem egyszerü tudósitást akart tenni a háznak; miután kijelentette, hogy azt, hogy a kormány gyeplőjét általveszi, nem másképakarta érteni, mint csak ugy, hogy a törvény értelmében kiván eljárni, és e részbeni gyámolitásra kérte fel a házat: kérem a képviselőket, méltóztassanak határozatilag kijelenteni, hogy ő főherczegségének ezen nyilatkozata által tökéletesen meg vannak e részben nyugtatva, hogy ő főherczegsége semmi törvénytelenséget elkövetni nem akart, és ennélfogva azon kijelentéseket ezen magyarázat után nem

kivánják fentartani. (Helyes.) S hogy egyszer szóljak a dologról, én tisztelt képviselőház, nem vagyok azon férfiú, ki bármily csekély vagy bármily nagy állásnak nehézségeitől viszszariadjak; nem vagyok azon férfiú, ki meg nem tanulta a veszélynek bátran szemébe nézni, akárhány oldalról jöjjön is az, hanem midőn a haza megmentéséről van szó, megfontolva, minő roppant nehézségekkel jár ezen nagy feladatnak megoldása, lehetetlen nem éreznem annak kikerülhetetlen szükségét, hogy ki a kormányt viszi, annak keze sem egy sem más oldalról ne legyen zsibbasztva; törvényen alapult intézkedései, vagy a körülmények által igényelt rendelkezései kész végrehajtásra, engedelmességre találjanak. S méltóztassanak meghinni, a dolgok természetében fekszik azon psychologiai igazság, hogy minden ideiglenes állás, ideiglenes hatalom, melyről nem tudjuk meddig tart, kétségtelenül zsibbasztó. Igen sok ember, mert az ország gépezetének igen sok ága van, sok ember van, ki ha egy rendeletet kap, melyet végrehajtania kellene, nem szól semmit, hanem zsebbe teszi, és végre nem hajtja, hanem számot vet magával, valjon olyan embertől jön-e, kinek engedelmességgel tartozik; van-e állandóság azon hatalomban, mely neki ezt parancsolta. Maga ezen kétkedés elzsibbasztja az embernek erejét. Embertől csak emberit lehet kívánni, s miután egy vagy két ember kivált ily nehéz körülmények között a végrehajtási eszközöket nem nélkülözheti, én azt mondom, semmi sem oly kivánatos a hazára nézve, mint hogy Istvánnal egyetértésben legyen a ház, azon hitnek alapján, hogy István főherczeg Magyarország jogainak hive, s meg van arról győződve, hogy a trónt is csak ugy lehet megtartani, ha Magyarország jogai és szabadsága fentartatnak.

Ez az egyik kellék; másik: hogy ezen ideiglenes állapotnak minél hamarabb vége legyen, s hogy tudjuk, ki lesz állandó addig, mig e háznak, mint a nemzet képviselőinek akarata által támogattatik; mert természetesen ha valaki-

nek minoritása van, akkor változni kell a hatalomnak; de én úgy hiszem, akárki lép is a kormányra, a képviselőház nem fog fenakadni egy vagy más apróbb véleményekbeni eltérésekben, hanem mindenek felett szem előtt fogja tartani azon nagy czélt: mindenek előtt a hazát megmenteni, a veszélyeket elháritni, vagy legalább kevesitni, hogy a nemzetnek a maga életszükségei kifejtéséhez ideje legyen. S azért semmi személyes barátság vagy ellenszenv nem fogja a haza képviselőit azon kormány irányában vezérelni, hanem azon nagy gondolat, hogy megmentessék a haza, melynek éltével játszani nem szabad. Én kérem a házat, nevezzen egy küldöttséget, mely István főherczegnek megmondja, hogy a ház megnyugszik nyilatkozatában; másodszor egy úttal szólitsa fel a ház nádor ő fenségét, hogy azon hatalomnál fogva, melyet az 1848. törvény kezébe tett, vessen véget ezen ideiglenes állapotnak, mert most ily zsibbasztó hatalommal keveset lehet tenni, mihelyt annak nincs állandó basisa, igen kevés sikerrel lehet működni. (Helyes). Ezt kivánom és ajánlom a képviselőháznak mint egyik eszközt azon sok eszközök közől, melyek a haza megmentésére szolgálnak, melynek nehézségei perczről perczre szaporodnak, s azért szaporodni kell a lelkesült akaratnak is, de másrészről azon készségnek is, hogy minden indulat hallgasson, hanem ragadjuk meg azon eszközöket, melyek nélkülözhetlenek a haza megmentésére s ezen eszközök, isten előtt esküszöm belső meggyőződésem szerint, nélkülözhetetlenek. (Éljen).

Kossuth inditványára küldöttség ment a nádorhoz, megmagyarázni, miként értette a ház tegnapi határzatát, melyben a nádor leirata törvénytelennek jelentetett, és megkérni, hogy alakitson állandó kormányt.

Batthyány L. erre jelenté, hogy a nádor őt szólitá fel a ministerium alakitására. (Jobboldalon: éljen; baloldalon: Kossuth éljen.) Ezután a jegyző felolvasá a nádor ide vonatkozó levelét.

Kossuth L. Tisztelt képviselő ház! Előre akarom bocsátani, miszerint nagyon örvendek, hogy azon óhajtás, melyet a haza fenmaradása tekintetében egyik nélkülözhetetlen feltételnek és eszköznek jelentettem ki, pár perczek előtt, a nélkül, hogy a háznak e részben szüksége lett volna azon lépést tenni, melyre fölkértem, már teljesült az által, mit a haza megmentésére egyik nélkülözhetlen eszköznek tartottam. Ennek előrebocsátása mellett kettőt jelentek ki: 1-ször, hogy azon meggyőződésben vagyok, miszerint azon férfiu, bárki legyen is az, ki a jelen vészes perczekben a kormányzásnak épen nem kedves, hanem igen terhes föltételeit elfogadja, az kétségtelenül számot vetett magával, s a haza körülményeivel, s lehetetlen hogy elfogadná, ha azon meggyőződésben nem volna, hogy hasznot tehet a hazának. Ha ezt minden egyéniségtől elvontan mondom, másrészről ha látom, hogy az elfogadást azon férfiu tette, ki mint Magyarországnak első felelős ministere, nevét, historiai becsületét ugyanazonositotta Magyarország állásával, ki első volt István főherczeg után, ki a magyar ministerium létrehozásában legtöbbet tett, kit akkor, midőn magyar ministerium alakitásáról volt szó, Pozsony városában egy erkélyről ezerek előtt mutattam ki, mint azt, ki a végzet által hivatva van Magyarország első ministerelnöke lenni; midőn azon férfiut látom azzal megbizva, megvallom, sok aggodalom elenyészik lelkemről; mert én tartottam s féltem attól, hogy azon ármányoknak, melyeknek tanui valánk hónapok óta, első nyilatkozványa lesz, hogy midőn magát a reactio egy részről Jellachich párttütése, más részről a rácz lázadás, harmadik részben pedig mindennemü bujtogatások következtében elég erősnek véli, hogy levesse az álarczot, féltem, hogy vagy nem lesz többé magyar ministerium, vagy csak ugy, ha a nemzet azon eszközhöz nyul, a melyhez szabad nyulni, midőn a nemzet létele forog kérdésben, s a kétségbeesés bekövetkezett; vagy attól féltem, hogy azon ministerium a reactiónak teremtménye lesz, ki nyomorult rongyo-

kat hágy a nemzetnek, s kopott szint, hogy a legalitás formája alatt ölje meg a nemzet szabadságát. De midőn gr. Batthyány Lajos van megbizva a ministerium alakitásával, s midőn ő, kinek historiai neve s becsülete, s Magyarország önállásának fentartásával ugyanazonositva van, midőn az aggodalom elszállott, Magyarország önállása felől többé nem kétségeskedem, akármilyen legyen a ministerium útban különbözhetik talán, de czélja nem lehet más, mint hogy a hazának szabadságát és önállását biztositsa. Uraim! Mig ezen ministerium azon uton jár, mig az eszközök választásában annyira nem téved, hogy azt legyek kénytelen hinni, hogy az eszköz, melyet választott, az út, melyet követ, a legjobb szándék mellett is a haza veszedelmére vezet, mig ez nem történik, mig kételkedem egyik vagy másik eszköznek czélszerüségében, de veszélyesnek nem látom az eszközt, egyébiránt szándékának tisztaságáról tökéletesen meg levén győződve, reám azon csekély szóval és erővel, mely bennem van, azon ministerium számithat, a haza megmentésének nagy munkájában, a mint számithatni fog minden perczben, minden időben, minden ember, nem gyámolitásomra, hanem arra, hogy minden, a mit isten tudnom adott, és mit a nemzet némely részének bizalma bennem rejleni vél, fel fogom használni, akárki legyen azon férfiu, ki Magyarországnak önállását eladni, elárulni, vagy ügyetlenség által veszélybe dönteni fogná. (Éljenzés.)

Batthyány L. felolvastatás végett átadja az elnöknek Csányi kormánybiztos levelét, melyben jelentetik, hogy Jellachich előcsapata már átkelt a Dráván. A levél sept. 11-ikén kelt, Jellachich csapata Légrádnál tört át.

Perczel M. Én ezen tudósitásból eredett keserüségét a háznak nem kivánom nagyobbitni az által, hogy a két hónapos politica mostani eredményének taglalásával a házat legdrágább perczeitől megfoszszam. Nem taglalom tehát a követett politicát, noha talán nem ártana, hanem egy kérdést kivánok a ministerelnök urhoz intézni, mely kérdésnek

megoldása és teljesitése a legelső energicus lépés e hon megmentésére. A tudositásból kitünik, miként a katonaságra, melynek közvitézeire nézve — mint már sokszor kimondottam — a legnagyobb bizalommal viseltetem, de melynek főtisztjeit árulással vádoltam, a mit jelenleg a kir. biztos szinte tanusit, kitünik, mondom, miként a királyi biztos ezen katonaságra, vagyis inkább vezérletére nem számithat; és igy csupán azon egypár honvéd-csapatra, s néhány nem igen jól organisált nemzetőri testületekre van szoritva, melyekkel nemcsak hogy eldöntő ütközetet nem lehet vivni, de még valami jó, alkalmas és czélszerü retiradát sem lehet eszközölni, mint a milyen volt például Károly főherczegnek hires viszszavonulása. Hanem gondoskodni kell természetesen a főváros biztositásáról; mert azok, mik e napokban történtek, nemcsak hogy nem nyujtanak nekem elegendő garantiát arra nézve, hogy Jellachichnak fegyveres ereje ellenében megállhatna e főváros, s biztositva lenne a törvényhozó test működése; hanem az ezen város környékén fekvő katonai erő már magában is elegendő erős arra, hogy összegyüjtetvén, s Jellachich közelédtével ellenünk fellelkesittetvén, bennünket semmivé tegyen. Ha Jellachich, merészelte megtámadni az országot, mig másrészről bizonyos adataink vannak, hogy a katonaság árulással van tömve: akkor mit várhatunk most az itten fekvő katonaságtól? azt, hogy végre vagy tisztán Jellachichhoz csatlakozik; vagy ha nem, hát még megelőzve, mielőtt az ide érkeznék, megsemmisit bennünket. Én tehát a ministerelnök urhoz egy kérdést, sőt követelést intézek: tett-e a minister ur valami lépést arra nézve, hogy Budapest minden oly katonaságtól megtisztittassék, mely katonaság tisztjeiben tökéletesen nem bizhatni; és hogy csak oly katonaság legyen itt, mely akkor, mikor a haza megmentésére fog kiállittatni, neki engedelmeskedni fog? Másodszor: Buda vára iránt tett-e intézkedést a minister ur, hogy tisztán nemzeti érzelmü sereggel, ágyukkal, s egyéb ily megkivántatóságokkal elláttassék; kérdem

tehát a minister urat, hogy először tett-e intézkedést arra nézve, hogy a külföldi seregek eltakarittassanak? másodszor: valjon van-e szándékában a minister urnak, hogy a vett tudósitás után, nyomban a maga kezébe, a maga hatalmába keritse Buda várát, s igy a nemzet kezébe szállitsa át? s harmadszor, bizik-e, és tudja-e azt, hogy Pesten és vidékén hamarjában, de mindjárt holnap oly erőt fog összeszerezhetni, melylyel Budavárát a magyar nemzet birtokába, s az ő parancsolatja alatt a haza védelmére el tudja foglalni és felszerelni.

Ezen három kérdésrei feleletre a haza nevében kérem fel a minister urat.

Batthyány L. A mi a kérdéseket illeti: hogy valjon tettem-e ezt vagy amazt? én bizony nem tettem semmit, mert épen ma lettem minister. (Egy hang: tegnap is az volt. Zaj.) Nem voltam. Egyébiránt az interpellatiókra és kérdésekre felelni köteles vagyok; de ha önök feleletemet lehetetlenné teszik, ugy lelépek a szószékről, s nem felelek. (Felkiáltások: igazság. A zaj lecsillapul.) Azt tetszett mondani a követ urnak, hogy a mult napokban is birtam a hadi tárczát, de méltóztassanak visszaemlékezni, miként a legközelebbi időkben Bécsben lévén, csak egy pár nap előtt tértem vissza, s eddig másra volt bizva a haditárcza; azon idő óta pedig, hogy visszatértem, tegnap vettem gróf Teleki tábornok levelében azon hirt, hogy bizonyossággal lehet tartani Jellachich berohanásától; s ekkor én mindjárt, tegnap délelőtt, ezen tárgyra nézve az illetőkkel tanácskoztam, s tettem is intézkedéseket, de hogy ezek végrehajtattak-e vagy sem, nem tudom, mert már délután hivatalos köröm nem volt. — Most az első kérdésre átmenvén, hogy valjon az idegen katonaságot el akarom-e innen szállitani? e tekintetben csak a legnagyobb általánosságban mondhatom azt, miként én minden katonai testületet, akár honi, akár külföldi, akár rendes, akár önkénytes, vagy bármiféle legyen, ha parancsaimnak ellenszegül, vagy ha olyan, a mely-

nek engedelmességéről nem leszek meggyőződve, s hihetném, hogy annak idejében nem számolhatok rá, azt az országból vagy ki fogom küldeni, vagy pedig felszólitni minden habozás nélküli teljesitésére rendeleteimnek (helyes). A mi Budavárat illetti: ezen várra nézve politicám természetesen már abban benfoglaltatik, a mit az első kérdésre nézve feleltem, t. i. azon leszek, hogy itt is teljesittessenek rendeleteim. A harmadikra nézve, hogy t. i. birok-e katonai erővel, miszerint erőszakkal is elfoglalhassam Budavárat? azt a ház is meg fogja birálhatni, hogy jelenleg, micsoda erőszakhoz lehet nyulni; egyébiránt mindenesetre kötelességemnek fogom tartani, a fenálló erőt úgy használni, hogy a lehetőségig nehezitsem Jellachichnak közeledését, de másrészről biztositsam a fővárosnak is nyugalmát (helyes).

A nádornál volt küldöttség megérkezvén. Almássy P. jelenté, miszerint a nádor örömmel fogadta, hogy a ház meggyőződött arról, mikép törvénytelenséget elkövetni nem kivánt.

I.-ik ülés az alsóházban

sept. 13-án.

Megnyittatván az ülés, Boér jelenti, hogy a gránátosok közől, kik a honvédekhez átállottak, három elfogatott, egy pedig testi büntetéssel is illettetett. Jelenti, hogy az estei gránátosoknál egy őrmester napi parancsot olvasott fel a legénység előtt, miszerint az, ki a honvédekhez átmegy, szökevény gyanánt tekintetik. Kivánja, hogy a kormány a ház átjöhetési határozatát olvassa, vagy olvastassa fel a sorkatonaság előtt, hogy a kinek kedve van, szabadon átjöhet a honvédekhez; kivánja, hogy a bujtogató katonatisztek hadi törvényszék elé állittassanak. Mire a ministerelnök következőleg nyilatkozott.

Batthyány L. Mi az első tárgyat illeti, t. i. azon katonákat, kik eddig a honvédsereghez vagy az önkénytesekhez a sorezredekből áttértek, nincs tudomásomra, hogy

valaki azok közül megbüntettetett volna, kik áttérési szándékukat kijelentették; s biztosithatom a házat arról, miszerint nem fogom megengedni, hogy valaki valamely oly tettért büntettessék meg, mely ezen tisztelt háznak határozatán alapul (helyes). A mi az innen tuli áttérést illeti, arra kérem a házat, hogy ennek folytatását, s határozatának innentuli foganatba vételét, bizodalom jeléül, az én belátásomtól méltóztassék felfüggeszteni (többen: nem lehet. Zaj). Méltóztassanak kihallgatni, hiszen igen könnyü lesz ezen kérdésre nézve is szavazás utján tisztába jönni. — Most még arról akarok jelentést tenni, a mit tegnap óta a haza védelmére tettem, s kötelességemnek tartottam tenni. Politicám abban áll, miszerint a mig lehet, arra birjam ő felségét, hogy az országot az invasiótól mentse meg. (Zugás.) Mihelyt e tekintetben feltételem nem fogadtatnék el ő felsége által, eo ipso minden hivataloskodásomnak vége lesz. De addig is, habár hivataloskodásom csak egy pár napig fogna is tartani, addig is szoros kötelességemnek tartandom semmit el nem mulasztani, mi az ellenség kellő fogadtatását illeti. Ugyanazért mindenek előtt oda forditottam gondomat, hogy a katonai főparancsnokok részéről biztosittassam, s az ország fő katonai parancsnoka Hrabovszky altábornagy részéről nyertem is biztositást az iránt, miszerint rendeleteimet pontosan végrehajtandja, a mit ő katonai szavára megigért. Első teendőnek véltem, oly dispositiót tenni, miszerint Jellachich utjában sikeres ellentállásra találjon; s azon esetre is, ha ezen törekvésnek sikere nem lenne, még a főváros is, a mennyire lehet, katonailag biztositva legyen. Ezért egy lehető legnagyobb számu és legbiztosabb csapatokból álló erőnek egy bizonyos pontra összegyüjtését meghagytam, s ennek minden kellékekkeli ellátását biztositottam; másrészről pedig kiadtam a parancsot, hogy ezen város környéke még azonnal ma erősittetni kezdessék; minthogy pedig a főváros pesti részét siker reményével az ellenség ellenében tartani alig lehetne, a védelmi szerek leginkább Budára fognak át-

szállittatni; s igy mindazon ágyuk s más becses hadiszerek, melyek különben könnyen az ellenség kezébe kerülhetnének, biztos helyre fognak áttétetni; minthogy különben elfoglalván ezeket az ellenség, s ellenünk forditván, hasztalan lenne minden ellentállási törekvés. Ezen oknál fogva adtam ki azon parancsot, mely szerint a Neugebäude-ból az ágyuk, bombák és más efféle hadi szerek a várba vitessenek át; a várat pedig magát, mint utolsó menedékhelyét azon katonai erőnek, mely ha kénytelen lenne Pest felé magát visszahuzni, ebbe vonulna be, mindenekelőtt biztos kezekbe akartam adni; ugyanazért megparancsoltam, hogy még ma a honvédtüzérség vegye át (helyes); s minthogy a granátosok a verbászi táborba fognak indittatni, megparancsoltam, hogy addig is a várban a katonai szolgálatot a nemzetőrség tegye, s igy katonaság ott nem is lesz; de nincs is szükség, hogy legyen, mert a netalán visszavonuló sereg elégséges lesz garnisont képezni. Hasonló intézkedést tettem Komáromra nézve is, a honnan vettem egy levelet, melyben jelentetik, hogy parancsaim teljesittettek. Van még ott egy compagnia Ceccopieri, de a napokban parancsom következtében Majtényi alezredes parancsnoksága alatt 200 önkénytes befogadtatott; de ezt elégségesnek nem tartom a vár biztositására, ámbár a nevezetesebb része a várnak különben is már a nemzetőrség kezében van; ugyanazért megparancsoltam, hogy az emlitett Ceccopieri század tüstént holnap reggel a várból eltávozzék, s menjen vissza egyik előbbi állomásába, t. i. Pozsonyba, helyette pedig a Turszky-ezrednek egy része helyeztessék be. Egyébiránt pedig a Wilhelm-gyalogság Bécsbe fog indittatni, valamint szinte a Kresz-féle katonaság is. S igy azt hiszem, eléggé bebizonyitottam, miként elhatározott szándékom az, hogy mindenesetre, ha le is lépek, utódomnak oly állapotban adhassam át a kormányzást, minélfogva szemrehányás ne illethessen, hogy vagy mulasztás, vagy rosz akarat által azon becses drága 3—4 nap, mely alatt talán a kormányzást vezetni fogom, hiába telt volna el. Ellen-

ben szükségesnek tartottam és tartom az előbbeni okoknál fogva, hogy t. i. mielőtt még ellenség a fővároshoz közelitene, egy bizonyos ponton, melyet strategicus nézetből a legczélszerübben kiszemelendőnek véltem, az ellenség ott is már ellentállásra találjon, a mi talán nem is egészen siker nélkül fog megkisértetni. Hogy pedig ne legyen szükség az itt, és Pest környékén tanyázó önkénytes csapatokat kimozditani, azért a tábornak egy része, mert négy felé állittatott fel tábor, t. i. Váczon, Szolnokon, Aradon és Pápán, ezen táborok hárma megindittatott, hogy az ellenség elébe álljon, valamint szinte a honvédi tüzérségnek egy része is oda fog indittatni, a würtembergi ezrednek pedig itt levő két százada, valamint a Hunyadi-sereg is le fog indittatni, hogy oly diversiókat eszközöljön, minélfogva az ellenség semmi oldalról biztositva ne legyen. — Mindezekből az következik, hogy rövid idő mulva a város katonaság nélkül marad, de számot tartok a nemzeti őrsereg buzgalmára, melynélfogva a közbéke és rend fentartására annyival is inkább fog közremunkálni, mert szerencséje van a törvényhozó testet kebelében birni. Azonban lehetnek némelyek, kik a jelen perczben aggodalommal látják azt, hogy a főváros minden védelmi erőtől meg lesz fosztva; de a mint emlitettem, az erősitési munkálatok még ma foganatba vétetnek; minden hadi készület pedig, melyet az ellenség ellen, ha netalán előnyomulna, megvédeni nem lehetne, biztos helyre fog szállittatni; a katonaságra egyébiránt is a fővárosban szükség nem levén, ha vissza kellene vonulnia, ez esetben tökéletesen elégséges lesz arra, hogy a várat is védhesse; addig pedig több emberre nincs itt szükség, mint a mennyi a közrend fentartására elkerülhetetlenül megkivántatik. S ha e szerint a sereg egyik része az ellenség elébe indittatik, másik része pedig az országból kiküldetik, minden surlódásnak vége lesz.

Ezek azok, miket eddig tettem, s ezekben foglaltatik követendő politicám. Ha ezt elég biztosnak tartja a tisztelt

ház, s helybenhagyásával hozzájárul, szerencsémnek fogom tartani; ellenben, ha nem nyerné meg a ház helyeslését, sajnálattal leszek kénytelen, azt mint oly nyilatkozatot venni, melynél fogva ezen nehéz perczekben nem lennék képes tovább is kormányozni, ha a ház bizodalmát tovább is nem birom.

Kossuth L. Ministerelnök urnak azon politicájára nézve, melyet a horvát pártütők irányábani országos védelem tekintetében követendőnek itt bevallott, mi az átalános irányt illeti, észrevételem nincs; egyes pontjaira teendő észrevételeim pedig csak legfelebb némi figyelmeztetésül fognak szolgálhatni. Az átalános irányra nézve nincs észrevételem azért, mert mig magam is a kormányban voltam, nekem azon politicára nézve, melyet Magyarországon most követni kell, mindig azon fő és lényeges nézetem volt, hogy hiba s tévedés, — nehogy többet mondjak — a nemzeti szabadság barátainak tulcsapongásától jobban félni, mint az ország ellenségeitől; s ezért mindig azon véleményben voltam, hogy nem kell kimélni az ellenséget, bármi alakban legyen is ellenünk, s nem kell félni, nem kell legalább tulfélni tulbuzgóságától azon elemnek, mely kellőleg vezéreltetve kétségtelenül érezni fogná a kitörés perczében is azt, hogy, ha tulmegyen azon vonalon, melyre oly férfiak fogják inteni, kik a hazának igaz hivei, s kik iránt minden becsületes ember, mint hű fiai iránt e hazának, bizalommal viseltetik, vissza fogják magokat tartani tudni, s visszatartván, az ország bajait növelni nem fogják. A legközelebbi napok nehézségei épen a körül forogtak, hogy mint a volt kormánynak tagja azt mondottam: nem kell Pestre katona, elég ellensége van a hazának, ellenség elébe kell tehát azt állitani, a polgároknak pedig józan belátásához kell szólani, hogy bármi szinezetü legyen is valaki, ne háboritsa a rendet, s éreztetni velök, miként a rendet háboritni s Magyarország sorsát utczai tumultusok terére vinni, nem a haza megmentése. (Helyes, éljen!) Ennek ellenében történtek a

legközelebbi napokban lépések, és ha ingerültség s nyugtalanság volt, ez épen azért volt, mert a Kresz-lovasok, Wilhelm-gyalogok s más katonaság a ministerium tudta nélkül minden oldalról a város környékére hozattak, s nem tudván megmagyarázni, hogy mit akarnak itt, s minek kellene beparancsolni a város környékére oly sereget, mely ellensulyozhatná a nemzeti védelem erejét; s nem lehetett tudni, hogy az idegen katonaság ki által parancsoltatott ide, s nem fog-e reactionalis mozgalmaknak támaszpontul szolgálni. E részben tehát, minthogy épen az volt politicám, melyet a minister ur által a jelen perczben követtetni látok, melynél fogva t. i. katonaságot itt tartani nem kell, hanem az ellenség ellen forditani: ezen politicát irányára nézve tökéletesen helyeslem. És ha részleteire nézve észrevételem van, nem olyan ez, mi törvényhozás tárgya lehetne; hanem legfelebb csak miután a tisztelt ministerelnök ur is némi részletekbe bocsátkozott, én is csak mint szerény magánvéleményt fogom előadni észrevételemet. S ezen észrevételem a körül öszpontosul, miszerint én szükségesnek tartom, hogy a kormány akként intézkedjék, minélfogva a védelmi positiók megválasztásában, a mennyire lehetséges, a két testvér fővárosnak maga Jellachich szerencsés előnyomulása esetében is megtámadása, elkerültessék; azaz: hogy a fő védelmi pont ne magában a két fővárosban legyen concentrálva, hanem ugy legyen egy kissé eltávolitva, hogy védve legyen ugyan a város, de ne tegye ki ostromnak, mert ennek okvetlenül igen szomoru következményei lennének.

Tehát czélszerübbnek tartanám, nem minden védelmi eszközöket Budára öszpontositani, hanem távolabb Budától, közelében a fővárosnak olyan positiót venni, mely megvédje a fővárost, hová lehet concentrálni minden erőt a nélkül, hogy ben a városban volna. Tehát tanácsosabb lenne egy részét az ágyuknak és védelmi szereknek Komárom várába tenni biztosság végett, itten pedig csak annyit hagyni meg azokból, a mennyi szükséges. S ha már biztos helyre aka-

runk tenni valámely honvédelmi szereket, lerakó helynek jobb positiónak tartom Komáromot, mint Buda várát. És azért különös figyelemre bátor vagyok kérni a ministerelnököt, miszerint minden kitelhető tehetségét forditsa arra, hogy Magyarországnak várai, különösen pedig Komárom biztos kezekben legyen. És e részben nekem puszta személyes nyilatkozata egy vagy más parancsnoknak nem elég, mert tapasztaltam a multból olyanokat, hogy igen szép nyilatkozatokat hallottam, mikor pedig kenyértörésre került a dolog, nem feleltek meg a tettek. Óhajtom, hogy legyen meggyőződve a ministerelnök ur, hogy intézkedéseinek csak akkor lesz sikere, ha nem szavakban, hanem jól kiszemelt egyéniségekben keresi a biztositást, és azért örömmel értettem, a miben magamnak is még részem volt, hogy Majthényi Komárom várában van, óhajtom, hogy hozzá hasonló hazafi parancsoljon Komárom várában. Általában nem tudom, hanem ugy látszik, hogy az alkotmányrai eskünek — de bizonysággal nem mondhatom — az ezredeknéli alkalmazása végrehajtva van, de a főbb tiszteknél és a várparancsnokoknál nem teljesittetett. Én szükségesnek tartom az olyan várparancsnokot, ki ezen esküt nem teszi le, rögtön elmozditani helyéből. Ezeket előrebocsátva, mint mondám, azon nézetét ministerelnök urnak, hogy ne a hazát magok a haza polgárai ellen védjük, hanem védjük az ellenség ellen, s minden erőt ide öszpontositsunk, helyeslem, s mig követi ezen politicát, gyámolitásomra számolhat. Mi illeti az elsőt, t. i. a rendes katonaságnak a honvéd önkénytes zászlóaljakba szabad általmehetését, szükségesnek tartom, mert én tettem a javaslatot, azt egy pár szóval motiválni, hogy minő szempontból indultam ki ezen javaslatnál. Ha soha elméletileg meg nem lettem volna is arról győződve, pedig megvoltam győződve, hogy Magyarországnak önállása, törvényes függetlensége és szabadsága addig biztositva nem lehet, mig magyar tisztán nemzeti lábra állitott hadsereg nincs, csak a legközelebbi napoknak történetei is tapasztalatilag

meggyőztek volna arról, mert hogy állunk? a táborból mindennap jönnek hirek, az érdemes követ urak közől sokan vannak, kik biztos kutfőből leveleket kaptak e részben, s magam is kaptam még csak tegnap is, érkeztek olyan levelek, miszerint a dolog annyira megy, hogy a táborban levő még magyar ezredeknek tisztjei között is aláirási ivek keringenek annak kinyilatkoztatására, hogy a szerbek és a horvátok ellen nem fognak küzdeni. Ilyen kezekben van egy része a hadseregnek, s teljes bizonyossággal mondhatom a ministerelnök urnak, hogy még az igen jó szellemü Turszkigyalogság és az itt tanyázó huszárság között is vannak tisztek, kik hasonló szellemtől vannak áthatva. Sokat hallottam életemben a katonai becsületet emlegetni, de meg nem foghatom, mint értelmezik ezen emberek a becsületszót, midőn Magyarországtól elveszik a zsoldot, melyből élnek, eszik a kenyeret, melyet a magyar haza nyujt nekik, és aláirást készitenek, hogy nem védik a magyar hazát. Már kérem alázatosan, ha valamely katonatiszt akármely seregnél azt mondja, hogy meggyőződésével ellenkezik, hitével, gondolkozásával megegyeztetni nem tudja az itteni szolgálatot, inkább elmegyen; azt mondom neki: a vélemény szabad, tessék, becsületes ember vagy; hanem elvenni a zsoldot, a seregnél maradni és kötelességét nem teljesiteni, ez árulás. Magának Hrabovszkynak szájából hallottam, midőn szót tettem neki az iránt, hogy: az ur most Magyarország főparancsnoka, alája tartozik Bácsmegye is; az urnak megmondom, a körülmények igy állanak, miképen vélekedik az ur, mint hadi parancsnok? Ő azt felelte rá: ha nekem valamely tiszt azt merné mondani, hogy vakon nem engedelmeskedik annak, a mit én mint hadi parancsnok parancsolok, azonnal főbe lövetem, mert ha azon engedetlenséget elnézném, az következik belőle, hogy a közlegény nem fog majd engedelmeskedni felebbvalójának, s megbomlik a disciplina; pedig többet használ 5000 ember, hol oly rosz szellem nincs, mint 100,000 ember disciplina nélkül. Én Hrabovszky tá-

bornok iránt bizalommal viseltetem, csak azt sajnálom, hogy az árulók közől még egy sincs főbelőve. Ezt nem tulajdonitom Hrabovszkynak, hanem, miután látom, hogy a dolgok igy vannak, azt mondom, ez szörnyüség. Tehát a magyar legénység, melyre a haza számolhat, ilyen kezek által eltompitassék, vagy tehetetlenségre, vagy pedig arra kárhoztassék, hogy katonai revolutióknak legyünk tanui, hogy a magyar seregek egymással küzdjenek. Ettől féltem, s azt gondoltam, hogy legkönnyebben, legkevesebb érdeksértéssel lehet ezen visszás viszonyokból azáltal bonyolódni ki, hogy azt mondja az ember, itt vannak a honvéd-zászlóaljak, a törvényes függetlenség és szabadság biztositására, nyiltan vannak annak sorai, lépjen által, a kinek tetszik. Azt gondoltam, hogy azon tisztek, a kik aláirásokat készitenek, egyszerre csak azt veszik észre, hogy nincs seregük, a mire támaszkodhassanak (éljenzés), ez volt politicám s azért javasoltam a háznak; hogy nem roszul számitottam e tekintetben, mutatja az itteni tapasztalás, mert a seregnél találkoznak hü honfiak, kik azt mondják: „hála istennek, van tehát mód megszabadulni a német parancstól!“ (Éljenzés.) Ez a szempont, melyből a javaslatot tettem, egy magas állásu férfiu azon észrevételt tette rá, hogy ez törvénytelen, hogy ha az ország, a képviselőház együtt akar vele menni, a törvényesség ösvényén kell maradni. Azt hiszem, itt van a pont, midőn egyszer már az ugynevezett törvényességről átalában egypár szót nem lesz felesleges szólani. Ha valaki, én a törvények barátja vagyok; de én a törvényt mindenki felett állónak hiszem, a királytól kezdve, és ha valaki tőlem azt kivánja, hogy a törvényességet ugy magyarázzam, hogy a király, nem akarom mondani maga, de nevével visszaélve, megtöressék a törvény, hogy Jellachich kedves alakban pártot üt a törvény ellen, hogy a katonák, midőn nem engedelmeskednek, rendreutasittassanak, szóval a törvény megtörésének minden eszköze felhasználtassék, én pedig akkor összetegyem kezeimet s azt mondjam: veszszen a

haza! (Éljenzés és tapsvihar.) Kinyilatkoztatom, hogy azon nemzet nem fog élni, mely nemzet elvül nem választja azt, hogy a ki őt kővel, ő azt mennykővel (taps). A törvényességről tehát az átalános nézetem, hogy a tyrannismusnak nem ismerem veszélyesebb nemét, mint a mely törvény iránti engedelmességre hivatkozva rontja meg a törvényt és dönti meg az alkotmányt. Ez átalános hitem e tárgyra nézve. Mi a tárgyat illeti, törvénytelennek sem tartom, törvényentulinak sem tartom, s szeretném azon legulejust látni, ki nekem megmutatná, hogy például Jakab Mihálynak a Turszky neve alatt és nem Hunyadi neve alatt kell a hazát szolgálni. Azt tudom, hogy a törvény mondja, miszerint hadserege legyen a hazának, de hogy arról a törvényhozás ne disponálhasson, azt nem tudom, azt hiszem, hogy a törvényhozás Turszkytól ma elveheti a katonákat s adhat neki veres vagy zöld hajtókát. A katonaság a haza megmentése végett használtatik, s annak hite a zászlóhoz van kötve, kötelessége nem egyéb, mint hűség az alkotmány iránt. Ezeket motivatiójára annak, miért tettem azt. Ezt előrebocsátva, kinyilatkoztatom, hogy én ugy értem a ministerelnök urnak előadását, miképen ő nem azt mondja, hogy a ház ezen határozatától álljon el, hanem azt mondja, ha bizik a ház hazafiuságában, ennek alkalmazását bizza ő reá; igy jelentette ki ministerelnök ur. Nem akarok e tekintetben neki fenakadást csinálni, először azért, mert sokkal hosszabb politicai életet éltem vele együtt, mintsem hogy elmondván a vezérpoliticát, melyet az imént tőle hallottunk, nem volna bizodalmam az iránt, hogy a mennyire minden körülményeknek tekintetbe vétele mellett azt kivihetőnek és czélszerünek látja, végre is fogja hajtani. Hogy lehetnek körülmények, midőn ennek végrehajtása nehézséggel jár, őszintén elismerem, mert teszem, itt van egy huszár-zászlóalj, a melyet gyengiteni nem tartanám tanácsosnak, hanem igenis vagy 3 tisztet onnan elkergetni és szabadabb tért hagyni azoknak, kik becsületes hazafiak. S már ezen zászlóaljból is

többen által akartak menni; 2-or, pusztán kimondva az átmenetel visszaélésekre is vezethet, igy például egyik vagy másik katona csint követ el, s attól fél hogy a kapitány megbünteti, s hogy biztositsa magát, általmegy. Egy szóval vannak a dolognak gyakorlati akadályai, de mihelyt a ministerelnök ur in thesi nem tagadja, másrészről bátor vagyok ministerelnök urnak azon indokokat, melyeket előterjesztettem, figyelmébe ajánlani, hogy e kiegyenlitési politica a magyar hadsereg megalakitásának legegyszerübb s leggyengédebb módja, s megvárom a ministerelnök urtól, hogy a hol a körülmények veszélyessé nem teszik azt, követni fogja a háznak politicáját, mely tudva volt akkor, midőn a ministerium megalakitását elvállalni szives volt. Ezeket kivántam kijelenteni, s most reassummálom: először, hogy politicáját a hon védelmére nézve helyeslem, másodszor kijelentem, miszerint ő nem kivánja, hogy felfüggesztessék a határozat, hanem hogy annak alkalmazására adassék neki szabad kéz, én megadom azt neki (éljenzés).

Irányi interpellálja a ministerelnököt, ki rendeletéből jöttek Budapestre és környékére az idegen katonák?

Batthyány L. nem tudja, ki rendeléséből jöttek, s kéri a házat, mentse fel annak kutatásától.

Kubinyi F. szerint e dolog iránt a nádorral kell tisztába jönni, és felszólitni, hogy a nemzet és dynastia becsületét fentartsa.

Az ülés esti 8 órakor folytattatván, Perczel Mór következőleg nyilatkozott:

Perczel M. Tisztelt ház! Nem csak pénzbeli és fegyveres erők által kell a nemzet megmentéséről gondoskodni; hanem kell némely más erőket is felhasználni, mely erők a magyarországi népet fellelkesitsék a hon védelmére. Már e szószékről többször volt igérve, különösen pénzügyminister által e napokban fel volt ajánlva, hogy egy törvényjavaslatot fog a ház elé terjeszteni a szőlődézma és egyéb urbéri viszonyok megszüntetése iránt. Épen ma Baranyamegyéből

mintegy 12 helység küldöttjei jelentek meg, kik panaszszal kivánnak a ház elé járulni az iránt, hogy miután a szőlődézma megvételére nézve Baranyában némely szigoru lépések követtettek el, melyeknek már több emberélet is lett áldozatává: én kötelességemnek érzem, hogy a hazának jelen veszélyes pillanataiban a polgárok között minden legkisebb összeütközés elkerülése végett a ház minél előbb és rögtön intézkedjék (helyes); pedig annál inkább, mert tudjuk, hogy Somogy s Baranya népe már rég óta izgattatik Jellachich emissariusai által; már nyomtatott proclamatiók keringenek, melyekben nekik több concessiók igértetnek. Igen bámulatos, hogy azon Jellachich, ki a camarilla szolgálatában s érdekében működik, ki a régi állapotot kivánja visszaállitani, mégis a tulajdon szentségét, melyet pedig ők mindig pengettek, támadja meg, és a mit Verőczemegyében tett, hogy egy grófnak birtokát alattvalói között elosztogatta, most Magyarországban a földbirtokosok egyharmadát azon népnek részére igéri, mely ő hozzá kiván állani. Ilyen körülmények között tisztelt ház, midőn látjuk azt, hogy Magyarországra nézve is ezen gonosz kormány ugyanazon systemát kivánja követni, melyet 1846-ban Galliciában követett, t. i. a népet kivánja a birtokosok ellen lázitani: én a nép érdekében, de az összes nemzet fentartása kötelességének érzetében szükségesnek tartom, hogy a ház rögtön intézkedjék. A napokban e teremben egy különben általam igen tisztelt férfiu ajkairól szavakat hallottam, melyek engem mély botránnyal töltöttek el. Azt mondotta, hogy a magyarországi nép nem simul a mostani állapothoz. Uraim! ilyen szó a magyarországi nép ellen káromlás. Magyarország népe nem lenne barátja a szabadságnak? Azon nép, mely régi zsarnokainak, kik egy kis könnyitéssel segitették martiusban, feledve minden büneit, elnyomatását, az ő felszólitásokra, nem várva a sanctiót, ezerenkint tódult fegyver alá, azon nép, mely soha fegyverrel nem birt, mert még a vadászattól is eltiltották, fegyverét elvették, azon

népet merészeljük mi bántani, mely nép minket aristocratákat legnagyobb bizodalmával megajándékozva ide küldött, hogy a hazát megmentsük, — azon népről nem szabad ilyesmit feltenni. És épen azért, mert a magyar népbe igen bizunk, talán többet mint magunkban, mert ha a magyar nép nem lenne érett, nem szeretné a szabadságot, azon sok bujtogatás következtében, melyek körében használtattak, régen oly scenákra vetemedett volna, mint Gallicziában. De még most is, midőn Jellachich a határt általhágta, a helyett, hogy, mint több emberek, kik csak intimidálni akarnak bennünket, hiresztelték, Jellachichhoz állanának, ideküldött 12 helység Baranyamegyéből, és kért bennünket, hogy intézkedjünk, nem állottak Jellachichhoz, hanem azt igérik, hogy asszony, gyermek ellene áll, mint Siklóson egykor asszonyok verték ki a vasasokat. Nem szabad ezen népet martalékul engedni, hanem mit ugy is megigértünk, és a pénzügyminister szóba hozott, minél előbb be kell végezni. (Holnap.) Én tehát bátor vagyok a házat fölkérni arra nézve, hogy a szőlődézma rögtön megszüntessék, és egyéb urbéri viszonyok kiegyenlittessenek: hogy ezt holnap kitüzve tanácskozás tárgyául, volt pénzügyminister urat megkérnők, hogy ez iránt holnap javaslatát adja be. (Helyes.)

Farkas P. pártolja Perczelt. — Nyáry a tőle benyujtott urbéri törvényjavaslatot kivánja felvétetni. — Bezerédy I. nem tudja, hogy a központi bizottmány átnézte-e már.

Elnök. Az erdélyi törvényjavaslatnak, a szabályok értelmében először az osztályokon kellene átmenni, különben a ház másképen is rendelkezhetik. Talán jó volna, ha az urbéri az erdélyi törvényjavaslat után vétetnék fel.

Táncsics kéri a ház által elhatároztatni s országszerte kihirdettetni, hogy nem csak Pesten, hanem az országban mindenütt térhet át a sorkatonaság a honvédekhez.

Bartos, mielőtt a szüret bekövetkeznék, kivánja a

bordézmát megszüntetni, s ez iránt törvényjavaslatot nyujt be. — Pap Zs. Az ármány, mely megsemmisitésünket czélul tüzte ki, mindenféle igéretekkel csábitja a népet; az ilyen politica ellenében szinte ilyen ellenpoliticát kell használni; azért, hogy az ellenség számitásaiban megelőztessék, az urbért az erdélyi törvényjavaslat előtt kivánja felvétetni.

Luzsinszky J. a rögtönzés szükségét elismeri, és törvényesen kivánja kimondatni, hogy az idén már senki sem tartozik bordézmát adni, hanem termését haza viheti kiki, köteles levén a törvény által elhatározandó váltsági tőke kamatját annak idején megtériteni. E tekintetben ajánlja a föld és bor mennyiségéhez mérsékelt föld becsét.

Keller J. Az erdélyi viszonyokról szóló törvényeket tovább halasztani nem lehet, s hogy Erdély a reactio martaléka ne legyen, még ma kell azt fölvenni. Tudva van, hogy a székely katonasághoz még ma is érkeznek Bécsből parancsok; azért az erdélyi törvényt még ma be lehetvén végezni, azután vétessék föl az urbér.

Kossuth L. Én szeretem azt, ha a rendkivüli körülmények ellenkezőt nem parancsolnak, hogy minden dologra nézve tartsa meg a ház azon eljárást, melyet azon dolgokra nézve már meghatározott. Nyáry követtársunk a jobbágyi természetü viszonyok megszüntetése iránti törvényjavaslatát beadta, volt igazságügyminister az iránt szinte törvényjavaslatot adott be. — A mennyire tudom, a ház azt bizottmányokban tárgyaltatta, s mert azok már készen vannak vele, véleményem szerint a legrövidebb uton elővehető lesz, ha ekként méltóztatik a háznak intézkedni, hogy a központi bizottmány holnapi ülés előtt üljön össze, tárgyalja, s a holnapi ülésben vegyük fel nyomban. (Helyes.) Ezt azért is óhajtanám, mert én, valamint akkor, midőn a kormánynak egyik érdemetlen tagja voltam, (hosszas éljenzés) ugy most is azon meggyőződésemet nyilatkoztatom ki, hogy ha a volt aristocratiának akármely része a mult időkből fenmaradt jobbágyi viszonyokat tartogatni akarná, csak önmagának

ártana, mert alkalmasint kármentesités nélkül vesztené el, mivel azokra ki van mondva az isteni végzet által, hogy azok fen nem maradhatnak. De másrészről azt is kinyilatkoztatom, miként én nemcsak mint ember embertársaim iránt, hanem egyenesen mint magyar a magyar elemnek, a magyar nemzetiségnek érdekében tartom azt, hogy a volt nemesség vagyonilag tönkre ne tétessék, hanem mikor el kell veszni annak, mire ki van mondva a világ történetében az itélet, egyszersmind adassék meg a nemességnek az, mire méltán számot tarthat, miszerint legyen kedve a hazát ezen nagy veszélyben védeni. S e szempontból indulva, időt fogok magamnak venni a holnapi ülésig, mikor a bizottmány általnézi azon törvényjavaslatot, melyet e tekintetben némely tisztelt barátim, kiknek szakjártassága iránt e tekintetben bizalommal viseltetem, elkészitni szivesek voltak, egyszersmind holnap nem tárgyalás alá, hanem legalább fel fogom olvasni javaslatomat a kármentesités iránt, melyet az urbériség iránt nyomban tárgyaltatni kérek. Tehát véleményem az: holnap tárgyaltassék bizottmányban, s aztán tüzessék ki napirendre, most pedig tárgyaljuk az erdélyi dolgot; az erdélyi követ uraknak, kik többet vagy kevesebbet akarnak, tessék előadni nézeteiket, hiszen mindnyájunkat csak az vezet, hogy Erdélyben minél több rokonszenvet költsünk, mert mi testvérileg akarjuk ölelni, kiket már törvényileg magunkhoz kapcsoltunk.

Schmidt E. Az erdélyi törvényjavaslat sokkal fontosabb, mintsem előleges tanácskozás nélkül tárgyalni lehetne, azért kivánja az osztályokhoz utasittatni. — Buda S. szerint a háznak szabálya levén, miszerint először minden tárgynak az osztályban kell tárgyaltatni, az erdélyi törvényjavaslatra is azt kivánja. — Papfalvi a románajkuak mostoha helyzetére hivja fel a ház figyelmét, és azok pártolását sürgeti, s az erdélyi törvényjavaslatot először osztályokban kivánja tárgyaltatni. — Batthyány L. szinte osztályokhoz kivánja utasittatni.

Pálfy J. Ha csakugyan el akarja a ház e tárgyat halasztani, ugy nem szólok hozzá; hanem bátor vagyok mégis egyre figyelmeztetni a tisztelt házat, arra, t. i. hogy miután a reactio mindenféle alakokban működik, ugy Erdélyben, mint Magyarországon; nem gondolja-e a ház, hogy fejét a reactio ott fogja leghamarabb felütni, hol támaszra talál, s igy Erdélyben? Mert a kir. kormányszék, melynek Erdély köszönettel bizonyosan nem tartozik, fenáll még mindig, mint végső támaszpont, melyet a reactio, a mikor tetszik, felhasználhat. Ha gondolja a ház, hogy Erdély Magyarországnak nem kedves nyeremény, ugy halasszák el e tárgyat; de ha két országnak megtörtént egyesültét fel akarják tartani, sőt szorosabb kapocscsal egybefüzni, ugy méltóztassanak e részben határozni; annyival is inkább pedig, mert tudva lehet mindenki előtt, miként a határőrökhöz most mindenféle engedmények érkeznek, melyek által elleneink azokat részükre akarják megnyerni, ha pedig elszakad a székely fegyveres erő, akkor ugyszólván a haza fegyveres erő nélkül marad, méltóztassanak tehát gondoskodni, nehogy a székelyeknél s egyátalában a határőröknél megelőztessünk.

Mikó M. Hazánkban a vész mindenfelől nő, s ép azért pillanatig sem halasztható megszüntetése minden olyan rendszernek, mely a hazát megmentendő biztos katonai erő kifejtését akadályozza. Ilyen pedig azon székely katonáskodási rendszer, melynek megszüntetése a törvényjavaslatban foglaltatik. — Uraim, a haza oltalmára alkalmas karok aránylag a székely katonavidékeken legnagyobb számmal vannak, és mégis ott, az önök által hozott törvény értelmében, a katonaállitás nem kezdethetett meg, a nemzetőrség nem állittathatott fel, mert mindezt a fenálló rendszer akadályozá, — önkénytesek gyüjtése is próbáltatott e vidékeken, és sikertelenül, s tudják-e önök, miért? talán, mert hiányzott a lelkesedés? Nem uraim, franczia háboruban szolgált egyének is vannak, kik örömest elővesznik régi fegyvereiket a haza óltalmára; de mindazoknak, kik a mostani

rendszerbe irva vannak, eltiltatott az önkénytesek közé állani, azon katonai hatalom által, melyet önök még eddig nem szüntettek meg.

Felhivom tehát a házat, azon nép érdekében, mely a székely katonáskodás rendszere által küszöbéhez van bilincselve, midőn a haza távol vidékeit ellenség dulja, vegye fel rögtön e törvényczikket, adja vissza szabadságát e népnek, s nyujtson rögtön alkalmat, hogy a székely is vérét és életét a hon megmentésére szabadon áldozhassa.

Kossuth L. Én az erdélyi viszonyokra nézve akként vélekedem, hogy az előttünk fekvő törvényczikkekben vannak oly pontok, a melyek iránt soha sem lesz szerencsés a ház az erdélyi követ urak egyetértésének örvendhetni, hanem a melyekre nézve, akár ma, akár holnap, akár máskor tárgyaltassanak, különböző vélemények fognak nyilvánulni, hanem engem ezen állapotra nézve az nyugtat meg, mikép a mi Erdélyre nézve a legsürgetősebb, hogy ott a reactio támaszpontra ne találjon, nem olyanok, melyekre nézve akár eltérő vélemények, akár pedig surlódások merülhetnének fel; s ezért megértve a körülmények sürgős követeléseit, kérem a tisztelt házat, ne méltóztassanak elhalasztani azt, mit megtenni kétségtelenül lehet. Kérdem, mi véleménykülönbség lehet arra nézve, hogy ha már egyszer ministeri kormányzat van, gubernium s thesauriatus nem lehet? Mi véleménykülönbség lehet arra nézve, hogy a székelyek és határőrvidéki katonaság sérelmei megszüntessenek. És ha Kolozsvárnak kivánatait tekintetbe veszszük: miért ne lehetne az igazságszolgáltatásra nézve határozni, hogy a kir. tábla Erdélyben maradjon ott a hol van? hogy a kormányszék megszüntével Kolozsvárott állittassék-e vagy ne egy főtörvényszék? és hogy a pesti hétszemélyes tábla részéről neveztessék ki oda egy osztály? miért ne lehetne, mondom, ezek iránt határozni. Én nem bánom, ha engedünk a körülményeknek annyit, a mennyi kell, s elhalasztjuk azon kérdéseket, melyekre nézve véleménykülönbség támadhatván,

felőlök határozni nem egy könnyen lehetne; de hogy azt, miszerint gubernium ne legyen, annyival inkább, mert a reactionak szolgál, s azt, hogy Kolozsvár városának ez vagy amaz megadassék, elhatározni ne lehetne, nem tudom átlátni, mert hiszem, hogy nem nagy véleménykülönbség fog ezekre nézve támadni, hanem egyszerü szózatolással lehet bevégezni. (Átalános helyeslés.)

Elnök. E szerint a 10., 11., 12., 13., 16. és 20. §§-ok fognak felolvastatni.

A 10. §. a közigazgatásnak Erdélyre alkalmazásáról csekély módositással elfogadtatott, a 4. §-hoz az tétetvén, miszerint „azon havasok, melyekről bebizonyitható, hogy az ezred kormánya által a községektől erőhatalommal foglaltattak el, tulajdonosaiknak azonnal visszaadassanak.“

Az 5. §. felett, mely az erdélyi dolgokban jártas egyéneknek mindenik ministeriumnáli alkalmazásáról szól, hosszasb vita keletkezett.

Nyáry a román ajkuakat kivánja megemlittetni. — Keller Erdély 7 bünét nem akarja a 8-dikkal tetézni. Volt 3 nemzet, 4 vallás — ez a hét bün. Ha az oláhok megemlittetnek, akkor a bolgárok, szászok is hasonló követelésekkel állhatnak elő. — Pap Zs. az oláhok elnyomatását panaszolja, s kivánja azokat a törvényben megemlittetni. — Zeyk, Kemény D. nem kivánják. — Kossuth, bár pleonasmus, ha megemlittetnek a románajkuak, de ha megnyugtatást szerezhet vele — ám legyen. A §-ba tehát bele lehetne tenni: „a románajkuakból is.“

Kazinczy G. Részemről nem szeretem a tért, melyre a törvényhozás ezen irány által tereltetnék, mert utoljára oda fogunk jutni, hogy Magyarországban a nem-magyarság önálló jogokat követelne, a mely jogoknak követelésére nézve sem politicailag, sem nemzetiségileg nem értem, hogy micsoda joga lehet valakinek azért, mert oláh, magyar, vagy szász; de álladalmilag sem értem, mert azon elv megtöré-

sétül tekintem, mely kimondatott a törvényhozás által, hogy vallásra és népiségre többé tekintet nincs. S itt akárminő clausulákkal élünk, akár a románokra vagy a szászokra teszszük azt, az az elvnek felesleges, haszontalan és veszedelmes gyengitése lesz, talán épen azokra nézve, kik azt követelik, mert jól tudjuk, hogy például, midőn 1790-ben a vallási törvény hozatott, és Vay József beszurta a reformatusok számára, hogy tekintet legyen reájok, akkor a kormány oda magyarázta a dolgot, hogy tartassék meg a vallásbeli arány, azért a cancellariánál oda szurkáltak egy pár reformatus cancellistát, hogy tele szórják homokkal a többinek szemeit. — Ettől a modortól el kell térni a nemzetnek. (Szavazzunk.)

Szavazásra kerülvén a dolog, a többség a szerkezetet megtartá, s igy a románajknak megemlitése elmarad.

Ezután elolvastatott a 11. §. az igazságszolgáltatásnak Erdélyre alkalmazásáról.

A tagok elegendő számmal nem levén, az ülés eloszlott.

LI-ik ülés az alsóházban

sept. 14-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése után az elnök több rendbeli kérvényt mutatott be a háznak. Hevesmegyéből több község a szathmári püspök által elkövetett igazságtalanságokat panaszolja, és sérelmei orvoslását kéri.

Gorove a proclamatió-készitő választmányt felszólitja, hogy ha kész a proclamatió, azonnal adja be, ha pedig nem, távozzék, s azt még ez ülés alatt készitse el.

Vlád A. legjobb proclamatiónak tartaná a néphez az urbéri dolgok befejezését.

Elnök. Ha a bécsi emlékiratra is lesz válasz a proclamatióban, akkor legalább 3—4 nap kell elkészitésére.

Kálóczy. Az Európa népeihez intézendő manifestumban oly hangon kell szólni, mint egy nemzethez illik; ki kell mondani, mennyire igyekszik a reactio szabadságunkat

eltiprani. Kivánja, hogy azt a választmány még ez ülésben bemutassa. — Asztalos P. több időt kiván a manifestum készitésére fordittatni. Szunyogh kivánja, hogy a választmány minélelőbb fogjon hozzá. — Nyáry csak azt kivánja kimondatni, hogy a választmány minélelőbb járjon el küldetésében s munkálatát, mihelyt bevégzi, mutassa be.

Szintay rögtöni intézkedésre hivja fel a házat, hogy Munkács várának őrzése is nemzetőrökre bizassék.

Kállay Ö. Hogy az alvidéki táborban a dolgok eddig oly roszul mentek, abban találta okát a ház, mert a tisztek hűtelenek a haza iránt, s azért rendelte el a törvényhozás, hogy a rendes katonaságnak megengedtessék a honvédzászlóaljakhoz áttérni. Tegnap ezt a ministerelnök falragasztványokban eltiltja; ez által a ház határzata meg van semmitve, mit is ezennel jelent a háznak.

Madarász L. Kivánja, hogy a ház tartsa fen tegnapi határzatát. Ha az volna a ministeri rendeletben, hogy további rendelkezésig, jóváhagyás nélkül, az átmenet nem szabad, meg lehetne nyugodni; de midőn az mondatik: ezen rendeletem után senkinek semmi szin alatt meg nem engedtetik, akkor méltóztassanak ezen ministeri parancsban a dictatura világos szavait elfogadni. Szóló egy országban sem hallotta azon esetet, hogy a ministerelnök lelép, mert politicáját a ház leléptette, és másnap ismét fölkel, még pedig mint ministerelnök, s a ministerium többi tagjait elbocsátja. Ez Európában egyetlen eset. Annak örült, hogy a ministerium azon politicára tért, melyet a ház akkor követett, midőn Kossuth a kormányon ült s a ház akaratját birta, midőn néhány reactionarius schwarzgelb emberen kivül az egész ház megnyugodott, hogy a haza ügyei erős kézzel fognak vezettetni. (Éljen Kossuth.) — Mi a néptölkelést illeti: azt a haza megmentése egyetlen hatályos eszközének tartja, de kivánja, hogy a ház vezesse. Azt semmiféle generalisra nem kivánja bizni, hanem polgári biztosokra; mert csak igy van a haza jövője megmentve. Beöthy Ödön a táborban nem

tudta a nemzeti szint a katonasággal fölvétetni, mert a tisztek a nemzet ellen működnek. A hadministertől egy hadnagy azt kérdé a sereg előtt: igaz-e, hogy önök a ráczok ellen akarnak bennünket vezérleni? mi ellenök nem megyünk, ők is ő felsége alattvalói; igaz-e, hogy magyar hadsereget akarnak állitani? mi ez alatt nem fogunk harczolni. S a hadi minister nem volt képes megbüntetni a hadnagyot, ki kevélyen lépett vissza a sorba. Ekképen vannak hazánkban az ügyek. — Tegnap 80—90 rendes katona jött át Pestre, hogy magát a honvédekhez beirassa, s a ministerelnök visszautasitotta. Midőn megengedte a ház a katonaságnak, hogy a honvédekhez átállhassanak, csak a határozat alkalmazását bizta a ministerelnökre, kinek nincs semmi joga a határzat megsemmisitésére, mert a végrehajtás és megsemmisités közt még nagy hézag van. Kivánja, hogy a ministerelnök nyilatkozzék, mikép teljesitette a határozatot? kivánja, hogy a ministerelnök ministereket nevezzen ki, mert most épen nem biztosság egy ember feje, pedig ez a legnagyobb mit adhat, mert addig mig Batthyány ministerelnök, Somogyban el fogunk veszni, s hol van az erő, mely jótállhasson, s elegettehessen azon károkért, melyeket nekünk az ellenség okozott vagy okozand? kivánja, hogy a ministerelnök a ház elébe hivassék s kielégitő feleletet adjon.

Bernáth. A ministerelnök rendelete homlokegyenest ellenkezik a ház határzatával. Ezen rendeletben az van, hogy a sorkatonaságból senki semmi szin alatt ne merészeljen átmenni a honvédekhez. A ház határozata és a ministerelnöki rendelet együtt meg nem fér. E dolog iránt azért felvilágositást kér a ministerelnöktől.

Nyáry. Ha nincs itt a ministerelnök, érte kell küldeni. — Mig az elnök e dologról értesité a ministerelnököt, napirendre tért a ház.

Olvastatott az erdélyi törvényjavaslat. A 2. 3. §. marad.

4. §. Schmidt e §-nál ki akarja a szászokat az erdélyi kir. tábla alól venni, s bele tétetni, hogy a szász ha-

tóságok lakosai csak a magok törvényszékeiknél idéztethetnek perbe. Keller következő módositást ajánlja: „a szász-székben lakókat kivéve, kik azon esetekben, melyekben eddig a kir. táblához meghivattak, ezennel a Kolozsváron felállitandó kir. feltörvényszékhez lesznek meghivandók.“ Drágos Schmidtet nem pártolhatja, mert separatismusra vezet, a separatismusnak pedig nem barátja. E kifejezést „szászföldön“ szó nélkül nem hagyhatja, mert szász földet nem ismer, hanem csak fundus regiust, melyre a szászok letelepedtek. Gaál J. Keller módositványát pártolja.

Keller módositását a többség elfogadja.

Olvastatott az 5—10. §§.

Egy képviselő: azon toldalékot, „a méltatlan folyamodók ellen a szokott büntetések ezennel is fentartatnak“ ki akarja hagyatni.— Keller, mivel a szegénységet védi; Teleky D., mivel különben a perek örökkévalókká válnának — kivánják megtartatni. — Csiky világosabban akarja kitétetni. Egy képviselő az erdélyi folyamodást következőleg magyarázza: Erdélyben folyamodás tárgya minden oly határzat, mely nem épen magának a pörnek tárgyában hozatik, p. o. az alperes felszólittatván, legelől is azzal lép föl, hogy nincs készen, s kér magának 12 napot adatni; ha megtagadtatik, azt mondja, recurrálok, mihez van ismét 60 napja; recurrálhatott még a 12 nap meg nem engedése esetében a királyhoz, erre ismét 90 napot kellett várni, igy a 12 napból lett 150. Ezen szokás csak a szegényebb embert nyomta; tehát ezen visszaélésnek kell valami megtorlás. Pap Zs. a nép érdekében kihagyatni kivánja; egy más képviselő a nép érdekében benhagyatni akarja; Mikó szinte kihagyatni kéri. A többség a szerkezetet meghagyja.

Ekkor Batthyány L., ki jelen nem volt s különben is rekedtsége miatt nem tudván beszélni, irásban küldé be Madarász L. interpellatiójára a feleletet.

1) A ház tegnapi határozatánál fogva felhatalmazva

érezte magát a ministerelnök most, midőn a rendes katonaság az ellenség elébe vonul, a rendes katonaság soraiból a honvédekhezi átmenetet jelenre nézve felfüggeszteni. Azonban a mint ezen rendelkezést az emlitett körülmény tekintetéből a jelen pillanatban mulhatlannak ismeri, a ház határozatánál fogva hasonlóképen felhatalmazva érzendi magát ezen átmenetnek isméti megengedését annak idejében közzé tenni.

2) A fölkelést csupán azon vidékekre terjeszté ki, melyek az ellenséges táborhoz közel állnak.

3) Hogy a ház határozata azonnal foganatba vétetik, nyilvános jele, hogy az 5 ftos jegyek már jelenleg is forgalomban vannak.

Balogh J., részéről, bizodalmatlanságot nyilatkoztatván ki a ministerelnök iránt, tudatá véleményét, mely az: miként a haza csak ugy mentethetik meg, ha a kormányt Kossuth Lajos kezeibe adja a ház. Barthoss E. jelentvén, miként Jellachich, tudomása szerint, már Kis-Kanizsán van, seregeink pedig Keszthelyig hátráltak, felszólitá a házat a nép érdekében minélelőbb teendő intézkedésekre. Madarász L. a ministerelnök válaszának harmadik pontjával meg volt elégedve, de az első kettővel nem. Az elsőre nézve ugyanis kijelentvén, miként a népfelkelésnek polgári biztosok által kell vezettetnie, mert annak egyesek általi elrendezése az alkotmánynyal ellenkezik; a másodikra nézve megjegyzé, miként a ház ebbeli határozatát nem semmisité meg, csak a végrehajtást bizta a ministerelnökre. — A keletkező hosszasabb vitatkozásoknak Kossuth L. vetett véget.

Kossuth L. Tisztelt képviselőház! En nem ismerek férfiut, kit akár a törvényes formák közt a constituált hatalom, akár pedig, ha a veszélyek ugy kivánnák, az önfentartásnak érdeke rendkivülileg bár az ország kormányzatábani részvéttel bizna meg, nem ismerek férfiut, ki nyilt homlokkal igéretet merne tenni, ennyi veszély között, hogy minden-

esetre meg fogja menteni a hazát. Ez egyes ember erejét felülmulja, erre nézve az egész nemzetnek lelkesült közreműnkálása szükséges. Azért, uraim! a hazafiuság legtisztább érzetével kérem önöket és esdeklem, hogy ne nehezitsék a pályát. Miképen állanak a dolgok? Tegnapelőtt, midőn a nádor levele felolvastatott, gr. Batthyány Lajos e szószékről nyilatkozatot tett a háznak; abban ez foglaltatik: Én elvállalom a ministerium alakitását (bátorság kellett ily perczekben annak elvállalására): de azon feltételt szabtam hozzá, hogy a dynastia ne contracarirozza a ministeriumot hanem legyen őre az alkotmánynak, s háritsa el az akadályokat, melyek a dynastia köréből a fejedelem nevében tétetnek Magyarország megmentésének utjába, s egyszersmind megmondom, hogy jelen perczei a hazának nem engedik a várakozást és csütörtök estig határozott tudomást kötők ki magamnak, különben nem alkotom a ministeriumot. Tehát kérem ma csütörtök van, várjuk be még az estvét. Én ugyan azt hiszem, hogy nem fogják megadni oda fen, mit a ministerelnök kiván, ha csak a most rémitő alakban mutatkozó bécsi mozgalom talán többet is nem csinál; azt gondolom, hogy nem fogják megtenni, mit megtenni a királynak törvényes kötelessége. De ha nem fogják megtenni azt, azt gondolják az urak, hogy Batthyány Lajos, kinek politicájában nem osztozom, azon férfiu, ki 5 nehéz hónap tapasztalásain keresztül nem tanulta volna meg azt, hogy szavakkal többé száját betömetni egy magyarnak sem szabad engedni; és ha oly gyenge volna, mint fel nem teszem róla, ő azt mondotta, hogy ma este határozottan felel a háznak, mert, hogy most Jellachich előnyomul, ne foszszon meg rövid türelemtől, mert sem ő a szomszédban, sem pedig a fejedelem közel ide nincsen, ugy áll a dolog, hogy a háznak az éjjel határozott nyilatkozatot kell kapni. A nemzetnek nem lehet játszani engedni magával, sem ugy, hogy a fejedelem ne tegye meg azt, a mire köteles, sem pedig ugy, hogy huzás-halasztással töltsük az időt, várván, hogy

közelgjenek a seregek, megbénittassanak a nemzet intézkedései, mert akkor sirba döl a magyar. Ezt a nemzet nem türheti. Megvallom, ha a király, vagy ha ő beteg, azok, kik nevét bitorolják, rögtön, nyomban nem ugyanazononositják magokat tökéletesen Magyarország törvényeivel, akkor igaza van az előttem szóló követnek, azon kérdést kell tárgyalni, miképen van az, hogy Magyarország királyának tábornoka tör be a törvény ellen, és mit kell akkor tenni mikor ez történik? Én arra kérem a házat, hogy a határozatok nagyszerüségének minden következményeit tekintetbe vévén, nagyszerü határozatokra legyen kész, ha ma estve nyiltan határozottan meg fogja mondani Batthyányi Lajos: teljesitettek-e azon feltételek vagy nem, melyeket ő kiszabott, hogy ahhoz képest ugy intézkedjék, mint hazafiui kötelessége, és a hon megmentése igényli. Kérem, most egy óra délután; várjuk be az estét; azt ma meg kell tenni. Mi az egyes tárgyakat illeti, egyre másra lehet határozni. Mi a bankók kibocsátását illeti, azt gondolom, rendben van, helyeselheti a ház, hogy a ministerelnök folytatja a kibocsátást, és erre nézve kijelentem, hogy nincs igazsága annak, ki azt gondolja, hogy ez csak törvényentuli lépés is. Ez átalában egy neme az ugynevezett subsidiumoknak, mert ezen név alatt ismeri a parlamentaris élet a hitelnyitást és adó-felajánlásokat. Ez nem olyan dolog, a mit szentesiteni kell, hanem olyan dolog, mit a királynak meg kell köszönni, hogy a ház adja, mert a király nevében kormányoz a minister, és annak nevében kéri a házat, hogy adja meg neki a szükséges eszközöket. Ez nem olyan dolog, melyet a királynak a helyett, hogy megköszönné, hogy a nemzet kormányzási eszközöket ád, még szentesiteni is kellene. Mint a kétforintos bankók kibocsátásában mertem magamra vállalni a felelőséget, mert azoknak hitele a letett ezüstön alapszik, ugyszinte akkor is merhetem azt tenni, midőn a ház határozata hozzájárul, hogy az ezüstalap helyett az országnak minden közjövedelmeit nyujtja fedezési alapul. Ennek kibocsátása

nem olyan dolog, a melynek törvénytől kellene függeni. Ez hatalmában van a nemzetnek, épen ugy, mint a pénzügyministernek, ha nincs pénze, bizonyos kötelezvénynyel anticipálná a 1850-dik évi sójövedelmet. Itt hát törvényentúliság sem forog fen. Azért helyesen cselekedett a ministerelnök, hogy folytatta azon lépést; és nagyon ajánlanám akárki legyen, ki azt gondolja, ha ellenkező rendeletet bocsát ki, sikerét megszünteti, ajánlanám, hogy fontolja meg, minő felelősséget vállal magára. Mi a másokat illeti, megmondom azon politicámnak indokát is, minélfogva én 24 órai ephemer kormányzásom alatt szükségesnek tartottam alázattal megkérni a házat, hozzon határozatot, hogy a rendes hadseregből be lehessen lépni a honvédek közé. Egyet elfeledtem az indokok közől megmondani, azt t. i. hogy azt találtam egyszersmind a legczélszerübb módnak arra, hogy lehessen legrövidebb idő alatt, néhány nap alatt, gyakorlott hadseregre szert tenni az országnak, mert ugy képzelem, ha a rendes hadseregből által teszünk a honvédekhez 2000 lelkesült ember mellé, ezer vitéz gyakorlott katonát, ugy, hogy minden harmadik ember gyakorlott granátos, tehát készen van a gyakorlott hadsereg. — Én tehát magyar hadsereget akartam, és láttam szükségesnek teremteni, s kivenni a katonákat az idegen érzelmü tisztek kezéből. Igy van már olyan tiszt, a ki azt mondja: Ich bitte recht sehr was soll ich machen, ich habe nur 7 Mann; tehát menjen isten hirével. Ez igy történt, s nem siker nélkül. Azt gondolom, hogy azon sereg, mely már induló félben van, alkalmasint furcsa dolgokat fog véghezvinni. A ministerelnök ur kérte a házat, nem arra, hogy határozatát megváltoztassa, hanem, hogy engedjen tért felelős kormányzatu belátásnak a teljes végrehajtásban. Magam hozzájárultam ehhez, a ház megegyezett benne, s most a ministerelnök azt mondja: a Hunyadi-csapathoz több nem vétetik be, mert fölösen van már kiegészitve, és annak rendeltetése, hogy menjen a táborba, a többinek pedig a rendes

katonaság közől zászlóját elhagyni nem szabad. Erre nézve interpellatió tétetett a ministerelnök urhoz, s rá válasz érkezett. Tehát itten legfölebb az forog fen, hogy a ministerelnök azon megbizással, melyet neki tegnap a ház adott, belátása szerint él. Már most kérem alázatosan, nagyon óhajtottam volna, hogy e részben a ministerelnöknek más belátása lett volna, hanem nem tagadhatom, hogy ő olyan hatalmat gyakorlott, melyet a ház neki tegnap adott, ő a jelen körülmények közt azt gondolja, hogy azt tovább folytatni nem kell, és a háznak a ma estvét be kell várni, mert ma estve vagy elválik, hogy Magyarországnak pillanatnyi veszélye ajournirozva van, vagy pedig az ellenkező válik el. Ha az első történik, akkor nagy köszönettel fog tartozni a nemzet Batthyánynak, hogy kieszközlött a veszély növekedése nélkül nébány napot a készületre. Ha a másik történik, akkor fogjuk azon kérdést tárgyalni, hogy van az, hogy nem a pártütő Jellachich, hanem a kimondhatatlan érdemekkel diszlő, és ő felsége hálájára különösen lekötelezett ausztriai tábornok jön be a hazába, akkor ehhez képest kell választani a nemzetnek az eszközök közől; mert ugy vagyok elhatározva, és azt gondolom, hogy sokban lesz ezen elhatározás, hogy örömest élnénk a formák között; de a formák kedvéért sem magunk, sem nemzetünket, megölni nem hagyjuk. Következőleg, mint nagyon sajnálom, hogy azon nyilatkozatban, melyet innen-onnan szerencsém van hallani, nevem is emlittetik, sajnálom azért, mert ha talán politicámmal ez előtt hónapok alatt nem riadtam volna is vissza az ekképen nyilatkozott bizodalomnak jelétől, most bizony megvallom, ha végig nézek magamom, és másrészt, hogy mennyi támogatásra számithatok, nemcsak itt, hanem egyebütt is, nem fog ez visszariasztani a cselekvéstől, sőt kétszeresen fogom erélyemet kifejteni. De ez nagy dolog, roppant hivatás. Nem tudom van-e ember a hazában, ki megfelelhetne ennek. Azért ismételve kérem, várjuk be az estvét, akkor határozzunk, de legyünk ugy elkészülve, hogy azok után, miket

ministerelnök mondani fog, okvetetlentül végezzünk, mert a sorsnak, jobbra vagy balra, de dölnie kell. Azért kérem, ne szaporitsuk a nehézségeket, hanem tárgyaljuk azon tárgyat, melynek tárgyaltatni kell, melyek közé számitom egyrészről a nép tekintetében azt, mit neki megadni kell: mert mig a népnek más, mint a törvényhozás, többet ajánlhat jogszerüségnek szinével, addig ne gondolja senki, hogy az rendelkezik vele, ki neki keveset ajánl. Más részről ilyen tárgynak tartom a földbirtokosok kármentesitését is, mert a nemzetnek van része, melylyel még a törvényhozás rendelkezhetik, mert Jellachich alkalmasint nem fog kármentesitést fizethetni senkinek, de mással disponálni igen. Ezen részt kivánom csatolni a nemzetnek ügyéhez, mert ott áll az ország, hogy alkalmasint az lesz elhatározva, hogy ne tengjen tovább az eddigi 300 éves veszélyes maszlagételen, mely csak a haldoklásnak stadiuma volt, hanem elhatározva lesz, legyen-e szolga, mely türje a jármot, de mindig széttörheti azt, vagy pedig szabad nemzet. Ez meggyőződésem. (Helyes).

Ezután olvastatnak a 11. 12. 13. §§-ok, melyek változás nélkül maradtak. A 14. §-ra nézve Schmidt H. Erdélyben 3 váltószéket akar, u. m. Kolozsváron, Brassóban és N.-Szebenben. Marad a szerkezet.

A 12. t. cz. befejeztetvén, a többi osztályokra utasittatott.

Ezzel az ülés 2 órakor eloszlott.

LII-ik ülés az alsóházban

sept. 15-én.

A Bécsből várt felelet még meg nem érkezvén, az ülés nem az előre kijelölt kérdésekkel foglalkozott ugyan, de mindamellett érdekes tárgyai voltak.

Kossuth L., kinek a terembeni minden mozdulatát tapsvihar követé, bizonyossá tevé a házat, miként legközelebbi órákban alkalmasint fel lesz szólitva a dolgok uj fordulata iránti határozatra, s szóló mint ember, bizik istenben, mint magyar, bizik a nemzetben, hogy minél inkább neveli

a cselszövő ármány e haza veszélyét, annyival bizonyosabb, hogy e nemzet szabad lesz (tetszés).

Egyébiránt most a végett léptem fel, — ugymond szóló — hogy mint egyszerü magánember, azon igéretet, melyet ministerségem első perczében tettem, beváltsam, hogy t. i. a nemesség, — melyben mindenesetre sok nemzeti elem, sok elszántság van, miután elveszté azt, mit megtartania lehetlen volt, az urbériséget, — kárpótoltassék. Ha a tisztelt ház javaslatomat határozattá emeli: bárki lesz is a pénzügyminister, végrehajtani köteles leend.

Itt szóló elmondja javaslatának philosophiáját:

A dolog — ugymond — a körül forog, hogy bár Magyarországnak adósságai nem levén, a béke helyreálltával hitelviszonyai szilárdságára számolhat; sőt biztos adatok után mondhatom, hogy a consolidált béke első perczében egy nemzet sincs, mely ha kölcsönözni akar, nagyobb készségre találandna, mint a magyar; de most e perczben, valamint más nemzet, ugy mi sem kaphatnánk kölcsönt.

Más részről a birtokos osztályt, mely elvesztett urbériségeért kárpótlásra vár, adósságok nyomják; s azt hiszem, ha ezen adósságoktól megmenekült, nagy könnyités lesz rajta.

Én tehát, e szempontból indulván ki, azt javaslom, hogy az urbériséget vesztett birtokosok adósságait azon mennyiségig, a meddig az egyes birtokosnak urbéri kármentesitéshez joga van, a státus vállalja magára, azaz: a hitelezők kötelesek legyenek az adandó státuskötelezvényeket elfogadni.

Tudjuk, hogy a közjólét, mely szabadságon alapul, nem oly bér, melyet az istenek ingyen adnának a halandónak, s nem kell visszarettenni, ha a szabadság áldása materiális áldozatokba vagy vérbe is kerül. A honnak minden lakosa kisebb és nagyobb mértékben érezte és érzi az áldozatot. Azonban tagadhatlanul a tőkepénzes osztály az, mely még eddig legkevesebb áldozatot hozott.

Én azonban javaslatomat akként formuláztam, hogy a hitelező a státus által ily módon magánadósaitól átveendő pénzének megkapására nézve, több eszközök közt választhasson.

Nevezetesen a státus vagy consolidált 5 %-es státuskötelezvényeket ad a hitelezőnek, vagy szinte 5 percentes fizetési biztositékleveleket.

A különbség a kettő közt abban áll, hogy a consolidált státuskötelezvényeknél a hitelező féléves kamatszelvényekkel láttatik el, — ezen kivül 1 percent évenként az adósság törlesztésére fizettetik; minélfogva az adósság letisztázása bizonyos meghatározott évek multával menend végbe. — A fizetési biztositék-leveleknél ellenben a tőkének évenkénti törlesztése nem történik, hanem a státus azt mondja: most az adósságok felmondása az urbériséget vesztett birtokosoknál fel van függesztve, s fel is lenne függesztve mindaddig, mig a státus vagy kölcsön, vagy jegybank által módot nem nyujt a birtokosoknak a fizetésre. Ezen időpont lesz most is a fizetési határidő. E szerint a fizetési biztositékleveleknél nem bizonyos, mikor fizettetik a tőke, de egyszerre fizettetik le; a státuskötelezvényeknél ellenben a letisztázás ideje tudva van, de ez nem egyszerre történik. — E szerint a hitelezőknek nem lehet panaszra okuk, mert a két mód közt választhatnak.

A kisebb hitelezőkre nézve, kikről feltehető, hogy pénzöket hosszasabb időre nem akarták kiadni, azon kivételt tettem javaslatomban, hogy az ilyenek 2000 ftig készpénzben kapják meg pénzöket. S erre 15 millió bankjegyet elegendőnek tartok. Miről később fogok még szólani.

Azon birtokosok, kiknek adósságuk nincs, vagy a kik a státus által elvállalt adósságnál több kármentesitésre tarthatnak számot, szinte 5 pcentes státuskötelezvényeket kapnak, vagy pedig oly státusjavakat vesznek által, ha nekik tetszik, a pénzügyministertől a kárpótlási öszveg fejében, melyeket a státus még semmi más czélokra p. telepitésre ki

nem jelölt, — megjegyezvén, hogy az ekkép átruházandó státusjavak árában az 5 pcentes státuskötelezvények elfogadtatnak. Sőt szóló véleménye szerint a közalapitványi javakat is fel lehetne e czélra használni, mert az értök kapandó 5 pcentes státuskötelezvények sem vonatnak el az alapitvány czéljától, sőt az alapitvány jövedelmei még szaporodni is fognak.

Végre a kisebb birtokosokra nézve, kik egy pár telekkel gazdaságuk minden eszközeit csaknem elvesztették; szinte azt javasolja szóló, hogy 5000 ftig a kárpótlás ezeknek készpénzben adathassék. Ez nem fogja a bankjegyek számát szaporitani, s igy hitelöket csökkenteni, mert azon 61 millióból, melybe Magyarország és a volt Erdély jövedelmeire nyitandó uj kutfők még nincsenek beszámitva, kitelik sat.

Szóló felolvasván javaslatát, azt a ház helyesléssel fogadta, s kinyomatását elrendelte.

Ugyancsak Kossuth L. megemlitvén, hogy Bécsből egy önkénytes csapat jött hozzánk, résztvenni Magyarország harczában, mely a szabadság harcza és igy az övék is; miután nemzeteknek, melyek szabadok, barátságban kell lenni egymással, — s nekünk közös ellenünk van, a camarilla: ellenségünk pedig csak ama két tehetetlen ausztriai ministerium volt, mely érdekeit fel nem fogva, Ausztria önállását consolidálni gondolta, ha szentségtelen kezét a mienk ellen emeli: inditványoz egy küldöttséget, nem az udvarhoz, hol gyalázatos ármány működik, hanem a nemzethez, mely megmondja, hogy ha az ő szabadságuk megtámadtatni fog, a magyar nemzet mindig kész lesz védelmükre. Ezen inditvány rögtöni egyetemes felállással elfogadtatván, az elküldendő 12 tag nevei a ma estve 8 órakor tartandó ülésre fognak beadatni.

A miniszterelnök jelenti a háznak, hogy a mai gőzössel várja Bécsből a futárt, ő felségének azon feltételre

adandó válaszával, mely mellett egyedül vállalta el szóló a ministerium alakitását.

Felolvastatá szóló gr. Teleki Ádám vezérőrnagyhoz küldött legutóbbi rendeletét, melynek értelme az, hogy a jelen rendelet vétele perczétől fogva egy talpalatnyi földet se engedjen b. Jellachichnak védtelen. Ha netalán — igy szól a rendelet — ön bármi okból e feltételt el nem fogadná: átadandja azonnal a védsereg vezérletét a rangban ön után következő tisztnek, szükség esetében addig menvén, mig egy hazafi találkozik, ki hazája földjét megvédeni első legszentebb kötelességének tartja stb.

Továbbá jelenti, hogy Pest körül a védelmi munkálatok folynak, az önkénytesek, sorkatonaság és mobilis nemzetőrség egy része ma indult utnak, holnap fog menni a másik rész.

A perlaszi táborba is lement egy sokat igérő csapat segitségül, ha talán Jellachich embereinek szándoka volna erősiteni, a rácz lázadást. Egyébiránt megparancsolta szóló, hogy mihelyt ezen erő leérkezik, nyomban foglalják el a sz.-tamási sánczot (tetszés). Ha ez megtörtént, nagy erő lesz ismét dispositiónk alatt, s ezzel hatalmas diversiót lehet csinálni.

Egyébiránt sajnosan kénytelen szóló kijelenteni, hogy a Dráva melletti vezérség várakozásának meg nem felelt, mert a nélkül, hogy Jellachich emberei még csak egy lövést tettek volna, táborunk már Keszthelyig vonult vissza, Jellachich pedig eddig N.-Kanizsát elfoglalta (roszaló zugás). Megemlité szóló a nehézséget a fővezér választásában, hogy t. i. a többi tisztek olyan alatt akarnak állani, ki rangra nézve nálok feljebb való.

Budára nézve jelenti a minister elnök, hogy a magyar tüzérség már átvette a várbeli szolgálatot; a komáromi várban pedig azonkivül, hogy Majthényi alezredes 250 önkénytessel ben van: a Turszki sorkatonaság tegnap felváltotta a Ceccopieri-okat.

Többféle interpellátiók tétettek még az egyes várakat illetőleg, s tán vége hossza sem lett volna, ha Palóczy képviselő nem figyelmezteti a házat, hogy ily dolognak nem itt van helye.

Végül a napirenden levő tárgy, t. i. a szőlődézma eltörlése következett volna, de még a központi bizottmány munkálata sajtó alól ki nem került. Utóljára a ház egyhangulag elfogadta Pázmándy elnök inditványát, t. i. egyhangulag kimondatott határozatilag, hogy a szőlődézma el van törölve.

8 órakor estve az ülés folytattatván, a jegyzőkönyv hitelesitése után Záborszky nagyobb ünnepélyességet kivánván az osztrák országgyüléshez menendő küldöttségnek adni, kivánja a küldöttség tagjai számát szaporittatni. — Irinyi a szőlődézma elengedésének azon indokolását, hogy e végett több folyamodás jött a házhoz, kivánja kihagyatni. (Elfogadtatott.) Hetyey azt kivánja hozzátétetni, „és hegyvám.“ Záborszky ezen kitételt ajánlja: „mindennemü dézma, vám és egyéb tartozások“ (helyes). Elek M. szerint oly szőlők ne adózzanak, melyekben szabad adásvevés gyakoroltatik. (Az utczán összegyült nép zajong.)

Kossuth. Nekem egy alázatos észrevételem van ezen határozatra nézve, a mi annyiból áll, hogy Magyarországon sok szőlő van, melytől dézma, hegyvám, vagy valami praestatio fizettetik, de nem a nép, a földet maga kezével mivelő nép birja a szőlőket. Somlyón, a tokaji hegyen az ország leggazdagabb birtokosai dézmás szőlőket birnak. Nem tudom, mikép fog a ház a kármentesitésről intézkedni, de arra nem volnék hajlandó, hogy az ország kármentesitse p. o. Breczenheim herczeget azon dézmáért, melyet neki herczeg Esterházy fizet. Statusgazdászati szempontból hozzájárulok, hogy eltöröltessék a szőlődézma, de ugy kivánom értetni, miként praeoccupálva ne legyen a vélemény, hogy ha a status általi kármentesitésről lesz szó, ez csak azon népre értessék, mely maga kezével miveli a szőlőt.

Elnök. A Bécsbe küldendő választmány tagjai következők: Deák, Eötvös, Balogh, Pulszky, Szemere, Kállay, Szirmay P., Irányi, Gorove, Teleky D., Bezerédy I., Reiszig A.

Batty ány L. Tisztelt ház! Sajnálattal kell jelentenem, miszerint a mára várt eldöntő válasz meg nem érkezett, s igy 24 óra előtt nem leszek képes e tekintetben valami határozottat mondhatni. Minthogy ezen kivül a drávai táborból oly jelentés jött, melynél fogva azt jelenleg vezérletnélkülinek mondhatni, a jelentés felolvasása után e tekintetben bátor leszek egy javaslatot tenni. Méltóztassanak a jelentést felolvastatni.

Záborszky A. olvassa Csányi Lászlónak Kesthelyről sept. 12-én kelt levelét, mely szerint gróf Teleki Á. saját és tisztikara nevében kinyilatkoztatta, hogy Jellachich ellen indulni nem fog, mert egy eskü köti vele, hogy Batthyány L.-t törvényes ministernek el nem ismeri, hogy neutralis állásba kivánja magát helyezni, sőt, hogy ha Csányi kir. biztos a katonaságnak elhelyezéséről és élelmezéséről nem gondoskodik, kész Jellachich táborához állani. (Leirhatlan ingerültség a képviselők közt, felkiáltások: gazember, hazaáruló, halál a fejére! stb.)

Batthyány L. Ezekből láthatja a tisztelt ház, hogy seregeink vezérlete egy perczig sem maradhat többé azon ember kezében. Hogy pedig a már félig-meddig elpártolásnak induló ottani sorkatonaság ismét a kötelesség ösvényére visszatérjen, arra kérem a házat, hogy rögtön küldjön a nádorhoz egy küldöttséget, megkérendő őt arra, hogy holnap azonnal induljon a táborba s vezérelje a hadsereget.

Kossuth L. Már az igaz uraim, hogy a históriában csakugyan nincsen példa arra, hogy egy nemzet annyi ellenséggel találkozzék, mint a szegény magyar. (Igaz.)

Ki hitte volna, hogy még a Teleki név sem lehet szenny nélkül, és nem lehet ment alacsony ocsmányságtól. Ez szerencsétlenség, urak, melynek ellenében azonban férfias elhatá-

rozottsággal kell fellépni. Mi a nádort illeti, azon vélekedésben vagyok, hogy mint ország nádorának vannak eskü szerinti kötelességei, melyeket teljesitenie kell (zajongás és éljenzések az utczán). Lármával nem mentjük meg a hazát.

Mi jött közbe Jellachichnak beütése előtt? Egy parancs, vagy is inkább, Jellachichot bünének méltó büntetése alól feloldozó legfelsőbb leirat. Én ezen leiratot is, nehogy olyat legyek kénytelen mondani a fejedelemről (zaj az utczán).

Elnök: Nyáry, Madarász, legyenek szivesek lecsendesiteni az utczai közönséget.

Kossuth L. Mondom, azon kézirat, mely Jellachichhoz jött, olyan, miszerint ha azt nem a fejedelem elgyengült egészségi állapotából kell magyarázni, ugy egyenesen azt kellene mondanom, hogy . . . . . de mindamellett abban egy szó sincs arról, hogy Jellachich Magyarország elfoglalására utasittatik.

Már most, vagy van a nádornak Jellachich eljárására nézve az udvartól valamely értesitése, vagy nincs, ha nincs, akkor nádori tiszte szerint — melynek lemondásáról beszélni a veszély perczében nem szabad — természetesen teljesiteni kell azt, mi azon magas méltósághoz kötve van.

Ha ellenben valamely értesitése volna az udvartól, akkor vélekedésem szerint is kétségtelenül választania kellene neki, vagy születési állása, vagy esküvel megerősitett kötelessége között.

Én felteszem róla, hogy azt fogja választani, mit a becsület, a letett eskü, mit a haza iránti kötelessége parancsol, s annyival inkább nem fogja ezt megtagadni akkor, midőn még oly helyzetben van, hogy nem mondhatja, — bár menynyire ment legyen az árulás ellenünk — miként Jellachich a fejedelem szavával utasittatott volna az országbai betörésre.

Én tehát azt, hogy egy küldöttség által a nádor felszólitassék arra, mire ministerelnök ur javaslatot tőn, szüksé-

gesnek tartom, oly kijelentéssel azonban, hogy ő fensége mindjárt holnap induljon (helyes).

De nekünk a dolog ottani állásáról folytonos világosságban kell lenni, embereinknek kell lenni azoknak teljesitésére, miket a nádor mint vezér nem teljesithet (helyes).

Én tehát azonkivül, hogy a nádort a hadsereg vezérletére felhivjuk, három tagnak a ház részéről leküldetését szükségesnek tartom, kik az árulók ellenében használják fel teljes hatalmukat (helyeslés). Nem akarok itt részletekbe ereszkedni; privative megmondom bárkinek cselekvéseimet, melyeket e részben szükségeseknek tartok, egyrészt azon sikernek előidézésére, hogy azok, — kik magukat ily ocsmányul megbélyegezték — a nemzet előtt ne kérkedjenek büntetlenül egy perczig is, hanem nyomban szigoru büntetéssel sujtassanak (kitörő lelkesedéssel: ugy kell bánni a gaz árulókkal), másrészről pedig, hogy azon sereg, mely a Dráva partján van, ne veszszen el. Én tehát szükségesnek tartom ily biztosoknak a táborbai leküldetését, s azt, hogy a nádor átvegye azon tábornak vezérletét, nyomban holnap reggel indulva.

Az e végetti felszólitását a nádornak nem csak szükségesnek tartom, de megvallom, hogy olyannak tekintem ezen kérdést, miszerint, ha a nádor nem teljesitené a háznak kivánatát — no de ezt akkor fogom megmondani, ha a nádor nem teljesitené.

Menjen tehát át egy küldöttség a főherczeghez, és a ház ne oszoljon el addig, mig a küldöttség vissza nem jő, mert azt vélem, hogy ahhoz képest fogunk intézkedni, a minő választ hozand a küldöttség, melyet ugy kivánnék megbizni, hogy a nádort arra szólitsa fel, miként, mint az ország főkapitánya, nyomban menjen a táborba, s vegye át a vezérletet. Ugy gondolom, ministerelnök ur az ottani sereg szaporitására nézve kétségtelenül meg fogja tenni azt, mire jelenleg felszólitom: hogy minden más tekintetet mellőzve, miszerint ide, s oda is kellene katona, minden kitelhető erő

a drávai vidékre öszpontositassék, s uj erők teremtésére minden sikeres lépések megtétessenek, igy például: állitsa ki rögtön a hajdukövet Bocskay harczias hajduit; Perczel M. vadászait, s többen, kik ajánlkoznak. De a nádort mindenesetre ezen kifejezéssel kivánnám felszólittatni: hogy a seregnek vezérletét nyomban a végett vegye át, hogy Magyarországnak földére Jellachich védetlenül egy lépést se haladhasson, nem pedig a végre, hogy valamikép gyengének lássa a sereget s Magyarország földének megmentésére ne tegyen lépést.

Ő fensége, ki a fejedelem irányában törvényes élen áll, — emlékezzék meg a históriából, hogy ezen állásnak magának is nagy hatása van, s ha ő fensége ott részint kellőleg felhasználja állását, részint a táborba innen küldött biztosok felhasználják a nemzet, a törvényhozó test nevében állásukat, nem kételkedem, hogy sok ember ne fogna akadni — ha Ausztriának egy örökös főherczege Jellachich táborába csak egy sétabottal menne is, ki kétszer meg ne fontolná, hogy oly tábor ellen indul fegyveres kézzel, melynek élén a császárnak s királynak öcscse, királyi helytartója, s a királyi családnak egyik tagja áll. (Tetszés.)

Kivánnám, hogy ezen helyzetének fontosságát a Budára menendő küldöttség ő fenségével tudassa. (Számosan: Kossuth menjen.)

Nem uraim! engem méltóztassanak megkimélni: hiába, ha ő fenségétől törvényes dolgot kérünk is, mégis jobb, ha azt kedvesebb emberek kérik, mint én; erre ügyelni kell, de különben is a ház elnökét illeti az ily kötelesség. (Helyes.)

Küldöttség menjen tehát át, és mi várjuk be annak visszajöttét, s ahhoz képest intézkedjünk.

Én kijelentem, miszerint ha ő fensége nem teljesiti kivánatunkat, a ministerium alkotása iránti várakozásra egy perczig sem volnék kész, s nem volnék hajlanaó azon 24 órára, melyre a ministerelnök ur hivatkozott. Ha azon-

ban ő fensége szavát adja, hogy mindjárt megy a táborba a végett: hogy Magyarország földét megvédje, ugy, hogy védetlenül az ellenség egy tapodtat se foglalhasson el — ily áron számot vetve a körülményekkel — bármi nehezen essék, ha azon felül a holnapi nap felhasználtatik arra, hogy több erő gyüjtessék, és a biztosoknak oly parancsok adassanak, melyek következtében azon erőt — mely az áruló kezében van, felhasználhassák a haza javára, — hisz köztük lesznek hazafiak is — s az árulónak magának megbüntetésére, ha, mondom, ily erélyes intézkedések tétetnek, és a meginditott seregek helyreérkezése is gyorsan megtörténik, nem menvén az rendes utazási modorban, hanem minél gyorsabban, ha ő fensége a ház kivánatát teljesiti, ám legyen, s várjuk be a 24 órát; de ha nem teljesiti, a hazát halogatásokkal veszni nem hagyhatjuk, s ekkor másképen kell intézkedni, mikép? azt meg fogom mondani azután. (Szónok zajos, szünni nem akaró tapsok, éljenzések s közhelyeslés közt lép le a szószékről.)

Elnök. A háznak határozatául jelenté ki, hogy a nádorhoz egy küldöttség menjen, mely ő fenségét a ház nevében felszólitandja, hogy a seregnek élére állván, rögtön holnap menjen Jellachich ellen.

A küldöttség tagjai: Kemény Zs., Sréter L., Sillye G., Sebestyén I., Haller S., Nyáry P. Szaplonczay J.

A küldöttség eltávozik.

A küldöttség éjféli $^3/_4$12 órakor visszaérkezett.

Pázmándy D. Nádor ő cs. kir. fenségének a ház kivánatát előadván, jelenthetem a háznak, hogy ő fensége oda nyilatkozott: igen jól ismeri nádori kötelességeit, és azokat ugy is, mint a hazának fia, be fogja tölteni, és a táborba szives készséggel el fog menni. (Hosszas éljenzés.) Kijelenti továbbá, hogy ő ennek feltételéül kivánja azt, hogy a képviselőház a törvényes uton és formák között maradjon. Következve mindaddig, mig ő felségétől határozott válasz nem érkezendik a felküldöttek iránt, vala-

mely oly intézkedést ne tegyen, mely a törvényesség korlátain tul menne. Kijelenti továbbá azt is, hogy miután ő ugy van értesitve, hogy azáltal, hogy gr Teleki Á. a drávai tábornok s parancsnok ezen árulást követte el, Csányi L. kormánybiztosnak serege igen megfogyott; másrészről értesitve van arról is, hogy az innen részint ma elindult, részint elindulandó seregek alig néhány állomásra fognak lenni; de mindezen seregeket, ha összeveszi is, nem tartja elégnek arra, hogy biztos eredményre lehessen számitani. Következve holnap gr. Batthyány ministerelnökkel értekezni fog, hogy ezen seregek hová és miként pontosittassanak össze, de elvárja a képviselőháztól is, hogy minél több erőnek minél előbbi összpontositásáról rendelkezni fog. Kijelenti továbbá azt, hogy tegyem biztossá a képviselőházat, hogy ő visszaemlékezvén azon kapocsra, mely őt ezen nemzethez atyja után is köti, ha mindenki meg fogja is csalni ezen hazát, ő halála után is ugy akar állani, mint olyan egyén, kiről senki se mondhassa, hogy megcsalta hazáját.

Kossuth L. Én, ha élek, meg fogom várni a tetteket, és a szerint leszek hálás vagy hálátlan, a mint a tettek hozzák magokkal; szóval, leszek igazságos. A mi ő fenségének ezen nyilatkozatát illeti, hogy feltételt köt, miszerint a ház a törvényesség ösvényéről le ne lépjen: nincs idő polemiába ereszkedni, hanem annyit mégis ki kell jelentenem, hogy ez alatt ő fensége mást nem érthet, mint azt, hogy a magyar törvényhozó test, ne declarálja üresnek a magyar királyi széket. Ezt értheti, és igy jól van; hanem, hogy a király iránti hűség kapcsának megtartása mellett a törvényhozó test törvénytelent tehessen, ez absurdum. Az sohasem törvénytelen, mit a törvényhozó test tesz. Legfelebb a körül foroghat a dolog, hogy valamely intézkedésre nézve a szokott formák a sanctió tekintetében tartassanak-e meg, vagy határozatilag intézkedjék a ház. Én kijelentem, méltóztassék ő cs. kir. felségének lejönni, és ha itt lesz, hogy vele a sanctióról beszélhessünk, én ráállok,

és nem fogok soha határozatot inditványozni, mert fogom tudni, ha a fejedelem a sanctiót valamitől megtagadná, mit kell tenni. De midőn ő felsége beteges, a camarilla körében van, itt sincs, még a ministerium alkotására is 24 órát kell 24 óra után elvárni, ha már most ő fensége ugy érti szavait, hogy teremtsünk hadsereget, de előbb alkossunk törvényt, ha ilyen törvényességet ért, ez nem volna törvényesség, hanem ez volna a legnagyobb hűtlenség a királyi szék iránt; mert hiszen ilyen árulókat nem látott a historia, mint itt vannak. Meglehet, hogy Magyarország elvesz, — de ezzel, hiszem, megpróbálkozunk, — de a magyar azért még sem vesz el. Ha mindjárt Budára jön is Jellachich, s itt szláv országgyülést akar tartani, hiszen már török divánt is tartottak Budán, és még sem vesztünk el; és az nagyobb dolog volt, mint azon 20—30 ezer ember, kiknek erőt csak ilyen árulások adnak, mint Telekié. De arról tökéletesen meg vagyok győződve: ha csakugyan rá volna mérve ezen szegény nemzetre a halálnak legszomorubbika, az árulás: a dynastia utána fog dőlni, legfelebb három hét alatt. És akkor követne el törvénytelenséget a ház, ha azon eszközök előteremtését meg nem kisértené, melyek szükségesek arra, hogy a királyi széket megtartsuk, mert ő felsége meg nem tartja, és a camarilla sem akarja számára megtartani. Jellachich először a fejedelem iránti hűségről beszélt, most már Pesten tartandó szláv országgyülésről beszél. Tehát ha mi meg nem tartjuk, ugy senki sem fogja megtartani. A magyar birkatürelmü, de ennek is van határa, és ha azt mondják: vesznie kell, védeni fogja magát; hiszen a féreg is védi magát, ha tapostatik. Én tehát abban fen nem akadok, hogy azt mondja ő fensége, hogy a törvényesség teréről le ne térjen a ház, mert ez alatt nem értek mást, mint hogy a fejedelem iránti hűséget fel ne mondjuk. És óhajtom, hogy a körülmények ne alakuljanak ugy, hogy az ez iránti kötelességgel is kénytelen legyen a nemzet számot vetni. Ezt a ház tenni nem fogja, és mivel tenni nem fogja, mind az, mit a haza megmentésére szükségesnek lát,

mindaz törvényes; mert messze van a király, a nádor táborba megy, tehát mi legyen a törvényesség, mint az, mit a törvényhozó testület tesz. De hiszen a nádor is méltóztatott felszólitani, hogy mivel azon seregek elégtelenek, a sereg minél nagyobb és minél hamarábbi szaporitásáról intézkedjünk. Nem érti tehát alatta azt, hogy ha Perczel megbizatik egy honvédezred felállitásával: ezt tegyük törvénybe, és küldjük Bécsbe, sanctio végett; mert akkor nem tudnánk kivánságának megfelelni. Következve intézkedni fogunk a fejedelem iránti hűség alapján ő felsége trónusának megtartására, mely bizonyosan elvesz, ha mi nem intézkedünk. És azt gondolom, ő felsége megnyugszik ebben. Már most szükségesnek tartom ministerelnök urnak kifejezni azon kivánságot, hogy minden disponibilis erő oda inditassék, és minél nagyobb erő fejtessék ki, lovasság felállitására, mert Jellachichnak semmi lovassága nincsen, azért ezen erőelőnyt használni kell. Hanem az igen természetes, hogy mikor itt ilyen árulások forognak fen, én azt okvetlenül szükségesnek látom, hogy maga a képviselőtestület részéről három ember menjen le a táborba. Hogy milyen utasitást adjunk azon három embernek, én azt nem tartom szükségesnek, hogy arról sokat beszéljünk. Ha azon érdemes urak, kik le fognak küldetni, netalán nem találnák fen önkeblükben azt, hogy mit kell tenni azon felhatalmazás mellett, melyet a háztól nyerendenek, mert a háztól kell a felhatalmazást nyerniök, ez nem lehet más, mint hogy menjenek le, és a nemzet hatalmának teljes nevében tegyenek mindent, mit szükségesnek látnak. Ez a felhatalmazás. Ha egyébiránt egyiknek vagy másiknak véleménye iránt tájékozni akarnák magokat, én is a magam szerény véleményét megmondom, hogy mit tennék azon helyzetben, ha a körülmények ugy hoznák magokkal, hogy én mennék le. De azt hiszem, választani kell olyan embereket, kik birják, és inspecie ezen megbizatásra birják a háznak bizodalmát; mert lehet, hogy némely egyéniség talán némely dologban birná a ház tökéletes bizodal-

mát, de más dologban szinte nem birja. És a rendkivüli körülmények miatt, rendkivüli energicus embert tartok szükségesnek. Én részemről Perczel Mór, Asztalos Pál és Bónis Sámuel urakat küldeném. ki. (Helyes.) Felhatalmaztatásuk annyiból állana: fel vannak hatalmazva mindenre, a mi a haza megmentésére szükséges, és curent, ne respublica aliquid detrimenti capiat.

Batthyány L. Kossuth L. ur három egyént kiván küldeni a táborba, erre nincs észrevételem; de arra figyelmeztetem a tisztelt házat, hogy midőn ő főherczegsége a nádor késznek nyilatkozott elmenni, ő felébe ne állitsunk oly hatalmat, mely talán némileg az ő állását nehezitené, szabad mozgását akadályozná, és igy azon készséget, melyet most tanusitott, megzsibbaszthatná. Ugy gondolom, a ház mindenesetre oda utasitaná azon három egyént, miszerint nádor ő főherczegségével magokat ellentétbe annál inkább ne tegyék, minthogy tőle a haza érdeke ellenében semmit sem lehet reményleni.

Kossuth L. E részben, hogy ne legyen közöttünk ezen dologban a netalán nem eléggé világos magyarázatnál fogva legkevesebb félreértés, kinyilatkoztatom, hogy én a dolgot ugy értettem, ő fensége azt mondja: elmegyek, hű fia leszek a hazának, és fogom védeni in specie, mint vezére a hadseregnek, Jellachichnak betörése ellen, és közbejövén egyebek, arra kérem a házat, hogy gyámolitson oly eszközök előteremtésével, melyek ezen eljárásnak sikerét méginkább biztositják. Tehát tökéletesen jó téren állunk, mert azt mondják, ő fenségét fogjuk gyámolitani abban, hogy Jellachichot megverje; mert ez a cardo rei. Ebben fogjuk gyámolitni őt főképen. Először küldöttünk oda biztosokat, miszerint ő fenségének azon eljárásában, hogy a hadsereggel Jellachichot minél biztosabban megverje, ő fenségét azon eljárásában a képviselők is elősegéljék minden kitelhető módon. Másodszor gyámolitsuk a ház részéről hozandó intézkedésekkel, melyeket a törvények szerint szükségesek-

nek látunk. — Azért azt gondolom, hogy nincs legkisebb ellenkezés ő fensége azon helyzetével, hogy megy megvédeni a hazát, sőt inkább ez a maga kívánságával tökéletes összhangzásban van. Ha a szerepek változnának akárhol a földön, tehát azon intézkedésnek is szükséges változni; de én most ő fensége iránt tökéletes bizalommal vagyok, sikert is reménylek eljárásától, és azt elő akarom mozditani, azért inditványoztam, hogy azon urak kiküldessenek. A mi azt illeti, hogy a ház a maga részéről szinte cselekedjék, én csak azt kivánom előre bocsátani, hogy én a dolgot annyira sürgetőnek vélem, és ő fenségének megjelenését a főhadi szálláson annyira nélkülözhetlennek, hogy kérni fogom minister elnök urat, legyen szives, ő felsége becses adott igérete következtében, ő fenségét arra birni, hogy a mennyire lehet, a ministerelnök urrali értekezést — mert most bizony nincs időnk aludni — még ma éjjel méltóztatnék megtenni, és holnap reggel tetézze a nemzet iránti szivességet, mint felajánlkozott, rögtöni elindulásával; bizony jelenleg a sikerre igen sokat tesz, ha nem késik. Másrészről meglehet, hogy a ház részéről némely intézkedések lesznek szükségesek, de erre már a háznak a dislocált és disponibilis erőket egészen ismerni kell. Ez nem olyan tárgy, melyet nyilvánosan tárgyalhassunk. Nagyon óhajtanám, hogy minden hadi munkálatra vonatkozó interpellatiók és felhivások akként intéztetnének, hogy abból valami baj ne következzék. Ugy hasonlókép a ház intézkedései végett szükséges tájékozást bajosnak találom a ház előtt tárgyalni, hanem ha talán — de csak ugy, hogy ha jobb módot tud valaki, azt elfogadom. talán méltóztatnának néhány tagból álló választmányt nevezni ki, miszerint az a disponibilis erőről, melyről ministerelnök ur intézkedhetik, magának tudomást szerezzen, s annak következtében, a nélkül, hogy szóljon, hogy mennyi az, látván, hogy micsoda intézkedésekre van szükség, tehessen a háznak javaslatot. Ezen javaslatomtól örömest elállok, ha ministerelnök urnak vannak a maga részéről a ház eleibe

adandó intézkedései a haza erejének szaporitása iránt, minthogy akkor erre nincs szükség, mert ha ministerelnök ur azt mondja: nekem erre van szükségem, ugy hiszem, a ház minden eszközt meg fog szavazni s annak végrehajtásáról intézkedik, mit az ország erejének szaporitására szükségesnek lát. De ha talán ministerelnök urnak nem volnának ilyen kivánnivalói e perczben, jó volna, ha a ház informálná magát, mi az a disponibilis erő. Lehetne ezek iránt interpellálni, de az ily interpellatiót nem szeretem, hogy ministerelnök ur itt nyilvánosan mondja el: itt ennyi erőm van, itt ennyire bizhatni a tisztekben s a közvitézekben, de ha ministerelnök ur maga teszi propositiójá, ugy hiszem, a ház minden eszközt meg fog szavazni.

Batthyány L. Akár a ház, akár egy kinevezendő bizottmány előtt fog tőlem felvilágositás kivántatni, az erőre és disponibilis kezekre nézve, azt megadni mindig kötelességemnek ismerem. A mi pedig a végrehajtást illeti, azt kérem, hogy mig állásomban maradok, szabad kezet engedjenek. Ha hozzá nem járul a ház, minden pillanatban kész vagyok hivatalomat letenni.

Kossuth L. Én a bizottmányt nem a végett inditványoztam, hogy az rendelkezzék, hanem a végett csak, hogy azon bizottmány szerezzen magának tudomást a haderők állapotáról, miszerint, ha annak következtében a ház elébe valamit előterjesztendőnek vél, tudni illik, ha a bizottmány meggyőződnék, hogy a dolgok igy állván, jó volna, ha a ház ezt vagy azt határozná, nem, hogy a bizottmány rendelkezzék és hajtson végre valamit, hanem, hogy a netalán teendő törvényhozási intézkedések iránt tegyen javaslatot, hogy a ház magát orientállhassa, annyival inkább szükségesnek vélvén ezt, mert ő fensége is kijelentette, hogy az erőt csekélynek tartja s annak szaporitása iránti intézkedésre hivja fel a házat. Ennek következtében a ház háromfélekép támogatja ő fenségét: 1-ör leküldi a biztosokat, hogy az árulók kevesedjenek, ugy a mint lehet, ennek több módja van; a barátok

pedig szaporodjanak. Másrészről a házat szólitja fel, hogy gyámolitsák. E végett tájékozzuk magunkat, a tájékozást pedig nem szeretem nyilvánosan tárgyalni. Még azt akarom hozzá tenni, miként én koránsem értem ezen uraknak a ház részérőli kiküldetését ugy, hogy ez által Csányi László országos biztos ur eljárásában legkevesebb csonkitást akarnék tenni. Én Csányi László urat, istennek hála, azon férfiak közé számitom, kiknek létele felett örvend a sziv, mikor árulással találkozik olyan oldalról is, hol kétszeresen fáj. Csányi László tökéletesen helyén van, ő a hazának köszönetére érdemessé tette magát. (Éljen.) Az ő hatalma csonkitatlanul marad, s hatalmának sikert eszközölni a törvényhozó testület nevében és vele egyetértőleg : lesz hivatása a kiküldötteknek.

Pap P. Az aldunai vidékekre szinte 3 meghatalmazottat kér küldetni.

Batthyány L. Arra kérem a házat, hogy az aldunai vidékekre jelenleg még ne méltóztassanak küldeni.

Nyáry javasolja, hogy az ujjonczkiállitásnál csak akkor lehessen a conscriptióhoz folyamodni, mikor toborzás utján nem állithatni ki a megkivántató mennyiséget.

Ezzel az ülés éjfél után fél 1-kor eloszlott.

LIII-ik ülés az alsóházban

sept. 16-án.

Irányi D. felszólitatni inditványozá a ministerelököt, hogy Budapest védelmére nézve szakértők által tervet készittessen, melynek kivitelét Budapest lakosainak készségére bizná, nem kételkedvén, hogy a testvérfővárosok minden lakosa, saját érdekénél fogva, rang- és nemkülönbség nélkül, ásót, kapát fog a hon szivének körülsánczolására.— És miután Budapest fegyverzett nemzetőrségének nagyrésze nem oly lelkes, vagy, ha igen, de nem oly bátor, hogy az ellenségnek merően szemébe nézzen, ilyektől czélszerünek vélné a fegyvert elszedetni, s oly önkénytesek kezébe adni,

kik a fővárosok őrizetét képeznék. — Gorove inditványa szerint Budapest nemzetőrsége falragasztványokkal volna felhivandó, miszerint a városházaknál hat óra alatt nyilatkozzék kiki, akarja-e a város védelmét magára fölvállalni? és alkalom volna adandó mindazon lelkes egyéneknek, a kik védő karjaikat önkényt felajánlják, s e határozat végrehajtása gr. Ráday Gedeonra bizatnék, kiben a bizalom öszpontosul. — Kossuth véleménye e tekintetben odajárul, miszerint a két főváros ostromnak semmiesetre ne tétessék ki, hanem minden erősiték Buda környékén központositassék. — A budapesti nemzetőrségre nézve ohajtja, miszerint annak minden tagja hazafiui kötelességének ismerje résen állani; egyébkint nem barátja az olynemü intézkedéseknek, melyek a nemzetőrséget elkedvetlenitenék. — Ephemer kormányának ideje alatt el nem mulasztá a helybeli nemzetőri tiszteket magához szólitani, a kik biztositást tőnek arról, hogy Budapesten sorkatonára szükség nincs, és a nemzetőrség rendeltetésének megfelelni kész. Mindazonáltal a fővárosok védelmének kötelességét nem kivánja azokra szoritani, kik nemzetőri szolgálatra törvény által köteleztetnek, hanem önkénytesek kiállitását is jónak véleményezi, ennek költségei sulyát azon gazdagok vállaira óhajtván fektetni, kiknek az áldott béke legdusabban jövedelmez ugyan, de a vész és ennek elháritása kötelességétől menekülni szeretnek. — Az ezekben megérintett politicát a ház helyeslèssel fogadván, — Nyáry a honvédelem tárgyában, az ország népességét véve alapul, inditványozá, miszerint 127 honpolgár után 2 honvéd állittassék ki rögtön, az e tárgyban hozott határozat értelmében, — mit a ház szavazat utján elfogadott a már kiállitott erőnek betudásával.

Ludvigh jegyző olvassa a képviselőház határozatát a nádor felhatalmazása iránt; kijelenti a képviselőház: 1-ször, hogy a királyhoz hűséges akar mindvégig maradni, és egyedül az ország integritását, épségben tartását és függetlenségét czélozza. 2-szor, hogy hajlandó a monarchia viszo-

nyainak érdekszempontjából lehető kiegyenlitésére minden módot elfogadni, melyek Magyarországnak jogi és érdeki szempontból nem ártanak, a monarchiának pedig hasznára válnak. 3-or, hogy ezen kiegyenlités csak akkor történhetik, midőn Jellachich az ország határát, melyet ő felsége nevével megtámadott, elhagyván, az országban a belbéke helyreállott. Megbizatik ő fensége, hogy, ha alkalom nyilik a háborut kiegyenliteni, az ország becsületének fentartása mellett megteheti, minthogy a képviselő ház már a válaszfeliratban kijelentette, hogy a horvátoknak minden igazságos és méltányos kivánatait teljesiteni a legszivesebben hajlandó.

Ágoston. Kossuth inditványa ugy, mint formulástatott maradjon.

Madarász L. Midőn Európában a nemzetek a trónokat széttörik, akkor a magyar nemzet nem követel egyebet, mint, hogy királya jöjjön közibe és oszsza meg velek jó és balsorsát. Midőn más országokban a dynastiát elkergetik, akkor a magyar a hűség fegyverével jön elő. Ezt kell tenni, hogy egyetlen polgár se legyen a hazában ki azt mondhassa, hogy el nem követtünk mindent, és ne érezze kötelességének férfiasan föllépni a vész ellenében. A határozatban ben van, hogy az egyezkedés addig meg nem történhetik, mig Jellachich az ország határait, melyet ő felsége nevében megtámadott, el nem hagyja; ebben elég biztositékot látok, hogy hűségünk nem fog oda magyaráztatni, miszerint Jellachich ezen kitételnél fogva jogot nyerjen Magyarországot invasióval legyőzni. Kivánom ezen határozatot meghagyatni.

Kossuth. Szükségesnek tartja, hogy a kivánatok azon rendben foglaltassanak a jegyzőkönyvbe a mint elfogadtattak. A nemzet készül háborura, de azt mondja, hogy azért nem akarok senkivel igazságtalanul bánni; azért kivánja, hogy a katonakiállitási határozat lenne első, azután lenne a nádor felhatalmazása.

Olvastatik Kossuth törvényjavaslata az urbériségi kármentesitésről:

Törvényjavaslat az urbériségi kármentesitésről.

Miután az 1848. évi XII. törvényczikk az urbéri megszüntetett magán uri javadalmak státusadósságá leendő átváltoztatását elrendelé, egyszersmind az illető birtokosnak megengedé a becslés megtörténte után státuskötelezvények kiadását azonnal követelni; a birtokosok kármentesitéséért járó összegek mikép leendő kifizetése iránt rendeltetik: 1. §. Mivel az állománynak Európa jelen hitelviszonyai között egyszerre czélszerü nagyobb kölcsönöket e czélra tenni, vagy a hypothecául lekötött kincstári javakat részint telepités utján, részint jutányos eladással rögtön forgalmitani nem lehet, a birtokosok kármentesitését az állomány hitele erejével eszközlendi. 2. §. Még pedig a következő elvek szerint: a) Az urbériséget vesztett birtokosok adósságainak felmondása a törvény által bizonytalan időre már fel levén függesztve, minden urbéri természetü jószágokon fekvő adósságokat a kárpótlás összegéig, az állomány veszi át. b) Ezen adósságok lefizetése végett kármentesitendő birtokos kezeihez, vagy ha a hitelező ugy kivánná, saját kezeihez, a pénzügyminister a hitelező tetszése szerint, vagy ideiglenes kamatozó „fizetési biztositványokat" adand, melyek státuskölcsön utján, vagy pedig ennek, s az ország arany- s ezüsttermelésének összegyüjtése alapján felállitandó jegybank által fognak teljes névszerinti értékben beváltatni, vagy ha az illető hitelező ugy kivánja, 5%-es consolidált státusköteleszvényeket készbesitend. c) A hitelezők tehát az illető adósnak, vagy a pénzügyministernek e törvény kihirdetésétől számitott 2 hónap alatt kijelenteni tartoznak, melyiket választják a két fizetési eszköz közől; ha nem nyilatkoznának, az 5%-es consolidált státusköteleszvényeket tartoznak elfogadni. d) Azon birtokosok, kiknek jószágaik adósságokkal terhelve nincsenek, vagy az a) pont szerinti lerovás után még kárpótlási követelésök volna: szintugy 5%-es consolidált státusköteleszvényekkel fognak kármentesittetni. 3. §. Ezen czélok eszközölhetésére az állomány kiadand, a körülmények által igényelt ovatosság s arány megtartása mellett: a) Consolidált állományi adósságleveleket, melyek 100—500 és 1000 ftnyi mennyiségüek lesznek, 5%-et kamatoznak, e végre fél éves kamatszelvényekkel láttatnak el, évenkint 1%-et tevő törlesztés által beváltatnak, s egyenkint és szám szerint az állomány consolidált adóssága nagy könyvébe beiratnak. b) Az állomány továbbá kiadand nagyobb egyes összegekre szóló, 5%-et kamatozó „ideiglenes fizetési biztositványokat." Ezen fizetési biztositványok kifizetésére azon határidő tüzetik ki, mely alatt az állomány a 2. §. b) pontja szerint ezen biztositványoknak kifizetését eszközlésbe veheti. Tehát azon idő mulva elégitendi ki a fizetési biztositványok birtokosait, mely idő kellett volna a régi urbériség birtokosainak kölcsön általi kifizetésére. 4. §. Azon kármentesitésre jogositott birtokosok számára, kik valamely állományi felügyelet s kezelés alatt álló közalapitványból kölcsönöztek, ezen kölcsönből azon összeg, melyet az állománytól kármentesités fejében követelhetnek, le fog huzatni. 5. §. Az állomány a közalapitványok tőkéiből kármentesitésre forditott összegek helyett 5%-et kamatozó s az egész összegre szóló köteleszvényeket fog az illető közalapitványoknak kiadni. 6. §. Minden nem állományi kezelés alatt levő alapitványok, vagy testületek tőkéi, melyek urbéri természetü földbirtokra adattak kölcsön, előlegesen összeirat-

ván, ezen kölcsönzések a hypothecául szolgáló birtokok kárpótlási mennyiségeig, szint ily 5%-et kamatozó státuskötelezvényekkel fognak kicséreltetni. 7. §. Ha mindazáltal az ily magán alapitványok vagy testületek, inkább consolidált adóssághevelek általi kifizetést kivánnának, ez iránt a pénzügyminiszterhez folyamodhatnak; — a pénzügyminister, ha különös körülmények nem adnák magokat elő, kérésüket teljesitendi. 8. §. A magán hitelezők, az állomány által kiadandó kamatozó jegyeket névbeli értékükért elfogadni kötelesek, azonban csak azon mennyiségig, mely mennyiségig az illető adós kárpótlásban részesül, s ha valamely kármentesitendő birtokosnak adósságai többre mennének, mint az őt illető kárpótlás: a hitelezők arány szerint tartozandnak a közállomány kötelezvényeit elfogadni. 9. §. Ha a hitelező kamatos fizetési biztositványokat választana a 3. §. b) pontja szerint, az egész összegre szóló kamatos fizetési biztositás által elégittetik ki. 10. §. Ha a hitelezett összeg 2000 forintot meg nem halad, s a hitelező inkább ohajtana rendes forgalmi jelek általi kifizetést, ezen ohajtását a pénzügyministernek bejelentendi. 11. §. A pénzügyminister e czélra felhatalmaztatik 15. millió összegig, kamatlan állományi kisebb értékjeleket használni. 12. §. Azon adósságoknál, melyek ekkint csak egy részben rovattak le, a hátra maradt összeg minden tekintetben, — s ugyanazon előnyökben részesül — s ugyanazon betáblázási sorozatot tartja meg, melylyel előbb az egész összeg birt. 13. §. Mindazon birtokosokra nézve, kik már teljesen kármentesittettek, az 1848-ki posonyi országgyülés IX-ik t. czikkének 5. §-a azonnal megszünt hatással lenni. — A még hátralevő adósságok iránt minden előbbi kötelezettség teljesen előáll. 14. §. Azon kármentesitendő birtokosok, kiknek jószágaik adósságokkal terhelve nincsenek, vagy ezeknek a fentebbi módon letisztázása után még kárpótlási követelésük volna, a 2. §. e) pontja szerint 5%-es consolidált statuskötelezvények által fognak ugyan kielégittetni; — mindazonáltal, ha ez iránt az illető minisiterrel egyezkednek, kárpótlási követelésük erejéig vehetnek az ez országgyülésen alkotott telepitési törvény végrehajtására nem szükséges kincstári javakat által, melyekért a consolidált állományi adóssághevelek fizetésül elfogadtatnak. 15. §. Sőt a mennyiben a kincstári javak — melyeknek ekkénti részleges eladása a telepitésre szánt javakra, nemkülönben a már telepitett kertészségekre, mint szinte a bányászat és sókezelés ellátásához szükséges jószágokra ki nem terjedhet — a fentebbi czélra elegendők nem lennének, a közállomány kezelése alatt levő közalapitványi javak is hasonló módon eladathatnak; s az érettük fizetésül bejövendő statuskötelezvények szint azon természetüek, szint azon czélra forditandók, és szint azon elkülönzött kezelés alatt maradandók lesznek, mint az eladandó javak voltak; s azok összegétől az ország kincstára a közalapitványi pénztárnak az 5% kamatot folyvást és rendesen fizetni tartozandik, s e végett a közalapitványi pénztárnak az 5. §-ban emlitett kötelezvényeket fog kiadatni. 16. §. Valamint a 10. és 11. §§. szerint a kisebb kölcsönöknek kamatlan értékjelekkeli kifizetésére a pénzügyminister felhatalmaztatott: ugy azon kármentesitendő birtokosokra nézve, kik vagy adósságokkal terhelve nincsenek, vagy azokon felül még kárpótlási követelésük fenmarad, a pénzügyminister szintugy felhatalmaztatik kármentesitésükre, ha kivánandják, kamatlan pénzjegyeket használni; ugy mindazáltal: hogy egynek-egynek 5000 pengő forintnál nagyobb összeg ily pénzjegyekben ne adassék. 17. §. Megjegyeztetik mindazáltal, hogy a kamatlan pénzjegyeknek

e végett s a 11. §-ban kijelölt czélra használata csak akkint engedtetik meg, hogy a kamatlan pénzjegyek kibocsátásában azon 61 millió fton túl haladni semmi esetben se legyen szabad, mely összegre a pénzügyministernek a T. t. czikkben hitel nyittatott, de melynek fedezésére kamatlan pénzjegyek kibocsátása csak annyiban engedtetett meg, a mennyiben a közjövedelmek a közszükségeket nem fedeznék. 18. §. Ha tehát az ezen határig kiadandó pénzjegyekkel a 17. §-nak egészen eleget tenni nem lehetne, a pénzügyminister az 5000 ftnál aránylag alább szálland. Miszerint tehát magát a számvetésben tájékozhassa, a kármentesitendő birtokosok, kik pénzjegyeket kivánandnak, e részbeni ohajtásukat a becslés alkalmával tartozandnak kijelenteni. 19 §. A 3. §. a) és b) pontja szerint kiadandó consolidált statuskötelezvények és fizetési biztositványok nemcsak a közigazgatás és katonaság körébeni cautiók letételénél elfogadtatnak; hanem a bérbeadott kincstári javak, vagy javadalmak haszonbéri összegei egyenesen és kirekesztőleg csak ily státuskötelezvényekkel s fizetési biztositványokkal lesznek fizetendők; s az ily haszonbérletileg bejövendő értékjelek, valamint szinte a kincstári és közalapitványi javaknak a 15. s 16. §§. szerint eladásából bejövendők a rendes törlesztés által beváltott jegyekkel együtt évenkint meg fognak semmisittetni, s a közállomány adósági könyvéből számszerint kijegyeztetni.

(Közfelkiáltás: Fogadjuk el a mint van).

Ezen törvényjavaslatra néhány követ észrevételt tőn, de minthogy az általános tárgyalás befejeztetett, az elnök figyelmeztetvén a házat, hogy egyes §-ok iránti észrevételeit a szakaszonkénti tárgyalásnál tegye meg.

Ezzel az ülés eloszlott.

Délután az ülés 6 órakor folytattatván a jegyzőkönyv hitelesitése előtt az elnök a karzatot csendes magaviseletre hivá fel, nehogy valaki azt mondhassa, hogy a többség a határzat hozatalára kényszeritve volt.

Kossuth L. Ehhez a legközelebbi napok és órák tapasztalása nyomán még csak azt adom hozzá: miszerint, ha volna e házban ember, ki igéretet merne tenni a hazának e vészes körülményeiben, hogy akármi hatalom legyen bár kezében, annak okvetetlenül sikere lesz — azon ember eljárásnak sikere, ereje, energiája, befolyása s tevékenysége ilyesek által paralysáltatnék. Ez lelkem meggyőződése — ki bármely perczben Schaffotte alá teszem fejemet. Ne tegyék lehetetlenné s hatástalanná a tevékenységet azon perczben, midőn ellenség van minden felől. (Eljen.)

A délelőtti jegyzőkönyv hitelesittetik.

Repeczky kivánja, hogy azon vármegyéknek, melyek önkényteseket adtak, számittassék be, és a jegyzőkönyvben világosan fejeztessék ki, különben az a magában értetik nem nyugtatja meg a népet.

Kossuth L. Ha van valaki, kinek ez megnyugvást adhat, átalában nem vagyok annak ellene, hogy azon eszme megemlittessék, s mindössze csak annyit akarok mondani: hogy azon eszmét már határozatilag kimondá a ház, mi több, a mai jegyzőkönyvben is megemlittetik.

Ugyanis: midőn az inditványt tettem egy határozat alkotására, abban ezen eszme világosan benfoglaltatik. Ezen határozat meg nem változott, s arra nézve csak az jött közbe: hogy azon pontra nézve — hol a rendes katonaságnak a honvédek közé szabad átlépése foglaltatik, — a ministerelnök ur kivánta, hogy ezen pont alkalmaztatása belátására bizassék. Ezt a ház elfogadta, de különben az egész határozat áll: következéskép a határozat azon pontja is, melyben mondatik, hogy a kiállitott önkénytesek beszámittatnak a törvényhatóságok illetőségébe. Mit Nyáry Pál ur inditványozott, az azon határozat folytán történt, mert meg van mondva egyik §-ban, hogy mondassék meg minden törvényhatóságnak: mennyi katonát kelljen állitania, és pedig tette ezen inditványát az átalános felkelés alapján, mi igen helyén van, kivált mióta a nádor a hadseregnek vezérségét elvállalta. A ministerelnök ur is néhány nap előtt felhatalmazva érzette magát hasonló rendelést bocsátani ki, melyre nézve csak azon kivánságom van, hogy annak sikeres végrehajtását minden kitelhető módon előmozditani méltóztassék. Mivel tehát átalános felkelés basisán történt a határozat, de abból semmi sem lenne, ha csak az mondatnék, hogy minden ember fogjon fegyvert; másrészről pedig a toborzásból a ház legjobb sikert várván, a toborzásnak folytattatni kell, de hogy ennek sikere legyen, a törvényhatóságra eső katonák számát meg kell mondani. Nyáry inditványa tehát semmi nem egyéb, mint az, mit mindjárt kellett volna tenni azon

határozat következtében, de mit rögtönözni képes nem voltam. Egyébiránt a fölösleges megnyugtatásnak sem vagyok ellensége, azért tegyük be a jegyzőkönyvbe „magában értetvén, hogy a mint a háznak határozatában benfoglaltatik, a kiállitott önkénytesek a törvényhatóságok illetőségébe beszámittatni fognak.“ (Közhelyeslés.)

Gr. Batthyány L. (Hosszas éljenzések és tapsolások között a szószékre lép.) (Feszült figyelem: halljuk.) Föltészem, hogy önök emlékeznek arra: mikép én, nehány nappal ez előtt fogadtam, hogy én csak azon esetre fognám a ministerium alkotását magamra vállalni, ha egyrészről ő felsége ráállana, s helyeselné azon föltételeket, melyeket szabni kötelességemnek tartottam; másrészről — ha ezen háznak bizalmát birni szerencsém lenne. Minthogy ezen föltéte egyikének sem lett megfelelve, ezennel ministerelnök lenni megszüntem. Tessék ő felségének ezen kéziratát felolvastatni. (Átnyujtja ő felségének kéziratát az elnöknek és a szószéket elhagyja.)

Keller jegyző olvassa ő felségének az ország nádorához sept. 15-kéről intézett kéziratának magyar fordítását:

„Kedves unokaöcsém István! — Midőn magyar ministeriumomnak leköszönését elfogadom, gróf Batthyánynak ajánlatára nézve ministeriumot ideiglenesen vezetni, szinte megelégedésemet nyilvánitom.

A mi a feltételeket illeti, melyeket gróf Batthyány egy uj, az ő elnöksége alatt alakitandó ministerium összeállitására elkerülhetlennek vél, — jelenleg nem vagyok képes határozottan nyilatkozni; mert, miután az előbbi ministerium több tagjai a legujabb törvényeket oly értelemben kezelték, melyhez egyezésemet nem adhatom, és mely bajok ismétlése ellen, egyedül csak az ajánlandó egyéniségekben találhatnék biztositékot.

Nagybátyám János főherczeg meghagyásomból foganat nélkül kisérlette a horvát bonyodalmak kiegyenlitését, és a magyar országgyülés már két hónapnál tovább ül együtt a nélkül, hogy ez ügyre nézve csak egy lépést is tett volna, ellenben oly határozatokat hozott, melyek sem Magyarország érdekeinek, sem pedig Magyarország és Ausztria közt törvényesen fenálló összeköttetés fentartásának meg nem felelnek, sőt a képviselőház elhagyta sept. 11-kén a törvényes tért, midőn a ministeriumot felhatalmazta az 5 forintos magyar bankjegyeket a nélkül, hogy az illető törvényjavaslat szentesitését elvárta volna, azonnal kibocsátani, szinte ugy az ujoncskatonák toborzását és állitását, ugyanegy, általam szinte nem szentesitett törvény értelmében foganatositani. Nem elégelvén ezen az ujonnan hozott törvények által behozott rend világos felforgatását, a képviselőház Magyarországban fekvő katonai se-

regemet zászlójoktól hütelen eltávozásra, s a törvényes rendszabályokat, háttérbe nyomva a honvédsereghezi átmenetelre felszólitani, s ez által minden fegyelem és rend megsértésére okot adni esztelenül merénylett (sich entblödete!)

Ezen események és a kapcsolt országokban keletkezett ellenesemények egy egészet képeznek, mely engem a legélénkebb aggodalommal tölt el, és én csak az országgyülésre bizhatom a horvát bonyodalmak békes utoni kiegyenlitésére azon módokat alkalmazni, melyek neki e czélra alkalmasaknak látszanak. Azért tehát elvárom azon személyekről, melyekből gr. Batthyány egy ministeriumot alkotni lehetségesnek tart, kedvességednek további feljelentését. Schönbrunn sept. 15. 1848. Ferdinánd s. k.

Kossuth. Minthogy ez nem oly diplomaticus oklevél, mely a fejedelem részéről az országgyüléshez volna intézve, hanem oly levél, melyet ő felsége a nádorhoz küldött német nyelven, a kifejezéseket jól meg kell érteni. Olvassuk fel tehát az eredeti német levelet, mert ugy látszik, ezen kitétel: „birodalmi országgyülés" alkalmasint nem jól van forditva. (Kiigazittatott).

Nyáry. Nem czélja a felolvasott irat minden kitételeit fejtegetni. Egy főpontja van, melyhez szólni kell: a ministerium alakitása. Batthyány kinyilatkoztatta, hogy ő többé nem minister; Magyarország kormány nélkül van. Nem közönséges bajokkal, és nem közönséges ellenségekkel kellvén küzdeni, ovatosan kell azon uton járnunk, melyet nem magunk választottunk, hanem melyre szoritottak bennünket. — Kérdés: mikép kormányozza magát ez irat után Magyarország? Bécsben nem igen nagy sympathiával viseltetnek a magyar parlamentaris legalis kormány iránt. Jellachich nem mint horvát bán, hanem mint ausztriai tábornok támadta meg Magyarországot. A betütés által azt akarják elérni, hogy az alkotmányt sértsük meg, pedig azt a mi elleneink sértették meg. Magyarországnak alkotmányos uton kell maradni. — Az iratból, ha a Batthyány által tett feltételek nincsenek is elfogadva, kitetszik, hogy Batthyány meg van a ministerium alakitásával bizva; ragadjuk meg hát a fonalat, hogy azon tovább működhessünk, és kérjük meg Batthyányt, hogy vállalja el a ministerelnökséget. (Az egész ház viszhangozza, fogadja el.) Ezt követeli

tőle a haza; ez Batthyány Lajos kötelessége. — Ha a Batthyány Lajos által fölterjesztett föltétek nem teljesedtek is, teljesedett azon kivánsága, hogy a nádor személyesen vette át a magyar hadsereg vezérletét. Ragadja meg hát Batthyány a kormányt a haza megmentése végett.

Batthyány L. Két feltételhez ragaszkodom; az első nem teljesittetett, de a második sem, értvén a ház bizalmát. (Közfelkiáltás: van, s a bizalom kijelentése végett a ház felál.) Két lehetetlenség közé van állitva: Bécsben nem oly emberek vannak, kikkel valamire lehetne menni; Pesten nem oly emberek vannak, kiket Bécsben szeretnének; egy kis respirium kedvéért néhány napig meghosszabbithatni a provisoriumot, mert nem tudja, képes lesz-e oly ministeriumot alakitani, mely ott fen és itt len is lehető legyen. Felszólitja a házat, hogy gondolkozzék komolyan, ha nem jött-e még el azon utolsó percz, melyben többé a törvényesség korlátai közt a hazán segiteni nem lehet.

Madarász L. A ház bizalma Batthyány Lajost felhivja kötelessége teljesitésére, magánvéleményét háttérbe szoritva, ő is felkéri, hogy vállalja el a ministerelnökséget, és készitse meg, mit tehet a legalitás terén a haza megmentésére, mert respiriumra van szükségünk, kéri hát, vállalja el a ministerelnökséget, s ő istápolni hazafiui kötelességének tartja.

Kossuth L. Uraim, tájékozzuk magunkat röviden, egyszerüen állásunkra nézve. Valameddig Olaszországban a koczka jobbra nem fordult, addig haboztak, habozott a reactio minden ármányaival; a mint egyszer állásában erősnek vélte magát nyiltan kilépni, levetette az álarczot. De Magyarország törvényes állásának isten és világ előtt még akkor is olyan sulya volt, hogy ürügyet kerestek ezen álarcz levételének mintegy szép szinbe állitása végett, s nem találhatván ürügyet a tényekben, keresték az ürügyet a személyekben. Szóljunk nyiltan, mert ilyen perczben nyiltan szólni még azon áron is kell, ha a szerénységet látszanék

az ember vele sérteni. Én nem igénylem magamnak azon dicsőséget — mert annak tartom, hogy kimondhatlanul gyülölt egyén vagyok bizonyos körökben — egyedül nem igénylem magamnak, vannak, kik osztoznak velem ebben, de kétségtelenül áll, hogy egyike vagyok azoknak, kiket igen gyülölnek. Midőn Jellachich általjön Magyarországba, s a Dráva hidján horvátjai közől kiáll egy őrmester, és azt mondja : Uram, tábornok ur! minket a magyarok nem bántottak, miért menjünk mi Magyarország ellen? Én Olaszországban harczoltam együtt a magyarokkal, mi egy tálból ettünk, egy veszélyben osztoztunk. Akkor kiveszi Jellachich az ismeretes kéziratot, és azt mondja : én nem bántom a magyarokat, hanem Pesten van egypár minister, kik ő felségének jogait nyirbálják, elmegyünk tehát Pestre, azokat leteszszük, s aztán visszajövünk. Azt mondja erre az őrmester : ha igy van, hogy csak ministert kell buktatni, jó, a végett elmegyünk. — Midőn Bécsben a ministerelnök — kinek hála és köszönet legyen azon bátorságért, hogy az ország kormányát e perczben kezébe fogni férfiu volt — feltételeket szab, s azon feltételt mondja: az invasio szünjék meg, mert itt bitoroltatik a fejedelem neve, azt mondják: de volt ám gróf urnak egy két collegája, kik ugy vitték a dolgot, mely vitelmód rám nézve sok bajjal van összekötve; hát már most nem tudom, valjon nem azon individuumokat akarja-e ön proponálni, ennélfogva ön kivánságára — mert nem meri mondani, hogy azok nem igazságosak, hanem azt mondja — nem adhatok határozott választ, nekem látni kell azon individuumokat, kell azokban látni a garantiát. Tényekbe ismét nem kapaszkodhatván, azt mondják : Jellachich ellenem visel háborut, oda fen azért nem sanctionálják, mert nem tudják, nem tesznek-e bele engem. S mivel ez ürügy bármily nyomorult legyen is, ürügyül használtatik a nemzet elnyomására, szüntessük meg ezen ürügyet, uraim; ki jót akar a hazának, annak egy politicát kell követni, melynek két teendője van. Az egyik az : odavinni a dol-

got, hogy az ármány és árulás vagy legyen kénytelen lemondani feltett czéljáról, vagy legyen kénytelen bevallani, hogy minden ürügyekből kifogyott, s nyiltan kimondja: én ármány és árulás vagyok, reactió, és más semmi. Ennek kieszközlésével sokat nyertünk. A másik: hogy mig a nemzet ezt eszközölné, addig készüljön. Ezen kettőt kell e nemzetnek elérni. Én tehát azon tiszta meggyőződésben vagyok, hogy — ismét a szerénység rovására történjék bár — egy pár szót magamról is kell szólanom. A mult napokban, midőn a kormánynélküliség nehéz és veszélyes perczében voltunk, a ház bizodalma csekély személyem felé is fordult. Ugyan kérem alázatosan, mikor én azt látom, hogy környezzen bármennyi bizalom, de az eszközöknek felhasználásában, melyeket meg kell teremteni, hogy a hazát megmenthessük, ha az én nevem ürügyül használtathatik arra, hogy megakadályozzák azon eszközöknek megteremtését, valjon kérdem, minden bizalom mellett is használhatnék-e a hazának, vagy ártanék? Én azt hiszem, ártanék. Ha azt mondanám: hát álljon ki azon katona, és oda fen azt mondanák: hó! hó! hiszen kigyelmed épen azon egyén, kire azt mondtam azon leiratban, hogy ugy kezelte hivatalát, hogy nekem nem tetszett, hát én meg király azt mondom: ne álljon ki azon katona. Vagy ha azt mondanám: menjen azon banknotta, azt mondanák: kigyelmed mondja, ki épen azon egyén stb., én meg azt mondom: ne menjen tovább azon banknotta. Ha egy szóval most e perczben — az utóbbi gondolatot fentartom magamnak, mert mikor az ember a cselszövény, árulás, ármány korszakát éli, nem kell mindent kipletykázni. (Igaz.) Most e perczben talán ott állunk, hogy ha a ministeriális formáktóli eltérés mezején azt mondaná a ház: jól van, hát kénytelenségből elfogadja, hogy gróf Batthyány nem akar ministeriumot alkotni, s azt mondja: az ország nem lehet kormány nélkül, tehát ezen és ezen emberek vigyék a kormányt. Csak ezt várják most, hogy azt mondhassák: ihol ni! világosan abdicálta a király ha-

talmát az országgyülés, ellentétbe helyezte magát a királylyal, azt mondja, kormányozzanak azok, kiket a király nem akar, hogy kormányozzanak. Mi lehetne legelső következése? Az, hogy azon constitutionalis erőt, mely a nádor fővezérségi eljárásában fekszik, s melyre nekünk szükségünk van, mind ott, mind pedig arra, hogy erőnk szaporodjék, az első perczben elvesztenénk. Én tehát azokhoz csatlakozom, kik gróf Batthyány Lajost kérik, hozza meg a hazának ezen áldozatot, mert áldozat. A gróf maga is kénytelen érezni, s kétségtelenül érzi, hogy ő jót nem állhat a nemzetnek, hogy mindenesetre meg lesz mentve mindjárt; hogy végkép el nem vesz ezen nemzet, arról mindnyájan jót állunk önmagunknak; — de arról jót áll, hogy mindent el fog követni, mi e nemzet megmentésére szükséges. S ezen szempontból véve fel a dolgot, a leghibásabb lépésnek tartanám, hogy most előnkbe vetnek egy kelepczét, s azt mondanánk: belépünk a kelepczébe. A világért sem, de máskint kikerülni nem lehet, mint csak ugy, ha a gróf segiti e részben a nemzetet. Én tehát azok közé tartozom, kik kérik a grófot: alakitsa a ministeriumot. (Éljen.)

Batthyány L. Tisztelt ház! Kötelességemnek tartom ezen egyhangu felszólitásnak engedni. (Hosszas éljenzés, mindnyájan felállanak.) Én fogok ministeriumot alkotni, de kötelességemnek tartom politicámnak egy részét mindjárt ezen alkalommal a háznak elébe adni. (Halljuk.) Az én politicám abban fog állani, hogy mindent elkövessek, hogy Jellachich többé a magyar földből egy talpalatnyit se nyerjen. (Helyes.) Ha azonban nem volnék elég szerencsés őt arra kényszerithetni, hogy visszavonuljon, feltett szándékom, hogy én őt kényszeritsem, hogy ontsa a magyarok vérét és ostromolja Pestet. Ha tehát engem ministerelnöknek akarnak, kijelentem, hogy Pestet védeni fogom. Ezt kötelességemnek tartottam kijelenteni. (Helyes.)

Kossuth L. Jelét akarom adni annak az első perczben, hogy, ha mások a magyarról azt gondolják, hogy lel-

kesültséggel, s akármi vészszeli szembeszállásánál fogva feledni tudja az észt, hogy ellenségünknek ezen gondolatja nem fog teljesülni. Ennek akarom jelét adni. Én ma reggel e házban azt nyilatkoztattam ki, hogy nem tartanám azt jónak, hogy maga a testvér két főváros ostromnak tétessék ki. A ministerelnök azt mondja: ő minden törekvését arra fogja forditni, hogy tovább egy talpalatnyi földet se foglalhasson el az ellenség. Ez helyes. Ennek természetes következése, hogy a ministerelnök minden kitelhető erélylyel fogja Magyarország erejét szaporitni, olyan erőt értek, melyre Magyarország jogainak és törvényeinek megtartásában számolhasson. Ministerelnök azt mondja: ha minden törekvése mellett is azt nem érhetné el, hogy a fővárosba ne nyomuljon az ellenség, védni fogja a fővárost. Én alárendelem nézetemet nem csak, hanem azt mondom, én itt fogok maradni, s mindent el fogok követni, a mi csekély tehetségemtől kitelik, Budapest lakossága azon részének, mely talán csekély személyem iránt, bár érdemetlenül, bizalommal viseltetik, oly fellelkesitésére, hogy az utolsó csepp vérig kész legyen a ministerelnök ezen határozatának megfelelni, s ezen akaratát beváltani. Várjuk ministerelnök urnak rendeletét, melyik részen kell kezdeni a sánczásást, magam is fogok ásni; várjuk ministerelnök ur rendeletét, hogy midőn a napnak bizonyos óráiban itt nem tanácskozunk, hol viseljük a fegyvert, én, mint a többiek, viselni fogom, s ez nem magam lelkesedése lesz, s örömömre szolgál épen e perczben, egy hazámfiától egy, csak még kezdetben levő aláirási ivet kezemhez venni, melyből látom, hogy tudományosan mivelt, és hazafiuilag elhatározott egyének kezdik meg az aláirást arra, hogy kérik magukat a tüzérségi gyakorlatba beoktattatni, oly tudományosan képezettek, kiknél az oktatás kevesebb idő alatt sikerül, hogy a főváros védelmében mint tüzérek tehessenek szolgálatot. Gondolom, hogy minister ur szivesen megteszi azon rendelkezéseket, hogy meg legyen felelve kivánságaiknak, midőn nem ki-

vánnak egyebet, mint tanitást, és a ministerium rendelkezik, hogy hol és miként alkalmaztassanak. Tehát védeni fogjuk a fővárost ha kell, ha ugy kerül a sor, fogunk állitani barricadokat most az ellenség ellen, a mikor kell, az önkény ellen, és nőink kezében nem fog hiányzani a forró viz és olaj. (Éljen.) Én tehát azt mondom, jöjjön az a dominus Jellachich erre felé! (Rendkivüli nagy hatás, harsány éljenzés.)

Elnök. Batthyány Lajos nyilatkozatát a ház határozatul vevén, megvárja a ministerelnöktől, hogy a holnapi ülésben terjesszse a ház elébe a ministerek névjegyzékét.

Ezzel az ülés esti 8 órakor elosztott.

XVI-ik ülés a felsőházban

sept. 16-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése után az elnök jelenti, hogy a képviselőház elnökétől a bécsi országgyüléshez menendő küldöttség iránti határozatot kapta. Mely felolvastatván, a küldöttséghez a ház részéről b. Perényi Zs., gr. Andrási M., b. Jósika M. és b. Wesselényi M. választattak. — Az ő felségénél volt küldöttség jelentése, minthogy a ház tagjai előtt különben is tudva volt, felolvasottnak tekintetett. B. Wesselényinek a románok ügyében tett inditványa más alkalomra halasztatott.

LIV-ik ülés az alsóházban

sept. 17-én.

A jegyzőkönyv hitelesittetett; aztán Komárom városa levele olvastatván, melyben kéretik a képviselőház, hogy Komárom vára mindez ideig az áruló Mercz kezében levén, intézkedjék ugy, hogy e nagy fontosságu vár biztos kezekben legyen. Megemlittetik a levélben, hogy Mercz a Pestről Bécsbe küldött Vilmos külföldi ezredet a gőzhajóból kiszállitotta s magánál tartja, s tagadja, hogy a ministeriumnak becsületszavára igért volna engedelmességet.

Batthyány L. Ezen felterjesztés folytán mindjárt megkértem ő fenségét, a nádort, hogy bocsásson ki parancsot, melylyel feleletre vonattassék Mercz altábornagy ur azért, hogy ellenszegülni mert ő fensége azon parancsának, miszerint minden külföldi katonaság az országból kiinditandó. E tekintetben öszhangzólag ment mind ő fenségétől, mind tőlem a Commandirozóhoz parancs. Egyébiránt Komárom városa közönségének aggodalmában nem osztozom, mert jelenleg más őrsereg ott nincs, mint önkénytesek, meg a Turszky-ezred zászlóalja is ott van. A Vilmos-katonaság a redoutépületben szállásoltatott a Duna partján, de már onnan is kiindittatott.

Minthogy a ház azt kivánta, hogy ma adjam tudtára a háznak azon neveket, melyeket ő felsége elébe akarok terjeszteni, mint a ministerium tagjait, azokat azonnal fel fogom olvasni azon megjegyzéssel, miszerint közöttök a tárczák még felosztva nincsenek, s azon urak összejövén, e részben egymás között fogják a dolgot elintézni, kik között vannak olyanok is, kikkel még személyesen nem értekezhettem, mert távol vannak, s igy azon esetre, ha el nem fogadják a tárczát, a dolog változást szenvedend; azonban mégis azon reményben, hogy a haza jelen perczeiben nem fogják megtagadni a közremunkálást, mindnyáját ő felsége elébe fogom felterjeszteni, kik névszerint ezek: Ghiczy Kálmán, Szentkirályi Mór, gróf Erdődy Sándor, báró Vay Miklós, báró Kemény Dénes, báró Eötvös József és Mészáros Lázár.

Madarász L. kérdi a ministerelnököt, miért van hét, és nem nyolcz minister előterjesztve.

Batthyány L. Maga nem szándékozván tárczát vállalni, 8-at fog felterjeszteni, de még most a személy iránt nincs tisztában.

Madarász L. Komárom várára visszatérve kijelenti, hogy eljő az idő, melyben a haza az árulókkal számot vetend. Mercz nem tagadja, hogy engedelmességet igért a mi-

nistériumnak, csak azt, hogy becsületszavára igérte volna; de miként lehet az, hogy a várparancsnokság oly emberre bizatik, ki a magyar alkotmányra az esküt le nem tette. Mercz becsületszavára fogadta Majthényi előtt, hogy az ő tudta nélkül semmiféle rendelkezést nem tesz, s mégis annak tudta nélkül fogadta be azon sereget, mely fölfelé ment a Dunán. Ez hazaárulás. Világos törvény van rá, hogy magyar várba idegen sereget bebocsátani nem szabad; Mercz ezt tette, azért mint hazaárulót kiványa hadi szék elébe állittatni.

Batthyány L. Mercz azzal menti magát, hogy midőn a Turszky-ezred zászlóalja Komáromba jött, a legénység azon hirrel rukkolt be, hogy a pestiek által meg vannak bizva a tisztek megölésével; ennélfogva szükségesnek tartotta az emlitett zászlóaljat a tisztek védelmére bevinni a várba.

Ghlózer. Teleky Ádámot hadi törvényszék elébe kivánja állittatni, és javait elkoboztatni. — Továbbá, minthogy a bujtogatások napi renden vannak, kivánná, hogy a vidékekre biztosok küldetnének ki a ház kebeléből a nép felvilágositására.

Kubinyi F. A katonakiállitás elősegitésére 12 tagból álló választmány kinevezését inditványozza, mely választmány nemcsak követekből, hanem a nép bizodalmát biró egyénekből álljon.

Szentiványi. A Drávánál a Vasa-ezred közvitézei a legjobb érzelmüek levén, nehogy külbefolyás ezen érzelmet lerontsa, kiván oda egy negyedik biztost küldeni, ki ezen vitézek nyelvét, kik többnyire Sáros, Szepes, Abauj megyéből valók, jól érti.

Luzsinszky mint katonaviselt ember biztosul kiküldetik.

Nyáry jelenti, hogy a megyékre 158,810, a kir. városokra pedig 10,741 katona esik.

Jegyző olvassa az urbéri kármentesitésről szóló törvényjavaslatot.

A 1. §. marad. — A 2. §. a) pontjára

Szabadhegyi kivánja, hogy a status a földesur, nem pedig a hitelezők kezébe adja a pénzt; Karika kivánja, hogy azon községek adósságát is, melyek már megváltották magokat, de még a váltsági summa nagyobb részével tartoznak, a status vegye magára; Nyáry. A megváltott községek oly tekintetbe jönnek, mint a földesurak, s a váltsági ár nekik adatik át; Tanárky kivánja, hogy a magokat megváltott községek vagy jobbágyok, az általuk megváltott urbériség becsárát kapják, s ennek fejében 5%-es consolidált statuskötelezvényekkel kármentesittessenek. Ez csak néhány 100 ezer frtba fog kerülni a statusnak, de ezáltal néhány 100 ezer jószellemü embert fogunk nyerni, kik ez időben nem lesznek rosz tényezők; Halász kivánja kimondatni, hogy a kárpótlás azon summa erejéig terjedjen, melybe a megváltás került; Haczell kéri a házat, hogy a megváltott zsellérek javára is rendelkezzék, mert ezek közül sokan a megváltás által csaknem minden vagyonukat elveszték; Nyáry. A zsellérekre is azon szabály alkalmazandó, mely a többiekre; Többen azt kivánják kimondatni a törvényben, hogy csak az részesül a kárpótlás jótéteményében, ki magát 1836 óta váltotta meg; Hunfalvy kivánja kimondatni, hogy az 1836 év előtt is akkint megváltott községek, melyek nem örök tulajdonosságot vettek, hanem csak bizonyos esztendőre váltották meg magokat, szinte ezen cathegoriába esnek; Nyáry. és Bezerédy nem kivánnak bizonyos határidőt, p. o. az 1836-ki esztendőt a kármentesitésre nézve szabatni.

A 2. §. a) pontja megmaradt, a többire nézve azonban végzés nem hozathatott, mert az elnök a zaj s ingerültség miatt kénytelen volt az ülést eloszlatni.

LV-ik ülés az alsóházban

sept. 18-án.

A jegyzőkönyv hitelesittetett.

Szentkirályi M. A ministerelnök igen el levén foglalva, általa kéri a házat, miszerint a szőnyegen levő törvényjavaslathoz egy §-t sziveskedjék adni a ház, melyben a ministeriumnak hagyassék meg, hogy a kifejtett elvek nyomán egy tervet kidolgozni tartozzék, mely szerint a kamatok fizetése, és a tőkék törlesztése a status által eszközöltessék s ezen tervet terjeszsze a legközelebbi országgyülés elébe.

Hetyey a nemzethez bocsátandó proclamatió kidolgozását nem választmányra, hanem egyes egyénre kivánná bizatni. — Dedinszky legjobb proclamatiónak tartaná az urbéri viszonyok azonnali megszüntetését. — Nyáry szinte tettel akarja a népet meggyőzni, és szerinte igyekezni kell, hogy a katonaság azon mennyiségben, mint a ház megszavazta, minél előbb kiállittassék.

Lukács S. inditványozza, hogy a nemzethez intézendő proclamatióval, melyben Jellachich ..... és a camarilla minden incitatióinak kifejtése foglaltassék, egy óráig se késsék a ház, és azt az ország minden vidékén millió példányokban kell szétosztani, mert máskép mikor mi e részben kötelességünket elmulasztottuk, az ellenségnek a legtágabb kaput nyitottuk, hogy a haza leghűbb lakosait a törvényhozás ellen felizgassa.

Nyáry és Bartos a proclamatió mellett az urbériségek megszüntetését is sürgeték. — Nozdroviczky a szőlődézma mellett az irtványföldek után járó dijat és az ugynevezett kisebb királyi haszonvételeket is kivánja megszüntetni.

Ezután napi rendre térvén a ház, a kármentesitési törvény 2. §-a a) pontja hosszas vita után következőleg állapittatott meg: az a) pont rendelete alá esnek a már magán

egyesség utján 1833. évi jan. 1-től kezdve megállapitott szerződések. Az elvnek eldöntésére nézve azonban, valjon a becsár, vagy pedig a szerződés vétessék-e fel, a ministerium megbizatik, hogy törvényjavaslatot terjeszszen a jövő országgyülés elébe.

A b), c) pontnál marad a szerkezet. — A d) pontra nézve Haczell az ország hitele fentartásának tekintetéből nem kivánná a külföldieket ezen statuskötelezvények elfogadására szorittatni; Hunfalvy pártolja.

Elnök. A d) pontra többféle módositás van; van, a melyben mondatik, hogy ha a módositás 1000 frtot, ismét másikban ha 2000 frtot halad meg, akkor ne tartozzék ezen §. rendelete alá; s van ismét egy másik módositás, mely azt mondja „kivévén a külföldi hitelezőket.“ — A többség a szerkezetet megtartá.

Olvastatik a 3. §., melynek a) pontjából Lónyay M. inditványára ezen szavak: „évenként egy percentet tevő törlesztés által beváltatnak, s egyenkint és számszerint az állomány consolidált adóssága nagy könyvébe beiratnak“ — kimaradnak a szerkezetből. A 4., 5. §§. elfogadtatnak.

6. §. Ennek szerkezetéhez Záborszky A. ezt kivánja tétetni: „a takarékpénztárak által kölcsönzött tőkék pénzjegyekben lesznek visszafizetendők“; — Luzsinszky pártolja; Csiky szinte, és az árvák pénzét is ezen cathegoriába kivánja tétetni; — Kazinczy előtt minden fillér egyformán szent, akár szegényé, akár gazdagé. Ennélfogva nem pártolja a záradékot; Lónyay M. 2000 frtig menő summát kötelességében álljon a ministeriumnak a mennyire lehet, kész pénzzel fizetni; Fridecz ky Záborszky módositását pártolja.

A többség megtartja a szerkezetet.

7. §. marad. — 8. §-ra két módositás inditványoztatott, u. m. a §. elején ez: „A magánhitelezők az állomány által kiadandó kamatozandó jegyeket névbeli értéktikért elfogadni kötelesek,“ maradjon meg, a többi pedig kihagyas-

sék. Második módositás: „az állomány által kiadandó kamatozó jegyeket névbeli értékükért mindenki elfogadni köteles.“ A többség a szerkezetet megtartá.

9., 10., 11., 12., 13. §§. maradnak.

14. §. Bezerédy I. ezen §-ba azt kivánja betétetni, hogy a kincstári javak árverés utján adassanak el (helyeslés); Hetyey I. azt kivánná hozzátétetni, hogy ne csupán csak a kárpótlást nyerő földesurak, hanem a hitelezők is, kik statuskötelezvényekkel birnak, vehessenek kincstári javakat; — Boczkó D. a kincstári javakat nem akarja elidegenittetni, mert azok Csanád- s Aradmegyében a legjobb földek lévén, két év mulva értékükben háromszorosan fognak növekedni; e mellett az ottani földesurak többnyire külföldieknek tartozván, azon jó föld külföldiek kezébe fog jutni.

Haczell kivánja, hogy az eladás 300 holdnyi részletekben történjék; Halász 200 holdnyiban; Frideczky és Kazinczy ezt nem tartják helyesnek; Szentkirályi M. 200 vagy 300 holdat nem minimum, hanem maximum gyanánt kell venni; Ghiczy K. szerint a holdak számát nem kellene meghatározni, elég volna annyit mondani, hogy árverés utján adassék el, mert p. o. lehet egy birtok 205 hold, akkor a 200 holdat külön adja el, és az 5-öt ismét külön? Elég volna annyit mondani: „kisebb részletekben“; Vermes: ezen javakra nézve mindenkire terjesztessék ki az árverés.

Ghiczy azon módositását, hogy „kisebb részletekben“ adassanak el a statusjavak, a többség elfogadja.

Olvastatik a 15. §. A többség a szerkezetet megtartja.

A 16., 17., 18. és 19. §§. elfogadtattak. Ezzel be levén ezen törvényjavaslat végezve, olvastatik a záradék következőleg: „a ministerium oda utasittatik, hogy ezen törvény végrehajtása eszközlése végett a fentebbiek nyomán a kamatfizetés és tőketörlesztésnek az álladalom részéről mikénti fedezése, s ugy az ideiglenes fizetési bizonyitványok kifize-

tése iránt részletes tervet dolgozzék ki, s azt a legközelebbi országgyülés elébe terjeszsze.“

Ghiczy kéri a házat, hogy ezen törvény foganatositása akkor vétessék alkalmazásba, mikor a fizetés iránti részletes terv a ház elébe lesz terjesztve.

Néhányan még szólottak, de minthogy a tagok elegendő számmal nem voltak, szavazásra nem kerülhetett a dolog és igy az ülés 2½ órakor elosztott.

LVI-ik ülés az alsóházban

sept. 19-én.

A jegyzőkönyv felolvasása után 6 szász követ, u. m. Schmidt Henrik, Rosenfeld József, Friedenfels Jenő, Branusch Mihály, Schnell József és Fabini Frigyes, mivel nézetük szerint a ház lelépett a törvényesség teréről, lemondásukat benyujták az elnöknek.

Kossuth L. Tisztelt ház! Ha az örökkévaló istentől kezdve az utolsó emberig, kit a természet kissé ép itélettel s becsületes szivvel megáldott, akárkinek is itéletére bocsátjuk azt, hogy Magyarország jelen helyzetében ki van a törvénytelen lábon, azt hiszem: sem a jelenben, sem a jövőben a historia soha nem fogja azt mondhatni a magyar országgyülésről, hogy ő.....“ sőt azt fogja mondhatni, hogy nagyobb mértékben türte a törvénytelenség minden nemeit, mint a mennyit önérzettel biró nemzetnek türni szabad. Már kérem, mikor egy király megesküszik a törvényre, mely Magyarország önállását biztositja, és nem uj adomány gyanánt biztositja, hanem mint teljesitését azon feltételnek, mely mellett az ausztriai ház a magyar nemzetnek szabad akaratából kapta a koronát, s melyre 14 király esküdött meg, ... (Éljen! Ugy van.) Ha visszaállitja a király ezen törvényes jogát Magyarországnak, és akkor pártot ütnek ellene a törvény és király esküje ellen, s Magyarország a lőség ösvényén van, s emberek akadnak, kik azt merik mondani, hogy ezen törvénytelen irány politicai meg-

győződésökkel nem egyező irány. — Kérem uraim! hát melyik ösvényen van a magyar országgyülés? A magyar országgyülés van a törvény megtartásának, az ország védelmének a pártütés elleni ösvényén. Ki tehát azt mondja, hogy ezen irány nem az övé, annak tehát az ellenkező irány az övé, a pártütés iránya. (Ugy van.) Mert hát támadók mi voltunk? Nem vagyunk-e mi a védelem terén? lételünknek, nemzeti szabadságunknak és törvényeinknek védelmi terén? A kinek ez nem iránya, annak Jellachich iránya az övé, a ki szintugy pártütő, mint az, ki az országgyülés irányát magáénak nem vallja. Én uraim! tehát azt hiszem, hogy a magyar nemzet türelmének végének kell lenni, s minden embernek, körében vagy körén kivül legyen, ki ezen iránynyal ellenkezik, azzal ugy kell bánni, mint pártütővel. Meglehet, hogy veszni fogunk, de esküszöm az istenre, hogy nem leszünk utolsók, kik elveszünk, hanem holt testeiken az árulóknak fogunk keresztül a sirba bukni. Ezt irja fel magának mindenki. Ezt előre bocsátva, a mi szorosan a formát illeti: a ki itt a képviselői kötelességet elvállalta, annak helyén kell állani addig, mig küldői mást nem választanak helyette, mert küldői jogával senki nem játszhatik hűtelenül. Én uraim, azt mondom, hogy tegnapelőttt este nem volt szerencsém a házban jelenlenni, hanem, mint hallom, biztosok küldettek ki a ház részéről a toborzás előmozditására, vagy pedig a kormány utján, nem tudom, ugy van-e? (Ugy van.) Akár kormány utján, akár más uton küldettek ki az egyes követek, azoknak oly czél végetti eltávozása olyan helyes ok, melyet a háznak köszönettel kell fogadni, de épen azért nem szabad ilyen helyes ok nélkül senkit elereszteni, mert olyan eltávozók, a kik szeretnének köpenyeg alá bujni, nem fognak bennünket oda vezetni, hogy kiszámláljuk a házat minden nap. Inditványozom tehát: nyilatkoztassa ki a ház, hogy azon uraknak, kik beadták lemondásukat, nem szabad eltávozni helyükről addig, valameddig küldőik által más követ nem fog ide küldetni, és nyilatkoztassa

ki a ház, hogy a ki engedelem nélkül székét elhagyja, azzal ugy fog bánni, mintha pártütővel szövetkeznék, mint árulóval. (Helyes.) Ebből áll inditványom. Egyébiránt azt is inditványozom : hagyja meg a ház Pálfy János követ urnak, menjen el Erdélybe, mondja meg a székely népnek, hogy nézze magát körül és a hol árulást vesz észre bármely oldalon, tegye semmivé. (Helyes.) Csak azt akartam mondani, hogy a camarilla az árulás mindenféle cselszövényeivel mindenfelé körülvette e hazát, még csak e ház maradott nyilt jelensége nélkül működésének, de ha be akarja magát fészkelni, nem fogjuk türni. (Ingerültség.) Majd szász uraimékkal megpróbálkozunk Erdélyben. (Ugy van.)

Schmidt K. (Szerdahelyszék követe.) Egyes követek lemondásából ne következtessen a ház ellenséges lépést a szász nemzet részéről. Szóló is szász követ, s mégis itt van; csak ha a ház a törvénytől kiszabott ösvényt elhagyja, akkor mond le.

Pálfy J. Uraim! Soha több megerőtetésbe nem került nekem legyőzni keblem szenvedélyeit, mint e perczben, de ismerem a kötelességet, mely előttem áll, és azért nem akarok kilépni azon térre, melyre kilépett a 6 egyén, kik bitorolják a törvényhozói nevezetet. Ha én itten felfedezném azt, mit tettek néhány szász bujtogatók Erdélyben, a ház elborzadna. (Halljuk.) „Ismerem a neveket, a kik Bécsből küldettek le felbujtogatni nemzetet nemzet ellen, és sirba ásni a magyar szabadságot, megakadályozni a két magyar haza egyesülését, kik pénzzel fizették a bujtogatókat, embert ember ellen uszitottak, és vérbe mártották kezöket, nem is saját kezöket, hanem más ártatlan nemzet kezét, saját testvérök polgárvérébe.“ De nem a szász nemzetet értem, tisztelem, becsülöm azt, mert munkás, szerény, józan, hanem értem az árulókat, kik felbujtogatták a testvért testvér ellen. Azt mondják, nem vagyunk a törvényesség terén. Vessen a legelfogultabb egy pillanatot a jelen napok eseményeire, és arról fog meggyőződni, hogy saját vesztére a törvényesség

terén marad a magyar, és kik akarják gazlépteik által őt a lázadás nyilt terére vinni? A ki esküt szeg, az az áruló, mi nem szegtük meg a hitet. Mi az legfeljebb, mit törvénytelent tettünk? az, hogy katonákat gyüjtöttünk hazánk nyilt ellenségei ellen, mikor felülről megtagadják a kiállitást, hogy gyáván veszszünk el? (Igaz.) Vagy az a lázadás, hogy mikor üres a pénztár, akkor azt mondjuk, adjunk ki bankókat, mert nincs mivel fizetni a hadsereget, hisz maguk a szász követek is ezen pénzben vették fel napi dijukat? Valóban nyomorultabb ürügyöt soha felhozatni nem hallottam a legrosszabb ügyben sem. — Hallottam itt azt is, hogy a ház küldjön el engem biztosképen Erdélybe. Megvallom tisztelt ház, mint napszámos s legutolsó katonája a tábornak, kész vagyok véremet ontani a hazáért, de nem szeretnék ezen megbizatással leküldetni, mert istenemre mondom, noha szavam gyenge s nevem igénytelen, de ha lemegyek, jaj azon embereknek, kik ellenszegülnek a magyar törvénynek, s nyiltan kimondom, nem mint dicsekvést, de eddig is megerőltetésembe került fékezni a székelyeket, hogy be ne rontsanak a szászok földére, kik között néhány bujtogató galádságait megunták, és várták a perczet, hogy semmivé tehessék őket. És ha nem fékezem többé őket, isten előtt számoljanak azok, kik vérbe boritják Erdélyt. De mikor a hazának bajai vannak, mikor nyilt ellenség és titkos ármány fenyeget bennünket, nem szeretném ezen lépést követni, s kivánom még egyszer a béke olajágát mutatni, ha pedig ez nem tetszik, a legélesebb kardot. Azért kérem a házat, még most e lépést függeszsze fel. A szász nemzet azon józan nép, mely most szabadult ki az igából, melyben őt az aristocraticus rendszer tartotta, azon nép megérdemli a kimélést, megérdemli, hogy vele testvéri kezet szoritva állandósitsuk a szabadságot, melyet a bureaucratia ki akar zsarolni kezei közől. Nem a nemzetnek akarom felróni a bünt, hanem egyeseknek, és ezeket szoros felügyelet alatt tartom, s az első perczben, ha valami történik, használja fel a tör-

vényhozás ellenök azon szigort és hatalmat, melyet önoltalom és törvények nyujtanak.

Drágos. Pálfy azon nézetében osztozik, hogy még most ne nyuljunk a legszigorubb módokhoz; de azon kifejezést, hogy a törvényhozó test a törvényesség terén nem volna, türni nem lehet; azért kivánja, hogy az illető követek vagy vegyék vissza állitásukat, vagy pedig a ház nyuljon szigoru rendszabályokhoz, mert ezt elhallgatni nem lenne egyéb, mint magunkat nullificálni.

Nyáry. A dolog igen egyszerü; követnek lemondani szabad, de nem szabad elhagyni követi helyét addig, mig helyette mást nem választottak küldői, s ha előbb el mernének menni, ki kell jelenteni, hogy olyanoknak tekintetnek, mint a kik megszöktek. Kossuth véleményében osztozik, hogy kikeresi a camarilla az ország minden szegletében nem a föld[illegible]a-nem valami különbözőt a földtől a mibe veti magvait, s[illegible]en magok bujtorjánoznak az országban. Nem akarja hinni, hogy a szász követek magokat a camarilla eszközeivé alacsonyitották volna, hanem azt tartja felőlük, hogy csak gyenge, félénk emberek, és épen azért, mivel félénkek, akarja őket itt határzattal megtartani, mert meglehet, hogy ha Magyarország meg lesz mentve, épen ezen urak lesznek a legvitézebbek. (Kaczaj.) Pálfy kiküldetését pártolja, kivánja azonban, hogy a székely katonaság rendelkezése alá adassék.

Ghiczy Nyáryt pártolja, csak azt kivánja, hogy Pálfy János a ministerium által küldessék ki a szükséges felhatalmazással. — Zeyk J. a lemondásra nézve Nyáryt, Pálfy kiküldetésére nézve pedig Ghiczyt pártolja.

Elnök. A szász követek lemondása a ház elébe nem tartozik, s el nem fogadtathatik. Egyébiránt, ha le akarnak mondani, adják be lemondásukat, de mig uj választás nem történik, addig helyökről nem távozhatnak. Erre nézve, minthogy semmi kifogás nem tétetett ellene, nem is kellene határozatra felhivni a házat.

Kossuth. Nem mondaná, hogy a lemondás el nem

fogadtatik, hanem csak azt, hogy a ház elnöke megteendi a szükséges lépéseket, hogy ott uj választás történjék, és addig mig ez megtörténik, kötelességök itt maradni. Ha elmennének, vagy elmentek volna, akkor ugy kell velök bánni, mint oly gyalázatos szökevényekkel, kik törvényhozói állásukról gyalázatosan megszöktek.

Elnök. Az elsőre nézve: lemondásuk elfogadtatik; de tartoznak helyökön maradni, mig uj választás nem történik. A másodikra: ha elhagyták volna, vagy elhagynák helyeiket, szökevényeknek tekintendők. (Néhányan: ezt nem lehet kimondani.)

Kossuth. A törvénynyel nem lehet játszani; a törvényben meg van, hogy a ház engedelme nélkül nem szabad eltávozni; ezt nem azért irták oda, hogy papiron maradjon, hanem, hogy a ház annak sanctiót tudjon szerezni.

Airl Frigyes, szász követ. Nem tud rá törvényt, hogy egy követ le ne mondhasson. A képviselőház azzal mutatja meg leginkább, hogy a törvényes térről lelépett, ha kimondja, hogy azon követek szökevények. (Zaj.) A szász nemzet soha sem volt idegen a magyar iránt; mit egyesek tesznek, ne tulajdonitsuk az egész nemzetnek. Pálfyt felszólitja, hogy bizonyitsa be vádját, különben azt hazudságnak nyilvánitja.

Pálfy kijelenti, hogy Rosenfeld és Friedenfels azok, kik minden uton bujtogatták a szászokat és oláhokat.

Zákó I. A reactio nem elégszik meg az ármányokkal a házon kivül, hanem meg fogja kisérteni, hogy a dolgot oda vigye, hogy ne határozhasson a tagok csekély száma miatt. Ilyenkor nem elég a háznak azt határozni, hogy senkinek eltávozni nem szabad, hanem a sanctiót is oda kell tenni. A ki a ház engedelme nélkül elmegy, szökevény gyanánt tekintendő.

Végzés: Mindazon követek, kik a ház engedelme nélkül eltávoznak, szökevényeknek tekintetnek; ezen végzés azonban csak a hat szász követre értetik.

Következett Pálfy kiküldetése.

Pálfy J. Méltóztassanak egy pár szót megengedni. Valamint elébb mondottam, ugy most is mondom, hogy a szász nemzetet, mint nemzetet tisztelem, és okom van arra, hogy tiszteljem, mert szorgalmas, józan, becsületes, derék nemzet, és Erdély fölvirágzására nézve nagyon sokat tett; őket eltaszitani a nemzet érdekétől a legnagyobb hibának tartom, a midőn a camarilla legsükeresebb működése az, hogy nemzetet nemzet ellen uszitja. Azt inkább megnyerni, mint balul értelmezett rendeletek által magunktól elidegeniteni kivánnánk. Most midőn tudomásom szerint is a szász nemzet nyugalmasan viseli magát, sőt barátságosan közelit a magyarhoz, nem akarnám, hogy néhány ember törvénytelen kifejezései miatt, a nemzet magára vegye azt, hogy ezen intézkedés a nemzet ellen volna intézve. Sőt megvallom, nevetségesnek találnám állásomat, mint biztos menni, hat egyén ellen, mert közbevetőleg legyen mondva, mikor a szász bizottmány Bécsben járt, két egyén azok közől, kik alá vannak irva, szinte ott mulatott, a mint lejöttek, szinte benyujtották lemondásukat; ebből combinálhat mindenki, mi volt oka ezen lemondásnak. Tehát ne tegyünk olyan intézkedést, mely által az egész nemzetet sujtanánk; hanem azon perczben, mikor a bujtogatásokról a törvényhozásnak tudomása lesz, nehogy a nemzetben ellenséges indulat keletkezzék, akkor méltóztassanak intézkedni, és én hódolni fogok parancsolatjuknak. (Késő lesz.)

Kossuth L. Én az érdemes követ ur kinyilatkoztatásának sok fontosságot adok azért, mert kétségtelenül egyike azoknak, kik az erdélyi viszonyokat legjobban ismerik. Én nem tulajdonitom magamnak az ottani viszonyok azon ismeretét, melylyel ő bir. Nem vagyok attól, mit kiván, idegen, de egy feltétel alatt, t. i., miszerint a ministerium felszólitása, hogy küldje ki Erdélybe követ urat, már most történjék meg, ugy, hogy a mint azon körülmények előadják magokat, melyek eljárását igénylik, akkor ne kelljen ilyen

határozatot hozni, hanem követ ur ki levén már küldve, csak odamennie legyen szükséges. Egyébiránt a volt Erdély azon vidék, hol még inkább, mint Magyarországban az egyéniségeknek hatása különösebb körökre s vidékekre van szoritva; és azért nem tudom, valjon a tisztelt ház nem látná-e jónak, hogy tisztelt követtársunkkal még egy más valaki küldetnék le azon esetre, ha ott a körülmények ugy alakulnának, hogy a kiküldés következésében egyszersmind el is kellene menni. Én azt gondolom, hogy talán vagy Mikes, vagy Bethlen követ urak közől egyik ajánltatnék a ministeriumnak.

Ghiczy, Zeyk, Mikes akkor kivánnak Erdélybe biztost küldeni, ha szükség lesz rá; Madarász L. rögtön kiván a reactio ellen intézkedni. — Schmidt. Ha a szász követek lemondásáért biztosokat rendel a ház a szász nemzethez, ő is le fog mondani. A szász nemzet aggodalmait kivánja megszüntetni.

A ház az elnök azon kijelentésében nyugodott meg, hogy ha a jelenleg Erdélyben működő Vay Miklós kir. biztos a tárczát elvállalná, rögtön, mielőtt az ide jőne, azonnal egy biztos küldessék oda.

Ezenkivül az elnöki jelentések közt nevezetesebbek közé tartozott Sillye Gábor engedelemkérése távozásra, minthogy ő ministerium által meg van bizva Bocskai nevét viselő ezred kiállitásával, mi a ház által tetszéssel fogadtatott. Haller Sándor képviselő a bihari nemzetőrség egy részének mozgóvá tételére, s Petes József szinte hasonló ok miatt engedelmet nyertek. A román ajkuaknak temesvári gyülésökből kelt egyházi, iskolai és hivataloskodási állapotukat illető kérvénye, az elnöknek Kossuth Lajos által is támogatott kijelentése szerint, rögtön kinyomatni rendeltetett, Drágos Jánosnak ugyancsak a román ajkuakra vonatkozó javaslatával sürgetőleg tanácskozás alá veendő.

Napirendre térvén a ház, mindenekelőtt a volt Erdélyt illetőleg elfogadott törvényjavaslatok, mielőtt a főrendekhez

átküldetnének, meghitelesittettek, Kossuth inditványára hozzátétetvén az is, mely a Kolozsvár felé vezetendő vasutról szól.

Horváth D. kivánja, hogy a határőrvidéki székely katonaságot illető törvény minélelőbb vétessék foganatba a ministerium által. Kossuth megjegyzi, miként ezt a ministerium teheti, mert e törvény sérelmet szüntet meg, mihez sanctió nem szükséges, s mert az erdélyi határőrség nem ugy telepittetett mostani lakhelyére, mint a magyarországi, hanem már azelőtt is saját földjén lakott. Szinte igy fel van hatalmazva a ministerium mindazon akadályokat elmozditani, melyek a parlamentáris kormányformával össze nem férnek.

Simay G. ugy találja, hogy az urbéri kármentesitésről szóló javaslatban nincsenek eléggé képviselve a kereskedők érdekei, kiknek kezére kerülnek végre is a státuspapirok, azért szavazást kér azon eldöntetlen maradt inditványra, hogy mig a ministerium a kamatfizetésre s törlesztésre nézve részletes tervet adand be, addig ezen törvény végrehajtása felfüggesztessék, s a státus-kötelezvények ki ne adassanak.

Kossuth. Attól tartok, hogy ha a ház tagjai az általam is ohajtott igazság szempontjából indulva ki, arra méltóztatnak intézni gondoskodásukat, hogy ezen intézkedés senkinek se fájjon: majd igen sok embernek fog fájni. Az előttem szóló által emlitett inditvány nem mást foglal magában, mint azt: majd határoz a jövő országgyülés. Azt hiszik önök, hogy ily határozat által meg fogják nyerni azon nemességet, melyben mégis igen sok nemzeti elem van? — Mi a capitálistákat illeti: én azt mondom: ők ezen javaslat által nem szenvednek, sőt ez az egyetlen mód, hogy pénzöket el ne veszitsék. Azt hiszik önök, hogy azon törvény, mely az adósság felmondását felfüggeszti, meg lesz szüntetve mindaddig, mig a státus eszközt nem ad a birtokosnak, hogy fizethessen? Sőt a tapasztalás azt mutatja, hogy a hi-

telező ide s tova kamatot sem kap; mert a birtokos azt mondja: nem fizethetek. A javaslat szerint ellenben, a hitelezők huzzák a kamatot, s a fizetésről is biztositva vannak. Mire való tehát ezt felfüggeszteni részletes amortisationális tervtől? Elég, hogy ki van benne téve a fizetésre nézve határidőül, hogy mihelyt a státus kölcsönt bir eszközölni, vagy arany- és ezüst termelése alapján jegybankot állithat. Ott van a másik mód is: az évenkénti 5% kamat és 1 törlesztés. A háznak tehát nem kell egyebet mondani, mint, hogy a ministerium az erre forditott költséget is vezesse a budgetbe, s az évenkénti hiányt a státus fedezze. A ház bemutattathatja ugyan magának az egész részletes tervet, de ez csak gátolja az eljárást. — Én akarom kármentesiteni a nemességet; de egyszersmind akarom biztositani azt is, hogy a robot, még a reactió diadalmaskodása esetére is, vissza ne hozathassék többé. Mert meglehet, hogy a visszatérő absolutismus inkább az idegen adósságok fizetésére venné igénybe az ország erejét, s azt mondaná: vissza a robottal! Azt mondja valaki: jaj de vannak közép-értékü capitálisták, ezek szenvedni fognak. Nem látom át, mert hiszen a felmondás ezekre nézve is fel van függesztve. Azonban ám legyen, emeljük a 2000 forint maximumot, mely készpénzben kifizetendő, 3000-re; vagy, minthogy megtörténhetik, hogy azon capitálista, ki pénzét fel nem mondhatja, más olyannak adós, ki neki felmondja a kölcsönt: mondjuk ki, hogy egy ideig minden adósságok ezen státus-kötelezvényekben elfogadandók.

Sebestyén visszaveszi szóban forgó inditványát, és igy a szavazás szükségtelenné válik. Egyébiránt Kossuth ujabbi előterjesztésére nézve megjegyzi az elnök, hogy az már nem jöhet a bevégzett javaslatba, hacsak más parlamentek szokása szerint, utósó szavazáskor az elfogadott javaslat el nem vettetik, s azután más valaki által felvétetvén, bele nem hozatik.

Kossuth ezen hosszas mód helyett inditványát holnapra inkább külön igéri beadni.

Olvastatik a még fenlevő hűbéri viszonyok eltörléséről szóló javaslata a volt igazságügyministernek, ugyszinte a központi bizottmánynak arra tett észrevételei. Az általános tárgyalás megkezdetik.

Halász B. A kérdés a körül forog, hogy az eltörlött hűbéri maradványokat a státus váltsa-e meg, vagy az egyesek? Némelyek azt hiszik, hogy e részben a mostani törvényhozás nem indulhat más uton, mint az utósó pozsonyi. Mások a státus általi megváltást csak azokra kivánják kiterjeszteni, kik szőlőiket tulajdon kezökkel mivelik. Mások végre, mint a volt igazságügyminister, azt mondják: váltsa meg hűbéri terheit kiki maga. — Szóló az első véleményhez tartozik, mert permissiv törvénynyel többé czélt nem érünk. A volt igazságügyminister javaslata szerint csak név-változás történnék: földesur helyett lenne hitelező. Szóló megbotránkozik azon állitáson, mintha Magyarország nem birná meg a kárpótlást. Másképen áll most a dolog, midőn összeforrt 15 millióról van szó. Szóló nem kiván különbséget tenni a megváltandók között, mert ez oly hangulatot idézne elő, melynek csak a reactió örülne.

Ghiczy K. ministerjelölt: Közönséges időkben a megváltás módját eldönteni könnyü, mert csupán azon elveket kell tekintetbe venni, melyeket a financzia, státusgazdaság s igazság javasolnak. De jelen esetben nehezitik a dolgot azon igények, melyeket a politica is megkiván. Szóló a ministerelnök megbizásából, röviden csak arra kivánja figyelmeztetni a házat, hogy, a státus terhei jövőre nézve ismét nevezetesen öregbedvén, mivel országok és nemzetek hitelének is megvannak a magok határai, oda vezéreljék a dolgot, hogy a státus meggyőzze terheit. Annálfogva a ministerelnök ur legczélszerübbnek vélné, ha legalább a főelveket illetőleg Deák javaslata fogadtatnék el. Egyébiránt e kérdés eldöntését a ház bölcseségére bizza.

B. Luzsinszky J. pártolja Deákot, s a megváltást nemcsak a föld minőségéhez, hanem a becsárhoz is kívánja méretni.

Nyáry P. Reformokban mindig a kiinduló pontot kell szem előtt tartani, különben abnormitásokba esünk. A mult országgyülés abban hibázott, hogy nem általános elvet mondott ki, melynek a robot- és dézmaeltörlés csak következése lett volna, hanem kimondta ezen következményt. Ezért mondják némelyek, hogy más volt az urbériség, más pedig a nem urbéri, azt mondják, amazt megbirta a státus, ezt nem fogja megbirni. — Először is balfogalom az, mintha a mult országgyülés csupán urbéri terheket, mint ilyeneket szüntetett volna meg; mert ugyanakkor megszüntette a papi dézmát is. Csupán azért, mert urbéri volt valamely tartozás, nem lett volna a státusnak oka oly nagy terhet magára vállalni. De igen is van oka, ha azt mondja: minden oly viszony, mely az industriát megfosztja fáradozása gyümölcseitől, mint a földet terhelő bilincs, szüntettessék meg. Már ezen elv áll azon terhekre nézve is, melyek nem urbériek. Ez volt a mult országgyülés eszméje. Meglehet, más körülmények is siettették a megváltás módját; de ez az aristocratia büne, ki a körülményeket fejére nőni engedte; azonban többé visszalépni nem lehet. — Gallicziában nem kérdezte a hatalomszó, mi módon lesz majd a kárpótlás, hanem egyszerü parancscsal megszüntette. Pedig nagy különbség van a közt, ha az aristocratia gerjeszt maga iránt rokonszenvet, nem a hatalom. S ezt szóló nálunk nem az aristocratia iránti tekintetből ohajtja, hanem nemzetiség s értelmiség szempontjából. A mit tehát kimondottunk az 1773 előtt telepitett földekre, mondjuk ki az azután telepitettekre is, mert félszabályok nem használnak. Gerjeszszünk rokonszenvet ne az aristocratia, hanem a haza iránt. — Ezek előrebocsátásával szóló figyelembe ajánlja javaslatát. Téved, ki azt hiszi, hogy ajándok adatik a népnek. Magyarországon minden terheket összeszámitva, a legolcsóbb árenda

felmegy 10 pftra minden holdtól, s ha a közjövedelem után adó alkalmaztatik, ki fog sülni, hogy a nép egy részénél csak az a tiszta jövedelem, mit a földesurnak ad. — A kérdés az lesz: megmarad-e ugyanezen arány az irtványokra nézve? Ezt kell már a ministeriumra bizni, hogy kidolgozza. Francziaország egy hatalom-szóval megszüntette a hübéri viszonyokat. Itt vállalja el a státus a kárpótlást. Deák javaslata 1830-ban jó lett volna, ma nem alkalmazható. A törvényhozás gerjeszszen maga iránt bizalmat. A kárpótlás történjék a Kossuth L. által beadott terv nyomán.

Az ülés eloszlott.

Esti 8 órakor folytattatván az ülés, a ház elnöke a nádornak Veszprémből sept. 18-káról a ministerelnökhez irt levele utósó pontját olvassa fel, mely igy hangzik: „Végül kötelességemnek tartom tudatni, hogy a gr. Teleki Ádám vezérőrnagy ellen emelt vádak közelebbi értesités után, félreértésen látszanak alapultaknak. A nevezett vezérőruagy el van határozva az ellenséggel lehetségig megütközni.“ Hasonlót ir — ugymond az elnök — Csányi kir. biztos is a ministerelnökhez.

A ház ezen tudósitáson bámult, vagy kétkedett, — Madarász J. pedig kijelenté, hogy most ugyan a napirenden levő tárgy — a hübéri viszonyok — fontossága miatt nem szól bővebben; különben fentartja magának a ministerelnököt felkérni, hogy a kezéhez küldött adatokat terjeszsze a ház elébe, — ha nyilt ülésben nem lehetne, tehát titkos comitében; hadd tudja a ház hányadán van, mert az mégis különös, hogy egy kir. biztos előbb árulásról ir, s később azt mondja, hogy tévedés. Ebben a ház megnyugodott.

Napirendre térvén a ház, a státus általi megváltást pártolták: Budai E., Antal M., Patay J.

A megváltásra nézve classificátiót kivántak: Frideczky, ki csak azokat kivánja megváltatni a státus által, kik földjöket saját kezökkel mivelik; — Szivák M., hasonlóan nyilatkozott, tartalmas beszédében megjegyezvén, hogy a

mult országgyülést jobban szerette volna azon téren látni, hogy a kinek ½ sessiója van, az az urbéri tartozásokat maga váltotta volna meg; szólónak csak ¼ telke van, mégis megtette volna. De most buzditani kell a népet. Egyébiránt szóló kivánná az 1848: 10-ik t. czikk eltörlését is.

Ágoston nem akarja szaporitani a státusadósságot, mely számitása szerint az eddigi kármentesités miatt 400 millió körül lesz. Kiszámitja, hogy évenként 60 millió ftot kellend fedezni a státusnak. Szóló csak azokat kivánja a státus által megváltatni, kik zsellérek és igy még kevés kedvezményben részesültek, továbbá az ¼ telkeseket és napszámosokat.

Szinte a megváltási classificátió mellett nyilatkozot Kubinyi F. és Kazinczy G., az utóbbi előadván, miként nem pártolhatja egészen azon tért, melyre a mult országgyülés az urbériség megszüntetését állitá, mert megtámadta az erkölcsiséget haszon nélkül. Szóló nem sokat veszthet, de jobb szerette volna, ha csak egy huszassal váltotta volna meg magát a volt jobbágy, csak tette volna ezt maga. — Szóló még több teher által nem akarja az állodalmi életet semmivé tenni, pedig az urbériség még csak ⅓-da volt annak, mit meg kell váltani, mégis kell rá 130 millió. Azt mondják, hogy az eladandó státusjavakból bejön 40 millió? De ez illusió, mert a mennyivel ezen eladás által a státus jövedelme fogy, ugyanannyival növekedik az adó. — A szőlőbirtokosoknak — ugymond szóló — ⅔-da ilyen magamféle kaputos szegény legény; ezek a váltságot megbirják, tehát fizessék magok. Ahhoz szivesen hozzájárulok, hogy a státus váltsa meg azokra nézve, kik a szőlőt önkezökkel mivelik.

Martincsek az irtványokat is státusköltségen kivánja megváltatni.

Az ülés eloszlott.

LVII-ik ülés az alsóházban.

sept. 20-án.

A hűbéri viszonyok feletti általános tárgyalás nehány szónok kihallgatása után befejeztetvén, §-onként olvastatott a ház előtt Deák F. javaslata.

A 1. §-on egyéb változás nem történt, mint, hogy ezen permissiv kitétel helyett „megválthatók" a háznak már előbbi határozata nyomán ez tétetett „megszüntetnek," ez is hozzátétetvén „kármentesités" mellett.

A 2. §-ban azon elvkülönbség forogván fen a javaslat és a központi bizottmány véleménye közt, hogy a javaslatban a megváltás alapjául a jövedelem, — a központi bizottmány szerkezetében pedig a szőlő-föld értéke vétetik: a ház többsége a központi bizottmány véleményét fogadta el, hozzátétetvén Vermes inditványára azon pótlék, hogy a hol a szőlőbirtokosra nézve a szerződésben foglalt összeg kedvezőbb, mint a földértéki arány: ott azon kedvezőbb szerződés szerint menjen végbe a kármentesités.

A 3. §. megmaradt. A 4. előtt azon elvet kellett eldönteni, hogy valjon a státus vegye-e által a kármentesitést minden tekintet nélkül a szőlőbirtokokra; vagy minden ember maga váltsa meg; vagy különbség tétessék a szegényebb és gazdagabb szőlőbirtokosok közt, ugy, miként a beadott 15-féle módositványban foglaltatik?

A szőlő-dézmának ki által leendő megváltásra nézve kitüzvén az elnök azon kérdést: valjon a mentesitést magok a szőlőbirtokosok, vagy a státus fizesse-e, 172-vel 82 ellen — 129 nem levén jelen — határoztatott: hogy a kármentesités a státus által történjék. — Ezután átment a ház azon kérdésre: valamennyi szőlőket, tekintet nélkül urra, szegényre, gazdagra, a státus váltsa-e meg, vagy arra nézve bizonyos categóriák állittassanak fel? A többség categóriákat kivánt megalapitani. Ezen categóriák közül mellőzve azt, mely a státus általi kármentesitésben csak az $^1/_8$ tel-

keseket, vagy a szőlőt saját kezeikkel mivelőket kivánta részeltetni — a többség 130-czal 110 ellen azt fogadta el, hogy a státus csak azokért fizessen kárpótlást, kik ¼ telket birnak, — s azok, kik többet birnak, önmagokat kötelezettessenek megváltani. — Azon categória iránt, mely bizonyos értékü ingatlan vagyont és p. o. 500—600 — vagy 700 pftig menőt az ¼ telkesekhez kiván soroltatni, holnap fog szavazás történni.

LVIII-ik ülés az alsóházban

sept. 21-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése után Tóth L. felolvasá Komárom városa kérelmét, melyben a f. hó 17-én kiütött tüzvész által megkárosodott lakosok számára segedelem kéretik. Ezután következő értelemben nyilatkozott:

Komáromban 800 vagy 1000 ház lett a lángok martaléka; ezek lakosainak a rajtok levő gunyán kivül semmije sem maradt. A tüz összeesik a Vilmos gyalogság esetével, melyet Mercz éj idején akart a várba belopni. Az ország pénztárából legalább 300,000 pfrtnyi kamat nélküli kölcsönt kér megszavaztatni. Ezután szóló Komárom vára fontosságára hivá fel a ház figyelmét. A ki e várban parancsol, az uralkodik fél Magyarországon; e várat 5,000 emberrel 100,000 ellen évekig sikeresen lehet védeni. E vár parancsnoka most a hannoverai születésü Mercz, kinek egyéniségében épen nem bizhatni. Ha a ministerium lehető gyorsan és erélyesen nem intézkedik, hogy e vár biztos kezekben legyen, akkor a háznak kell intézkednie.

Komárom városa fölsegélésére 300,000 pfrtnyi kamatlan kölcsönt határozott a ház.

A ház napi rendre térvén, azok szőlőbeli tartozását, kiknek értéke 5000 ftot meg nem halad, ugy mint az ¼ telkesekét szinte a status váltja meg.

Zákó I. azon módositása: ide azonban nem értetnek azon szőlők, melyek az eddig közösen használt közlegelő-

kön, vagy más majorsági földeken ültettettek, miután ezeknek, mint urbéri földeken levőknek a status által leendő kármentesitéséről már az 1848: 9. t. cz. rendelkezett — nem fogadtatott el.

Fekete L. inditványozá, hogy a szőlőbeli tartozásokra nézve a féltelkesek felében, a ¾-ek ½-ban, az egész telkesek ¼-ben szinte statuserővel váltassanak meg.

7. §. a pénz fölvételéről; 8. §. a szőlőbeli tartozás föl nem emelhetéséről; 9. §. a szerződési föltételek megtartásáról; 10. §. a közlegelőn levő szőlőkről — maradnak.

Elnök. Holnap a kármentesitési t. cz. fog hitelesittetni.

A ministerelnök mellé a hadi dolgokban választmány adatik, melynek tagjai: Kossuth, Nyáry, Patay, Pálfy, Madarász L.

Buda S. proclamatiója az oláhokhoz nem fogadtatik el.

Ezzel az ülés eloszlott.

LIX-ik ülés az alsóházban

sept. 22-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése után az elnök jelenti, hogy Szentkirályi Móricz eltávozott, mint szinte a nyitrai követ is, mivel Nyitrába 500 szláv lázitó betört.

Kossuth. Lehetetlen, hogy a ministerelnök, vagy bármely egyes ember a kormány és honvédelem minden ágait vihesse, azért szükség megtudnunk, hogy vagyunk a ministeriummal, s a felterjesztett ministerek meg vannak-e már erősitve, ha nincsenek, meg kell kérdezni a ministerelnököt, ha elég erősnek érzi-e magát, különösen a honvédelmi dologban a haza megmentésére; ha nem, akkor intézkedjék a ház.

Ghiczy. A ministerium nincs megerősitve; egyébiránt e részben a ministerelnök jelentést tesz a háznak, azért kéri a házat, hogy addig e dologban semmi lépést ne tegyen.

Deák. Mig a ministerium megerősitve nincs, addig az álladalmi titkárok vihetik a dolgot.

Madarász L. Magyarországba az ellenség minden-

felől benyomul, és azért Kossuth kérdése szoros összeköttetésben van a ház eddigi határozataival és ugyanazonos a haza' megmentésével. Az álladalmi titkárok erre nem elégségesek, valamint egyes ember sem, és mégis a miniszterelnök nem szólítja fel a házat sikeresebb lépésre. A miniszterelnök azt mondta, hogy egy talpalatnyit sem hagy védtelenül elfoglaltatni Magyarországból, és Jellachich mégis mindig beljebb nyomul. Azért meg kell a miniszterelnököt kérdezni, hogy elég erősnek érzi-e magát a haza megmentésére.

Kossuth. Ha normalis állapotban volnánk, akkor a statustitkárok ügyvitele mellett lehetne várni a ministerium megerősitését, de most tovább várni nem lehet, hanem tenni kell. A miniszterelnöknek igen sok dolga van, egy maga nem birja meg: végrehajtóhatalomról kell hát gondoskodni, mert a nélkül is jól ismerjük a bécsi áruló politicát, mely azt hányja szemünkre, hogy vakmerősködünk hazánkat oltalmazni. Kérdjük meg hát a miniszterelnököt, hogy van-e már ministeriuma, s ha nincs, van-e segedelemre szüksége rendeletei végrehajtásában?

Deák. Ha a miniszterelnök mellé 6—8 tanácsos adatik, kiknek az felette nem áll, és kik többségének engedelmeskedni tartozik, ugy annál jobb módot nem tud a ministeri erély elzsibbasztására, és azért nem pártolhatja.

Kossuth inditványát felolvassa, miszerint miniszterelnök nem érzi-e szükségét annak, hogy a haza megmentésében a ház részéről rendkivüli gyámolitással segittessék.

Ghiczy. A miniszterelnök meghagyásából jelenti: 1. Hogy a pénztár állapotja nem engedi a komáromiaknak most 300,000 pftot adni. 2. A komáromi várban a lövés vonalában eső házak tulajdonosai téritvényt adtak magokról, hogy szükség esetén házukat le lehessen rontani. 3. A komáromi várparancsnokot felszólitotta, hogy kész-e a várat minden ellenség ellen védeni. Erre még nem kapott választ.

Madarász L. Mercz parancsnok a mi kenyerünket eszi, s a mi zsoldunkban áll, mégis nem akar nekünk enge-

delmeskedni. Az ilyen embernek nem lehet hinni, ha méganannyiszor fogad is valamit becsületszavára. Inkább egy becsületes magyarnak kell a várat átadni, ha mindjárt nem értene is a katonai dolgokhoz.

Ghiczy. Mercz nem tagadta meg az engedelmességet. (Hosszu zaj.) — A ministerelnököt némelyek el akarák hivatni, mások, válaszát a jegyző által meghozatni, mig mások küldöttséget hozzá küldeni, annak megtudása végett, nincs-e a haza megmentéséhez a ház rendkivüli gyámolitására szüksége. A ministerelnökhöz 6 tagból álló választmány küldetett. Ezután

Deák F. jelentést tesz az osztrák országgyüléshez küldött választmány eredményéről: Tisztelt ház! Méltóztattak egy küldöttséget nevezni ki, azon megbizással, hogy az az ausztriai alkotmányozó országgyüléssel a nemzet nevében közvetlen érintkezésbe tegye magát, és nyilatkoztassa ki, miszerint a magyar nemzet meg van győződve, hogy kölcsönös szabadságunk és önállásunk csak ugy lesz biztositva, ha egyetértés, barátság és rokonszenv alapján nyugszik; jelentse ki a háznak ezen nemzet azon kivánságát, hogy valamint Magyarország Ausztria alkotmányosságát, ugy Ausztria Magyarországét kölcsönösen garantirozza; s jelentse ki, hogy mindazon érdektalálkozásokat, mik Magyarország és az ausztriai birodalom tartományai közt fenforognak, az alkotmánynak, igazságnak és méltányosságnak alapján Magyarország igen szivesen kész kiegyenliteni. — Mi ezen kiküldetésünknél fogva elérkezvén Bécsbe, a megbizó levelet beadtuk a ház elnökének; a ház elnöke bemutatta azt magának az országgyülésnek, és az országgyülés hosszasabban tartott tanácskozások után azt határozta, hogy miután az ausztriai országgyülés házszabályai között egyik pont azt tartja, hogy küldöttséget az országgyülés el nem fogad, reánk nézve ezen szabály alól kivételt tenni nem akarnak, vagy nem tehetnek, hanem megbizzák az elnököt, miszerint szólitsa fel ezen küldöttséget, hogy ha kivánnánk vele irásban valamit

közölni, azt közöljük irásban, és ő azt a háznak elő fogja terjeszteni. Ezen határozatát a háznak az elnök egy levélben közölte velünk, melynek felolvasását méltóztassanak megrendelni; és mi az ő levelére azt feleltük, hogy mi a magyar országgyülés által nem vagyunk felhatalmazva arra, miután az országgyülés kiküldetése szerint közvetlen érintkezésbe kivántunk lépni az ausztriai országgyüléssel, hogy bármely irásbeli közléseket tegyünk az ausztriai országgyülés elnökével; és kijelentettük, hogy az országgyülésnek ezen határozatáról szóló levelét az elnöknek be fogjuk mutatni küldőinknek. Van szerencsém tehát bemutatni mind az elnök levelét, mind az arra adott feleletünket.

Ludvig J. jegyző kezdi olvasni az ausztriai országgyülés elnökének iratát. (Néhányan : nem akarjuk meghallgatni.)

Kossuth L. Az már mégis különös, hogy küldöttséget küldenek Bécsbe, és nem akarják az eljárásróli jelentést kihallgatni. (Halljuk.)

Felolvastatik az országgyülés elnökének irata, és a küldöttségnek felelete eredeti német szövegben, a mint következik :

An die löbliche Deputation der ungarischen National-Versammlung, zu Händen des Herrn Franz Deák.

Der unterzeichnete Präsident der konstituirenden Reichsversammlung beehrt sich, der löblichen Deputation der ungarischen Nationalversammlung hiemit anzuzeigen, dass er in der gestrigen Sitzung der hohen Reichsversammlung das ihm vorgelegte Beglaubigungsschreiben vollen Inhalts bekannt gemacht habe, und dass sohin über diesen Gegenstand folgende zwei Beschlüsse abgefasst worden seien :

Erstens, dass die Reichsversammlung im Falle der gegenwärtigen magyarischen Deputation keine Ausnahme von den Regeln des Hauses eintreten zu lassen habe.

Zweitens, dass die Deputation der ungarischen Nationalversammlung von dem Präsidenten des Reichstages einzuladen seien, Ihre Mittheilungen schriftlich durch den Vorstand des Reichstages an die hohe Versammlung zu bringen.

In Folge dieser Beschlüsse ist daher der gewünschte Vortritt der löblichen Deputation in der Reichsversammlung nicht zulässig, dagegen ergeht von dem unterzeichneten Präsidenten die höfliche Einladung, die löbliche Deputation wolle dem zweiten Beschlusse gemäss ihre allenfälligen schriftlichen Mittei-

lungen an den Unterzeichneten gelangen lassen, wo er sich sodann zur angenehmen Pflicht machen wird dieselben ungesäumt der hohen Reichsversammlung vorzulegen.

Mit dieser Mittheilung wolle die löbliche Deputation die Versicherung der vollkommensten Hochachtung genehmigen. Wien, 20. Sept. 1848. Der Reichstag-Vorstand: Strobach m. p. Präsident. Ullepitsch m. p. Schriftführer.

Ezután olvastatott a köldöttség felelete:

An den Herrn Präsidenten der konstituirenden Reichsversammlung — Herrn Strobach.

Nachdem die Abgesandten der ungarischen Nationalversammlung unmittelbar an die österreichische konstituirende Reichsversammlung geschickt worden sind, fühlen sie sich nicht ermächtigt, mit dem Herrn Reichstags-Präsidenten in schriftliche Mittheilungen einzulassen. Sie werden die im Namen der Reichsversammlung gegebene Antwort des Herrn Präsidenten der ungarischen Nationalversammlung mittheilen.

Wollen Sie Herr Präsident die Versicherung der vollkommenen Hochachtung genehmigen. Wien, den 20. Sept. 1848. Im Namen der Abgesandten der ungarischen Nationalversammlung.

Kossuth L. Az ausztriai birodalom némely népei és Magyarország már a 17. század elején frigyet kötöttek, a melylyel egymás szabadságait biztositották. Közös volt az ellenség, a mely mind a két nemzetnek szabadságait megnyirbálta, az ausztriai kormánynak 300 éven által követett absolutisticus politicája. De mi nem feledkezhettünk meg azon barátságos viszonyokról, melyek a fejedelmi egységnél és a szomszédságnál fogva köztünk léteznek, és nem felejtkezhetünk meg azon frigyről, melyet őseink a 17. század elején kötöttek, s azért a martiusi napokban mi, a kik annyival jobban állottunk, mint Ausztria, mert szólanunk lehetett, felemeltük szavunkat az ő szabadságukért, és a mi szavaink voltak azon mécs, melynél ők szabadságuk fáklyáját meggyujtották. Azóta a reactio emelte fel árulással, hitszegéssel, és minden ármánynyal teljes és oly botrányos eljárását, mihez hasonlót nem mutat a historia. Azt kellene mondani, ha a királyságot betegséggel nem mentenők, hogy a király neve az ország törvényei ellen . . . . . , mert a camarilla kezét nyujtja a törvény, az alkotmány s a magyar szabadság ellen intézett minden törekvések erősbitésére a fejedelem nevében.

Ily helyzetében a dolognak arról levén meggyőződve, hogy ha a reactiónak sikerül a mi nyakunkra hágni, kétségtelen, hogy a mi nyakunkról az ausztriai szabadságnak is nyakára hág, ha ellenben a reactiónak sikerülne az ausztriai szabadságnak nyakára hágni, megkisértené ismét azt, hogy a mi nyakunkra hágjon. Ily körülmények közt azt gondoltam, hogy czélszerü lesz, hogy szóljunk, mint nemzet nemzethez, kiknek közös az ügyünk, közös az ellenségünk, és a szabadságnak kincse önállásunk fentartása mellett, szinte közös és mindkettőnké. Elment tehát a küldöttség baráti kezet nyujtani, és elmondani, mert sok érdektalálkozás foroghat fen köztünk jövendőben, hogy egyenlitsük ki hát barátságosan a dolgokat, mint szabad nemzet egy szabad nemzettel. És ők a küldöttséget el nem fogadták. — Ha hottentottákhoz küldött volna a nemzet egy ily küldöttséget, barátsággal hajolt volna meg előtte; — de a bécsi országgyülés tette egy impertinens durvaság s szégyen, gyalázat, mely civilisált emberekből álló gyüléshez nem illik. Azonban a dolog engem nem confundál, mert miképen történhetett az, hogy ott az országgyülés többsége azt mondotta, hogy a barátságos érzelemmel közeledő magyart meg sem akarja hallgatni, és szóba sem áll vele, miképen történt ez? Csak az által történhetett, mert a bécsi országgyülés — a többségről szólok — sem érdekben, sem érzelemben, sem elemeiben nem német, hanem a többségre nézve szláv országgyülés. Ha az ausztriai birodalmi gyülés német gyülés volna, lehetetlen volna a magyar barátságát magától eltaszitani, és hogy nem az, azt, a mint tudósitva vagyok, a concomitans jelenetek eléggé bizonyitják. Ha a 108-ból álló kevesebbségnek neveit végignézzük, isten és világ előtt tisztán áll az, hogy ők a németségnek képviselői. Azon 30000-nyi nép, mely a küldöttségnek tisztelgett, a német nép és a democratiai clubbok a német népnek valóságos képviselői, ezek nem azon emberek, kik a magyar barátságát eltaszitják, és az aula az ausztriai szabadságnak első szülöttje:

ezek azok, kik értik a német érdekét. Ha ez igy nem volna, másképen szólanék, hogy mit kellene tennünk azon birodalmi országgyülés ezen eljárása következtében; de mivel tökéletesen meg vagyok győződve, hogy a többség nem az ausztriai német elemnek képviselője, s nem annak érdekében cselekszik, azon méltó indignatiót, melyet ily illetlen durva viselet gerjeszt az ember kebelében, nem akarom annyira kitörni engedni, hogy annak sulyát barátainkkal éreztessük, kiket sokat talált a küldöttség Bécsben. Hanem egyet mondok az ausztriai háznak, nem sokat fog adni rá, de el is vész, mert nem fog rá adni. — Az ausztriai háznak jövendője csak azon föltétel alatt lehető, ha ő nem szünik meg német hatalom lenni; az ausztriai háznak jövendője csak azon föltétel alatt lehető, ha ő azonositja magát népei szabadságával; az ausztriai háznak jövendője csak azon feltétel alatt lehető, ha Magyarországnak önállását tökéletesen respectálva a magyar nemzet segéderejére támasztja magát. A két elsőről nem kell szólanom, hogy miért nem lehető az ausztriai ház jövendője, mert nem existálhat, ha német nem lesz, ez igen egyszerü és természetes. A másodikról szólva, hogy miért nem existálhat, ha a szabadságnak ellensége lesz? ismét igen természetes, mert bizony semmi nép nem lesz oly bolond, hogy szeressen akármi dynastiát, mely népeinek ellensége; azt hiszem, ez lehetetlen. A dolgot már ide forsirozták Magyarországban; majd megiszszák a levét annak idejében. Hanem csak azt akarom mondani, hogy miért áll az, hogy nincs Ausztriának jövendője, ha Magyarország szabadságának tiszteletbentartása mellett annak segéderejére nem támaszkodik? Csak azért, mert az ausztriai ház minden népei között csak még a magyar az, a melynek státuspolgári létele nem olyan, hogy ő az ausztriai német birodalom rovására legyen kénytelen jogait kivivni, csak a magyar az, mely az ausztriai birodalom mellett coordinálva állhat; minden más népelem, ha lenni akar, az ausztriai birodalmat kell neki felbontani; ez termé-

szetes, oly tisztán áll, mint kétszer kettő négy; következőleg ha az országgyülés a magyarral, azon magyarral, ki az ausztriai házban egyedül maga fér meg a német mellett, nem akar barátságos viszonyba lépni, s nem akarja kiegyenliteni a köztünk fenforogható kérdéseket: igen tisztán áll, hogy azon országgyülés érdekben nem német többé . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . Én csak egyet jósolok neki, azt jósolom meg, hogy az ausztriai ház azon perczben, melyben a német alapot maga alól ellökte, az ő saját megsemmisülését irta alá; ellökte pedig azon perczben, midőn befolyásával odahatott, hogy az ausztriai birodalmi országgyülés ne német legyen, pedig már nem német. — Én ezuttal a küldöttség jelentésére csak ennyit akartam mondani. Tenni valónk nekünk kétségtelen, hogy lesz; hanem ezen tennivaló a szerint fog változni, a mint az ausztriai nép rá fogja ütni a népfelségnek szentesitő szavát a birodalmi országgyülés ezen határozatára, vagy pedig nem; mert ha nem fogja ráütni, akkor ügyünk közös lesz, és akkor a nagy leszámolás, melynek meg kell történni, alkalmasint közösen fog megtörténni; ha ellenben ráütné — a mit nem hihetek — az ausztriai német nép a maga szentesitését a magyar barátságnak visszataszitására, akkor azonositotta volna magát a birodalmi országgyülés többségével, akkor a szerint tudnók, hogy mit kell cselekednünk. Én magammal mind a két eventualitásra nézve tisztában vagyok, hanem mert nem tudom azt, hogy melyik fog kettő közül bekövetkezni, — sőt gyanitom, sejtem, s örömmel sejtem, hogy alkalmasint azon eventualitásnak kell bekövetkezni, hogy az ausztriai

német nép ezen határozatot magáénak nem ismerendi, — nem teszek most a háznak a teendők iránt inditványt, hanem csak annyit jelentek ki: hogy egy ily eljárás, melylyel egy szabad nemzetnek képviselőit illették, nem nekünk válik gyalázatunkra, hanem azoknak üti homlokára a szégyent és durvaság bélyegét, a kik ezt tették, mert a civilisált emberek soraiban a mely nép néppel, a nemzet nemzettel igy bánnék, az önmaga széttépte a népiség szentségének meghatalmazó levelét, az önmaga törölte ki magát a civilisált nemzetek sorából, de nem a nemzetek sorából, hanem az emberek sorából. Több inditványt nem teszek, csak azt mondom, rendre el fog következni a nagy leszámolás ideje, és remélem, ennek órája közös lesz az ausztriai néppel, melyet ezen határozat szintugy érdekben sért, mint minket megsértett legbarátságosabb, legemberiebb érzelmeinkben. (Éljen.)

Ezután napi rendre tért a ház; a papi és statusjavakon levő dézmák kármentesitése felett azonban nem szavazhatott, minthogy a tagok nem voltak elegendő számmal.

Az ülés eloszlott.

D. u. 4 órakor folytattatván az ülés, a jegyző jelentést tesz, miszerint a ministerelnök következő választ adott a hozzá küldött választmánynak: a ministerium megerősitéséről még nincs tudomása; biztositja a házat, hogy semmit sem mulasztott el a haza megmentése iránt, s ha kivántatik, számot fog adni. Ha gondolja a ház, hogy ő rajta kivül még más kormányhatalomra van szükség, ő leteszi hivatalát. A ház rendkivüli gyámolitását nélkülözheti, mert eddigelé minden rendelete végrehajtatott.

Luzsinszky kivánja, hogy a mely követ szavazáskor nincs jelen, 2 napi diját elveszitse, s a kiknek szavuk nincs, nem kell a terembe bocsátani, mert a szavazókkal azok is felállnak.

Fábián G. több rendet, több nyugalmat, több illedelmet kivánna, mert ha valami idegen látná a tanácskozást, e házat kávéháznak tartaná.

Napi rendre térvén, a zsellérekről szóló 11. §-t a központi bizottmány oda módositotta, hogy zsellérek gyanánt csak azok tekintetnek, kik felől a földesur szóbeli vagy irásbeli urbéri szerződés által meg tudja mutatni, hogy majorsági földre telepitette.

11., 12., 13. §§. szinte a zsellérekről s azok kármentesitéséről.

Csak az urbéri tartozásokért ad a status kárpótlást, és csak az urbéri zsellérek tartozásait váltja meg a status. (Elfogadtatott).

Ezzel az ülés eloszlott.

XVII-ik ülés a felsőházban

sept. 22-én.

Tárgya, az Erdélyt illető törvényjavaslatok, melyek 10 tagból álló bizottmánynak adattak ki.

Végre az elnök figyelmeztetvén a ház tagjait, hogy Pestről ne távozzanak, mivel különben lehetetlen lesz ülést tartani, az ülés eloszlott.

LX-ik ülés az alsóházban

sept. 23-án.

A jegyzőkönyv olvasása után az elnök jelenti, hogy a ministerelnök közli vele a királynak a nádorhoz intézett azon levelét, melyben a bécsi ministerium emlékiratának tárgyalása kivántatik.

Nyáry. Miután a király vagy császár nevében oly sok zavart okoznak az országban, addig, mig ő fegyveres erőt tart az országban, semmiféle tárgyalásba nem bocsátkozhatni. Most legfőbb teendő hazánk ótalmazása, aztán ha győztünk, majd számolunk.

Majercsák. Mig Jellachich az országban van, addig nem alkudozhatni. Kérjük meg a királyt, hogy Jellachichot 48 óra alatt parancsolja ki az országból.

Elnök. A ministerelnök szükségesnek tartja, hogy a

háztól mellé rendelt 6 tag nála még délelőtt összejöjjön. Az Európához intézendő manifestummal egy más bizottmány foglalkozik. Egyébiránt, mig Jellachich magyar földön áll, addig alkudozásról szó sem lehet. A teendők megtevése végett jó volna, ha a ház 1 órakor bizottmányi ülést tartana; mert most a haza megmentéséről kell beszélni, nem pedig a dézma felett vitatkozni. (Elfogadtatott.)

Ezzel az ülés eloszlott.

LXI-ik ülés az alsóházban

sept. 24-én.

Kossuth L. szószékre lépve, rövid szavakban előadja, miként a ministerelnök által lett fo:más megbizatása következtében félóra mulva indul a szolnoki vonalon, felemelendő szavát a nép között, s a felkelt tömeget Jellachich bitor hadára zuditandó. Szóló felhivja társait, hogy példáját követve, kiki a mely vidéken hatással bir, jelentse ki, s minélelőbb induljon. Ezzel szóló nehány lelkes bucsuszót mondva, a teremből távozik. (Éljenzés.)

Bernáth J. és Zsembery Kossuth példája követése mellett nyilatkoznak, az utóbbi azt inditványozván, hogy az országgyülés bizonyos időre függeszsze fel magát, e felfüggesztésnek okát délutáni ülésében végzésileg kimondván, a midőn az Európához szóló proclamátiót is fel lehet olvasni.

A ház elnöke az inditványt akként formulázza, hogy tüstént kimenvén ő és egy jegyző a mellékterembe, fel fogja irni a jelentkezők neveit, és azokat a ministerelnök elébe használat végett felterjeszteni. Hogy mi történjék az országgyüléssel? ez iránt mindaddig nem mondhatunk semmit, mig a kiküldések meg nem történnek. Ha csakugyan fel kellene függeszteni, szóló szükségesnek vélne oly határozatot, miszerint azt senki önkényesen árulás nélkül időközben össze ne hivhassa. Egyébiránt üléseket még mindenesetre kell tartani, s mig határozat nem lesz, senkinek nem lehet elmenni. Ki kell mondani a háznak határozatát a miniteriumhoz intézett emlékiratra is.

Kubinyi F. Mindenesetre kivánja meghatároztatni, hogy a háznak legalább 100 tagja maradjon itt.

A ház elnöke s a jegyzők a mellékterembe vonulván, fél óra alatt megtörtént a vidékbeli kiküldetésre jelentkezők összeirása.

Fél órai szünet után, az elnök jelenti, miként a magokat feliratott képviselők száma igen nagy, ezeket már most Zákó jegyző el fogja vinni gr. Batthyányhoz, ki a szükség szerint ki fogja szemelni azokat, kiknek elküldését szükségesnek tartja.

Élek szabolcsi képviselő jelenti, miként a megyéjebeli követek nem részvétlenségből maradtak ki a jelentkezők közül, s kivel közülök a ministerelnök parancsoland: azonnal kész lesz elmenni.

Okolicsányi A. képviselő, mint önkénytes tüzér, Iványka csapatjához csatlakozandó, távozásra engedelmet kér. (Éljen.)

Ezután napi rendre a Staatsschriftre hozandó határozatra tért a ház.

Madarász L. A birodalmi ministerium által készitett, ugynevezett „Staatsschrift"-re nézve véleménye az, hogy a fölött a magyar országgyülés nem tanácskozhatik, már formája miatt sem, mert német nyelven, mert ellenjegyzés nélkül, az 1848 : 3. t. czikk szerint, a király az országgyüléshez semmit nem küldhet, de különben is egy irat kiséretében érkezett az „lieber Herr Vetter" megszólitással, — ez tehát csak valami családi közlés, melybe az országgyülés nem avatkozhatik, tehát azon uton kell visszaküldeni, melyen jött. De miután ezen iratból kitünik az, hogy a királyt környező camarilla ármányos utakon meg akarja támadni ujabb törvényeinkben megerősitett szabadságunkat: szóló tagadja, hogy Magyarország képviseletének volna joga az 1848: 3. t. czikkben a király által a nemzet szeme láttára aláirt és megerősitett jogokat és szabadságot avagy csak tanácskozás alá is venni, — annyival nagyobb becstelenség

és gyávaság volna, ha a nemzet képviselői az ezen törvényczikkben nem megnyert, hanem megerősitett szabadságból habár egy talpalatnyit is el hagynának venni (helyeslés).

Deák F. Sem a „Handbillett“ sem az emlékirat nem az országgyüléshez küldetett, hanem a nádorhoz, — s menynyire szóló emlékezik, az elsőben a ministerium van felszólitva, hogy az ott emlitett tárgyakat tanácskozás alá vegye. Most a ministerelnök az, ki a ház akaratát e tárgyban tudni akarja. A háznak tehát sem a nádornak, sem a handbilletre felelni nem kell, hanem a ministeriumra nézve kell határozatban annyit kimondani, hogy a fenforogható kérdések kiegyenlitése körüli alkudozásokban, mi Magyarország területi épségét, független önállását s szabadságát illeti, a törvény korláti közül egy hajszálnyira sem szabad eltávozni.

Ambrus. Ha valahol, itt látja helyét a nyilvános szavazásnak, hogy ha tán volna valaki ellenkező véleményben azt nyilvánithassa. Voltak, kik ezen esetet fel sem akarták tenni, azonban a többség nyilvános szavazás mellett nyilatkozott.

A ház elnöke felszólitására Irányi felteszi s felolvassa a ház határozatát, körülbelől azon eszmék nyomán, melyeket Kossuth a tegnap esti tanácskozmányban elmondott.

Deák megjegyzése az, hogy a mi itt felolvastatott, az czáfolatnak kevés. Az életben ugy megy, hogy ha valakinek felelni akarunk, annak egy pontját sem szabad elhallgatni. Szóló előadja, hogy a felolvasott szerkezetben Kossuthnak elmondott eszméi nincsenek benne. Ismétli előbbi inditványát, mihez még hozzá teheti a ház, hogy mindaddig a kiegyenlités iránt semmi tanácskozásba nem elegyedhetik a ministerium, mig az országot pusztitó fegyveres csapatok innen ki nem takarodnak.

A ház megbizta Deák Ferenczet a határozatnak általa ajánlott módoni szerkesztésére s annak a délutáni ülésben leendő bemutatására.

Ghiczy K. ministerjelölt. A ministerelnök megbizá-

sából előterjeszti, miként már a tanácskozmányban is megtörtént, hogy a nádor, azon felhatalmazás következtében, melyet magának kikötött, midőn a táborba lement, miszerint t. i. a horvát kérdések kiegyenlitését megkisérthesse, felszólitotta b. Jellachichot, ki akkor a Balaton somogyi oldalán volt, a vele való értekezésre, de Jellachich az összejövetelt megtagadta. Történt azonban, hogy ezen alkalommal ő felsége egy kéziratot küld István főhghez, melyben örömét nyilvánitja a fölött, hogy a kiegyenlités megkisértése ő fönségére van bizva. Ezen kir. kéziratot tehát a nádor közli Jellachichchal, s felszólitja, hogy az összejöveteli hely iránt nyilatkozzék. E czélra kölcsönös megegyezés nyomán a Balatonon levő gőzös jelöltetett ki, hová nádorunk még a kikötöttnél is (5 személynél) kevesebb számu kisérettel megjelen. Azonban Jellachich nem akart a ladikra szállni, mely őt a viz alanti állása miatt a gőzhajóhoz lett volna szállitandó, hanem, azon ürügy alatt, hogy kiséretében levő nagyszámu tisztei nem engedik távozását, visszament, s a tanácskozást lehetlenné tette.

Nádor ő fönsége ezen méltatlanságról, mely irányában is elkövettetett, szükségesnek tartván ő felségét is értesiteni, hogy tudja, miként az utósó kisérlet ő felsége generálisának engedetlenségén mult el, Bécsbe ment, s a ministerelnök azt hiszi, hogy ő fönsége ezen lépésnek eredményét holnap, vagy holnapután lehet megtudni.

Zákó a ministerelnökhöz elvivén a kiküldetésre magokat felajánlott képviselők névsorát, tőle azon választ hozta, miként szives köszönetet mond a felajánlási készségért, s hol szükségesnek találandja, a megkivántató egyéneket igénybe veendi.

Délután 4 órakor az ülés folytattatván a jegyzőkönyv olvastatott, a kérdéses statusiratra határoztatott:

Hogy egyfelől a magyar képviseleti ház a birodalom és Magyarország között létezhető érdektalálkozások kiegyenlitése felett mindaddig sikeresen nem tanácskozhatik, mig a

hazában levő ellenség ő felsége által el nem távolittatván, a tanácskozási teljes szabadság helyre nem állittatik; — más részről pedig a ministerium odautasittatik, hogy valamint minden, ugy a jelen tárgy körüli eljárásában is Magyarország területi épségének, független önállásának, polgári szabadságának s alkotmányának ő felsége által is szentesitett 1848-iki törvényeknek, melyekhez a képviseleti ház mindenkor és mindenben szorosan ragaszkodik — értelmében leendő szigoru megóvását és fentartását elmulaszthatlanul szeme előtt tartandó — attól egy hajszálnyit sem távozzék el.

Kazinczy G. Ennél még tovább szeretne menni, s inditványozza, hogy Deák Ferencz bizassék meg egy nyilatkozat készitésével, mely a müvelt világ előtt ügyünk igazságát elleneink bünrovására felmutassa.

Deák F. azon véleményben van, hogy ezt egyes emberre bizni nem lehet, — különben is a ministerium dolga, melynek kezében vannak az egyes tárczákhoz tartozó okiratok. Madarász szinte az inditvány ellen szavaz, Palóczy pedig mellette.

Zákó I. A feleletre nézve osztja Madarász és Deák véleményét; de egy manifestum készitésére Európához csakugyan kivánja felszólittatni Deák Ferenczet.

Apróbb közbeszólások után a tárgy ugy fejeztetett be, hogy a szóban forgó manifestum készitésére megbizottak közé Deák, Szemere és Palóczy is besoroztattak, azon utasitással, hogy azt minélelőbb adják be.

LXII-ik ülés az alsóházban

sept. 25-én.

A ház elnöke mindenekelőtt kijelenti, hogy a ministerelnökhöz az erdélyi románok részéről egy több pontokból álló kérvény érkezett, melynek több pontjai, a ministerelnök véleménye szerint is, a ház határozata által elintézhetők levén: véleménye az, hogy a kérvényi választmány ezeket

még ma tárgyalja, s a holnapi ülésre külön adjon be róla véleményt. (Elfogadtatott.)

A minister elnök tudatja a házzal, hogy a szenttamási vár folyó hó 21-én seregeink által megtámadtatott, de be nem vétetett. Veszteségünk emberekben meglehetős nagy, de nem annyi, hogy az által az ottani erő érezhető gyöngülést szenvedett volna. E tárgyban — mond a jelentő elnök — részletes tudósitások vannak Mészáros L. fővezértől, Beöthy királyi biztostól, gr. Ráday G. és Horváth A. főispánoktól, — de minthogy jövőre szükséges intézkedéseket foglalnak magokban, felolvastatásuk nem kivánatos. Csupán azt kivánja kiemelni a jelentéstevő elnök, hogy Mészáros L. vezérőrnagy, személyesen vezetvén az ostromot, a legnagyobb bátorság példaképét mutatá. (Éljen Mészáros!)

Bezerédy I. inditványt tesz, hogy a hűbéri viszonyok tárgyalását a ház folytassa.

Tar K. az inditványt oly értelemben ellenzi, miszerint még most azt sem tudjuk, kinek adunk, és kiét adjuk. Egyébiránt szólónak azon hozzátétele, hogy a haza mostani körülményeiben leginkább a magyar nemzetiség, és különösen a nemesség szerez legnagyobb érdemeket, meglehetős ingerültséget szült, s mind b. Eötvös, mind Irányi részéről visszautasittatott, mig az elnök fel nem hivá a házat, hogy felállás által ezen eredménytelen vitának véget vessen.

Egyébiránt b. Eötvös az inditványt azért nem pártolja, mert most csupán egy érdek, egy gondolat lehet: ez a haza és szabadság megmentése. És szóló hiszi, hogy szabadságunk csak most lesz igazán állandó, miután az nemcsak ajándok, de vérünkkel szerzett, megérdemlett tulajdon. Most minden kérdés vonuljon háttérbe ezen nagy kérdés előtt.

Deák F. okul hozza fel az inditvány mellőzésére, miszerint most a ház többi tagjai hivatalos kiküldetésben eltávoztak, — pedig az inditványban foglalt tárgyhoz ezeknek is szólójuk van. Ha határozat nem hozatott is, de a ház

hangulata legközelebb azt mutatá, hogy ily fontos tárgyban mostanában, mig a dolgok fordulnak, nem tanácskozunk stb.

Az elnök kijelenti, hogy a ház, harmadnap előtti határzata mellett, miszerint ily tárgyakba most nem bocsátkozik, — tovább is megmarad.

Gr. Festetics mint szemtanu Sz.-Tamás ostrománál, előadván a háznak, miként mind a sorkatonaság, mind seregeinknek egyéb része kötelességét a legdicséretesebben teljesité, kiemeli Mészáros L., hadügyminister rettenthetetlen bátorságát, emliti, hogy felé 36 ágyugolyó repült, élteért mindenki remegett, csak ő maga nem; egy alkalommal, hogy seregét rendbe szedje, a csatornán átusztatott stb. Kivánja, hogy a ház köszönetét nyilvánitsa irányában jegyzőkönyvileg (közhelyeslés). Az elnök eztvégzésül kimondá.

A rablók által koldusbotra jutott Debelliács helység lakói a háztól segélyt kérnek.

Gyürky P. főispán a kormány által némely zavarok lecsendesitése végett megyéjébe küldetvén, maga mellé Joannesco I. képviselőt kéri. Az engedelem megadatott.

Ezzel az ülés eloszlott.

XVIII-ik ülés a felsőházban.

sept. 25-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése után Szentgyörgyi az unio iránti törvényjavaslatokkal foglalkozott bizottmánynak véleményét előbb elmondá, aztán elolvasá. Csupán a közigazgatás és igazságszolgáltatás iránti javaslatra volt a választmánynak észrevétele. És pedig az elsőre, hogy a 4. §-ba e szavak igtattassanak: „Azon havasok pedig, melyekről bebizonyitható, hogy hatóságtól, községektől, családoktól vagy magánosoktól elvétettek, azonnal visszaadassanak.“ A másodikban pedig 1752 év helyébe 1755 tétetett. E módositások rövid vita után elfogadtatván, többi pontok a bizottmány véleményéhez képest változatlanul maradtak.

Fölolvastatván ezután az urbériségi kármentesitésről szóló törvényjavaslat, egyhangulag bizottmányhoz utasittatott, melynek tagjai: gr. Majláth A., Lonovics, b. Wenkheim B., Pázmándy D., Somsich, Pongrácz, b. Perényi Zs., gr. Teleki J., gr. Nádasdy L., gr. Esterházy M. és gr. Szapári J.

Végre b. Perényi Zs. a Bécsben volt küldöttség eljárásáról tevén jelentést, fölolvasá az osztrák országgyülés elnökének azon levelét, melyben a küldöttség kivánatának irásban beadásra utasittatik, valamint a magyar küldöttségnek erre adott válaszát.

Pázmándy D. sajnálja, hogy a küldöttség el nem fogadtatott. Most ez iránt határozatot kellene hozni, mit azonban addig nem tart tanácsosnak, mig nem tudatik, mikép fognak a képviselők intézkedni. Miután pedig ez sem ezen, sem más fontos határozatokról a házat nem tudósitja, legalább a ministerium adhatna fölvilágositást. Véleménye szerint tehát a ministerelnök volna megkérdezendő.

Mi általános viszhangra találván, az inditványozó, b. Perényi Zs. és gr. Esterházy M. azonnal kiküldettek.

Rövid idő mulva visszatérvén, Pázmándy D. jelenté a ministerelnök válaszát, miszerint maga levén, mindig megjelennie lehetetlen. Azonban nála minden estve 6 órakor a képviselők nehányai összejövén, ezek tudósitják a gyülésekben történtekről. Czélszerü volna tehát a felsőháznak is némely tagokat megbizni, hogy ott megjelenjenek.

Elnök a most eljárt küldöttséget kivánja ezzel is megbizatni. — Elfogadtatott.

LXIII-ik ülés az alsóházban

sept. 26-án.

A jegyzőkönyv olvasása után több idemenekült horvát atyánkfia folyamodványában segedelmet kér a háztól. A ház részvéttel fogadá a kérelmet, s a ministerium által intézkedni fog.

Ezután Boczkó D. békési képviselő alapitványa jelentetett be a háznak, miszerint azon 5000 pftot, melyet a haza oltárára tett, hozzá csatolván a már kamat fejében kifizetett 125 pftot, örökre a hazának ajándékozza oly végre, hogy annak kamataiból évenkint 5 közvitéznek adassék segély, kik a haza ótalmazásában megcsonkitattak, vagy az ez ügyben elvérzett katonák, honvédek és nemzetőrök családai gyámolitassanak. A kamatok hova forditásáról a ministerium évenkénti számadással tartozván a háznak. A ház e nemes tett iránt méltánylását jegyzőkönyvileg kijelentvén, az alapitványt a pénzügyministeriumhoz utasitja.

Nyáry. Magyarországgal, és meglehet a dynastiával is vétkes játék üzetik, melynek eredménye a magyar nemzetiség, de még hihetőbben a . . . . . megsemmisitése lehet. Ezt több izben kimondtuk, de a cselszövények összefüggését nem tudtuk; ezt azonban most a gondviselés kezünkbe juttatta. Jellachich táborából több Bécsbe küldött levél elfogatott; egyikében Latour bécsi hadminister felszólittatik Jellachich által, hogy igéretét teljesitse s küldje minélelőbb az ágyukat, azon Latour, ki nem régiben polgári és katonai becsületszavára állitá, hogy sem a szerbekkel, sem Jellachichchal semmi összeköttetésben nem áll. Felszólitja hát a ministerelnököt, hogy azon leveleket terjeszsze a ház elibe.

Elnök. Átnézés után a ministerelnök közlendi a házzal.

Irányi. A ministerelnököt megkérdetni kivánja, van e intézkedés téve Pest felülről megtámadása ellen? Jelenti azt is, hogy Pestvárosa az egész fővárosi nemzetőrséget a kormány rendelkezése alá ajánlja.

Tanárky G. mint szemtanu jelenti, hogy Kossuth Lajos felszólitó szavára tömegestül tódul össze a fegyveres nép, s a kormányt felszólittatni kivánja, hogy ezen lelkesedést késlekedés által lehangolni ne engedje.

Palóczy L. mint a kérvényi választmány elnöke előadja az oláhok panaszait, hogy az uj törvények jótétemé-

nyeiben az erdélyi aristocratia miatt nem részesülhetnek, hogy ámbár az urbéri viszonyok megszüntek, mégis 20 éves uri követelésekért exequáltattak; a nép barátjai tömlöczre hányatnak, biráik megbotoztatnak; velök mint marhákkal bánnak; papjok agyonlövetése boszulatlanul hagyatik; a katonaállitás oly szigorral üzetik, hogy fiaik kénytelenek megszökni stb.

Kérésök: hogy nemzetiségök biztositassék; a katonai esküformába e helyett: „a magyar alkotmányra" tétessék: „Magyarország minden polgárai szabadságára." Drágos képviselő ezt később oda igazitá: „a magyar álladalom és alkotmány függetlenségére." Továbbá kérik, hogy a szökevényeknek adassék salvus conductus a visszatérhetésre. A püspökök magyarázzák meg az oláh papoknak: mi az alkotmány stb.

A választmány véleménye: küldjön ki a ministerium egy, 3 részrehajlatlan tagból álló választmányt, melynek egy tagja a népnél jó hirben álló oláh születésü egyén legyen. Ezek szedjék össze a panaszokat, s a ministerium a mennyiben a törvényhozás közremunkálását igényli, terjessze a ház elibe.

Debelliács szerencsétlen lakóira a választmány véleményezi, hogy a ministerium gyüjtsön számukra rögtön országos segélyt. Az első szükségeket illetőleg adjon az országos pénztár is, mennyit lehetséges.

A választmány kiküldetését mindenki pártolá. Pálfy J. akként formulázza, hogy a választmányban vegyen részt egy királyhágóntuli, egy királyhágón inneni, és egy román tag. A kinevezés történjék a ministerium által. Ambrus Szerb Tivadart ajánlja. Pap Zs. a királyhágón tuliak közül id. Bethlen Jánost.

Az elnök jelenti, hogy a románok iránti törvényjavaslaton az unio-bizottmány keresztülment s kinyomatása iránt az intézkedés megtétetett.

Az ülés eloszlott.

LXIV-ik ülés az alsóházban

sept. 27-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése után az elnök a ministerelnök meghagyásából jelenté, hogy a kérdéses leveleket a Jellachich táborából egy csapat katona vivé, kiket a somogyi kanászok megtámadván, a leveleket elvevék, és a kir. biztoshoz vivék. (Éljenek.) A levél több mint 300 db; a biztosok az érdekesebbeket ide küldék. Három közülök igen fontos, és fel fog a ház előtt olvastatni. A többiek nem oly fontosak, hogy a felolvasást megérdemlenék, de mivel az egészre némi felvilágositással szolgálnak, kinyomatnak és átadatnak a közönségnek.

Zákó jegyző olvassa a leveleket:

I. Cs. kir. hadügyminister és tábornagy, a Mária Terézia katonai és több rendek vitézének, valós. b. t. tan. és kamarás gr. Baillet-Latour Tivadar urnak.

Főszálláshely Kiliti, a Balatonnál. Sept. 23. 1848.

A minő háladatos vagyok excellentiád kegyes gondoskodásáért, az ujabbi pénzküldeményt illetőleg, épen oly sürgetőleg vagyok kénytelen excellentiádat ismételve minélelőbbi s elégséges mennyiségért megkérni a mellettem levő hadi pénztár számára. Jelenleg Ausztria közügyeért munkálkodó seregeimmel Magyarországban vagyok; vérző szív nélkül nem terhelhetem az egy részben ártatlan népet jobban, mint egy ily nevezetes sereg átvonulás[illegible]tal már terhelve van, de a szükséges pénz nélkül egy lépést sem tehetek tovább, mert valamint a népnek, úgy a katonaságnak hangulatát is meg kell tartanom, mit azonban pénz és az élelmi szerek árának rögtöni és pontos megfizetése nélkül nem tehetek. A szükséges pénz mennyiségét jelenleg tudatnom lehetlen, mert ezt seregem naponkénti szaporodása és a slavoniai sereg eddigi meg nem érkezte miatt magam sem tudom.

Számitásom szerint azonban a tiszta ellátási szükség october havára legalább 200,000 p. ft, a termesztményekkeli ellátás pedig 400,000 pengő ftra, s igy összesen 600,000 pftra rúghat, és én bátor vagyok excellentiádat alázatosan kérni, méltóztassék ezen összeget legfelebb a jövő hónap 1-sö napjáig mulhatlanul megrendelni, miután a már Ausztria jó ügyeért megkezdett működésemnél a cs. kir. hadügyministerium segélyére számolhatok, és számolni jogositva vagyok, excellentiád által annálkevésbé hagyathatom el, mert különben ennek, ezen ország, a sereg, s az egész ausztriai monarchiára a legborzasztóbb következései lehetnének.

Mihelyt seregeim egyesülnek, nem mulasztandom el a szükséges mennyiséget utólagosan tudatni. Jellachich s. k.

II. B. Kulmer Ferencz urnak. Bécsben a vadembernél, a karinthiai utczában.

Főszálláshely: Kiliti, sept. 23. 1848. Kedves barátom! Jól tudod, mily nehézségekbe kerül egy sereget rögtönözni. A magyarok által rajtunk elkövetett igaztalanság, s azon törekvés, hogy a monarchiát fentartsuk, hozta a határőrvidékiek tömegét Fehérvár kapui elé. A magyarok mindent fanatizálnak, s a magyar seregeket, sajnos! oly annyira fanatizálták, hogy reményünk, mely szerint azt hittük, miként a sorkatonaság nem fog ellenünk harczolni, nem teljesedett. Nem tagadhatom, hogy borzadok a gondolattól, a huszárokra ágyút irányoztatni; ez által talán örökös szakadás okoztatnék a seregben; ha tehát szándékoznak a manifestumot kibocsátani, történjék ez minélelőbb, hogy késő ne legyen. Azt hiszem, hogy Bécsben csak erős elhatározásba kerül, s a jó ügy győzni fog. Édes barátom! csaknem bizonyossá tevének, hogy mihelyt seregeink Magyarországba jőnek, a rendes aerarialis ellátásban részesülendenek. Azon reménységgel biztatnak, hogy szellemi erővel fognak istápolni; hidfogatot (Brückenequipage), 12 fontos lovas üteget is reméltem kapni, most már csaknem késő; az országban kenyeret csak kevés helyt lehet kapni, s ezt is igen nagy nehézséggel; ott, hol a katona illetőségét pontosan meg nem kapja, nehéz fegyelmet tartani. — Nem hiheted, mennyit kell kiállanom, de örömmel teszem, meggyőződésemből, és a jó ügyért. Tegnapelőtt Beőthy-Szapáry kiséretében zöld, veres és fejér lobogóval ellátott Kisfaludy nevü gőzösen István főherczeg Szemesre jött; fel akartam keresni, de nem engedték meg, épen nem engedték meg. A főherczeg becsületszót becsületszóra halmozott, de az emberek azt hitték, hogy a nép még is erősebb a becsületszónál, s hogy daczára a főherczeg kétségbeesésének, magokkal vihettek volna. Elég az hozzá, hogy nem bocsátottak a főherczeghez, s igy az értekezésből semmi sem lőn, de különben sem lett volna az értekezésnek eredménye, mert habár a nádor isten tudja mit igért volna is, nem feküvék benne alkotmányos garantia, az országgyülés vagy a ministerium mindent desavouzirozhatott volna; de egyébiránt is minek az az alkudozás, az nekem nincs természetemben; 3—4 nap alatt megtörtént a véres elhatározás! Va benissimo! Pest és Fejérvár között nagy tömegek öszpontosulnak, ez ugyan nem sokat tesz, de, mint mondám, fenmaradd a keserü feladat: a császári seregekre lőni. A magyar ezredek az országba jőnek, a németek kimennek, és a még itt levők nem tudják magokat miként viselni, kinos állapotban vannak. Rántassanak ebből ki, s minden meg van nyerve. Tehát édes barátom! Aranyat! s mi még több: határozott nyilatkozatot. Élj boldogul, régi barátod Jellachich s. k.

Apropos. Add ezen czikket egy bécsi lapba. Melyikbe? választásodra bizzuk.

III. Rodein őrnagy Gróf Latour bécsi hadministerhez irt magánlevelének másolata.

A Siófoki táborból, sept. 23. Jó, kegyes nagybátyám! Táborkarunk főnöke Zeisberg tábornok kegyesen megengedé, hogy ezen levelet kézbeadás végett neki átadhassam, mely alkalmat örömmel használok, hogy némely hireket közölhessek. Mostanig egy kardcsapás nélkül nyomultunk előre, s nem csalódom azt állitván, hogy Pestre is ellentállás nélkül fogunk bemenni, hatalmunk tekintélyes (imposant), és a democraticus párt iránt a népben semmi sympathia nincs; seregeink vitéz vezérünkért lelkesülnek, mi szerencsések vagyunk, hogy magunkat ismét becsületes katonáknak érezni szabad, s reményljük, hogy a többi ezredek is hozzánk csatlakoznak, miután istenemre

mondom, az ügy, mely mellett felkeltünk, szent és igaz; én csak attól félek, hogy azon demagog-convent Pesten eloszlik, hogy mi az embereket nem találandjuk meg. s akkor a béke ismét csak egy pillanatra lesz helyreállitva, mert Kossuth és társai nem fognak felhagyni szándékukkal, mig meg nem semmisittetnek. Eddig mindenütt a legnagyobb készséggel fogadtatánk. Julia anyjánál van Tabon, a bucsu mindkettőnknek nehéz volt, mind a mellett hiszem, hogy az elválás, ha dolgaink igy folynak, nem leend hosszú, miután Julia mihelyt a tábori életnek vége lesz, rögtön hozzám akar jőni. Egyébiránt mindketten örülünk, hogy pillanatra a lengyel garnisontól, melyet a magyar ministerium számunkra rendelt, megszabadultunk. Elmenetelünk előtt néhány nappal vevény mellett irtam neked, és Boxbergnek, mely levélhez Julia egy neked szóló billetet csatolt, hol arra kér, hogy csillagkereszt-rendjét átküldeni, s egyelőre előlegezni méltóztassál, mig alkalma nyilik adósságáért eleget tenni. Miután a különben oly pontos Boxbergtől 8 levelemre nem nyertem választ, azt kell feltennem, hogy a levelek elvesztek. Jelenleg a kivülről történtekről mit sem tudunk, mert sem leveleket, sem hirlapokat nem kapunk, talán lehetnél oly kegyes Boxberg által néhány eseményekről tudósitani. Kegyességedbe ajánlott kézcsókolásom mellett mély tisztelettel vagyok stb. Rodein őrnagy.

Kubinyi F. A manifestum-készitő választmány ezen irományokat czélszerüen használhatja.

Zákó I. Ezen leveleket közölni kell a fejedelemmel, és közölni az ausztriai nemzettel; ezekből megtudhatják, honnan származik pénzügyökhöz a deficit, és hogy itt a democratia elnyomása, és az oligarchia helyreállitása czéloztatik.

Ágoston. A levélből kitünik, hogy Jellachich elhatározott, követeli a háztól, hogy ne legyen kevésbé elhatározott. Azon gyalázatot nem érheti meg a magyar, hogy Jellachichchal alkuba bocsátkozzék; ő vele nem lehet alkudozni, hanem visszaverni. — Most az ideje, hogy valahára a manifestum Európához kibocsáttassék.

Elnök. A ministerelnök megkeresett, hogy az ülést, mivel hadi tudósitások érkeztek, egy óráig függeszszem fel. Igy hát az ülés egy órára felfüggesztetik.

Szünet után, az elnök jelenti, hogy a ministerelnök két iratot küldött hozzá; egyiket a királytól, másikat a nádortól. Mindkettő bizottmányi ülésben fog tárgyaltatni, azért a karzatok ürüljenek ki.

Éjfél előtti 11 órakor ismét ülés tartatott.

Elnök. Az ülés megnyittatván, meg kell jegyeznem,

a ház előtt, hogy ma estve több képviselő urak összejövén, tanácskozmányt tartottak, és miután az országnak helyzetét oly nyomasztónak találták, hogy az üléstartást nem lehetne mai napról elhalasztani, felszólitottak — a szabályok értelmében aláirva egy ivet 31 képviselő urak — üléstartásra. Következőleg, hogy most mi legyen tárgya a mai ülésnek, mindenesetre azon követ uraktól függ, kik felszólitottak, hogy még ma ülést tartsak, — méltóztassanak előadni.

Madarász L. Egyik vagyok azok közül, kik az elnököt tanácskozásaink folytán aláirásommal is felszólitottam, hogy még ma e házban képviselői ülést tartson. E kivánatunknak tette alapját egyrészről azon tény, hogy Magyarország nádora nádori hivatalát letette; másodszor tette azon felülről leérkezett egyik irat, melylyel Batthyány ministeriuma el nem fogadtatott, hanem annak helyébe Vay Miklós báró hivatott fel ministerium alakitására; harmadszor, mely leginkább tevé tanácskozásunk alapját, azon szinte Bécsben sept. 25-én „Ferdinánd" névaláirással kelt leirat, mely Magyarország népeihez szól, és mely leirás, noha eredetében az elnökminister ur által visszavétetett, mégis tanácskozmányunkban közöttünk felolvastatott. Felolvasom azon leirást, hogy azzal indokoljam, miért láttuk szükségesnek, hogy a jelen komoly perczekben e ház ülést tartson. (Felolvassa.)

A 2-ik proclamatio ugyancsak Ferdinánd neve alatt németül szól a hadsereghez, melyben felszólitja a hadsereget, miként elhagyott zászlójokhoz, mely alá felesküdtek, térjenek vissza. Ez igy szól: (Felolvastatik.)

Már most uraim, képviselők, épen ezen felolvasott okleveleknél fogva engedjék meg, ha polgári kötelességem egyik legkomolyabb pillanatában, midőn a felülről fenyegetéseket törvényteleneknek nyilatkoztatva, én ezen királyunk aláirása alatt kelt iratot érvénytelennek nyilatkoztatom. (Helyes.)

Ki kell tehát a háznak nyilatkoztatnia, hogy azon

egyén Magyarországban semmiféle haddal nem parancsol, és ki kell nyilatkoztatni egyenesen s elhatározottan, miként mindaz, ki parancsának engedelmeskednék, szinte törvénysértőnek tekintetik. Azt hiszem, szükséges a perczeket felhasználni, és kötelessége a háznak, teljes számmal biztosokat kinevezni, kik a hadsereghez lemenvén, a ház ezen határozatát tudassák vele.

Kossuth L. (Kárdosan lép fel a szószékre.) Fegyveresen jelenek meg a képviselőházban e perczben, nem azért, mert tökéletes meggyőződésem szerint e hazának megmentése végett, mindnyájunknak karjára és fegyverére szükség van; hanem azért, mert vasárnapi bejelentésem szerint odavoltam a népfelkelés rendezésére. Három nap alatt nehány népesebb városokat, Czeglédet, Kőröst, Kecskemétet, Abonyt és Szolnokot személyesen megjártam, s mondhatom, hogy a magyar népet e hon megtartására s az alkotmányos szabadság biztosítására elannyira késznek találtam, hogy csak öt helyről is már részint kiindult, részint rendeltetése helyére ért, részint útban van, és 24 óra, az utolsó rész pedig legfölebb 48 óra alatt odaér 12,000 ember körülbelől. (Éljen.) Hanem kötelességemnek véltem, mielőtt a rám bizott munkálkodásban tovább eljárnék, tájékozni a körülmények iránt magamat, s azért ma visszajöttem pár órára, és mély megütközéssel értesültem azokról, miket az előttem szóló követ felolvasott. — Mi a nádornak lemondását, s a ministerelnök által proponált ministerium meg nem erősitését illeti, erről majd azután fogunk tanácskozni; most én hát csak arra szoritkozom, mire nézve az előttem szóló képviselő inditványt tett. Egyszerün szólva tisztelt képviselőház, mert nem akarok dictiózni, gr. Lamberg Ferencznek ministeri ellenjegyzés nélkül Magyarország hadseregének és fegyveres csapatjainak főparancsnokává kineveztetése röviden annyi, mint a magyar alkotmánynak eltörlése, és igen ügyes fogás arra, hogy a hadsereget, melyet ha más vezérek vezéreltek volna, már eddig egy pártütő sem tapodná az el-

árult szegény árva hazának földét; ügyes fogás, mondom, hogy a hadsereg, mely lelkesülve van a törvényesség s a haza iránti hűség érzetétől, a győzelem perczében állittassék meg, midőn semmi árulással nem tudják megállitani, és kezére játszszák egy parancsnoknak, kit ministeri ellenjegyzés nélkül az alkotmány felforgatására neveztek ki! Ez a taktika, és mit akarnak vele elérni? A felolvasott iromány ban megvan: az ausztriai birodalomhoz tartozó magyar és egyéb tartományok egységét stb. Hát hol van megirva, hogy Magyarország valaha az ausztriai birodalomhoz tartozott? Továbbá ki van fejezve világosan, hogy az első Magyarország kormányzatát akarja semmivé tenni, a második Magyarországot kitörölni a létező nemzetek sorából. Tehát az előttem szóló képviselőnek inditványával egyetértve, rögtön — kérem a styluson most ne méltóztassanak scandalisálódni — feltettem egy határozatnak javaslatát, melyet kivánnám, hogy a ház fogadná el s tenné közhirré nyomban, és addig egyebet ne csináljunk, mig e dolgot közhirré nem teszszük. Részemről csak annyit nyilatkoztatok ki, ha netalán a háznak többsége, sőt egyetértése nem követné, mert lehetetlen feltennem, hogy egy ember akadhatna, ki azon igen világos dolgot, miszerint Magyarországon a király semmi rendeletet ministeri ellenjegyzés nélkül nem adhat ki, kétségbevonná, részemről legalább kinyilatkoztatom, hogy én, mint a népnek egyik képviselője, ha valaki az ilyen módoni kormányzatot érvénytelennek nem nyilatkoztatná, magam részéről tenném meg a protestatiót Magyarország alkotmányának eltörlése ellen (éljen), mert érdemetlennek tartanám magamat a székre, melyen ülök, ha, mint nemzetnek képviselője azon perczben, melyben tudomásra jön, hogy Magyarország alkotmánya felforgattatik, isten és világ előtt fel nem szólalnék s meg nem mondanám a nemzetnek, hogy én egyik szegény, de hű képviselője a népnek azt mondom, hogy az ilyen királyi rendelet érvénytelen, hogy annak engedelmeskedni senki sem tartozik. (Helyes.) Tehát, ha méltóztatnak

megengedni, felolvasom alázatos javaslatomat. A határozat ily formán szólhatna:

A nemzet képviselői a nemzethez és különösen az országbani hadsereghez és mindennemü fegyveres csapatokhoz.

A f. évi pozsoni országgyülésen alkotott III. t. cz. 3. §-ában ez foglaltatik:

„Ő felségének bármely rendeletei, parancsolatai, határozatai, kinevezései csak ugy érvényesek, ha a Budapesten székelő ministerek egyike által is aláiratnak.“

Ezt a király elfogadta, helyeselte s megerősitette, a törvénybe iktatott ezen szavakkal:

„Mi Első Ferdinánd isten kegyelméből ausztriai császár, Magyar- és Csehország e néven ötödik királya stb. stb a fenérintett törvényeket — és — az azokban foglaltakat helyeseknek, kedveseknek és elfogadottaknak vallván, hozzájok királyi megegyezésünket és jóváhagyásunkat adtuk, s azokat királyi hatalmunknál fogva elfogadtuk, helybenhagytuk, helyeslettük és megerősitettük, biztositván a hü Karokat és Rendeket a felöl, hogy minden fenbeiktatott törvényczikkelyekben foglaltakat, mind mimagunk megtartjuk, mind pedig minden más hiveink által megtartatjuk stb stb.“ Ferdinánd m. k. (királyi pecsét). Ellenjegyezve gróf Batthyány Lajos által.

Igy szól a törvény, mely Magyarország kormányzatának törvényes önállását és felelősségét biztositja.

Ezen törvény szerint ő felségének a királynak minden oly rendelete, parancsa s kinevezése, mely a Budapesten székelő ministerek egyike által is aláirva nincs, érvénytelen, s az ily érvénytelen rendeletnek engedelmeskedni: törvény- és alkotmánysértés.

A nemzetnek ő felsége által országgyülésre egybehivott, és a nép által szabadon választott képviselői tehát megütközéssel tapasztalták, hogy ő felségének nevében Bécsből sept. 25-éről ministeri ellenjegyzés nélkül kelt s Magyarország népeihez és a Magyarországbani hadsereghez intézett, nyomtatott nyilatkozványok adattak ki, melyek szerint: minden Magyarországon levő hadi seregek és akármily nemü felfegyverkezett csapatok gróf Lamberg Ferencz tábornagy főparancsnoksága alá rendeltetnek.

És mivel ezen állitólagos rendelet, Budapesten székelő magyar felelős minister által aláirva nincs: — az tehát az 1848: 3-ik sarkalatos törvényczikk szerint merőben érvénytelen.

Mivel ő felsége, a királyi szavával szentesitett ugyanazon 1848: 3-ik t. cz. szerint a végrehajtóhatalmat nem másképen, mint csak a törvények értelmében, független magyar ministerium által gyakorolhatja.

Mivel: ha ministeri ellenjegyzés nélkül kiadott rendeletek által kormányoztatnék az ország, s nem a felelős ministerium utján kinevezett főparancsnok kezeibe adatnék az országbani hadsereg: ez annyit tenne, mint Magyarország önálló felelős kormányzatát megsemmisitni, az ország alkotmányát felforgatni s a nemzet szabadságát elnyomni.

Annálfogva a nemzet képviselői, azon kötelességnél fogva, melylyel az ország alkotmányának megőrzésére kötelesek, ezennel a fentebb érintett s ministeri ellenjegyzés nélkül kelt állitólagos királyi rendeleteket, ha azok nem

koholt irományok is, törvényteleneknek, érvénytelenekek, és semmit érőknek nyilatkoztatják.

Gróf Lamberg Ferenczet a Magyarországbani hadseregek és akármily nemü fegyveres csapatok főparancsnokságától ezennel a törvény s alkotmány nevében eltiltják.

Az országbani minden hadseregnek s akármily nemü fegyveres csapatoknak, tábornokoknak, hadi és várparancsnokoknak, tiszteknek, és fegyveres vitézeknek a törvény nevében megparancsolják: hogy gróf Lamberg Ferenczet főparancsnoknak elfogadni, őt annak nézni és tekinteni, s neki mint ilyennek engedelmeskedni ne merészeljenek; hanem az ország törvényéhez és alkotmányához esküvel fogadott kötelességek szerint hivek maradjanak.

A nemzet képviselői a törvényre, s azt szentesitő királyi esküre támaszkodva, kinyilatkoztatják, hogy gróf Lamberg Ferencz, ha az országbani hadsereg s akármily nemü fegyveres csapatok főparancsnokságát elfoglalni merészlené, s az országbani hadsereg és fegyveres csapatok összesen és egyenként, ha őt főparancsnoknak elfogadni, s neki mint ilyennek engedelmeskedni merészelnének, az alkotmány és nemzeti szabadság felforgatásának bünébe esnek.

A nemzet képviselői kinyilatkoztatják, hogy mind zon akár polgári, akár katonai hatóság avagy hivatalnok, ki a fenérintett érvénytelen s alkotmányfelforgató állitólagos királyi rendelet sikeresitéséhez, vagy annak terjesztéséhez segédkezet nyujtana, magát az ország törvényes alkotmánya felforgatásának bünében részesitené.

A nemzet képviselői kinyilatkoztatják, hogy valamint magukat az ország alkotmányának sértését, hallgatólag el nem türni köteleseknek érzik, ugy az ország alkotmányának csonkitlan megőrzését az összes nemzet törvényszerüségétől megvárják.

Ezen határozat a ministerelnök és a képviselőháznak honvédelmi bizottmánya által azonnal közhirré teendő, a legsebesebb uton, minden hatóságoknak, s különösen a pártütő és lázadó ellenség előtt álló vitéz hadseregnek és fegyveres csapatoknak megküldendő, melyeknek alkotmányhozi hüségétől és vitézségétől megvárják a nemzet képviselői, hogy e szegény elárult magyar hazát az azt megtámadott fegyveres ellenségtől, bátor győzelemmel, haladék nélkül megmentsék, s megtisztitsák; — s ezzel magokat a magyar haza és törvényes szabadság megmentőinek dicső nevére érdemesitsék.

A ministerelnöknek s a honvédelmi bizottmánynak határozatilag meghagyatik, hogy az ország védelmét s minden védelmi pontjait az alkotmány iránti hüségnek, biztositsák.

Senki máskülönben az alkotmány felforgatása bünének sulya alatt cselekedni ne merészeljen.

Kelt a képviselőháznak 1848. september 27-én tartott törvényes ülésében. Pázmándy Dénes m. k., elnök. Záborszky Alajos m. k., jegyző.

(Mindnyájan felállván helyeikről, közegyetértéssel elfogadják.)

Elnök. Nem kiván senki szólani? (Nem.) Tehát Kossuth képviselő által inditványozott határozathoz a ház felállással hozzájárulását nyilvánitván, azt a ház végzésének ezennel kimondom.

Kossuth. Annyit adok még hozzá, hogy ezen határozatnak szétküldését a ministerelnök és a ház honvédelmi bizottmánya nyomban eszközöljék. Nem tudom, jól vagyok-e értesitve, hogy a ministerelnök nincs Pesten. Ebből tehát az következnek, hogy a honvédelmi bizottmány effectuálja a határozatot, és nyomassa ki. Bátor volnék még egy határozatot alázatosan inditványozni, a mi annyiból áll, hogy a biztosoknak kiküldetése iránt név szerint ne méltóztassék a ház határozni, hanem a honvédelmi bizottmányt ugy megbizni a biztosok kinevezésére, hogy a háznak akármelyik tagja, kit e végett felszólitand a bizottmány, a megbizást rögtön elfogadni kötelességének tartsa.

Elnök. A határozat elfogadtatván a ház által, Kossuth képviselőtársunk második inditványára nézve felszólitom a házat, nyilatkozzék arra nézve, hogy ezen határozatnak végrehajtása a ministerelnökre és a ház által kinevezett honvédelmi bizottmányra levén bizva, miután a ministerelnök nincsen jelen, tehát a honvédelmi bizottmány rögtön intézkedjék. A kik ezt elfogadják, álljanak fel. (Mindnyájan.) Tehát hogy a hadsereg közé ki vigye meg ezen határozatot, arra nézve Kossuth inditványa az volt, hogy a hat tagból álló honvédelmi választmányra levén a végrehajtás bizva, mondassék ki, hogy azok menjenek el, kiket meg fog bizni a választmány. (Elfogadjuk.) Ha nincs senkinek ez ellen észrevétele, tehát végzésképen kimondom. Van-e még valami tárgya a mai ülésnek? (Nincs.)

Kossuth. Tárgya ugyan volna. Nevezetesen bátor volnék kérdezni, hogy hivatalosan a ház előtt fekszik-e a nádornak lemondása?

Elnök. A csak a tanácskozmányban olvastatott fel. A ministerelnök visszakérvén az iratokat, nála vannak. Tehát ha holnap az ülés megnyittatik előbb, mintsem a ministerelnök visszatér, az iratokat a ház elébe nem lehet terjeszteni. Egyébiránt ma a tanácskozmánynak az volt határozata, hogy holnap 10 órakor jöjjünk össze, és ha a minis-

terelnök addig megjön, nyilt ülés lesz, mert lesz tárgy, ha pedig nem jön meg, akkor a ház tanácskozmányba fog összeülni, és ha más tárgy adná elő magát, melyre nézve a háznak bizottmánya szükségesnek tartaná a nyilt ülésben hozandó határozatot, akkor nyilt üléssé változik át, ebben történt a megállapodás.

Kossuth. Azt akarom mondani, hogy ha előttünk feküdnék a lemondás, minthogy igen fontos dolog, mihamarább kivánnék intézkedni. De megvallom, mindenek felett szükségesnek tartom azt, hogy az annyi bajjal, gonddal és áldozattal összeteremtett lelkes magyar hadsereg ne engedtessék áldozatul semmi ármánynak. És azért a határozatnak végrehajtását legszükségesebbnek tartom. Azért voltam egyike azoknak, kik ma az ülés megtartását kivánták. Egyebet nem kivánok előterjeszteni.

Elnök. Az ülésnek ma vége van — a holnapi ülésnek órája ki fog függesztetni. — Az ülés eloszlott.

LXV-ik ülés az alsóházban

sept. 28-án.

Az elnök szólni akar. Balogh J. engedelmet kér a szólásra, s előadja, hogy, mint beszélik, Budáról a koronát elrabolták, és az most sárgafekete kezekben van.

Egy idegen. Ágyukat is akartak Budáról elvinni, de mi nem hagytuk, mert nem tudjuk, hogy engedjük-e elvinni, vagy nem.

Elnök. Ha idegen avatkozik a dologba, ugy az ülést azonnal eloszlatom. A tanácskozmány nem helyesli a népboszut. A ministerelnök távollétében a hadi választmány ruháztatik fel a végrehajtó hatalommal. (Ez felállás által elfogadtatik.) Ezen választmány fog intézkedni a korona és ágyuk iránt is.

Kubinyi F. jelenti, miszerint Ürményi koronaőrt meg-

kérdezték, hogy a korona helyén van-e; ő igennel felelt és d. u. 5 órakor a koronát megmutatni igérte.

Elnök. A ház mindezt a választmányra bizza.

Ezzel az ülés eloszlott.

XIX-ik ülés a felsőházban

sept. 28-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése után az elnök a képviselőknek b. Lamberg kinevezése iránti határozatát bemutatván s felolvastatván, ennek tárgyalása id. Pázmándy D. inditványára közakarattal azonnal tartandó titkos ülésre tétetett át.

LXVI-ik ülés az alsóházban

sept. 29-én.

A honvédelmi bizottmány d. u. 1 óránál előbb meg nem jelenhetvén, az ülés 1 órakor kezdődött. Az elnök jelenté, hogy a felsőház az erdélyi törvényjavaslatot két kis módositással elfogadá; jelenté továbbá, hogy a Pozsonyvárosi honvédelmi egyesület küldöttséget küldött hozzá, mely meghozá a népgyülés azon határozatát, miszerint a háznak bizalom szavaztatik, s egyszersmind kéretik, hogy hazánk nehéz körülményeiben a ház e város iránt is tegye meg a szükséges intézkedéseket.

Kossuth. Óhajtandó, hogy Pozsony város példáját a honvédelmi egyesület alakitásában, s az alkotmányhozi ragaszkodásában honunk többi városai is kövessék. E város biztosságáról gondoskodni kell. A ministerelnöktől 2 ágyut kértek, a választmány ezenkivül küldött még négyet. A honvédelmi választmány teendője igen sok levén, jó volna tagjait szaporitani. — A tegnapi szerencsétlen eseményre bocsásson ki a ház nyilatkozatot, mely a királynak megküldessék, s melyben a ház ezen esemény feletti roszalását jelentse ki; jelentse ki, hogy ily következése van, ha fen a törvény nem tiszteltetik, s hogy ő felsége ne engedje nevét

törvénytelenségek elkövetésére használtatni. Pest városa pedig tartson ez esemény felett szigoru vizsgálatot. Az efféle föllépéseknek elejét kell venni; tegnap Pestről 2,000 nemzetőrnek kellett volna táborba menni, de ez esemény következtében itthon maradtak, azt mondván, hogy családjokat ótalmazni kell. — Mi a honvédelmi bizottmány szaporitását illeti, csatlakozzanak ahhoz az álladalmi titkárok.

Irinyi. A tegnapi eseményt szinte nem helyeselheti, hanem a dologban csak formahibát lát; Lamberg megérdemelte a halált, de ilyesmit nem az utczán kellett volna elkövetni, hanem forma szerint elitélni. Nem tartja helyesnek, hogy e részben a parlament intézkedjék, s felszólitsa Pest városa hatóságát, hogy vizsgálat történjék.

Kossuth inditványa elfogadtatik.

Kossuth. Főfeladat a honvédelmi erő szaporitása és a fővárosnak nyugodt hangulatban való tartása. Rendelkezéseink a tábori eseményektől függnek; azért senki se adjon hitelt a keringő hirnek. Minden órában jő tudósitás a táborból; ha valami fontos történik mindjárt tartunk ülést. E szerint az ülések idejét nem lehet bizonyosan meghatározni, hanem vigyázzanak rá a képviselő urak, mikor tartatik ülés. A fegyverek s lőszerek kormányzatával Lanner őrnagy bizatott meg. Jelenleg 20,000 puskacső, és 4000 puskaágy van készen; ezeket csak össze kell rakni.

Nyáry jelentette, miszerint a forradalmi csarnokba gyülés volt hirdetve, azért, hogy a táborba menjenek, és a sárgafekete generáloktól számot kérjenek, kik Jellachich ellen nem akarnak harczolni. Az ifjuság becsületére legyen mondva, igen kevesen jelentek meg. Szóló felvilágositá őket, mondá, hogy senkit se gyanusitsanak, hogy őket ily küldetéssel senki sem bizta meg; hogy ha minden ember kormányozni akar, megszünik a rend és tág kapu nyittatik az ármánynak. Ha ezen fiatal emberek oly nagy tüzet éreznek magokban, soroztassák be magokat az önkénytesek közé. (Tetszés.)

Balogh J. rágalomnak nyilvánitja a „Pesther Zeitung“ azon kitételét, hogy ő szólitotta volna fel az embereket Lamberg elfogatására.

Ezzel az ülés eloszlott.

XX-ik ülés a felsőházban

sept. 29-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése után olvastatik a képviselőháznak mai napon hozott s átküldött határozata, melyben gr. Lamberg Ferencz tábornagynak történt meggyilkoltatása felett a képviselőház őszinte sajnálkozását s roszszalását, egyszersmind a tényt elkövetők feletti vizsgálat megrendelését kijelenti, s ezt a ministerelnök által ő felségének feljelenteni kivánja. — A felsőház tagjai a képviselőház e részbeni határozatát magokévá tették.

LXVII-ik ülés az alsóházban

sept. 30-án.

Elnök. Előre is kinyilatkoztatom a ház előtt, hogy jelenleg Pesten sem valami bizonyos állandó kormány, sem pedig ministerium nem levén, jelen állomásnál fogva azokat, melyek tudomásomra estek, csak annyiban fogom közölni, a mennyiben szükségesnek tartom. Értesithetem a házat, hogy tegnap délelőtti $^3/_4$11-kor Jellachich Fehérvárról egész erejével lerohanván, legelső sorba állitotta legjobb és legbátrabb fegyvereseit, és igy jobb szárnyunkat legnagyobb erővel, táborunk közepét kisebbbel, balszárnyunkat pedig legkisebbbel, de mindenesetre egész erejével megtámadta. Elsőben, a mennyire értesülve vagyok a borsodi őrseregnek 2 százada lévén megrohanáshoz közel, az visszavonult, azonban összeszedvén magát az egész zászlóalj, szuronyrohammal előrement, és az ellenséget hátravonulásra kényszeritette (éljenek), majd azután Jellachich összeszedvén német lovasságát, nagy tömegben neki vitte támadásra felállitott gyalogságunknak, lovasságunk nem messze levén onnan, készen várta a csatát, s honvédi tüzéreink, kik a völgyben

állottak, egy dombra sietve felugratván, a legrémitőbb tüzzel fogadták, annyira, hogy a vasasok nemcsak hogy ki nem vihették az atakot, hanem huszárainknak nem is maradt idejök arra, hogy velök harczoljanak; minek következtében a tüzelés után amazok a legnagyobb zavarba jövén, minden rend nélkül visszaszaladtak. És igy reggeli 11 órától esti 6 óráig, kevés szünettel, csaknem folytonosan uj és uj megtámadásokat vertek vissza seregeink a legnagyobb bátorsággal és elszántsággal (éljenek); értesitve vagyok különösen arról, hogy Moga vezérőrnagy a legnagyobb eszélyességgel és a legnagyobb elszántsággal, és mellette hideg megfontolással tett a csatatéren minden oly intézkedéseket, melyeket csak szükségesnek tartott, és melyeket kivánt siker is koronázott. (Éljen.) Ugy szintén minden tisztek, valamint a német tüzérek is, kik ugyanazon ezredbe valók, melynek egy része az ellenségnél van, a legnagyobb elhatározottságot mutatták. (Éljenek.) Igy folyván le a tegnapi nap, esti 6 órakor csaknem egészen elhallgatott az ágyuzás, és az ellenség visszavonulóban volt; azonban ő nem vonult vissza erejével a centrum felé, hanem jobb felé huzódott. Ekkor tanácsot tartván seregeink vezérei a biztosokkal együtt, attól tartottak, hogy az ellenség Csákvár, Bia, és Bicske felé seregeinket netalán tulszárnyalhatná, s ekként Budát más oldalról megrohanhatná; tehát elhatározták, hogy Mártonvásárra fognak visszanyomulni, azért leginkább, mert először a fővárost féltették egy Handstreichtól, másodszor azért, mert állásunk még jobb, mint ott volt, de harmadszor azért is, mert azon hir terjedt el némi foglyok által, hogy a horvátok ügyesek levén az éjjeli megrohanásban, őket megrohanhatják; tehát Mártonvásárra parancsoltatott a hátrálás, mely jó rendben megtörtént, kivevén az utósó csapatot, hol az éjjeli sötétség miatt, midőn egy osztály lovasság a gyalogságra bukkant, azt mint ellenséget fogadta; azonban ez is kiegyenlittetett, s a visszavonulás a legnagyobb rendben megtörtént, itt ki levén mindenki a maga helyére rendelve,

éjfél után a maga helyét kiki elfoglalta. — Jelenthetem még azt is, hogy alulról, mind Földvárról, mind más vidékekről azon erő, melyeket összepontositani lehetett, nem érkeztek ugyan a csatatérre, de tudósitásaink vannak arról, hogy okvetetlen megérkeznek s a mai napon történendő csatában részt fognak vehetni, és igy uj erőt adhatnak seregeinknek. Szomorú hirképen csak azt mondhatom, hogy Ivánka őrnagy vigyázatlanságból, vagy inkább az ellenségnek alávalósága által elfogatott, elfogatott pedig akképen, hogy ő legvitézebben harczolva, az ellenségnek előtte álló colonjait a mocsáros völgybe szoritotta annyira, miként azt lehetett gondolni, hogy azon osztály fegyverét fogja letenni, és magát megadja; ekkor a roham közben az ellenség egy zászlóaljából kiállott egy tiszt, és fejér kendővel jelt adott, — mi a katonáknál békének vagy megadásnak a jele; — elég az hozzá, hogy Ivánka odament és beszélt a tiszttel egy pár szót; Ivánka visszajött; és kezdte ujra rendezni az ostromot, ekkor ismét egy másik tiszt jött ki fejér kendővel, Ivánka ismét odament, s oly vigyázatlan volt, hogy azon középponton, mely a két ellenség között ki volt jelelve tul ment, s a tisztnek intésére néhány legény az ellenség sorából kiugrott, s Ivánkát körülfogták; magokkal vitték, s az egész sereg elrohant zászlóaljával együtt minden rend nélkül; üzőbevenni őket nem lehetett, mert közel hozzájok egy nagyobb erő volt felállitva, melyhez csatlakoztak. Ezt tehát mint szomoru hirt mondhatom, mely részint vigyázatlanságnak, részint minden tekintetben árulásnak következménye. — Az éjjel azon választmánynak két tagjával, kik még a városban jelen vannak, a városházánál összetültünk, s a következő intézkedéseket tettük. Elsőben a város belbékéjére mind azt, a mi tehetségünkben áll, megtettük; a nemzetőrséget lábraállitottuk; Buda várának megőrzésére nézve is tettünk rendelkezéseket; másrészről küldöttünk nemzetőrségi huszárcsapatot Bia felé, valamint gyalogságot is, nehogy az ellenségnek valami kis csapata erre té-

vedvén, reménytelenül valami zavart csináljon a városban. Azonban azt gondolom, semmi sem történt, mert ha ellenséget vettek volna észre, bizonyosan visszajöttek, vagy tudomásunkra adták volna; ezen oldalról tehát veszély nem fenyeget. — Egyébiránt tegnap 10 óratájban megérkezvén 450 legényből álló sárosi és hevesi önkénytesek, ezekhez még hozzá rendeltük a német legiót, továbbá a Prinz-Preusen-ezredből 80 legényt, azután a Hunyadilovasokból egy részt, és a Zrinyicsapatokból hasonlóképen egy részt, és igy összesen mintegy 8—900 embert. Éjjel levén azonban az idő, miután ennek rögtöni elintézését szükségesnek tartottuk, ezen csapatoknak összehivására valami különös nagy allarmot rendelni nem lehetett, következőleg csak annyiban szedettek össze, a menyiben az éjnek ideje megengedte. Ezen csapatoknak vezérőrnagyságát magára vállalta Szász őrnagy ur, a kit én mindenesetre becsületes, bátor és komoly elszánt embernek találtam, ő a legnagyobb szivességgel fogadta el a vezérséget. Ők tehát azonnal megindultak és éjjeli 2 óra tájban a hidhoz voltak parancsolva hogy el fognak menni Ercsibe, onnan pedig hova küldettek? azt a ház előtt kitárni nem szükséges. A papiroson tehát 8—900 embert kik elmentek összeszámláltunk, de azt gondolom 6—700-an bizonyosan elküldettek. Ennyit a csatatérről. — Egyébiránt jelenthetem még a háznak, miként minden tudósitások összevágnak abban, hogy itt nem annyira katonai erőre van már szükség, mint inkább tömegekre; következőleg azt akarom csak a háznak kijelenteni, miként azon néhány tagból álló választmány véleménye szerint szükséges, hogy ezen tömegekbe minél több ember vonuljon mindenfelől mindennemü fegyverrel, a mit az isten az embernek adott, vonuljon Budára, s minél hamarább induljon Pestről, hogy hova? azt Budán a zárt parancsban meg fogja találni. Ez a választmánynak véleménye. A mi a táborból érkezett, minden egybevágó hirek után azt mondhatjuk, miként az ellenségnek annyira meg van törve

bátorsága, hogy arról is kaptam tudósitást, bár nem egészen hiteleset, de hihetőt, hogy midőn Jellachich csatarendbe állitotta embereit, mikor látta, hogy emberei nem voltak elegendőképen a harczra lelkesedve, a hátulsó kolonnal a maga embereit csapattüzzel folytonosan lődöztette, nem golyóval, hanem csak a nélkül, a mint ez szokás olyankor, midőn a vezér nem igen bizik az első csapatokban, azért, hogy ezek két tüz közé szorulván kétségbeesés közt kénytelenek legyenek harczolni. Ha ennyire ment a dolog, nincs egyébre szükség, mint tömegekre, mert ezen kis és vitéz sereg mindig visszaveri ugyan az ellenséget, de ha nem lesznek tömegek, akkor az ellenség nagyobb seregét jobbra balra szétosztja, a kisebb seregekkel mindig védelmi állapotba kell magát helyezni, s igy soha támadólag nem működhetik. Tehát ez azon teendő, a mi iránt intézkedni kell. Azt gondolom, Pesten igen sok ember van jelen, a kik ezt előmozdithatják. Már a követek közől is jelentkeztek többen Pálffy vezérlete alatt. Most is, hogy a terembe jöttem, 150 ember érkezett. De ezenkivül van itt még sok ember, ki e napokban ugy sem tehet a hazának sok szolgálatot. Tehát a választmány nézete az, hogy Pesten rögtön népgyülés rendeltessék, hol minden ember fel fog szólittatni, hogy a ki kezét lábát birja, a fegyvernek minden nemével gyülekezzen össze, valamelyik piaczon, és legyen készen az indulásra, hogy hova menjenek? azt a ház előtt nem mondhatom meg, hanem meg fogja ezt tudni az elinduló tömeg azon vezértől, ki alkalmasint Földváry lesz, vagy ha ő nem, helyette más, a ki zárt parancscsal fog a hidon átmenni, fogja a tömeggel tudatni rendeltetésének helyét.

Csak arra kérem a ház tagjait, hogy igy állván a dolog, mig jobbra vagy balra el nem dől, az üléskedést nem tartom szükségesnek, hanem a követek közől, kik el nem mehetnek, méltóztassanak együtt lenni, kik pedig elmehetnek, jó szolgálatot tesznek; a mennyire lehet, rendes katonaságot is rendeltünk melléjök, ott tudtára van adva a ve-

zérőrnagynak, az is fog melléjek katonát adni, hogy magokat veszélynek ki ne tegyék, de délután 2 óráig mindenesetre el kell menniök. Az ülésekre nézve, ha az ütközet ránk nézve szerencsésen üt ki — mit a tegnapi eredmények után, ha oly tömegeket lehet oda felvinni, okvetlen siker fog koszorúzni mind a tiszteknek, mind pedig a biztosoknak és futároknak egyhangu jelentések szerint, — akkor az országgyülés azon órákban és napokban, a mikor a bizottmány, vagy a Bécsből visszatérő ministerelnök szükségesnek tartja, rögtön össze fog hivatni. Azon nem várt esetben ha itt elvesztenénk az ütközetet, azt fogom tenni, mit a körülmények javasolnak, kik itt leszünk, össze fogunk jőni, mert a nélkül, hogy mindent meg ne próbáljunk, Pestet elhagyni nem fogjuk. Ha elhagyta a nádor, elhagyták többen, én elhagyni nem fogom addig, mig csak nem látom, hogy jelenlétem már semmit sem használ (éljen), s azt gondolom, ezzel nem a magam, hanem az egész ház nézetét mondom ki. Most tehát semmi egyéb nincs, mint szétmenni, lelkesitni mindenkit, s összegyüjteni a sereget. Hová fognak menni, megtudják, ha általmennek Budára.

D e á k F. az elnöknek azon előterjesztését, hogy ez a képviselőtest most végkép el ne oszoljék, annyira szükségesnek látom, hogy én azt még egy rendelkezéssel szeretném megtoldani. Azt hiszem, hogy akármily csekély számu legyen is a ház, csak existáljon, jobb lesz, mintha absolute elmosódik, vagy bevégzi üléseit és szétmegy. Törvények felett tanácskozni ugy sem fog, hanem a ministerelnök nincs itthon, a végrehajtóhatalom tettleges gyakorlásával egy bizottmány van megbizva, azt hiszem, a bizottmánynak is nagy segitségére leend, ha ezen testületnek akármi része itt marad, hogy arra mindig számitni lehet. Legyen az akármi csekély számu, csak legyen, mert az egy törvényes tekintély, mely minden egyes esetek fölött, mikor a bizottmány kivánja, intézkedhessék. S azt gondolnám, kik itt maradnak, ne várják azt, hogy az elnök vagy bizottmány hivja össze

őket, hanem mindennap reggel és délután is bizonyos órában jelenjenek meg itt, s ha csak a bizottmánytól izenetet nem kapnak, hogy a bizottmány semmit sem akar velök közölni, tartózkodjanak együtt. Ez szükséges, mert sokszor a bizottmány a felelősség könnyitése végett is kivánhat velök valamit közölni, de az is meglehet, hogy az itt maradottak közül egyes tagokat ide vagy oda kiván küldeni, vagy valamire felhasználni. Kik tehát most el nem mennek, tartózkodjanak necsak Pesten, hanem mindig jelenjenek is meg itt, ez azon hely, hol a bizottmány őket mindennap meg fogja találni bizonyos órákban, ha pedig rendkivüli időben akarja összehivni, tegyünk oly rendelkezést, hogy megtaláljanak bennünket.

Elnök. Lehetne talán azt mondani, délelőtt 10 órakor, délután 5 órakor. (Helyes.)

LXVIII-ik ülés az alsóházban

oct. 1-én.

Elnök. Jelentem, hogy a tegnapi jegyzőkönyv nem készülhetett el.

Mi a csatatérről vett hireket illeti: mindazok, melyeket közelebbi ülésben előterjesztettem az ellenség visszaveréséről, tökéletesen állanak hiteles kutforrásokból vett tudósitások szerint.

Lehet mondani, hogy az ellenség, bár számra sokkal nagyobb, de moralis ereje azt lehet mondani, semmi.

Embereink, katonáink minden kivétel nélkül, a vezértől kezdve lefelé a legutolsó közlegényig el vannak határozva: (és ez nem puszta szó, hanem méltóztassanak ugy venni, mint bevégzett tényt) vagy a csatatéren hullani el, vagy pedig győzni. (Éljenek.)

Móga vezéraltábornagy urnak tegnap körülményesebben érkezett jelentésének, mind magyar, mind német nyelveni kinyomatásáról a választmány rögtön intézkedett. Ezen jelentés fel fog olvastatni a ház előtt.

Egyébként ezen jelentés következtében a választmány

nevében még némely előadandóim lesznek, melyeket azon jelentés felolvasása után fogok röviden néhány szóval a ház elébe terjeszteni.

Ludvigh olvassa Móga vezérőrnagy urnak a miniszterelnök urhoz intézett jelentését:

„A mint már méltóságodnak jelentettem, parancsnokságom alatt levő táborommal Velencze melletti Sukoró helységénél vettem állomást, hol is az ellenséget vártam, egyszersmind Falka helységét egy lovas osztálylyal, és Seregélyes tájékát a tartalék dandárság által tartottam figyelemben. Az ellenség ma reggel fél tiz órakor jobb szárnyamat öt zászlóaljjal és egy ágyuüteggel élénken megtámadta; én ellenébe a tolnai nemzetőrséget, Vása- és Ernestezredbeli zászlóaljat, egy részét Ivánka őrnagy önkényteseinek és a Miklóshuszárokból egy osztályt állitottam. Az ütközet három óra folyásán tul tartott, és az ellenség mindenütt visszaveretett. A csata alatt déli 12 órakor a csapatnak bal szárnya az ellenség közepét több ágyukkal és egy röppentyüüteggel élénken lövöldözte.

Az ellenség lovassága, és a gyalogságnak számos rohamcsapatjai elkészültek állásunk megtámadására. Egy nagyon jól czélzott tüzelése három ágyutelepünknek felelt az ellenség ágyuzásának. A tüz két óráig tartott, mialatt a jobb szárny az ellenséget az ütközetben harcziasan visszaverte, ágyuink az ellenség derekának ágyutüzelését hallgatásra kényteték. Ezután az ellenség több sorai készültek az előre küldött csatározói által a támadást seregünk derekára intézni, azonban ellene küldettek gr. Lázár 1-sö honvédi zászlóalj őrnagyának térkutatói (tirailleurs), kik tüzelésök által az ellenséget győztesen visszanyomták, minek következtében a felállitott sorok a tüzérségnek igen czélirányos tüzelése folytán magokat visszavonták.

Ezen ütközetben alkalmuk volt magokat kitüntetni, Perczel őrnagy vezérlete alatt álló tolnai nemzetőrségnek, egyszersmind a Vása ezredének és Ivánka őrnagy serege egy részének. — A derékban az 1-sö honvédzászlóalj, és a borsodi önkénytesek; ugyszinte dicséretes megösmerést érdemelnek mindannyi tüzéreink.

Seregünk azon része is, mely az ütközetben részt nem vett, az ütközethez a legjobb akaratot és legnagyobb bátorságot tanusitá, — és az ellenség ágyutüzelései daczára, mely a második sort is érte, tántorithatlanul s félelem né.kül állott.

El nem hallgathatom erélyes és tevékeny működését a sor parancsnokainak, névszerint Holcsá vezérőrnagynak, és Milbock a Vása ezredesének, Kissnek a hannoverai-huszárok ezredesének, ki a legnagyobb ágyutüzelés alkalmával szüntelen oldalam mellett és kiséretemben volt, és a jobb szárny bátorságát élénkité.

A tábori karom vezére Kolmann 52-ik ezredbeli százados előrelátó és felette czélszerü intézkedései, tovább karsegédem Anakker őrnagy fáradalmaik által magokat kitüntették.

A pesti nemzetőrsereg részéről mint sebes lovagok, mellém rendelt urak közül b. Luzsinszky Ottó, gr Andrássy Gyula, gr. Almássy és többen, parancsaimnak köröztetése által az ütközet alatt magokat érdemessé tették, ugy gr. Szapáry Antal is minden csatánál jelen volt, és magát szorgalma által czélszerüen használtatta.

Az ellenség veszteségét bizonyosan meg nem határozhatom, de mégis legalább 100-ra mehet a halottak és sebesültek száma; részünkről a mostanig vett beadványok szerint hét halott, 37 sebesült egyén, és öt agyonlőtt ló van.

Ámbár seregünk egy teljes győzelmet vivott ki, minthogy magát első állásában megtartotta, mégis katonai nézetből ezen ütközetnek eredménye csekély; ellenben annál nagyobb erkölcsi hatást tett az uj csapatra, a menynyiben helyét első megütközés alkalmával diadalmasan meg tudta tartani. — Móga s. k. altábornagy."

Elnök. Igy állván a dolgok, tisztelt ház! a bizottmány azt határozta, hogy a ház által a seregnek átalánosan méltányló elismerés mondassék ki. (Közhelyeslés.) Különösen pedig vonatkozzék ezen méltányló elismerés azon egyénekre, kik részint ezen jelentés, részint a táborból vett más tudósitások szerint magokat személyes bátorság, vitézség és hazafiuság által kitüntették. (Éljenek.) Ezek között különösen szükségesnek véli a választmány, hogy Móga vezér urnak a ház által a méltányos elismerés vitéz vezérletéért kijelentetvén, mellette mondassék ki az, mit a ház, gondolom, 7 vagy 8 nappal ezelőtt határozott, hogy mindazon hadseregben szolgáló honfiak, különösen a vezérek, és igy ő is, ki jelenleg a hadat vezérli, ha azt a nemzetnek szerencsésen és vitézül bevégezni sikerül, nemcsak a nemzetnek hálás elismerését vonandja maga után, hanem ezen kivül kétségtelenül a nemzethez illő anyagi jutalommal is fog jutalmaztatni. (Elfogadják, mindnyájan felállnak.)

Megemlitendőnek véli a választmány azt is, hogy Kolmann százados urnak, ki az egész csatarendet (ordre de bataille) készitette, és a legnagyobb erélylyel járt el már Kiss vezérlete alatt álló aldunai táborban is, és jelenleg is mind ügyességét, mind fáradhatlan buzgóságát tüntette ki, a ház hálás elismerését mondja ki. (Közhelyeslés.) És ezentul az intézkedés előléptetése iránt megtörténvén, miután a táborban folytonos fáradsága van, ezen áttétele neki az altáborból ide több költségekkel jár, a ház által részére 500 darab arany jutalom adassék költségfedezésre. (Közhelyeslés. Éljen!)

Ezen elvet s eljárást, azt gondolom, a háznak jöven-

dőre nézve is a multkor hozott határozatnál fogva követni kell, hogy azon férfiakat, kik magokat a csatatéren elhatározott vitézséggel kitüntették, nemcsak szóval, hanem tettekkel is meg kell jutalmazni. (Helyeslés.)

Mindez egyszersmind proclamatióul fog szolgálni a hadsereghez. Ha ezenkivül még más buzditó proclamatiót fog a ház határozni, a választmány igen szivesen veendi. Addig is mindaz, mit előadtam, szerkezetbe foglalva fel fog olvastatni a ház előtt és ha méltóztatnak elfogadni, rögtön kinyomatván, leküldetik a táborba, és ott mind Móga vezér urnak, mind Kolmann százados urnak, tudtul fog adatni.

Egyébiránt addig is, mig ez megtörténik, szükségesnek tartom részemről, először: miután a választmány kevés tagjai lehetetlen hogy a folytonos munkát meggyőzzék, Mészáros Lázár hadügyminister, ki az aldunai táborból visszaérkezett, mint a ki különben is ministeri állásban van még most, a ház határozatánál fogva adassék azon választmányhoz (helyes); másodszor, hogy az ezen dolgok vezetésében eddig is sikeresen működött Szemere Bertalan urat is méltóztassanak ezen választmányhoz rendelni. (Helyes.)

Ha mindazokhoz, miket előadtam, és különösen azon proclamatióhoz vagy inkább határozathoz, felolvastatása után, a ház hozzájárul, akkor felhivom a házat arra, hogy felállással méltóztassék akaratát kijelenteni. — Először azonban ezen határozat szerkezetbe foglalva fog olvastatni a ház előtt. Ludvigh olvassa azon határozatot:

Határozata a nemzet képviselőinek a folyó évi september 29-én kivivott győzelem iránt.

A képviselők háza örömmel és megelégedéssel értesült azon diadalról, melylyel seregeink sept. 29-én Jellachich ellenséges táborát visszaverték.

Örömmel értesült azon vitéz magatartásról, mely átalában az egész tábort lelkesitette, s hálát mond annak a haza nevében, és azoknak, kiket a fővezér különös kitüntetésre méltóknak tartott, milyenek az egyes hadcsapatok közül az 1-ső honvédzászlóalj, a borsodi, a tolnai önkénytesek, Perczel Miklós őrnagy vezérlete alatt, Vása ezredének és Ivánka őrnagy csapatának egy része és összes tüzéreink.

Egyesek közül Holtsche vezérőrnagy, Mühlbeck és Kiss ezredesek, Anacker őrnagy s táborkari segéd, gróf Lázár őrnagy és Makk tüzéri főhad-

nagy ; továbbá b. Luzsinszky Ottó, gr. Andrássy Gyula, gr. Almássy Dénes, gr. Szapáry Antal, kik mindnyájan vezérlék, és buzgón élénkiték a hadnak bátorságát.

Elhatározza egyszersmind a képviselők háza különös köszönetét Kolmann táborkari vezérnek, ki előrelátó és kiszámitott intézkedései által mind itt, mind a bánáti hadviselésben jeles érdemeket szerzett magának, és minthogy áttétele nem járt anyagi áldozathozatal nélkül, annak némi pótlékául részére 500 darab arany kifizettetni rendeltetik.

Elhatározza a képviselők háza végre, és főképen köszönetét Móga altábornagy és fővezérnek s a mint egyrészről mind ügyességében, mind hazafiui akaratában bizodalmát fejezi ki, hogy a hazát s a nemzetet ez igazságtalan és nemtelen háborutól megmenti, czélszerüen alkalmazván azon hazafiui erőt, melyet a haza rendelkezésére bocsátott, ugy másrészről várja és ohajtja az alkalmat, hogy a nevezett altábornagy és fővezérnek kivivandó diadalát akképen jutalmaztassa meg, hogy neki az kedves, és a nemzethez, mely azt el fogja határozni, méltó legyen.

Büszke a képviselők háza az összes katonaság elhatározott vitézségére. És megvárja a nemzet nevében, hogy vezérei és tisztjei iránt bizalommal, és szoros engedelmességgel fog viseltetni. A katonának hazaszeretet, bátorság és a fegyelem fentartása legszorosabb kötelessége.

Kelt Budapesten, a képviselőháznak 1848. évi october 1. napján tartott üléséből. Pázmándy Dénes m. k. a képviselőház elnöke. Ludvigh János m. k. a képviselőház jegyzője.

Elnök. Arra hivom fel a házat, mindezen intézkedéseket méltóztatnak-e elfogadni. (Mindnyájan felállnak.)

E szerint a határozat kinyomatván, estére bizonyosan a táborban leend. Azon követ urakat, kik magokat szivesen ajánlják arra, hogy ezen határozatot el fogják vinni a táborba, felkérem, méltóztassanak a választmányban a város házánál megjelenni.

Egyébiránt, hogy ez Móga vezér urnak tudtul adassék, és más részről, hogy némely strategicus állásokról, melyeket itt a centrumban kell tenni, intézkedés történjék ; szükségesnek vélte a választmány, hogy mindjárt ma reggel Nyáry Pál a táborba kimenjen, és ezeken kivül arról is tegyen intézkedést, hogy a tábor élelmi szerekkel az eddiginél jobban elláttassék.

Ezentul jelentem a háznak azt is, hogy ez ülést jelenleg igen sokára nem huzhatjuk, legfölebb is még fél órára, mert azon idő alatt is, hogy az ülés foly, sok munkát mulasztottunk el.

Minő strategiai intézkedéseket tett a választmány, azt nyilvánosság elébe hozni czélszerünek nem látom. (Nem szükség !)

Még azt akarom a háznak jelenteni, miszerint annyival inkább óhajtom, hogy az ülés rövid ideig tartson, mert magam is a vezérekkeli értekezés végett el fogok menni a táborba.

Ezen ülésben még Pálfy alelnök, ki a táborban volt, fogja értesiteni a házat a csatáról. Ezentul Mészáros L. hadügyminister urnak lesz némi előterjesztése. Ezen kivül, ha nincs valami sürgetős, igen kérem a házat, ne méltóztassanak más tárgyakra kitérni.

A visszavonulás után eleinte az igen nagy eső, mely lehet mondani, felhőszakadás volt, eltikkasztá nehány órára seregünket; azonban reggel nemcsak csatarendben, de egyszersmind nagyobb elhatározottsággal állottak; különben erejök naponként, sőt óránként szaporodik, a választmány intézkedései által (köztetszés) Ivánka őrnagy, a ki cselszövénynyel fogatott el, Jellachich elébe vitetett, kivel több ideig beszélt, eleresztetett azért, hogy neki néhány napi fegyvernyugvás eszközöltessék ki; egyébiránt maga elismerte Jellachich azt, hogy seregeink vitézsége, bátorsága s elhatározottsága olyan, hogy seregei legnagyobb számát véve, vele semmi esetben vitézség, bátorság s elhatározottságra nézve nem vetélkedhetik, s a tegnapelőtti csata rá nézve történt rosz kimenetelét ennek tulajdonitva, maga elismerte. Ez megtörténvén, a mint értesülve vagyok, ott fegyvernyugvás is köttetett, azonban ezen fegyvernyugvás a biztosok beleegyezésével történt, hogy meddig fog tartani ezen fegyvernyugvás, azt a ház előtt kinyilatkoztatni jelenleg nem tartom szükségesnek. Egyébiránt ebbe a kormánybiztosok beleegyezvén, ha mi nem is tartottuk volna czélszerünek, de bizonyosan oly okoknak kellett előfordulni, melyek következtében magok a kormánybiztosok, s a ház által kiküldöttek beegyezésével történvén, reánk nézve káros semmieset-

re nem lehet. Ezek lévén előterjesztéseim, most Pálfy alelnök kiván még némelyeket a csatáról a ház előtt jelenteni.

Pálfy J. Uraim! ezelőtt néhány nappal, megvallom nagyon vérző kebellel éltem azon perczeket le, melyektől magamat megfosztanom nem lehetett, s én elcsüggedtem hazám jövője fölött. Lementem a táborba, részt vettem az ütközetben, végig ott voltam, s két dologról győződtem meg. Én, a ki mondhatom, pessimista voltam, mélyen meggyőződtem, hogy hazám veszve nincs, s nem lesz; másrészről meggyőződtem, hogy katonaságunkban elkezdve a vezértől a legutolsó közlegényig bátran bizhatunk, mert felszentelték magokat a hazának, minden jövő iránti reménység nélkül. Láttam az ütközetet kezdetétől végéig, s azon intézkedéseket is, melyek tétettek, nem sokat értek ugyan hozzád, e a mi keveset értek, abból meggyőződtem, hogy jobban intézkedni s jobban exequálni nem lehetett volna. Jellachich serege nagyitás nélkül, legalább kétannyi mint a miénk; mégis a legnagyobb élénkséggel folyt részünkön az ugynevezett előőri csata, a mieink mindenütt jól viselték magokat és szerencsés tactica által a fővezér előőrségét visszavonta azon remény alatt, hogy Jellachich által tömegekben fogna megtámadtatni. És Jellachich igen is bement a cselbe, de egyik megtámadást a másik után a mieink mindig vitézül visszaverték, és ezen szolgálatban a tüzérség tette a legnagyobbat, mert bámulatos gyorsasággal s eredménynyel működtek, a nélkül, hogy az ugynevezett puskatüzelésre szükség lett volna a hátulsó csapatoknál. A tüzelés délutáni 4 óráig tartott, s ekkor megszünt, azért, mert seregeinknek reggeli 6 órától délutáni 4 óráig étlen szomjan talpon kellett állani, nem azért, mintha élelmi szerekben szükséget szenvedett volna, hanem, mivel idő reá nem volt, tehát seregeink megfáradva voltak, egyik ok ez volt, másik az, hogy Jellachich seregének oly szerencsés helyzete volt, hogy megfáradott és reggeli 6 órától délutáni 4 óráig folyvást talpon

állott seregünkkel ott megtámadni nem lehetett volna a nélkül, hogy seregünket ne veszélyeztessük.

Most arra nézve van egy pár szóm, miszerint mélyen meggyőződtem, hogy Móga vezérőrnagy, s a többi tisztek magukat minden legkisebb utógondolat nélkül, testestől lelkestől a haza szolgálatára ajánlották fel. Kimondom, hogy Móga vezérőrnagyot egy Pestről érkezett levél, mely az ő személyét kellemetlenül érintette, nem mondom a tényt, borzasztóan elkeseritette, s bár ezen levelet a megütközés előtt kapta, akkor is kinyilatkoztatta, hogy ha igaz volna is azon levél tartalma, s megtennék is velem azt, akkor is életem hazámé s nemzetemé.

Megemlitem még azt, hogy Jellachichnak egy levele érkezett, melyben a sorkatonaságot és tisztjeit felhivja zászlója mellé állani, hol annyi idők alatt külellenség ellen viv-tak. Ezen levelet a generalis rögtön megmutatta Csányi biztosnak, s többeknek is, kérdeztem generalis urtól, hogy „mit fog rá felelni," a generalis ur azt felte, hogy „most ágyuim felelnek, és ezután is azok fognak felelni." Ezt 40-en hallottuk, s ezen nyilatkozat elég arra, hogy benne bizodalmunk legyen, igy voltak lelkesülve a többi tisztek is. (Éljenek.)

Még egy megemliteni valóm van, mi a bizottmány teendője lesz, hogy nemzetőreinknek, nemcsak vitézségükért, hanem azon nélkülözésökért is, melyekre kényszeritve vannak, köszönettel tartozunk, a midőn annyi ezereket kellett kiállitani a hazának, fegyverekkel, élelemmel sat. ellátni, nem csuda, ha nemzetőreinket nem lehetett ily hirtelen mindennel ellátni, és most azon nemzetőreinknek nagy része a hideg időben vászonruhában és nagyobb része mezitláb teszi a szolgálatot akkor, a midőn a veszedelemnek minden perczben ki van téve, a nélkül, hogy legkevésbé is zugolódnék — ezért nem csak köszönetet, hanem egyszersmind anyagi segélyt is érdemel.

Mi a fegyverszünet okoztát illeti, én sem mondhatok

többet; csupán ezt: meggyőződtem mélyen, hogy e fegyverszünet szükséges volt, s reánk nézve hasznosabb mint az ellenségre. Meggyőződtem arról is, hogy katonaságunk a tegnap előtti naptól fogva, és csak is attól fogva számitva tökéletesen a magyaré, mert azon első ágyulövés, mely a két tábor t. i. a tricolor és bicolor zászlók között történt, a két sereg közt oly szakadást csinált, hogy soha mig a világ fenáll, össze nem forr.

Még egyet emlitek meg: Móga generalis, miután ő felsége Jellachichnak megparancsolta, hogy előnyomulni ne merészeljen, Móga generalis igen erélyesen megvárta, hogy Jellachich tegye az első lövést, s midőn ő ezt csakugyan megtette, Jellachichot császári rebellisnek is nyilvánitotta.

Már most uraim, önöktől engedelmet kérek ismét, hogy a táborba lemehessek, ha azonban szükségesnek látják, hogy itt a választmánynál maradjak, örömest teszem, de megvallom, örömestebb megyek oda, a hol egy szabad csapat küzd életre halálra az ellenség ellen.

Mészáros L. (Szünni nem akaró tapsvihar és harsány éljenzések között a szószékre lép.) Ha még tovább tart a taps, nem leszek képes szólani, nem pedig azért, mivel már ezelőtt a háznak bizodalma egészen lesujtott; miután a haza többet várt tőlem mintsem a minek megfelelésére magamban elég erőt feltalálhattam volna. Most, midőn keveset és csak annyit tettem a mennyit meggyőződésszabta kötelességem engedett, — midőn ezért köszönetet mondani s azt meghálálni jöttem ide, ezen szives fogadtatás által mélyen meghatva érzem magam, — még kevésbé vagyok képes szólani. Fogadják uraim legszivesb, legmelegebb, leghálásb köszönetemet: igérvén, hogy valamint eddig csekély tehetségem szerint működtem a haza javára, ugy ezentul is örömest fogom szolgálatomat a hazának felajánlani. (Zajos éljenzések.)

Egy bocsánatkérést vagyok bátor előbocsátani. A tisztelt ház ugyanis nekem köszönetét méltóztatott nyilvánitani

a végett, hogy bátran s vitézül viseltem magam. Ezen viselet nemcsak engem, hanem az egész hadsereget illeti, s azért bátor voltam a háznak köszönetét az egész hadseregre átruházni. (Közhelyeslés s éljenzés.)

Jól érzem azt, hogy sok ideig tartott veszteglésem által azon szükséges győzelem, melyet a haza kivánt és várt, — meg nem történt, és midőn legbiztosabban várta azt, mivel annyi idő alatt a hiányosság kipótoltatván, minden előkészületek megtétettek annyira, miszerint legkevesebb adassék át az eseménynek, vagy történetnek. Mindezen előkészületek mellett elkezdettük a csatát, melyet szerencsétlenül végeztünk, nem azért mintha az ellenség megvert volna, hanem azért, mert a legnagyobb készületeknek eredménye nem lett; legfeljebb csak az, hogy megmutattuk, miszerint az, ki velünk szembeszáll, nekünk ellent nem állhat. Csekély volt az eredmény, mivel elleneink oly állapotban voltak, miszerint azon erősséget, melyet maga a természet kiválasztott, — mesterségesen annyira elkészitettek, miszerint oly concentrált helyzetben vannak, melynélfogva mindenünnen, s onnan, honnan legkevésbbé várná az ember, segitséget kaphatván, — legerélyesebb törekvéseink nem idézhetik elő az ohajtott eredményeket.

Már mint előbocsátám, a táborban mindenki kötelességét megtette. Legyen az honvéd, tüzér, vagy sorkatona, mindenki legény volt a gáton, mindenki örömest csatázott, mindenki elszántan áldozta életét, és az ellenséget mindenütt a sikon visszanyomta; de az erősségnek ellent nem állhatott, s noha 12 óráig tüzben voltunk, még sem birtunk az ellenségen erőt venni, mivel neki mindig kocsikon érkeztek pótló seregek, s azon felül bennünket azon baleset ért, hogy épen akkor, midőn a legnagyobb ostromot vivtuk, s oldalban voltunk megtámadva, a székelyek az irányt elvesztették, az ostromlóknak tartották fegyvereiket, s ez volt oka, hogy vissza kellett vonulni, azonban valahányszor az ellenségtől meg voltunk támadva, az ellenséget nagy veszteség-

gel ő reá nézve s erélyesen és vitézül visszavertük. Nem lehetett azonban tovább folytatni a rohamot, mivel az ellenség folytonosan segitséget kapott, — visszavonultunk tehát, hogy mostani helyzetünket megtartsuk.

Egy hónapi ott lételem annyiban használt valamit, hogy legalább azon hangulat, mely addig egy kevéssé ingatag volt, oly erős lábra kapott, miszerint akármily ellenség merészelt szemközt jönni az ottani táborral, mely a haza vagyonát, becsületét és integritását, mint rablócsoport megtámadni merészelte — akármi ruhába van öltözve — első kötelességének tartja visszeverni.

A másik nyereség az volt, hogy legalább Bács vármegyét legnagyobb részben megvédtük, mely oly nagy mértékben viseli a táborozásnak terhét. — Az ottani haderőnk ugyan többet tehetett volna, ha a vonal nem lenne oly iszonyu hosszu, melyet megvédeni kell, az ellenség pedig öszpontositott helyzetben levén, mozdulatait könnyen megteheti, mely különben is minden ujságokkal s hirekkel el van látva a táborban, mig mi mindezekről csak igen keveset tudunk, s mondom, s ha egy helyen összepontosithattuk volna erőnket, többet működhettünk volna, és mig mi gyalog vagyunk kénytelenek minden felé menni, az ellenség kocsikon viteti magát, de mind a mellett a sikon nekünk ellent nem állhat.

Mig ezen körülmények igy vannak a Bánátban, Bácsmegyében, s a pétervári határezrednél, ezen most változtatni keveset lehet, Bács vármegyét kimélni kell azon okból, nehogy a mostan uralkodó rosz gondolkodásmód tovább harapódzék, mert ha Bács vármegyét egy részben föladva, az erőt egy helyre lehetne gyüjteni, és egy helyről kezdeni a működést, akkor talán több sikert lehetne reményleni; de miután Bács vármegyének egy része ugy is meg van rongálva, ha több vagyont is vesztene, a rosz gondolkozás mindig tovább fogna terjedni, mi bizonyosan több kárt tenne mint hasznot. Azért a mostani védelmi állapotban, me-

lyét elrendeltem, eltökéltem magamat megmaradni, magunkat elsánczolni, és később kevés erővel mozgó sereget képezni, mely által jó eredményeket várhassunk. Ez a mostani állapot. A mi a Bánátban történt, az tudva van a ház előtt. Azon szép ütközetek, melyeket az ottani kis sereg a nagyobb erő ellen tett, dicséretére válnak. Több eredményt is hozhattunk volna, ha lehetséges lett volna egyik helyről a másikra többet adni, vagy máshonnan erőt gyüjteni, mert azon szerencsés ütközetekben annyira fölizgatta az ellenfélt a részünkről nyereség, hogy több távol helyről gyüjtött magának segitséget, melynek birtokában most nyugvó állapotban van. Hanem mindenesetre erőt kell nekünk szerezni, hogy megtartván a mostani védelmi állapotot, később azután lehessen ezen helyzeten kivül egyenesen megtámadó seregekkel előnyomulni, az ellenséget t. i. fészkeiben felkeresvén; igaz hogy ez nagy nehézséggel jár, de a nehézséget nem kell ismerni, ha czélt akarunk érni. Igen nagy örömmel hallottam az itteni működéseket, noha csak ugy futtában, mint bizonytalan hireket; hanem mindenesetre oly jól hatottak, miszerint azon reménységgel táplálhatjuk magunkat, hogy midőn a magyar a maga törvényességében van megtámadva, midőn egész hazájának boldogságáról és megtartásáról van szó, birjon bármily kis erővel, nem kérdezi, hogy mennyi az ellenség ereje, hanem hogy hol van, és ezen a téren, mely egész életének legnagyobb kincsét, szabadságát és a haza függetlenségét tárgyazza, magát föláldozni mindig kész leszen. — Én a mostani helyzetemben, a mint csekély tudományom és tapasztalásom engedte, midőn a táborból eljöttem, azt meglehetős állapotban hagytam, s reménylem, hogy ezen állapot mindaddig, mig egy keveset el fognánk készülni, meg fog tartatni, seregünk addig is akármi ellenséggel is kész lesz szembeszállani. — A képviselőháznak becses bizodalmát a választmánynál működhetni, a mint hálás köszönettel fogadom, ugy tisztem szerint addig is, mig a törvényes téren,

melyen állunk, előbbre haladhatunk, minden tehetségemet örömest felszentelem. Mielőtt pedig a szószékről lelépnék, a mint magamat jó voltukba ajánlom, ugy biztositom, hogy gyengeségemen tulmenni nem tudván, azon csekély erővel, melylyel birok, mindig készen állok. (Éljen.)

Pálfy J. Még két dolgot előadni elfelejtettem. Egyik az, hogy tegnapelőtti éjjel és tegnap reggel egy kis furcsa diversiót csináltam Kemény Zsigmonddal az ellenség háta mögé, és ott meggyőződtem némiekről, a miket el nem mondok, és némi dologról a mit elmondok. A táborkörüli vidék lakosai a legjobb hangulatban vannak, de nem birnak elég instructióval arra nézve, hogy mit tegyenek. Ezeknek szükséges instructiót adni, mire nézve majd elmondom a bizottmány előtt véleményemet. Másodszor kijelentem azt, hogy két dolog nélkül lehetetlen ellenséget verni; s e két dolog: hogy a sereg bizodalommal legyen tisztjei iránt, és hogy hadi fegyelem legyen a táborban, mert ha bizodalom nincs, a lelkesedés hamuvá válik, s a hol fegyelem nincs, minden hadi intézkedések megsemmisülnek. Véleményem tehát az, hogy a hadsereghez küldendő fölszólitásba tétessék belé, miszerint minden körülmények odamutatnak, hogy tisztjeink bizodalmat érdemelnek, seregeink bizodalommal viseltessenek irántuk, mert ez sarkköve a fegyelemnek, a mi nélkül ütközetnek eredménye nem lehet.

Az ülés eloszlott.

XXI-ik ülés a felsőházban

october 1-én.

Elnök. Jelenti, hogy a jegyző táborban levén, id. Pázmándy Dénest kérte meg, hogy helyettesitse. Továbbá, hogy sokan eltávozván, a 30 számot 20-ra látná jónak leszállittatni. Végre előterjeszti a képviselőháznak a sept. 29-ki győzelem iránti határozatát, kivánván, hogy ezt a felsőház is magáévá tegye. Hogy pedig ünnepélyesebben történjék, jónak látná azt a fővezérrel tudatni.

Mind. Elfogadjuk!

Felolvastatván a képviselőház határozata, mely közben a magokat kitüntetett egyének megéljeneztettek.

Elnök. A jegyző előre formulázta a határozatot.

Jegyző olvassa, mely lényegében a képviselőkével ugyanaz, csupán kifejezésekben tér el, azon hozzáadással, hogy a felsőház azt egy küldöttség által fogja tudatni. Elfogadtatott.

Elnök. Miután az idő olyan, melyben mindenkinek, ki csak karját birja, a haza védelmében részt venni kötelessége, jónak látná, addig, mig a csata megtörténik, üléseket nem tartani, valamint a képviselők sem tartanak. Csupán azon esetre, ha a csaták istene nem találna kedvezni, kellene a teendőkről tanácskozni. Inditványozza, hogy a képviselőház elnöke értesittessék, miszerint az általok tartatni szokott tanácskozásokba a felső házat is meghivja.

Pázmándy helyesli az inditványt, azon hozzáadással, hogy ha szükséges, ülés lesz összehivandó.

Az inditvány elfogadtatván, az ülés eloszlott.

LXIX-ik ülés az alsóházban

october 2-án.

Pázmándy D. A tábor állását illetőleg jelentem a háznak, hogy az ellenséggel fegyvernyugvás köttetett, mely fegyvernyugvás holnap este 6 órakor fog kitelni.

Ezen fegyvernyugvás minden erővel arra használtatott fel, hogy seregünk szaporittassék, és a már táborban levők gyakoroltassanak.

Azt, hogy minő intézkedés történt a sereg szaporitása iránt, hogy ezen uj csatarendben felállitandó csapatok hová rendeltetnek, azt elmondani, a ház előtt felfedezni nem lehet, annyival kevésbé, mert a körülállásokhoz képest ezen intézkedések változhatni fognak; különben is minden csapat Móga vezérlete alá levén rendelve, kiben a háznak és

hadseregnek bizalma van, ő akként fog intézkedni, mint a körülmények magokkal hozzák.

Jelentem továbbá, hogy hadseregünkben a lelkesedés igen nagy, a bátorság és vitézség olyan, hogy azt gondolom, hogy a jelen seregben álló egyének semmivel sem állnak hátrább régi őseinknél, kik ez országot elfoglalták; azonban kötelességem jelenteni azt is, hogy vannak kivételek annyiban, hogy a fegyelmet nem akarják elismerni, és imitt-amott magunk emberei is rablásokat követnek el. Ennek meggátlására, nehogy az egész hadseregre homályt vessen, azt tartja szükségesnek a honvédelmi bizottmány, értekezvén vezérőrnagy urral is, hogy a ház mondja ki, hogy mindezek meggátlására statarium hirdettessék ki, és határozatilag hatalmazza fel a fővezért arra, hogy azon katonákat, kik a hadi törvényeket általhágják, a legszigorubb törvény értelmében büntesse.

Ha ezt a ház kimondja, sokkal nagyobb morális hatása lesz, mint ha a hadi törvények következtében egy pár embert agyonlőnének is; mi ezt akarjuk eltávolitani, és azt akarjuk kimutatni, miként gondolkozik a ház a magyarhoni hadseregről.

Egyébiránt a nép a vidékeken, mely elsőben a Jellachich betütését nyugodt szemmel nézte, most kezd fölébredni álmából, leginkább azért, mert Jellachich vagy nem birván fizetni embereit, vagy nem birván a fegyelmet fentartani, nagyobbszerü rablásokat követnek el; egész helységek marháit elhajtják; van egy helység, melyben ablakokat, ajtókat, és minden házi butorokat összetörtek, és a mit el nem vihettek, mint a tollakat, azokat is szélnek eresztették.

Ezek következésében a nép felébredvén, a népfelkelés magától igen szépen gyarapszik; ugy hogy mindazon küldeményt, melyet onnanhazulról, vagy Staierországból kaphatna, a nép elfoglalja. Csaknem naponkint értesülünk ilyen lefoglalásokról, s legközelebb azon tudósitás érkezett, hogy az ellenségtől a nép 7 ágyut elfoglalt. Ez leginkább mu-

tatja azt, hogy a nép maga is átlátja, mily igazságtalan volt Magyarország megtámadása, és most felébredvén álmából, sokkal csekélyebb erőbe kerül a fegyveres erőnek az ellenség ellen működni.

A háznak határozatát a tisztikar előtt felolvastam, de másrészről elmondottam a közel álló sorezredeknek. Mindezek által a legnagyobb lelkesedéssel fogadtatott. Nincs egyéb hátra, mint kinyomatni és szétosztatni.

Egyébiránt attól, hogy Jellachich azon vonalon, melyen fel vannak állitva seregeink, a fővárost megrohanhassa, ki merem mondani, hogy nincs ember, ki táborunkat megnézte, ki azt mondaná, hogy ez lehető volna. Másrészről azt hiszem, hogy Horvátországból segélyt nem igen nyerhet; mert hiszem, a horvát seregek Olaszországban szükségesek addig, mig az olasz béke meg nem köttetik; ha pedig megköttetik, akkor olyan igazságtalanságot várni nem lehet, hogy a horvát seregeknek egy részét haza ereszszék, a magyar seregeket pedig ott tartsák.

Vannak más hirek is, melyek szerint Bécsből is indittatnék ellenünk hadsereg. Erre nézve meg vagyok győződve, hogy Magyarország, különösen a képviselőház mind ő felsége iránti hűségének, mind a monarchiávali összeköttetéshez való ragaszkodásának oly jeleit adta, hogy hozzá hasonlót a história nem mutat. Mi elkerülünk minden alkalmat, mi legkevésbé is ürügyet szolgáltatna, hogy Magyarország e tekintetben más politicát akar követni. Nem lehet tehát oly igazságtalan kormány e világon, ha mind török basából állana is, hogy Magyarországot, miután négy felől is meg van támadva, még Ausztria is megtámadja. Ilyen minden oknélküli megtámadását Magyarországnak a többi hatalmak sem néznék el.

Jellachichra nézve pedig azon nézetemet vagyok bátor előterjeszteni, hogy mi ő vele magával készen leszünk rövid idő alatt.

Jelenthetem még a háznak, hogy a bizottmány tanács-

kozás alá vette azt is, hogy igy, a mint jelenleg áll a kormány vitele, természetesen sokáig nem maradhat, mert a physicai idő sem elégséges arra, hogy a minden felőlről jövő levelek következtében sok águ intézkedések megtétessenek; sőt csak a végett sem elégséges, hogy a leveleket át lehessen olvasni; következéskép, hogy micsoda lépések szükségesek e végett, azt a bizottmány tanácskozás alá vette, és ha ma nem, holnap bizonyosan a választmánynak ez. iránti véleménye a ház elébe terjesztetik, t. i. hogy mit kelljen a háznak tenni, kormány hiányában. A választmány véleménye irásban előterjesztetvén, a ház szabad tetszésétől függ elfogadni vagy elvetni, s iránta másképen rendelkezni. Kijelentem, hogy miután Batthyány ministerelnök is mind ez ideig Bécsben van, lehet, hogy sikerrel jár el, mindenesetre a naponkinti teendők iránt intézkedni kell, mit csak azért emlitek meg, ha netalán erre nézve aggodalom volna, megszüntettessék.

Jelentésem még csak az, hogy Budapest hatóságának tegnapi napon történt erélyes fellépése a népfelkelést illetőleg, nagyon dicséretreméltó. (Éljenzés.) Megértette Budapest városa, hogy ha a Martonvásár körül, vagy a netalán másutt történendő ütközetünk elveszne, azon nap, melyen a szerencsétlen ütközet történt, ez országra nézve igen gyászos nap lesz, de sokkal inkább gyászosabb napja lesz Budapest városának. Ezt felfogta a város és azt lehet mondani, hogy a kerekek e részben megindultak, s mindenki, mi csak tehetségében állott, mindent megtett és megteend; a város pedig mintegy 150,000 lakosból álló levén, tőle igen sok kitelik. Nincs egyéb hátra, mint mi a választmánynak s magának Móga vezérőrnagy urnak rendelkezésétől függ, hogy a város az ellenség elébe a legnagyobb és igen nagy erőt kiállithasson. Egyéb jelenteni valóm nincs.

Balogh J. Én egy körülményre akarom a tisztelt házat figyelmeztetni. Köztudomásból tudjuk, hogy tegnap a gőzösön sok pénzes pesti polgárok pénzükkel együtt elutaz-

tak, a gőzhajónál ugyan a nép által macskazenével tisztelteltettek meg, de ez nem kielégitő, mert részemről azt tartom, hogy mindaz, ki a veszély perczeiben elhagyja hazáját, hazaáruló, s mindaz, ki pénzét elviszi most hazájából, épen midőn a pénzre legnagyobb szükségünk van, még nagyobb hazaáruló, tehát a kormányzóbizottmányt arra kellene figyelmeztetni, hogy azon pénzes Spiessbürgerek Pest városából el ne utazzanak, pénzüket el ne vigyék, mert ez az országnak igen nagy kárára válik; ez iránt a bizottmány tegyen rendelkezést.

Elnök. A választmány nevében nem szólhatok, hanem arra figyelmeztetem a házat, hogy ha lehetne is intézkedni ily nemü rendeletekkel, de mint látjuk, a külországi példák szerint is, ezzel csak a legszélsőbb esetben kell élni, mert majd ugy járunk, mint a cholera idején, hogy a legnagyobb ovatosságot akarván kifejteni, épen ez által a legnagyobb nyugtalanság, sőt véres jelenetek is idéztettek elő. Ha egyébkint tetszik a háznak, ez iránt a bizottmányt felszólitom. (Nem szükséges.)

Kubinyi. A városi hatóság részéről egy placát bocsáttatott közre; melyben az mondatik, azt tartom hibásan, hogy seregeink minden vitézsége daczára elleneink Martonvásárig nyomultak volna. Ez félreértés, tehát méltóztassék elnök ur ezen aggodalmat eloszlatni.

Elnök. Ezen placát nekem is bemutattatott, azon kifejezést magam is valótlanságnak tartom. De Hajnik képviselő ur is egyenesen kinyilatkoztatta, hogy az nem igaz, mert Martonvásár sokkal közelebb van a fővároshoz, minthogy azon valótlan kifejezésnek hitelt adhassunk. Ezért azt hiszem, hogy ellenkező placát bocsáttatnék ki, reá nem érdemes, mert hogy áll a dolog, azt mindenki különben is jól tudja. Egyébiránt a pesti lakosság azon placátnak tartozik hitelt adni csak, melyet vagy a ház, vagy a választmány ad ki, jelenleg semmit egyebet nem bocsáthatunk ki, mert azt, hogy Jellachich tábora s a mi táborunk is miként

áll, mindenik tudja; Hajnik követ ur majd intézkedni fog, azon placátbeli kifejezés valótlanságának közrejuttatása iránt. (A statarium iránti határozat mondassék ki.) Ha a ház szükségesnek tartja, határozatba mehet. (Elfogadjuk.) Ha senkinek iránta észrevétele nincs, határozatul kimondom.

LXX-ik ülés az alsóházban

oct. 3-án.

Elnök. A közelebbi ülésben kifejtém azon nézetét a honvédelmi bizottmánynak, miszerint szükségesnek tartja az országnak kormányzata iránt mielőbb intézkedni, s hogy a bizottmánynak e részbeni nézetét rövid idő alatt a ház elébe fogom terjeszteni; azonban a körülmények oly alakban változtak, — mit jelenleg elő nem adhatok, — miszerint ezen változott körülmények következtében a bizottmány még ma nem tartotta czélszerünek az ország kormányzata iránti nézeteit a ház elébe terjeszteni. (Helyes).

Áttérve a csatatérre, először is jelentem; hogy ma este 6 órakor telt volna ki azon háromszor 24 órai fegyvernyugvás, mely Jellachich s táborunk fővezére s biztosai által köttetett; azonban, ámbár ezen fegyvernyugvásban meg volt határozva azon tér, melyen tul az ellenség nem terjeszkedhetett volna, mind a mellett mint több más eddigi tetteiből kitünt, ő nem viseli magát ugy, mint a nemzetek historiájában más becsületes érzéssel biró ellenség magát viselni szokta, mert ő a fegyvernyugvást megszegte. Időközben — mennyire értesülve vagyok — seregeinek legnagyobb részével elvonult Moor felé, honnan alkalmasint Győr felé szándékozik menni.

Erről értesittetvén a honvédi bizottmány, még az éjjel az intézkedéseket megtette, egyetértésbe tevé magát Moga hadvezérrel és a tábori kormánybiztosokkal, miszerint a tábornak egy helyben vesztegelni nem lehetvén, tegyenek oly intézkedéseket, melyek rögtön a fővárosnak ezentul is biztositására szolgálnak, részint pedig az ellenség eltávozá-

sában oly mód követtethessék, mely legalkalmasabb és legczélszerübbnek látszik. Azt, hogy e részben, mely intézkedések történtek, jelenleg a ház előtt fel nem fedezhetem, azonban nyugodjék meg a ház, hogy minden, mi csak lehetséges az értesülések combinatiója latba vetésével, megtörtént.

Jelentem továbbá, hogy vidékekből vett tudósitások szerint, különösen alföldről, hol leginkább a magyar faj lakik, a nép késznek mutatkozik Kossuth képviselő társunk (éljen!) működése következtében felkelésre, mit mindenesetre köszönettel veszünk; azonban a bizottmány nézete szerint megfordulván a körülmények, a népfelkelést csak a dunántuli kerületben lehet ezentul meghagyni, hol az ellenség jelenleg van. Eddig az ország más vidékein szükséges volt a népfelkelést rendezni azért, mert azt hittük, hogy Pest körül egy handstreich lesz szükséges, melylyel az ellenséget tökéletesen tönkre lehessen tenni; de mint mondám, megváltozván a körülmények, az ellenség elvonulván, alkalmasint hosszabb ideig fog a háboru tartani, s ekkor felzavarni oly vidékeket, hol ellenség nincsen, sem czélszerü, sem hasznos, sőt káros lenne; s pedig azért, mert az ily néptömeg fegyelem nélkül levén, azon vidékeket pusztithatnák.

Ennek következtében elhatározta a honvédi bizottmány, hogy átalános rendelet által a népfelkelés, csak a dunántuli vidékekre szoritassék, mert ott már ellenség van. A többi vidékek törvényhatóságai pedig oda utasittatnak, hogy a népet ezen felkelés alkalmával tanusitott szellemben fentartván, magát a népfelkelést tovább ne sürgessék, hanem csak ujonczokat állitsanak ki mielőbb és minél nagyobb számban, kiket mint kiképzett katonákat lehessen a valóságos hadierőhöz sorolni. — A bizottmánynak rendelete a holnapi „Közlöny"-ben meg fog jelenni.

Jelentem továbbá a háznak, hogy miután Jellachich Győr felé vonult, nem lehet tudni, mit fog tenni. Azt, hogy ő felsége nevében a bécsi kormány merje azt tenni, hogy

Magyarország irányában, mely még annyi, a historiában hallatlan méltatlanságok között is, mind a dynastiához hű maradt, mind pedig az ausztriai tartományoktóli elszakadását nem nyilvánitotta, mondom, hogy a bécsi kormány merje azt tenni, hogy Jellachichnak nyilt, declarált segitséget adjon, nem hiszem; azonban akármikép is legyen a dolog, nekünk, kik ezen nyomasztó helyzetben vagyunk, készen kell lenni mindenre, s igy mind oly intézkedéseket meg kelletik tennünk, melyek által Magyarországnak nyolcz százados alkotmánya, mely az ujabbi törvények szerint semmi egyébben nem, mint külső formában változott, épségben és a nemzet évezredes szabadságában megtartassék. (Közlelkesedés.) Következéskép mi mindent a szerint fogunk tenni, hogy a legelhatározottabb ellentállás, szabadságunk megóvását ne csak lehetővé, hanem reménylhetővé is tegye (közhelyeslés).

Egyébiránt lehet az is, hogy Jellachich Győrből talán felfelé találna indulni Ausztriába, és igy a bizottmány egy proclamatiót német nyelven készitett az ausztriai néphez, melyben röviden elmondatik az egész, felfejtetik, hogy Jellachich mit tett, s azon levelekből, melyek elfogattak, némi combinatiók tétetnek, mint a milyen például az: hogy Jellachich bár 21 kéziratot kapott ő felségétől, azoknak mégis nem engedelmeskedett azért, mert azok öt oly cselekvésekre utasitották, melyek mind a dynastia, mind az összes ausztriai monarchia érdeke ellen lettek volna, melyekről később elismerte a császár azt, hogy törekvéseiben tiszta szándok által vezéreltetvén, mind a dynastiának, mind a monarchiának csak javát akarja, és azért ezen 21 kézirat után, melynek nem engedelmeskedett, őt visszatette a császár hivatalába, ha azonban ujra 21 kéziratot küldene neki a császár, kinek nevével ámitja mind a hatalma alá keritett katonaságot, mind Horvátországot és Európát, annak még akkor sem fogna engedelmeskedni, ha őt visszavonulásra fogná inteni. Ily dolgok össze vannak állitva a proclamatióban röviden

— mert a hosszu proclamatiót nem igen olvassák — s fel vannak szólitva az ausztriai népek arra, hogy ha tartományaikba vonul Jellachich táborával, tudják kivel van dolguk, hogy ismerjék seregét, mely nem egyéb, mint rablócsoport, mely nem kimél sem nőket, sem gyermekeket, sem tulajdont, hanem mindenütt, merre megyen, gyilkol és pusztit. Ezen proclamatió, melynek főbb eszméit felfejtettem, minél előbb ki fog nyomattatni, s illő módon közhirré tétetni. (Közhelyeslés.)

Ezek voltak a honvédi bizottmánynak intézkedései, melyeket tegnaptól fogva szükségeseknek tartott, az intézkedések részleteit ezuttal a ház előtt nem lehetvén előterjeszteni. (Helyes, nem is kivánjuk.)

Nekem nincsen egyéb előterjesztésem. Ha a tisztelt ház mindezeket helyesli, akkor a bizottmány — mely még mindezeket tökéletesen nem vette foganatba, nagyobb erőre és támaszra fog találni azon intézkedések végrehajtására, annál inkább fogván hódolni azoknak a nemzet. Kérem tehát a tisztelt házat, hogy azon intézkedéseknek helyeslését méltóztassék felállással kijelenteni. (Mindnyájan felállnak.)

Irinyi J. Képviselők! Egy kérdést vagyok bátor elnök urhoz intézni. Az utóbbi napokban több nemü levelek fogattak el Jellachichtól, melyek még nincsenek mind a ház, mind a nyilvánosság elé terjesztve. Én ugy vagyok értesülve, hogy ezen levelek között van egy, mely különösen föllebbenti a fátyolt az ármányról, melyet Ausztria Magyarország ellen üz, nem tudom, igaz-e vagy nem, s azért kérdem az elnök urat, méltóztassék nyilvánitani, van-e határozott tudomása, hogy igaz vagy nem, avagy csupán nincs róla tudomása, miszerint Jellachichnak egy levele volna Zsófia főherczegasszonyhoz, melyben igéri, hogy Magyarország szabadságát meg fogja dönteni.

Elnök. Erről azt mondhatom, a mennyit tudok. Az elfogott levelek száma, azt mondják, több mint száz. Azonban Csányi biztos ur által körülbelől 18 küldetett ide által,

mikor ministerelnök ur is itt levén, a levelek felolvastattak s a három legérdekesebb a ház elé is terjesztetett, a többi iránt pedig ministerelnök ur megigérte, hogy az ujságokban és hirlapokban közhirré fognak tétetni. Én azóta, megvallom, annyira el vagyok foglalva, miszerint a hirlapokra, hogy azokat elolvastam volna, ki nem terjedhetett figyelmem; azonban, hogy azon levelek között, melyeket én is olvastam, Zsófia herczegasszonyhoz is lett volna egy, azt nem mondhatom. Mondották, hogy most, miután Zichy Ödön, Fehérvármegyében Jellachich által kinevezett főispán, elfogatott, és miután ő rajta — a körülményeket nem tudom, mily eljárás utján, de igen nyomós okoknál fogva — a rögtönitélet végrehajtatott, azt mondják a táborban, hogy ő nála találtatott volna valami ily levél Zsófia herczegasszonytól. Azonban azon levelek között, melyek hitelesen a választmánynyal közöltettek, ilyen levél nem volt, s később maga is ott levén a táborban, azon uraktól, kik a dolog iránt körülményesen értesültek, tudom, a mint egyik is, másik is mondja, hogy Zichy Ödön utoljára szaggatott össze némi levelet, de a darabokból sem Zsófia herczegasszony nevét kiolvasni nem lehetett, sem az nem tünt ki, hogy a levél ő tőle való. Tehát ennyire vagyok a dologról értesülve.

XXII-ik ülés a felsőházban

oct. 3-án.

B. Perényi Zs. jelentést tett a háznak, a táborban volt küldöttség eljárásáról. E szerint a küldöttség a sereg által nagy lelkesedéssel fogadtatott. Jelenté továbbá, hogy Jellachich szótörőleg, a békekötés daczára, Mór felé szökik. Végre inditványozá, hogy a képviselők által rendelt honvédelmi bizottmányhoz néhány tag e ház részéről is rendeltessék. Mi egyhangulag elfogadtatván, fölkiáltás által b. Perényi Zs., Pázmándy D., Jósika M. Somsich P, és Esterházy M. választattak. E határozat a képviselőház elnökével közöltetni határoztatván, az ülés eloszlott.

LXXI-ik ülés az alsóházban

october 4-én.

A jegyzőkönyv meghitelesitése után

Elnök. Mi a csatatért illeti, jelentem a háznak, hogy a legutóbb vett tudósitások szerint Jellachich Győr és Gönyő felé tart. Arról is kaptunk, de csak magán tudósitást, következőkép nem egészen hitelest, hogy Jellachich tegnap Győrbe be is vonult volna. Egyébiránt azon rendeletek, melyek tegnap éjjel tétettek, előbb értek oda, hova küldettek, és a gőzhajó s egyéb hajók, melyek Gönyőnél voltak, elereszteltek onnan, s Komáromba szállittattak. Ez is csak magántudósitás, de miután összevág azon rendelettel, mely Komárom várparancsnokának kiadatott, igen hihetővé válik, következésképen attól tartani nem kell, hogy Jellachich tábora Gönyőnél a Dunán átszállittassék.

Egyébiránt Komárom vára és környéke minden tekintetben oly állapotban van, hogy katonai egyének állitása szerint annak ostromlásához 80,000 emberrel is alig lehetne kezdeni.

Seregünk, mit már most kimondani lehet, három részre oszlott; két rész el van inditva Jellachichnak hátrahagyott serege ellen, mely Rott tábornok vezérlete alatt áll, s mely sereg ma, vagy legfelebb holnap tökéletesen meg lesz semmisitve, mert részint az ellene inditott hadsereg, részint a népfölkelés, mely minden tekintetben a legjobb lábon áll, kétségenkivülivé teszi, hogy ezen ellenséges hadsereg nem fog többé Horvátországba mehetni.

Azonban más baj ért, s ez az, hogy vendégeink igen megszaporodnak. Ugyanis Fehérvárott s környékén a tegnapi tudósitások szerint elfogtak 400 horvát katonát, kik lefegyverkeztettek s Pestre indittattak, ezenkivül az e perczben érkezett tudósitások nyomán ismét 1100 s néhány horvát katona fogatott el, következésképen másfél ezer foglyaink vannak.

Ezen foglyokra nézve a honvédi bizottmány ugy intézkedett, hogy miután ide jöttek, s kiséretükre meglehetős erő kiváltatik, nehogy az ottani katonai erő, mely Rott tábornok ellen van küldve, meggyengittessék, innen Pestről oda fog küldetni erő, mely őket ide hozza. Itt pedig annyi embert dolog nélkül nem lehet tartani, s miután Budát a bécsi részről ugy is meg kell erősiteni, fordittassanak azon emberek sánczok készitésére. (Közhelyeslés.)

Jellachich, seregével mindenesetre igen sebesen halad, azonban az utána nyomuló magyar seregeink szinte nem haladnak lassabban, s mivel az ut, melyen haladnak, még most jobb, hamarabb mennek előre, ugy, hogy tegnap az első csapatok Bicskén jóval tul értek, az erő pedig Bicskén volt. Ma innen tovább mentek, s ha Jellachich nem áll meg Győrben, hanem Bécs felé fut, akkor őt Magyarországban elérni alig lehet, ha azonban Pápa s Vasmegye felé megy, akkor mindenesetre seregeink el fogják érni, annál fogva is, mert mindenütt meg vannak téve a rendelések, hogy az ellenséges sereg hamar ne haladhasson.

Egyebet a csatatérről nem jelenthetek, hanem átmegyek más tárgyra.

A felsőház alelnöke által értesitettem, hogy a felsőház tagjai tegnapelőtti üléstikben kijelentették, hogy a képviselőház és a honvédi bizottmánynak minden eddigi működéseivel tökéletesen egyetértenek (éljenek) s hogy a képviselő háznak határozatát magokévá tették, s maguk részéről is küldöttek bizottmányt a táborba, mely a táborban felállitott zászlóaljakat lelkesitő szónoklattal a haza védelmére szinte felbuzditsa. (Helyes.)

Tegnap hozott határozatában a felsőház ujolag kimondá, hogy magát Magyarországnak jelen állapotában tökéletesen identificálja azon intézkedésekkel, melyek a képviselőház részéről történtek, azért kebeléből báró Perényi Zs. elnöklete alatt kinevezett négy tagból álló bizottmányt mely a képviselőház részéről a hadi munkálatokra kikül-

dött bizottmányhoz kész csatlakozni (tetszés). Egyébiránt ujra kijelenté a felsőház, hogy ő minden tekintetben Magyarországnak jelen helyzetében úgy van meggyőződve, hogy hazafiui kötelességét csak úgy és akkint teljesiti, ha annak minden tagjai életükkel s vagyonukkal a képviselőház intézkedéseit elősegitik. (Éljenzések.)

Ennek következtében tehát a honvédelmi bizottmány négy felsőházi taggal szaporodott. Ezeknek nevei: báró Perényi Zsigmond (éljen) gróf Esterházy M., ezen névnél meg kell jegyeznem, hogy gróf Esterházy P. a legnagyobb erélyel működik, valamint herczeg Esterházy is, az ellenség elnyomására. (Harsány éljenzések.) Továbbá ki van nevezve a felsőház részéről báró Jósika M. és atyám, Pázmándy D.

A honvédelmi választmánynak, miután már tegnap a felsőház alelnöke erről tudósitott, szinte előterjesztettem; azonban abban állapodtunk meg, hogy magának a dolognak is nagyobb ünnepélyessége legyen, de különben is e választmány egyedül a képviselőháznak kifolyása; ezt jelenteném ki a képviselőháznak, annyival inkább, mert minden tekintetben azt gondolom, hogy minden oly erőt, mely csatlakozásra kezet nyujt, el kell fogadni, annyival inkább, mert a választmány már most is az országnak több vidékeiről vett tudósitások szerint némi tekintetben gyanusittatik, hogy ez a kissebbségnek kifolyása; tehát az ily gyanusitásokra ténynyel felelni legüdvösebb (helyes). Egyébiránt nekem semmi jelenteni valóm nincs; ha valakinek inditványa van, méltóztassék előadni.

Madarász J. Nekem nincs inditványom, s a honvédelmi választmányhozi csatlakozásra sincs szóm a felsőház tagjainak részéről, mert ha a haza megmentésére bárki csatlakozik, azt csak örömmel kell elfogadni a képviselőháznak. De a felsőházbóli kiküldetésre a táborba, azon szerény észrevételem van, hogy miután már megtörtént, azt most megtörténtnek tekintem; hanem a jövőre nézve kivánom, hogy a képviselő háznak akaratával találkozzék azon

véleményem, miszerint a felsőháznak a táborhoz, vagy bármihez történendő kiküldetése, ha a képviselőháznak tudta nélkül lesz, csak privát kiküldetésnek, nem pedig mint a nemzet képviselői kifolyásából eredettnek tekintessék. És ezen megjegyzés mellett a dolgon tul lenni kivánok.

Elnök. Bátor vagyok a háznak emlékezetébe hozni azt, hogy Horvátországból kimenekült azon horvátok, kik Magyarországnak barátjai, a ház elé folyamodást nyujtottak az iránt, hogy családaikkal együtt itt lévén, miután hazulról semmi jövedelmet nem kapnak, mert vagyonuk lefoglaltatott, — kölcsön fejében kérnek valamit addig, mig magokon segithetnek. Ezen folyamodás a kérvényi választmányhoz volt utasitva, hogy ezen kérelem iránt méltóztassék véleményt előterjeszteni. Ezen horvátok már az óta két izben voltak nálam, s előterjesztvén szomoru állapotukat, kértek, hogy intézkedjünk e tárgyban, mert ők tovább a szükséggel küzdeni nem képesek. Nekem ez iránt nézetem az volna, miként a képviselőháznak átalánosan ki lehetne mondani az elvet, hogy annyira, a mennyire a jelen körülmények és financzialis állapotunk megengedi, a ház csekély segélylyel kész fölsegélésökhöz járulni; s a kérvényi választmányt meg lehetne bizni azzal, hogy azon horvátokat maga elé rendelvén, körülményeikről bővebb értesitést vegyen, s azután adjon az iránt javaslatot, hogy kinek mennyi kölcsönöztessék. Ezen javaslat iránt magának a háznak nem lenne czélszerü tanácskozni, mert hogy egyiknek vagy másiknak néhány forinttal több vagy kevesebb adassék, nem ily nagy testülethez tartozik. Annyit kimondhatna a ház most mindjárt, hogy például két ezer forintig terjedhet azon summa, melyet a kérvényes választmány bölcs belátása szerint, természetesen kölcsönképen, a folyamodó horvátok között, a mint szükségesnek látja, oszszon fel.

Teleky D. Én igen bajosnak tartom ezen összeget meghatározni. Véleményem szerint a választmánynak kellene kidolgozni, mennyi kölcsönt tart jónak a folyamodók-

nak adatni; s ha ezen összeg igen nagy találna lenni, akkor a ház azt bővebben megvizsgálhatná; ha pedig a bizottmány véleménye nyomán kivetett somma nem lenne oly nagy, akkor a ház egyszer mindenkorra meghatározhatná; mert most azt sem tudjuk, hányan vannak a folyamodó horvátok, azért bajos a sommát előre megállapitani. Részemről odajárul véleményem, miszerint a bizottmány odautasitandó, hogy az országnak jelen állapotát tekintetbe véve gazdaságosan járjon el.

Palóczy L. A dolog röviden abból áll, hogy a házhoz beadott folyamodás alá volt irva 8 egyén által; ezenkivül még hozták hozzám 17 társaiknak neveit, s igy összesen a segélykérők vannak 25-en.

Ők azt mondják, hogy a magyar ügyhöz hivek levén, megtettek hazájukban mindent, mit tehettek. De midőn Jellachich vette át Horvátországban a zsarnok kormányt, csak kettő között lehetett választaniok: vagy a hóhér kötele között, vagy — mi rájok nézve még keserübb leendett — a magyarok ellen harczolni.

Folyamodtak a ministeriumhoz kölcsön utjáni segély végett, mennyi élelmezésökre szükséges. És kaptak is kölcsönt, mely mindnyájoknak fizettetett; azonban a mint a ministerium leköszönt, Csányi L. k. biztos és a harminczadtisztek nem vélték fizethetőnek a kölcsönt, mert a ministerium leköszönvén, arra parancsuk nem volt. — Ők tehát folyamodványukban csak azt kérik, hogy a kölcsönzés részükre folytattassék azon mennyiségben, melyben eddig kapták.

A választmány azt véli, hogy ezen szerencsétlen embereket, követve Európa mivelt státusainak példáját, melyek a nemzet becsülete által megkivánt dolognak tartják, hogy irántuk szives vendégszeretettel legyenek, segiteni kell; annyival inkább, mivel ők nem is külföldiek, hanem a magyar koronának alattvalói.

A választmány tehát azt véli, miszerint a ministerium-

nak csak helyeselni lehet, hogy részökre segedelmet rendelt; sőt hiba volt, hogy Csányi L. k. biztos megtagadta a fizetést; mert ha leköszöntek is a ministerek, azért a ministerium nem szünt meg létezni.

Tehát a választmány abban állapodott meg, hogy a szerint, mint a ministerium resolválta a kölcsönt, ez fizettetni folytattassék, különben a folyamodók arra figyelmeztetik a házat, hogy ezen kölcsönadott pénz mindenesetre tisztában tartassék, mert mint mondják, a kölcsön visszafizetése kitelik jószágaikból, de minthogy ezek lefoglalvák, azon kölcsönt lehet utalni a zágrábi püspök és káptalan magyarországi jószágaira. Ennélfogva kérik a házat, hogy tegyen rendelkezést, ezen kölcsönt honnan és miből kelljen fizetni.

Reisig A. Ezen tárgyra nézve nézetem az, hogy azon horvát barátainknak, kik Magyarországhoz oly hiven ragaszkodnak, segély igenis nyujtassék, és pedig nem fukar módon, hanem inkább bőkezüen; de másrészről meggyőződésem az, hogy elérkezett a percz, a midőn ragaszkodásukat tettel is bebizonyithatnák, s ezért a segélynyujtás mellett felhivatni kérem őket, hogy most, miután a katonai zsarnok Horvátországból eltávozott, menjenek haza, töltsék be hatáskörüket, s világositsák fel az ottani népet. (Zaj.)

Elnök. Miután az ellen, hogy a kért segély megadassék, semmi ellenmondás nem történt, tehát ezt végzésül kimondhatom; csak a felől méltóztassanak határozni, hogy körülbelől valami summa meghatároztassék-e vagy nem? (Nem kell!) Tehát csak átalánosan mondatik ki a segély megadása. Most semmi egyéb előadni valóm nincs; délután azonban 5 órakor méltóztassanak utána nézetni, hogy lesz-e ülés, mert ha a körülmények úgy kivánják, az ülést hirdető czédula ki fog függesztetni. (Helyes.)

Az ülés eloszlott.

LXXII-ik ülés az alsóházban

oct. 5-én.

Elnök. A csatatérről jelenleg a képviselőháznak kevés jelentést tehetek. Hivatalosan csak arról vagyunk értesitve, hogy tegnapelőtt, vagyis f. hó 3-án, esti 7 óra tájban Jellachich Győrbe érkezett, s ott a polgármester által németül köszöntetett fel, s felszólittatott általa, hogy a rablástól tiltsa el katonáit. Erre Jellachich — mint mondják — magyarul felelt. Egyébiránt utána nyomuló seregeink tegnap 5—6 órai távolságra lehettek Győrtől, Jellachich pedig tegnap Győrben megállapodni szándékozott, valjon azért-e, hogy az ütközetet elfogadja, vagy hogy kifáradt seregét pihentesse, arról tudomásunk nincs. Fehér-, Somogy- és Veszprémmegyék felé elhagyta seregének egy részét Rodein vezérlete alatt. Ezek ellen seregünk két része indittatott, mi történt velük, arról eddig hivatalos tudósitás nem érkezett. Ennyit a csatatérről. Egyébiránt a választmány tegnap óta következő rendeleteket tartott szükségeseknek: 1-ször tudomására van a háznak, hogy katonáink, kik a hadseregben állnak, kétféle fizetést nyernek; máskép fizettetik t. i. a honvéd, és máskép a sorkatonaság. A honvédek, kik magyar zászló alatt küzdenek, nagyobb fizetést huznak; s ez okból történt, hogy a rendes sorkatonaság közől sokan zászlóikat elhagyták azon reményben, hogy nagyobb fizetést kapjanak, s ez által a sorkatonaság igen meggyengült a maga csapatában. A választmány ugy vélekedett, hogy minden katonaságra, mely magyar zászló alatt fog küzdeni, egyenlő fizetést kell határozni. (Helyes.) S hogy ezen intézkedés által a czél t. i. a magyar zászló és vezérszavak behozatala eléressék: ugy akarja behozni, hogy mihelyt a magyar sereg azt fölveszi, azon fizetésben fog részesülni, mint a honvédek. Ezen rendelet különösen a huszárokra van érfve, kik készeknek nyilatkoztak a magyar zászló alatt harczolni. De különben sem fér meg az igazsággal, hogy az ellenség előtt álló sereg

közt egyik több fizetést huzzon, mint a másik. (Helyes.) Másik intézkedése a választmánynak az: hogy Pest és Buda városoknak, melyek, mint a képviselők előtt tudva van, a haza védelmében igen nagy erőt fejtettek ki, a ház által köszönet mondassék; (helyes) mely köszönet és méltánylás a választmány által szerkezetbe foglaltatva, el is küldetett a nyomdába. (Helyes.) Jelenthetem a háznak, hogy Jellachich táborából Bécsbe, Gréczbe és Horvátországba küldött 226 levelek fogattak el, s küldettek be tegnap estvefelé Csányi László kormánybiztos által. Ezek közt sok érdekes van, azonban sem a választmány, sem Csányi biztos ur — ki igen el van foglalva — nem ért reá, hogy mindazon leveleket elolvashatta volna. A választmány nézete az, hogy kiszedvén ezen levelek közől azokat, melyek a közönségre nézve érdekesek, azokat ki fogja nyomatni. Annyit különösen jelenthetek, hogy azon levelekből kettő világlik ki, egyik: hogy ezen horvátországbóli megrohanást legkevésbé sem lehet Horvátország részéről tett megrohanásnak tekinteni, hanem semmi egyébnek, mint a császári seregben magok a tisztek közt létező olyan társulatnak, vagy összeesküvésnek, — vagy minek mondjam — mely átszivárogván az egész hadsereget, Horvátország köpönyegjét mintegy magára venni akarta, s azért Horvátország részéről tette meg a berohanást. Tehát ezen támadás nem Horvátország részéről, hanem a hadseregből indult. Ez világlik ki azon levelekből, következve azt gondolom, néhány nap mulva itt lesz ideje annak, hogy a képviselőház azon elvet, melyet többször kimondott, hogy Horvátország irányában testvérileg és méltányosan akar eljárni, specificus intézkedések által is mondja ki, azaz, ki kell mondani, hogy Magyarország Horvátország iránt igy és igy gondolkozik. És ez hasznos leend, s a ház nem tesz egyebet, mint beváltja adott szavát, melyet általánosságban már kimondott, és most specificę fogja kimondani. A választmánynak ezen nézetét formulázva néhány nap alatt szerencsénk lesz a ház elébe terjeszteni.

A másik az: hogy ezen megrohanásnak czélja is tökéletesen kiviláglik azon levelekből, mely az volt, hogy Pest és Buda elfoglaltassék. Azt tökéletesen hitték és remélték ezen urak, hogy mult hó 30-án okvetlenül Pesten lesznek, s nem hitték azt, hogy az ő nagyobb seregüknek a kisebb magyar csapatok ellentállhassanak, különösen nem hitték, hogy az általuk ugynevezett császári királyi hadseregnek csak egy része is lehetne, mely, ha ütközésre kerülne a dolog, ellenük küzdene, s igy azt gondolták: csak a honvédekkel és nemzetőrséggel lesz dolguk. Kiviláglik továbbá, hogy ők Pestet ugy képzelték, mint zsibongó fészkét a demagogoknak, kiket ki kell irtani. Itt elvégezvén dolgukat, ki van mondva, hogy egyenesen Bécsbe mennek, s megkérdezik a bécsiektől, tudják-e, ki légyen urok? s ha nem tudják, akkor a horvát sereg által meg fog nekik magyaráztatni. Különösen többször ki van fejezve az, hogy Bécsben az Aulát és munkásokat (az Arbeitereket) kell megzabolázni, mert ez azon két elem, mely Bécsben a nyugtalanságokat és zavarokat idézi elő. — Most tehát azt gondoljuk, miután ez a levelekből kitetszik, azoknak közlése annyival inkább szükséges, mert könnyen megtörténhetik, hogy Jellachichnak nem lesz kedve Bécsig megállni, seregeink előtt; ha tehát Bécsbe szándékozik, a bécsiek tudják magokat mihez tartani, s hogy kivel lesz dolguk. (Helyes.) Ezen levelekből mondom, e kétféle czél átalánosan kiviláglik. Egyébiránt kiviláglanak még némely kisebb körülmények is, hazánkat illetőleg, melyek iránt a választmány intézkedni kötelességének fogja tartani. A választmány működését illetőleg semmi egyéb előterjesztésem nincsen, hanem csak azt akarom mondani, hogy az altáborra nézve szükségesnek tartotta a választmány azt, hogy oda szinte küldessenek el néhány követek, kik a dolognak ujabb fordulatáról s menetéről a tábort értesitsék, mert a hirlapokra s magánlevelekre nem lehet bizni a tábornak sorsát, miután kivilágosodik, nem ugyan az emlitett levelekből, hanem a tegnapelőtt elfo-

gott néhány levélből, hogy ezen horvátországi betütés összeköttetésben van a rácz lázadással. Ezt tehát a rácz táborban azokkal, kik azt vezérlik, szükséges tudatni. Erre nézve Bernáth József, Hacsek és Hadzsics követ urak a táborba leküldettek, kik azért engedelmet kérnek a távozásra. Bernáth az itteni táborban is volt, s miután működésével kitüntette azt, hogy az efféle küldetéseknek meg bir felelni, azért volt szükséges őtet leküldeni, hogy legyen olyan ott lent, ki már jól járt el küldetésében. — Egyébiránt van itt még egy folyamodvány, melyben Félegyháza közönsége kéri, hogy b. Mandel által birt közel levő puszta népesittessék be, s miután a községnek régi joga van ahhoz, adassék neki át. Ez a petitionális választmányhoz leszen utasitandó.

Kálóczy. Győr városa feladását nem a győriek hazafiatlanságának kell tulajdonitani, hanem annak, hogy a város egész védtelen állapotban volt, és hogy az ellenség közeledése hivatalos uton nem tudatott velök, hanem a bécsi parancsnoktól akkor tudták meg, mikor már az ellenség tőlök 6—7 órányira volt.

Antal I. erre azon megjegyzést tevé, hogy a nem jó ügy az oltalmazással még roszabb lesz.

Kállay Ö. az Európához intézendő manifestum minélelőbbi kibocsátását sürgeti.

Elnök erre azon megjegyzést tevé, hogy a körülmények azóta sokat változván, a már kész manifestumon is mindannyiszor változást kellett tenni.

Kállay Ö. Azt hallá, hogy Gallicziából katonaság jött, melyet a munkácsi várba akarnak becsempészni, kérdi hát az elnököt, van-e aziránt intézkedés téve, hogy a munkácsi vár biztos kezekben legyen.

Elnök. Ez iránt történt ugyan intézkedés, de nem tudja, mi sikerrel; egyébiránt ezt a választmány elébe fogja terjeszteni.

Riskó. A választmánynak sok dolga levén, az elfogott levelek vizsgálását más választmányra is bizhatná; és

ugy hiszi, hogy a körülmények Erdélyben javulván, onnan talán már lehetne ide katonaságot szállitani.

Elnök. Erdélyben még nem áll egészen oly jól a dolog, hogy onnan katonát lehetne kihozni.

Szaplonczay. Az oláhok Erdélyben nem akarnak addig a magyar alkotmányra esküdni és katonát adni, mig nekik a király ezt rendelő pecsétes levelét elő nem mutatják. Végre jelenti, miszerint az oláhok annyira fel vannak bujtogatva, hogy a kir. biztost el akarták fogni, és az csak sebes futó lovainak köszönheti, hogy a nép dühének martalékul nem esett.

Elnök. Erdélyből két ellenkező tudósitása van: az erdélyi tudósitás szerint helyre van állitva a csend; a szathmári szerint pedig nincs. Egyébiránt az oláhok sérelmeinek megvizsgálására, és ha azok csakugyan sérelmek, orvoslására választmány van kiküldve, mely oda még ma el is induland.

Boer. Az elnök ur kijelenti, hogy a jelen szomoru állapot a katonatisztek ármánykodásának tulajdonitandó; szóló ezt rég tudta. Erdély állapota nem megnyugtató, ott az erő nagyon csekély, a bujtogatás pedig egyre folytattatik. Egy nevezetes vár van Erdélyben, hol a fegyver tartatik, s a lőpor készittetik. Ezen vár hűtlen kezekben van. A közlegénység jól van lelkesülve, de a tisztek nemzetellenies szellemüek, s nem engedik meg a legénységnek, hogy a honvédekhez átálljon. A granátosság Kolozsvártt át akart a honvédekhez menni, de a tisztek nem engedték, és ennek majd véres jelenet lett következése. Felszólitja a házat, miszerint erélyesen intézkedjék az iránt, hogy a sorkatonaságnak megengedtessék a honvédekhez átmenni, mert különben nem tudja, mi sorsra jut Erdély; de azt mint bizonyost tudja, hogy az unióból semmi sem lesz. Annyival inkább szükséges pedig a háznak e tekintetben intézkednie, mert Erdélyben egy helyettes kormány, minden törvényes megbizás nélkül működik, még pedig a reactió érdekében. Erdélyben

a reactio ármánykodása csak ugy hiusittatik meg, ha megengedtetik a sorkatonaságnak, hogy a honvédekhez átállhasson. Azért ezen dolgot ajánlja a ház figyelmébe.

Tóth L. szerint Győr városa kapuit valószinüleg a félelem nyittatta meg az ellenségnek: Fehérvárét pedig az árulás és összeesküvés, mint ezt a Zichy Ödönnél talált levelek is tanusitják; az árulásba azonban többen is folynak be. Kérdi tehát az elnököt, tétettek-e már lépések az e dologban teendő vizsgálat iránt.

Elnök. Miután seregeink Fehérvárt elhagyták, azt nem lehetett többé átalmazni. A tisztviselők sem Fehér-, sem Győrmegyében nem jártak el egész erélyességgel. A hanyag tisztviselők ellen mindkét helyen vizsgálat fog rendeltetni akkor, mikor a fontosb dolgok be lesznek fejezve.

Madarász. J. Fehérmegyében van elég schwarzgelb reactionarius, és hiszi, hogy azon szerencsétlen kivégzett egyénnek vannak társai, de azért a nép nagyobb részét a szabadság szelleme heviti. Annak idejében teljes hatalmu vizsgálóválasztmányt kiván kiküldetni.

Elnök. A választmány elébe fogja terjeszteni.

Kállay Ö. Miféle intézkedést tett a választmány, a hazaáruló Zichy Ödön jószágai elfoglaltatása iránt?

Elnök. Nem tartja a választmányt provisorius kormánynak, hanem csak a ministerelnök megérkeztéig intézkedik az ellenség megverése és a csend és rend fentartása iránt. Seregünk néhány nap előtt csak 14,000 főből állott, most már áll 40,000-ből. A választmány főfigyelmét a haza megmentésére függeszti, ennélfogva sok más tekintetben nem tehetett specificus intézkedéseket; azt azonban ne ugy vegye a ház, mintha a választmány specifice is intézkedni nem akarna, hanem ugy, hogy sok dolgai miatt eddig nem intézkedhetett, de intézkedni fog.

Madarász L. Az árulás büntetésére nem kell semmi uj törvény, hanem utasitandó a választmány a régi törvények végrehajtására. A derék harczfiakat anyagilag is kell

jutalmazni; a kárvallottakat kármentesiteni kell; e végre szolgáljanak alapul az árulók jószágai, és azoké, kik az árulókkal és rablókkal szövetségben álltak. A Zichy Ödönnél talált irományokat kinyomatni kivánja.

Elnök. A választmány annak idejében intézkedni fog.

Kacskovics. Azon méltánylásért, melyet a ház Pest városa iránt honvédelmi buzgóságáért kitüntetett, köszönetet mond, és kijelenti, hogy Pest lakosai készek véröket, vagyonukat minden pillanatban a hazáért feláldozni. Jelenti azt is, hogy a kaszával fegyverzett fölkelő nép, midőn kaszáit a budai fegyvertárban leraká és haza felé fegyvertelenül jött, mégis, minthogy köztük a nemzeti szin lobogott, a koronaőrző gránátos őrség magyarul „fegyverre" kiáltott, és tisztelgett a derék fölkelő népnek. Ezt tudomására kivánta juttatni a háznak, és kivánná, hogy a koronaőrző gránátosok szinte az ellenség ellen fordittatnának.

Elnök. A koronaőrző granátosság nem nagyszámu, és a koronát őrizet nélkül nem hagyhatni.

Ezzel az ülés eloszlott.

LXXIII-ik ülés az alsóházban

oct. 6-án.

Elnök. Jelentem, hogy utóbbi tudósitásaink szerint, Jellachich meghallván hirét annak, hogy seregeink utána nyomulnak, tegnap előtt délutáni 2 órakor rögtön seregeit összedoboltatta, és kivonult Ötevény felé. Ebből látszik, hogy Jellachich Ausztriába szándékozik. Mit fognak vele tenni ott, nem a mi dolgunk, azonban egy nem hivatalos, de meglehetős hiteles levél nyomán mondhatom, hogy nehezen fog jól fogadtatni. Soprony-, Vas- és Mosonymegyének is egy részében horvát-német lakosok vannak, ezek még ez előtt néhány nappal Jellachichnak zsiviót kiáltottak, s őt seregével várták, meghallván azonban annak hirét, hogy Jellachich azon vidékeken, melyeken Magyarországon keresztül-

vonul, pusztit, rabol s öl különbség nélkül — magától fellázzadt a nép, s a népfelkelés jól elrendeztetett, sőt Stiriának, Ausztriának szomszédfalvai is kijelentették, hogy csatlakozni fognak ezen népfelkeléshez, Jellachich táborának megsemmisitésére. Ez, mint mondám, nem hivatalos, de mindenesetre hiteles tudósitás. (Tetszés.)

Seregeink nem fognak megállapodni, hanem Jellachichot üzőbe veszik, s tőle mintegy 4½ órányi távolságra vannak.

Mi seregeink szaporitását illeti, erre nézve a honvédi bizottmány mindent megtett, mi csak tehetségében áll. Természetesen a népfelkelést a harmadik és negyedik megyébe átvinni nem levén czélszerü, azon rendeléseket tette, hogy mindazon megyékben, hol Jellachich tábora keresztülmegy, a népfelkelés rendeztessék, s ezen népfelkelés meglehetős sikerrel működhetik, mert az ellenségnek hátulsó csapatjait a nép agyon szokta verni. Azon sereg, mely az ellenség után megy, tökéletesen felfegyverzett csapatokból áll, melyek mindeddig szaporittattak, és szaporittatni fognak ezután is, meg levén győződve a bizottmány, hogy csak ily seregeket lehet hosszasabb mars után az ellenség ellen czélszerüen használni.

Rott táboráról hiteles tudósitásaink nincsenek. Ki van ellene küldve egyrészről Görgei igen nagy erővel, másrészről Perczel ezredes szintén meglehetős erővel, azonban a főseregnél, melylyel nekik szoros összeköttetésben lenniök kell, tegnap vett tudósitások szerint sem tudnak rólok semmit, azonban magánhirek szerint mondják, hogy tegnapelőtt este lett volna összeütközés Ozora körül, azonban részemről is azt vélem, hogy ha tegnap előtt történt volna valami ütközet, arról okvetetlen tudósittattunk volna. Ugy hiszem, semmiesetre szerencsétlenség nem történt, mert mind azon katonai erőnél fogva, mely balról s jobbról az ellenséget üldözi, mind a hátulról felkelt s organisált népfölkelésnél fogva szinte

lehetlennek tartom: hogy Rott táborából csak egyetlen egy ember is haza mehessen.

A foglyokra nézve tegnapelőtt kijelentém a ház előtt a bizottmánynak azon intézkedését t. i. hogy a már megérkezett 1150 s még megérkezendő 400 foglyot, Budának Bécs felőli elsánczolására kivánja alkalmazni. Azonban Budapest nemzetőrsége részéről ez ellen azon akadály gördittetett, hogy azon kaszárnya, hova a foglyok zárattak, nem készittetvén tömlöcznek, s az ablakokon vas rostély nem lévén, minden ablakhoz őröket kell állitani. A foglyok közt 6 tiszt is van; ha tehát ennyi foglyok kimennének sánczok készitésére, azok őrizetére 4—500 nemzetőr kivántatnék. Buda városának polgármestere, és a pesti nemzetőrség parancsnoka megjelenvén a bizottmány előtt, kinyilatkoztatta, hogy a kaszárnyában, mely csinosan el van készitve ne hagyassanak a foglyok, s nem kivánják a budapestiek, hogy sánczolásokra fordittassanak, mert valamint a nép mindkét városból a mult napokban késznek nyilatkozott kimenni fegyveres erővel, s Jellachichchal megütközni, ha Bicske felől jő, ugy ha sánczolások szükségesek, az egész városi erő inkább kimegy azok megtételére, csak hogy ezen foglyoktól szabaduljanak meg.

Erre nézve a bizottmány a hadügyminister urral is értekezett, kinek véleménye az volt, hogy azon emberek, kik haza akarnak menni, de kiket, mig a háborunak vége nem lesz, elereszteni nem lehet, az egri várba zárattassanak, miután őrizetükre nagy számu katonaságra szükség nem volna. Egyébiránt felhozatott azon tekintet is, hogy nem árt, ha ezen foglyok egy kis sétát tesznek az országban, és a nép látja, hogy azon sok erőködésnek, melyet az ország ezen méltatlan háboru következtében tett, sikere van, s másrészről Eger magyar város lévén, nem lehet tartani attól, hogy a foglyokat onnan kiszökdösni engedjék. A bizottmány ily kénytelenségbe levén téve, ily intézkedést vél tétetni, annyival inkább, mivel valószinüleg Rott seregéből is vagy öt-

ezer fogoly elszállásolásáról kell intézkedni. A tisztekre nézve természetesen más intézkedést és fogságot kellvén rendelni.

Csiky. Ismervén az egri vár állását, oda csak a foglyok egy részét lehet szállitani, az egész tömeg befogadására azonban az egri vár nem alkalmas.

Elnök. Azon kivül szükségesnek tartotta a honvédi bizottmány, hogy nevében azon katonákhoz, kik Jellachich seregében jelenleg szolgálnak, egy proclamatió küldessék, mely szólana mind a német katonasághoz, mely hozzá állott, és a horvát katonasághoz is. (Helyes.) A német katonáknak ezen proclamatióban mondatik, hogy mily igazságtalan ügyet ótalmaznak, hogy ő felsége világos parancsa ellen cselekszenek, miszerint meghagyta ő felsége, hogy Magyarországból minden német sereg vonattassék ki, s hogy ezután a magyar ezredek fognak Magyarországba szállittatni. Igy például az mondatott, hogy a nádor-ezred akkor fog Magyarországba szállittatni, ha a dragonyosok innen kimennek, ezeket pedig innen ki nem küldhetjük, ámbár már utban is voltak, de át nem mentek Jellachichhoz, következésképp ezek a proclamatióban felszólittatnak, hogy engedelmeskedve ő felsége parancsának, menjenek ki az országból, s hogy nem Jellachichnak tartoznak engedelmességgel, hanem a császárnak, a német felelős ministerium által ellenjegyzett császári parancsolatnak.

A horvát katonáknak az mondatik a proclamatióban, hogy Jellachich táborát hagyják el, s nem védve azon igazságtalan ügyet menjenek haza, emlékezzenek meg arról, hogy Magyar- és Horvátország hétszázados kapocscsal van összekötve, s hogy horvát atyánkfiait a mult törvényhozás minden szabadságban, melyet kivivott, részesitette, s felszólittatnak, hogy legyenek a horvátok ismét barátaink és jó testvéreink. (Közhelyeslés).

Ezen proclamatio, melyről a házat értesiteni akartam, szükséges tudomás végett már nyomatás alatt van. Egyéb-

iránt jelentem, hogy Gallicziából a Vilmos magyar huszárezredeknek két százada Zichy vezérlete alatta Pestre megérkezett, (hosszas éljenzés) s ugyanezen ezredből még két század holnap fog megérkezni. S miután ezen századok 27 nap óta folyvást marsban vannak, némely napon, 7—8 mértföldet is haladtak, mivel a legénység ruházata is ki fogna szakadozni, lehetetlen hogy néhány nap ne nyugodjanak itt. Néhány napi szünidőt szükséges nekik engedni, mind a legénység, mind a lovak tekintetéből. (Éljenek!) Egyéb semmi jelentenl valóm nincsen.

Mártonfy K. Batthyány ministerelnök, tudjuk, hogy Bécsbe távozott, de arról, hogy mily minőségben és miért van Bécsben, a ház értesitve nincsen. Ha ő mint magánember van Bécsben, az ellen nincsen szóm, de ha ugy van ott mint ministerelnök, e részben a honvédelmi bizottmánytól felvilágositást kérek, annyival inkább, mert ez sem nem arcanum, sem nem strategialis dolog, hanem oly tény, melyről annálinkább kötelessége a bizottmánynak felvilágositani a házat és közönséget, nehogy oly gyanu ébredjen, mintha a ministerelnök talán oly alkudozás végett volna Bécsben, melyről beszélni szégyen, melybe ereszkedni bün volna. Felszólitom tehát elnök urat méltóztassék e részben felvilágositást adni.

Elnök. Batthyány L. midőn az uj ministerium alakitását elfogadta, bizonyos föltételekhez kötötte azt. Egyik föltét volt, hogy Jellachich parancsoltassék ki Magyarországból. Ezen föltétel el nem fogadtatott; Batthyány lemondott, és az uj ministerium alakitásával Vay M. bizatott meg; míg pedig az átvenné, ideiglenesen Batthyányi bizatott meg a ministerelnökséggel és a rendeletek ellenjegyzésével. Ily minőségben ment a táborba, ily minőségben ment a táborból Bécsbe. Hogy ott mit csinál, azt nem tudja; ha a kormányzásba befolyna és a választmánynak a teendők iránt utasitást adna, akkor főfigyelmet érdemelne, mit csinál Bécsben. Azt hát nem tudja mit csinál, de azt tudja, hogy a választmány semmi

egyebet nem tesz, mint a hadsereg erejét szaporitja, Magyarország alkotmányának és szabadságának biztositását tartván szem előtt.

Német A. Jellachich hadseregében szolgálnak olyanok, kik született magyarok, kik magyar birtokosok, szolgálnak oly katonatisztek, kik a magyar aristocratiának tagjai, és vagyonos mivelt polgárai e hazának. Kivánja azért, miszerint mondja ki a ház, hogy minden született magyar, ki Jellachich táborában szolgál, személyében és vagyonában hazaárulási büntetésbe esik; mondja ki, hogy az ilyen nem mint fogoly, hanem mint rabló, pártütő fog rögtönbiróság elébe állittatni és kivégeztetni, s jószáguk, mint Zichy Ödöné a haza hű fiainak jutalmazására fog fordittatni. A hadi foglyok és pártütők közt azonban különbséget kiván tétetni.

Elnök. Nem tarta szükségesnek kimondatni, mert ez esetben már törvényeink intézkedtek, az alkalmazás pedig magában értetik.

Irinyi. Nehézséget lát e részben a határozat kimondásában, mert Jellachich táborában nemcsak született magyarok, hanem horvátok is vannak, kik nekünk szintugy polgártársaink, és szintugy hazaárulók, mint a született magyarok. Az inditványt akkor látná helyén, ha külellenséggel volna dolgunk.

Madarász J. Kivánja kimondatni, hogy minden, ki a magyar korona alatt született, és Jellachich táborában szolgál, hazaárulónak tekintetik.

Irinyi. Az inditványt először elvben, de most egész kiterjedésében ellenzi. Győzelem után, midőn már 1500 fogoly van, kimondani, hogy a tömeggel ugy akarunk bánni, mint hazaárulókkal, s őket legyilkoltatni, ez nem mivelt nemzethez illik. Véleménye az, miszerint a dolog bevégeztével az ügy vezetői halállal büntettetessenek: a többi pedig közbocsánatot nyerjen.

Elnök. Irinyi ur előadása folytán, csak egyet akarok

emliteni. Azon foglyoknak, kik Jellachich táborából elfogattak, nem csak ezen 1500-nak, hanem az előbbenieknek is vallomásából kitünik, miszerint ők kényszeritve voltak arra, hogy Magyarország ellen fegyvert fogjanak akképen, hogy volt falu, a hol 3—4 ember is akasztatott fel, azért, mert a lakosok nem akartak a Dráván általkelni. A mi magát azon elvet illeti, hogy a horvát is hazaáruló, azt én is osztom ; hanem ha mi azt átalánosan akarjuk alkalmazásba venni, hogy ezer emberek vérpadra legyenek hurczolva, részemről kimondom, hogy ily eljárásban részt venni soha nem fogok, azért, mert ez oly eljárás lenne, melynek a historiában példája nincs; ezen foglyok mind a mellett is ugy fogattak el mint katonák, tehát ugy kell bánni velök, mint katonafoglyokkal; ha ezen humanitás alapját magunktól ellökjük, akkor elfordulnak tőlünk azon sympathiák, melyekre most számolhatunk. Ott vannak a törvények, melyek kijelölik, kik fogathatnak notába. A választmány, a menynyire a mostani körülmények megengedik, kiterjesztendi figyelmét, és meg fogja tenni kötelességét, arról méltóztassanak meggyőződni; hanem a választmányban én nem fogok részt venni akkor és soha azontul, mihelyt a választmányt fel akarják nemcsak jogositani, hanem reá parancsolni, hogy oly kivégzési szerepet vegyen magára, melyet én elvállalni nem tudnék.

Német A. inditványát magyarázza, s hazaárulók gyanánt csak azokat akarja büntettetni: kik mint született magyarok, kik mint Magyarországban birtokosok, kik mint a magyar aristocratia tagjai szolgálnak Jellachichnak táborában; továbbá az értelmesbeket, kik mint tényezők folytak be a cselszövénybe; és azokat, kikre az elfogott irományokból kisül, hogy részt vettek a katonai összeesküvésben; — a szegény népet, mely kényszeritve volt Jellachichot követni, nem értette és nem érti.

Még néhányan szólának az inditvány mellett és ellen, a ház azonban az elnök azon kijelentésében állapodott meg,

hogy a pártütők annak idejében a már meglevő törvények szerint bünhödnek.

Esti 5 órakor az ülés folytattatott.

Az elnök jelenti, hogy Jellachich Mosonyban van. Menetele inkább futás, mint katonai rendes visszavonulás. Miért siet oly igen? hivatalosan nem tudhatni. Bizonyosan segitséget vár, s igy jelentheti a háznak, hogy Magyarországnak nemcsak Jellachichchal, hanem mással is lesz baja.

Olvastatik Perczel ezredes jelentése:

Tácz. A magyar hadsereg 5. osztályának parancsnokától, 1848 oct. 5-én délben 12 órakor.

Alólirott nem késhetik a nemzet képviselőit egy örvendetes eseményről értesiteni:

Folyó hó oct. 3-án délben a horvátok ellen táborozó magyar hadseregek 5. osztályának parancsnokává nevezetvén Móga tábornok ur által, az alám rendelt csapatokat Martonvásárról még az nap utnak inditám; magam estvére Ercsibe s onnét Adonyba sieték, itt a Görgei őrnagy ur parancsa alatt álló csapatokat még egyrészben az nap estve, másrészben 4-én hajnalban utnak inditván, az 5. osztályt 4-én délben Szolgaegyházán szerencsésen egyesitém.

Értésemre esvén, hogy Rott general 9,000 főből álló seregével fölfelé tódul Fehérvárnak, határozott utasitásom szerint is sieték az ellenség megsemmisitésére.

A tolnai fölkelő sereget már eleve Simontornyára utalván, a Kálozdon tanyázó ellenségnek hátulróli bizgatására annak éber szemmeltarthatása végett, a kötöri fölkelőket Sárosdra és Aba felé utasitám.

Görgei őrnagy urat pedig két eskadron huszárral, négy ágyuval és két század Hunyadival Bárándnak Tácz felé száguldozásra küldém.

Magam a Zrinyi, Hunyadi és szabolchi zászlóaljakkal, a kecskeméti és kun nemzetőrökkel, 4 ágyuval még 4-én Seregélyesre menék, és az előtt illő helyen tábort üték. — Görgei őrnagy ur nem csekély bátorsággal és ügyességgel 4-én délután csapataival Táczig előnyomult, és ott a már Táczon szállásolni kezdő horvát sereg egy részével diadalmasan összeütközék. Mi egy huszárt, Birót veszténk, egy huszár, Pálfy zászlótartó megsebesült, és két közvitéz is megsebesült, egy ló elesett, kettő megsebesült. A horvátok közől számos sebeseken kivül 11 esett el. Es történt 4-én, 4 és 5 óra közt.

Az ellenség csapatja Abára is beütvén, ott a Hunyadiak 6. százada és az abai nemzetőrök részéről vitézséggel fogadtatott, és derekasan visszaveretett Trangous Istvánnak, mint az emlitett század kapitányának bátor és ügyes vezérlete alatt.

Táborunk, részint az élelmezés hiánya, de különösen a folytonos eső által 4-ike éjjelén át sokat szenvedett. Mindamellett 5-én korán általam Bárándnak megindittatván, Rott general egyik csapatára akadt, mely is előről néhány ezer lépésre hátrálván, miután általam az egész had csatarendbe állitva, ellenök vezéreltetett, másrészt a Görgei által parancsolt előcsapataink

által is szorongatva levén, ütközet nélkül megadá magát, leraká fegyvereit, zászlóját, és fogolylyá tétetett.

A körülbelől 1500 főből állő horvát csapat Forster őrnagy ur parancsa alatt álló kunok őrizete alá bizatván, tüstént Adonynak indittatott 11 fogolytiszttel, kiknek is az országgyülés további rendelkezéseig a kardhordás megengedtetett. Mi is, főleg részemről azon oknál fogva is történt, hogy a többi Rott-féle seregek lefegyverzése, mire már ekkor mozgalmainknál fogva bizton számiték, annál biztosabban és lehető vérkiméléttel, és a mi fő, időnyeréssel eszközöltethessék.

Már seregeim pihenés nélkül Táczra inditám az ellenség sietős elnyomására, mit ezen működés által elérni reménlheték, midőn a huszárok egy tisztet hozának előmbe Rott generálnak Fehérvárra Beck őrnagyhoz intézett egy levelével, melynek tartalma szerint ezt némi fegyvernyugvási vagy kiegyenlitési értekezés adására hivja fel. Az illető fogolytiszt látván Rott generál csapatai egyik legbátrabb részeinek elfogatását, kijelenté: hogy generálja szinte kész hovahamarább értekezésbe lépni. Én őt visszautasitám generáljához egyik tisztem kisérete mellett, azon kimutatással, hogy ma délután 3 és 4 óra közt Táczon, hova seregeim egy részét ekkor már meginditám, Rott generált elfogadandom.

És most e perczben, midőn e sorokat irom, itt Táczon táborba szállitott seregeimnek pihenést engedve, ha hogy Rott generál nem teszi le a fegyvert, őt még ma estvéig, vagy holnap hajnalban megtámadandom.

Az isteni gondviselés kimondhatlan szerencsével tetéze akkor, midőn a haza ellenségei egy részének megsemmisitésében munkálnom engede.

Balogh János és Bogdanovics Vilibald képviselő urak, kik épen az esetnél megjelenve, táboromban vannak, voltak oly szivesek e jelentés sietős átvitelét elvállalni.

Görgei őrnagy ur szorgalmas és ügyes viselete mellett, ugy Trangous kapitány bátor csatázásán kivül, még kötelességem Gáspár Miklós huszáreredbeli kapitány, és az osztályomban sorozott két huszárszázad parancsnokának derék és vitéz eljárását átalában és különösen a 4-iki táczi ütközetben kiemelni.

Ez esemény hadseregemet igen fellelkesité, mely kész a derék és az ellenségtől rettegett huszársággal vetélkedni a haza ellenei megsemmisitésében. — Perczel Mór.

Még meg kell jegyeznem, hogy az abai ütközetben Herenlencz hadnagy a Hunyadiaktól kemény sebet kapott, valamint Sveda János huszárközvitéz, ki egymaga három horvátot vágott le.

Balogh J. e jelentéshez pótlékul némi felvilágositást adott, jelesül kiemeli Perczel Mór és Görgei ügyes hadi tapintatát; a sereg rendkivüli lelkesülését, mely mindamellett, hogy az élelmi szerekben szükséget lát, jó kedvvel, énekelve végzi kötelességét; megemlité, hogy Táczból, hova a horvátok beszállottak s vitéz huszáraink lóháton ve-

rék ki az ellenséget, Sveda nevü huszár 3 horvátot üzőbe vevén, midőn ezek egy sövényen átugrottak, a huszár is lováról lepattant, és gyalog folytatván az üzést, mindahármat megölte; kiemelé az Aula fiai vitézségét; bemutatá a háznak a lefegyverzett határőr-zászlóaljtól elvett rongyos zászlót, mely a museumnak fog adatni stb.

Elnök ezután jelenti, hogy a nemzet nevében köszönetét nyilvánitja a hadseregnek, de a választmány a szerkezettel még nem készülhetett el. Madarász J. és mások rögtön kivánák a köszönetet nyilvánittatni, s e végett szavazást is sürgettek. Az elnök azon kijelentése azonban, hogy csak bővebb tudósitást várnak, hogy csak Rott megveretését vagy lefegyverzését várják, mi bizonyosan meg fog történni, hogy a választmány nem csupa köszönetnyilvánitást, mert ezzel nem lehet megverni az ellenséget, hanem anyagi jutalmat is akar az érdemeseknek adni — megnyugtatá a házat.

Ezzel az ülés eloszlott.

LXXIV-ik ülés az alsóházban

oct. 7-én.

Elnök. A honvédelmi bizottmány nevében jelenti, miként Rott tábornokkal mi történt, valjon elfogatott-e? bizonyos kimeritő jelentést a ház elé nem terjeszthet; hiteles tudósitásaink csak oda terjednek, hogy ő folytonos üzésben van, és mintegy ¾ órára volt a két sereg egymástól; következőleg remélhető, hogy ma vagy holnap kimeritőbb jelentés érkezik vagy a megtámadásról, vagy elfogatásáról.

A mi Jellachichot és táborát illeti, mint tegnap értesitettem a házat, most sem mondhatok többet, ő Mosonyban van seregével; egyébiránt a mieink tegnap estve alkalmasint beértek Győrbe.

Jelentem még a háznak, miután a csatatéren tegnap óta semmi különös nem történt, hogy Jellachichnak némely le-

velei elfogattak, melyekben ő Magyarország törvényhatóságai és katonai hatalmai felett már ugy intézkedik, mint egy oly kormány és királyi biztos, a ki fel van hatalmazva, azt lehet mondani, mintegy királyi hatalommal. Ezen elfogott levelek mellett találtatik nyomtatásban egy irat, melynek alá van irva Ferdinánd király és Récsey Ádám mint miniszterelnök. (Nevetnek.) A honvédelmi bizottmány azon nézetben van, hogy mintán sem az országgyüléshez, sem pedig az országnak más törvényhatóságaihoz egyenesen ő felségétől ily irat nem érkezett, mindamellett nem lehet tenni, hogy ezen nyomtatott leirat vagy nem is tudom, minek nevezzem, ez országnak jelen viszonyaiban a ház előtt eltitkoltassék. Következőleg ez fel fog olvastatni a ház előtt, és azután a ház bölcs elhatározásától fog függni iránta rendelkezni.

Kazinczy G. felolvassa:

„Mi első Ferdinánd Isten kegyelméből ausztriai császár, Magyar, Cseh, Horvát, Tót és Dalmátországoknak e néven V-dik királya, Erdélynek Nagy Fejedelme stb.

Magyar, Erdélyországnak s ahhoz kapcsolt országok zászlósainak, egyházi s világi főméltóságainak, nagyainak és képviselőinek, kik az általunk szabad királyi Pest városunkba összehivott országgyülésen egybegyülve vannak, üdvöt és kegyelmünket!

Mély fájdalommal és megütközéssel tapasztalván, hogy a képviselőház Kossuth L. és társai által nagy törvénytelenségekre magát rávenni hagyta, sőt több törvénytelen végzéseit, királyi akaratunk ellenére, végrehajtotta, és közelebbről a béke helyreállitására általunk kiküldött királyi biztosunk, gróf Lamberg Ferencz tábornagyunk ellen, mielőtt ez a törvényes formában kiadott megbizó levelünket előmutathatta volna, folyó eszt. september 27-kén egy végzést hozott légyen, melynek folytán a nevezett királyi biztosunk egy a dühösségre felhevült vad csoport által az utczán vakmerőleg megtámadtatott és irtóztatosan meg is öletett.

Mi ezen körülmények közt azon királyi kötelességünknél fogva, melylyel az ország biztossága és törvényei megőrzésére kötelezetetünk, ezennel rendelünk és végrehajtásul parancsolunk:

1. Az országgyülést ezennel eloszlatjuk, ugy hogy a jelen legkegyelmesebb leiratunk közhirré tétele után ülését azonnal berekeszteni köteles.

2. A jelen országgyülés és a képviselőháznak általunk nem szentesitett mindennemü végzéseit és rendeleteit törvényteleneknek és semmitérőknek nyilatkoztatjuk.

3. Horváth, Tót és Dalmátországok bánja, b. Jellachich József tábornagyunk főparancsnoksága alá rendeltetnek minden Magyar és az ahhoz kapcsolt országokban, ugy nemkülönben Erdélyországban levő hadiseregek és

akármily nemü felfegyverkezett csapatok, akár azok nemzeti őrök, akár önkénytesek legyenek.

4. Addig, mig a felforgatott rend és béke Magyarországban helyre nem áll and, az ország a hadi törvények alá rendeltetik és ennek folytán az illető hatóságok mindennemü megyei, városi, vagy kerületi gyülések tartásától ideiglenesen eltiltatnak.

5. Horvát, Tót és Dalmátországok bánja, b. Jellachich J., mint kir. felségünk teljhatalmu biztosa küldetik ki, adván neki teljhatalmat és hatóságot, hogy a végrehajtó hatalom körében azon hatóságot gyakorolhassa, melylyel e rendkivüli körülményekben mint kir. felségünk képviselője fel van ruházva. Mely királyi legfelsőbb hatalmazásunk következtében mindazt, a mit Horvátországunk bánja rendelend, intézend, végzend és parancsoland, legfelsőbb kir. hatalmunk szerint rendeltnek, intézettnek, végzettnek és parancsoltnak nyilatkoztatva, Magyar és Erdélyországnak s a hozzá kapcsolt országok minden egyházi, polgári és katonai hatóságainak, tisztviselőinek, méltóságainak s minden rendü és rangu lakosainak legkegyelmesebben rendeljük és parancsoljuk, hogy b. Jellachich J., mint kir. felségünk teljhatalmu biztosa által aláirt parancsai iránt mindenekben szintoly hódolók és engedelmesek legyetek, mint a mikép legfelsőbb kir. felségünk iránt lenni tartoztok és tartoznak.

6. Jelesen pedig királyi biztosunk, meghagyásunk nyomán, arra ügyelni fog, hogy gr. Lamberg F. kir. biztosunk megtámadói és gyilkosai, átaljában ezen a fölségi és emberi jogokat lábaival taposó ocsmány bünnek inditói és részesei ellen a törvények teljes szigorusága alkalmaztassék.

7. A polgári közigazgatás egyéb folyó tárgyai ideiglen az illető minisieriumok tisztviselői által a törvények szerint vezettetni fognak.

Mikép ennek folytán a közbirodalom közös érdekei biztositásának és igazgatásának egysége maradólag helyreállitandó, minden nemzetiségek egyenlő feljogositása szakadatlanul biztositandó, s ennek alapján a koronánk alatt egyesült országok és nemzetek közös viszonyai elrendelendők légyenek; mindezek, minden részek képviselői hozzájárultával, tanácskozás alá vétetni és törvényes uton elhatároztatni fognak. Kelt Schönbrunnban, oct. 3. 1848. Ferdinánd m. p. Récsey Ádám m. k. ministerelnök.

Magyar s vele egyesült Erdélyországunk s az ahhoz kapcsolt országok zászlósainak, egyházi s világi főméltóságainak, nagyainak, és képviselőinek, kik az általunk szabad kir. Pest városunkba összehivott országgyülésén egybegyülve vannak.

Kossuth L. (igen lelkes éljenzések között a szószékre lép). Tisztelt képviselőház! Mielőtt ezen ..... dologhoz szólanék, engedje meg a ház, hogy kimondhassam saját tapasztalásom alapján, miként én hazánk szabadságának és igaz ügyének ótalmára az összes magyar népnek egytől egyig, ha kell, utolsó csepp vérig, felkeléséről és oly készségéről, hogy halni kész inkább, mind, a mennyi van, mintsem hogy ezen országot eltipratni engedné, biztositom a

képviselőket. (Leirhatlan éljenzés.) Ha látták volna önök uraim, miként fogadta a Tisza partján lakó magyar nép csekély felhivásomat, hallották volna önök, hogy nem én öntöttem lelkesedést a népbe, hanem én vettem tőlök erőt és lelkesedést; ha látták volna, hogy felhivás nélkül 20—30 ezrenkint mindenik esküdött az örökkévaló istenre, megboszulni minden árulást, és kipusztitani a hon ellenségeit, megnyugtatom önöket uraim, ha azt mondom, „egy szó a nemzet képviselőitől" és nem kerül bele 3 hét, és 300,000 ember fegyverben áll. Jöhet tót lázadás, oláh lázadás, Jellachich a maga irtózatosságával, s a szerbek mind; a magyar megérezte a maga erejét, a magyar látja, hogy mi erő van benne, s ez őt egy meggyőződésre vezette: hogy t. i. 300 esztendős nyomás által elszenderitve azt vélték, hogy az oroszlán meghalt. Az oroszlán csak aludt, a vész felébreszté; és a hosszas alvás nemcsak hogy nem gyengitette erejét, hanem pihenten áll megvivni a poklokkal is, ha kell.

A mi ezt a . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . Hanem, mikor a nemzet határozva van, magát semmi áron fel nem adni, maradjunk nyugodtak. Énnekem igen tetszett, hogy a ház nevetett e dolog felett. Őszintén megvallom, hogy sok dolgot látok a tapasztalás szerint lehetségesnek; hanem mégis kételkedem arról, hogy erre a dologra a király igazán oda irta volna, hogy: Ferdinánd; azért kételkedem, mert ha el akarta az országgyülést oszlatni, azt gondolom, mégis csak megirták volna ide postán. Ennélfogva megvallom, kétségbe veszem ezen documentum valódiságát, és gyanitom, hogy egy bizonyos csel fekszik alatta, miszerint a király nevének bűbájával majd megállittatnak talán seregeink elhatározott győzelmi lépéseikben, és ez által időt nyerhet

Jellachich magát — nem tudom, innen vagy amonnan — megerősiteni, és végrehajtani azt, a mit megmondott volt, ugy, a mint a hirlapokból s az elfogott levelekből tudjuk, hogy ő a király akaratjának is ellenére már majd csak cselekedni fog.

Ezen szempontból indulva, a mondó vagyok, hogy ezt a háznak semminek kell tekinteni, és azt kell feltenni, hogy mivel a házhoz semmi ilyen nem jött, tehát ez egyenesen koholt iromány; de ha koholt iromány nem volna, azon esetre én a következő törvényekre figyelmeztetem a házat: az 1848-ki 3. t. cz. 3. §-a azt mondja: hogy ő felségének bármily rendeletei, parancsolatai érvénytelenek, ha a Budapesten székelő ministerek egyike által is alá nem iratnak. Arról nem tudok semmit sem, hogy nekünk Récsey ministerelnökünk volna, még kevesebbet arról, hogy Budapesten székelne, mert ha ő, nevével Jellachichnak szolgált volna, nem is commendálnám neki, hogy itt próbáljon székelgetni. A 2-ik törvény, a melyre figyelmeztetni vagyok bátor a tisztelt házat, az, hogy az 1848-ki 4. t. cz. 6. §-a igy szól: „Az évi ülés az utolsó évről számadásnak és a következő évi költségvetésnek a ministerium által leendő előterjesztése, és az iránt ki határozatnak meghozatala előtt be nem rekesztethetik, és az országgyülés fel nem oszlathatik.“ Ez hasonlóképen eléggé világos, következőleg, hamindjárt valóságos ministerelnök ellenjegyezne is ilyen valamit, a ház nem oszlanék szét; — hanem mit tenne a ház? azt tenné, a mit az 1848. 3. t. cz. 32. §-a mond, t. i. a ministerek feleletre vonathatnak minden oly tettért, vagy rendeletért, mely az ország függetlenségét, az alkotmány biztosságát, a fenálló törvények rendeletét stb. sérti, s általuk hivatalos minőségben követtetik el, vagy illetőleg adatik ki. Tehát az a kérdés, valjon ez a ..... itt — azon esetre, ha való — sérti-e az ország függetlenségét? Méltóztassanak azon felolvasott szavakra figyelmezni, hogy: „majd fognak tartani egy bécsi országgyülést, majd oda minket is meghínak, és elinté-

zik a dolgokat.“ Ha ez állana, Magyarország függetlensége megszünt. — Másodszor az a kérdés, sérti-e az alkotmány biztositékait, mikor az országgyülést eloszlatja, a nélkül, hogy a jövő évi költségvetés iránt határozatok keletkezhettek volna, mikor az országnak minden törvényhatóságait a maga formájából kivetkezteti, mikor az alkotmányt keresztülvonja, és a pártütőnek kezébe adja a királyi hatalomnak gyakorlatát: azt gondolom, senki sem kételkedhetik, hogy az alkotmány biztositékai, ha ezen irat való, felforgattatni szándékoltatnak. És hogy a fenálló törvények rendeleteit sérti: erre elegendők azon §-ok, melyeket felolvastam. Következőleg én a mondó vagyok: hogy hozzon a ház egy oly határozatot, miszerint bizony már igen sokat visszaéltek a király nevével; de abban oly irtózatos dolgok foglaltatnak, hogy tekintetbe vevén azt, miként a házhoz magához semmi ilynemü dolog hivatalos uton nem érkezett, és mégis már a hazánkat ellenséges erővel megszállott pártütő Jellachich, mielőtt ez — ha való — a házzal közöltetett volna, végrehajtásokba bocsátkozik, mert az elfogott levelek tudomására hozták a honvédelmi bizottmánynak és a háznak, hogy Jellachich már egyenesen végrehajtási rendeleteket adott egyik másik parancsnoknak, tehát a ház fejezze ki azon meggyőződését, hogy bármennyire visszaélt is a camarilla a király nevével eddig Magyarország megrontására . . . . . mégis nem kapván arról semmit a ház hivatalosan, azt teszi fel, hogy ez egy . . . . . cselszövény, melyet Jellachich Magyarország meghóditása s erőszakos elfoglalásának könnyitésére elkövetett. Azonban, ha nem volna ez való, ezen esetre is az elmondott okoknál fogva kinyilatkoztatja a ház, hogy azon esetben Magyarország függetlenségének megsemmisitését, és az alkotmány biztositékainak felforgatását foglalná magában, és ez még tetéztetnék azon irtózatos tapasztalás által, a mihez hasonló a históriában nincs, hogy egy országnak királya megeskütszik

a törvények megtartására, melyeket szabad akaratából megszentesitett s az ellen egy ember, a camarilla eszköze, pártot üt, s azon embert a király törvényes uton, ministeri ellenjegyzés mellett, pártütőnek nyilatkoztatja maga is, kötelessége is volt ugy nyilatkoztatni; ezen emberről e szó „pártütő," melyet a király ministeri ellenjegyzés mellett reá kimondott, semmi birói itélet által le nem vétetett; hanem inkább igazolta a pártütést az, hogy az országba beütött, s ilyen embernek céloztatik adatni kezébe teljes hatalom Magyarország minden alkotmányos biztositékainak felforgatására. Szinte a bizottmány birtokában van egy bizonyos Mayerhoffer tábornok és ausztriai consul levele, melyben Jellachichnak számot ad a szerb rablócsoportok mozdulatairól, s tőle intézkedéseket kér; egy szóval ezen levél világosan megmutatja, hogy a pártütő Jellachich az, ki a szerb rablócsapatokat vezérli. Szinte a bizottmány kezei közt van egy levele Rajasichhoz, a hol hasonlóképen a szerb fellázadt csapatok mozdulatai iránt rendelkezik. — . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Azt gondolom, ha a ház e részbeni határozatát kimondja, miszerint felteszi, hogy ezen documentum egy alávaló cselszövény Jellachichtól, de ha nem az volna is, az alkotmány felforgatását foglalja magában, melyet semmit érőnek nyilatkoztat, és minden embert, ki ennek értelmében lépést tett, vagy Jellachichnak engedelmeskedni, s az ő eljárásában közremunkálni merne, mint honárulót kivánja tekinteni, s a hadi törvények értelmében vele bánni; Récseyt pedig, kinek ugyan ministerségéről semmit sem tud, de a ki vagy arrogálja magának ezt a nevet a ház hire s tudta nélkül, vagy pedig valósággal valaki megpróbálta őt kinevezni, hogy fel-

használhassa a törvény értelmében, mint nemzet elleni bünöst, perbe kell fogatni, és edictaliter citáltatni; ha hamis az iromány, s nevével visszaéltek, s ha kimutatja, hogy nem tett semmi árulást, a biró absolválhatja; de ha nem tudja magát kitisztitani, akkor a legnagyobb árulók egyike, s a törvények értelmében kell vele bánni. Tehát ilyen határozatot kell hozni a háznak, szükséges egyszersmind, hogy ennek alapján a néphez egy rövid, a dolgokat egybefoglaló felvilágositás intéztessék, mert az iratokból már tisztán áll, hogy Jellachich vezérli a szerb rablásokat is, s próbál egyesülni a német ausztriai seregekkel. Ezen ember tehát a camarilla eszköze, s világos iratok vannak kezünkben arra nézve, hogy Bécsből igazgattatik Magyarországban Jellachich által minden pártütés, rablás és árulás. A népet tehát fel kell világositani, s ennek értelmében azt gondolom, a nép ismerni fogja kötelességét, ha valaki ezután a pártütő és rablócsordák vezérjének engedelmeskedik, ki itt akar hadi törvényeket gyakorolni azon nemzet felett, mely hosszas türelmében csak azon van, hogy magát védelmezze, hogy a fenálló állapotot fentartsa, melyre a király esküdött. A nép ismerni fogja kötelességét, és alkalmasint többen is fognak ugy járni, mint már némelyek isteni és emberi igazság szerint jártak. Szükséges volna ennek következtében az ország dolgainak kormányzatáról is intézkedni. Én azt gondolom, ha a ház ilynemü határozatot, mely formulázva jobban adja ki magát, mint töredékes egy pár szóval elmondva, meghozandónak találna, minthogy az inditványt tettem, megpróbálom nyomban feltenni, s délután lehetne ülés, melyben a ház azt helybenhagyhatná; az okleveleket is addig ki lehet nyomatni, adalékul a néphez intézendő rövid felszólitáshoz, s czélszerü intézkedéseket tehetni, hogy a lehető legnagyobb számban mindenütt terjedjen el; valamint egyebekre nézve is, a miknek történni kell. Szinte délután az ország dolgainak kormányzatáról is intézkedhetik a ház, melyet jelenleg a körülmények megkivánnak; mert azt mondom, hogy nem

kell soha se kevesebbet tenni, mint a mennyi szükséges; hanem a dolgok kifejlődése annyira kedvező irányt vesz Magyarországra nézve, s ha valaha, most teljesedik az, hogy kit az isten el akar veszteni, annak elveszi eszét; mert ha volt valami, hogy a birkatürelmü utolsó gyáva magyart is felrázza a sziv mélyében megsértett becsület, emberiség, és nem tudom, mi minden érzésnek legmagasabb fokára, csak ilyen documentumokra volt szükség; de ha valaki rohan a poklok ösvényén lefelé, melyet Milton simának mond, és a legközelebbi napokban fognak oly dolgok történni; és a hadseregben lesznek lépések, melyek adhatnak alapot a háznak ugy intézkedni, mint Magyarország szabadságának biztositására a körülmények szerint intézkedni kell.

Tehát nem kell tovább menni, mint a mennyire szükséges. Van a háznak honvédelmi bizottmánya, de ugy kellene azt rendezni, hogy vigye a dolgokat, mig fejlődnek a körülmények pár nap alatt, de ne legyen eljárása hosszu, nehézkes formákhoz kötve, hanem hatásköre terjesztessék azon körön tul, melyet hallottam felolvastatni. Erre nézve majd szerencsés leszek előterjeszteni vélekedésemet. Most ezen documentum felett átalában nem jövök tüzbe, mert Magyarország szabadságát olyan bizonyosnak hiszem, hogy ha az nem bizonyos, hogy ilyen lépések mellett a maga erejének érzetére felébredt magyar nem engedi magát letiportatni, ha ez nem bizonyos, akkor a legvakbuzgóbb vallásos embernek egyszerre atheistává kell válni, mert kétségbe kellene esni az iránt, hogy isten van, ha ilyen módon . . . . . a hosszu türelmében hü nemzetnek szabadságát s nemzeti lételét eltörölni sikerülne, én pedig azt hiszem, hogy az igaz ügyben az igaz isten velünk van, de csudákat velünk tenni nem fog. Mert csodákat tenni nem szokása, hanem azt mondja: adtam 5—6 millió magyart, abból keljen fel 5—600,000, és fektüdjék le az árulókra, s ugy nyomja el őket, mint a zsupszalmát. Hogy pedig nemcsak a ráfekvési és agyonnyomási hajlam, hanem olyan haj-

lam van a népben, hogy felemeli karját és esküszik az istenre, a mindenhatóra, hogy nem fogja magát engedni utolsó csepp vérig, utazásomból a legbiztosabb adatokkal szolgálhatok. Alig voltam kilencz községben, s 50,000 ember áll azokból készen, s mennyiben e pillanatban nem volt rájuk szükség, otthon maradtak, s egy szavára a képviselőháznak talpon lesznek. A szomszéd vidékek szinte nehezteltek, hogy miért nem szólittattak fel, hogy küldenének ők is embereket ezerenként. Még Szegedről teszek említést. Valamint a főváros lelkesedése, melyet a mult napokban tanusitott, olyan érdem, melylyel Budapest városok lakossága históriai nevet vivott ki magának Magyarország történetében, s azt a nemzetnek a legnagyobb hálával méltányolni kell: ugy ha itt baj történnék is a cselszövények következtében, ott van még Szeged támaszpontul. Méltóztassanak elhinni, hogy nem termett annyi illyr, szerb, vagy akármicsoda fajbeli áruló a világon, mely a magyar nép összes lelkesedése által támogatott oly magyar várost, mint Szeged, megdöntene, hol önkénytesen, felhivás nélkül a nép esküdött, hogy elmegy a harczra mind, s még a gyermek sem marad otthon. Addig tehát Magyarország elveszve nem lesz, és ha más nem, megtartja azon vidék, mely a dunai lelkes lakosságnak ez időben kimutatott közremunkálása által támogatva lesz. Tehát hideg vérrel tartom szükségesnek kimondani, hogy ezen irományt koholt. . . . . Ez okoknál fogva . . . . . a ház eloszolni nem fog, s a nemzetet nem hagyja el, hanem kötelességének ismeri kimondani, hogy a ki ezen iratnak legkevésbé is engedelmeskedni mer, az hazaáruló, s azzal minden ember ugy bánjon, mint hazaárulóval bánni kell. (Helyes.) Ha majd a kormányzatra nézve méltóztatnak határozni délután, egyes egyénekre is ki lehet terjeszkedni; ilyen Mayerhoffer és Jellachich-féle emberek, ha valaki a világon, ezek bizonyosan vogelfrei-ok (ugy van!); Récsey Ádám pörbefogatását határoznók el hasonlókép, s én felteszem és előterjesztem a dél-

utáni ülésre a néphez intéző felszólitással együtt, ha annak innét kell történni; egyébiránt a ház azt is határozhatja, hogy ezt a honvédelmi bizottmány tegye. A bizottmányok fognak működni, seregeink addig mennek és verik, a ki megérdemli. A körülmények, meglehet, 24 óra alatt ismét hoznak ilyeseket, mert ez már a második lépés, s akkor majd a további lépésekre lesz idő. Most csak a mellett maradjunk, határozzuk el, hogy ez érvénytelen, s teljesitse minden ember kötelességét.

Elnök. Nézetem szerint Kossuth képviselő előterjesztésére a ház kivétel nélkül felállván, mindezen határozatokat lényegében elfogadta. (El.) Mi azt illeti, hogy részletesebben szerkesztessék, arra nézve természetesen kell egy pár órai idő, következve azt gondolnám, délután 5 óráig felfüggeszthetnénk az ülést, addig némely intézkedések is lehetnek szükségesek, s Kossuth képviselő elkészitvén ezen határozatokat, ugy a néphez intézendő felszólitást is, akkor hitelesithetjük. (Jól van.)

Kossuth L. A képviselőház bizonyosan lesz azon igazságszeretettel, hogy ha magamra vonatkozva egy pár szót mondok, azt azon kegyességgel fogja meghallgatni, hogy azért, mert ebben a . . . . . oklevélben az van mondva, hogy a képviselőház Kossuth Lajos és társai által hagyta magát valamire rávenni; gondolom, e miatt nem fog a tisztelt ház reám neheztelni. Méltóztassanak visszaemlékezni, mi volt az, mire én inditványt tettem, és a ház elfogadta, mi volt azon törvénytelenség? Azt mondtam, hogy a király, mivel a hazát lázadás fenyegeti, s az az ő atyai szivének kimondhatlan keserüségére van, azoktól meg akarja az országot menteni, s összehivja az ország képviselőit, hogy a hon védelméről, katonaságról és pénzről gondolkozzanak. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . És mit tettünk? védtük a hazát ugy, a mint csak lehetett; nem támadtunk meg senkit, hanem védtük magunkat. Furcsa volna, ha engem valamely rabló megtámad, s azt mondanám, a szolgabirót kértem, hogy ezen utra rendeljen csendőröket, hogy ne legyek megtámadásnak kitéve, azt a szolgabiró nem tette, tehát rabló ur méltóztassék engem megölni. Ilyen bolond nem lesz az ember. Gondoskodtunk a nemzet védelméről akkor, midőn nem gondoskodott az, kinek hittel szentesitett kötelessége volt gondoskodni. Ki meri azt mondani, hogy a képviselőház követett el törvénytelenséget, azon képviselőház, mely, nem akarom mondani, nagy óvatosságból, hanem azt mondom, nagylelkűséggel . . . . . .
. . . . . csak annyit a kormányról, a mennyi szükséges — s ennek mondják, hogy törvénytelenséget követett el, és ki mondja? az, ki a pártütőt, lázadót és a világnak minden bünеit feluszitja a türelemben kimerithetetlen magyar ellen, s ő meri vádolni a képviselőházat, hogy törvénytelenségre hagyta magát rávenni. Ez példátlan a históriában. Hanem minthogy ezen levélben az én csekély nevem is különösen megemlittetik, én nem tudom, ez nem akar egyebet tenni, mint csak ugy monstrari digito, hogy ez az ember, ezzel kell valamit csinálni. Megtörténhetik, mert halandók vagyunk, s ármánynak, alávalóságnak, bünnek sok eszközei vannak a világon, hanem azt tudom, hogy ha százezer Kossuth Lajos volna is az országban, s mindeniket egyenként semmivé tennék, porrá zuznák, vagy akármit csinálnának vele, hiában kecsegtették magukat azzal, hogy a magyar nemzetet semmivé fogják tenni, mert ez azon vaksághoz, mely ilyen leveleket ir, hozzátartozik, egy nemzetet azon hittel akarni megbecstele-

niteni, hogy ha itt egy két embert eltakaritnak, rablánczra lehet füzni a nemzetet. Az, hogy egyes embereket mutatnak ki, csak ösztön lehet a nemzetnek, hogy felforrjon kebelében a méltó indignatió, hogy oly gyávának hisz bennünket a camarilla, miszerint ha egy embert kimutat, és azt lába alól eltakaritja, minket rablánczra füz. Esküszöm istenemre, mig egy magyar él, addig a magyart rablánczra nem füzi.

Drágos J. az oláhokat mentegeti, és azért, hogy Erdélyben itt-ott a katonaállitásért lázonganak, az egész oláh népet nem lehet a lázadás bünével terhelni, mert hü ragaszkodással vannak a magyar iránt.

Kossuth L. Én azt gondolom, hogy nemcsak a házban vannak hü oláh ajku polgártársaink; hanem azt nyiltan kimondom, hogy tudom egész bizonyossággal, hogy a nép legalsó rétegében is találkoznak olyanok. Én Szegeden találkoztam egy atyával, ki fiát maga önkéntesül a hazának védelmére ajánlotta, és azt mondotta, hogy azért jő, és azért hozta fiát maga, mert hallotta, hogy én ott vagyok, és jelét akarta adni annak, hogy ne higyjük, miszerint minden oláh átalában véve felhagyná magát bujtogattatni, vagy a magyarnak ellensége volna. Én biztosan számitottam, és számitok az érdemes követ urnak, és mindazoknak, kik a hazának hü fiai, igazságszeretetére, hogy szavaimat nem fogják egy népfajt kárhoztató szónak venni. A dolog ugy áll, hogy felbujtották a horvátokat, és ezek között is vannak, kik szenvednek a törvényhez és Magyarországhozi ragaszkodás miatt; igy vannak a szerbek között, és a felvidéken, hol szinte vannak hiveink. Vannak némely lelkes emberek, kik ezen Urbánt, mert itt fel nem fedezhető tényeknek is vagyok birtokában, pártolták; intézkedni kellene hát, hogy kinek birtoka van, attól vétessék el, és adassék által becsületes zsellérembereknek. De azért nem következik, hogy mindjárt sértve érezzék magokat a dolog által. Mert ugy áll a dolog: Bécs utczáin nyilvánosan toborzottak rablókat, kik a tótokat lázitják. Itt van szerb, itt van tót lázadás, itt oláh,

itt horvát lázadás, mindegyiket nevén kell nevezni a nélkül, hogy ez által az egész népet értenénk.

Esti 9 órakor folytattatott az ülés.

Elnök. Elöször is jelentem a háznak, hogy ma délután 5 órakor b. Récsey Ádám ő felsége alatt egy levelet kaptam, melyhez mellékelve van ő felségének két kézirata. Egyik, melylyel báró Récsey Ádám kineveztetik miniszterelnöknek; a másik az, melynek mása a délelőtti ülésben felolvastatott. — Minthogy szükséges, hogy az eredeti irományok a ház előtt felolvastassanak, azt a jegyző ur teljesitni fogja.

Kazinczy Gábor jegyző felolvassa a következő irományokat:

a) B. Récsey Ádámnak, Pázmándy Dénes elnökhöz intézett s f. é. és hó 3-án kelt levele.

b) Ferdinánd aláirással ugyanezen év és hó 3-ról kelt iromány, melylyel b. Récsey Ádám ministerelnöknek kineveztetik, s egy ministerium alakitásával megbizatik.

c) Ferdinánd aláirással s Récsey Ádám, mint ministerelnök ellenjegyzése mellett f. é. oct. 3-ról kelt kir. leirat.

Kossuth L. (Tapsvihar és éljenzések közt a szószékre lép.) Bocsánatot kell kérnem a t. háztól, hogy egy részét az illető iratoknak kissé későn lett kezemhez jutása, de főkép mivel testi erőmben a sok fáradság által annyira meg voltam ingatva, s igen alkalmatlan lázzal volt bajom egész délután — a néphezi proclamatiót lehetetlen volt elkészitenem. — A határozatot megirtam, a proclamatiót pedig az éjjel — ha lehetséges lesz gondolkoznom — szerkesztendem.

Most tehát szerencsém lesz felolvasni azon határozatot, melyet inditványom következtében fogalmaztam, s melyre nézve a felolvasottak semmi változást nem tesznek, legfelebb eloszlatták a t. háznak azon sejtelmét, melyet a király neve iránti pietásból szerettek volna a nemzet képviselői táplálni, hogy t. i. lehetetlen, hogy azon iromány, melyet

JOGHALLGATÓKAT
SEGITÖ
EGYESÜLET
PECSÉTJE

